

HET NEGENDE BOEK
VAN DE
GELDERSCHEN
GESCHIEDENISSEN.

BEGRYPENDE

Het leven en bedrijf van ARNOLD en ADOLF
van EGMOND, Hertogen van Gelder en Gulich,
ende Graven van Zutveen.

I N H O U D.

1. en 2. **A**rnold wordt Hertogh, ende sijn vader Ian op zekere voorwaarden Ruwaerd der landen. 3. Plackaet van Arnold. 4. Die met Catharine van Kleve trouwt, ende de Kleefse en Kolense verbonden vernieuwt. 5. Keyser Sigismund verklaert de Egmondten voor Graven, ende Arnald voor Vorst van Gelder, Gulich, ende Zutveen. 6. De Brabander en Burgondier in oorlogh met Vrouw Iacobe. 7. De Heer van Arkel ontbonden. Verwerringe tot Vtrecht over de keur van een Bisschop. Swanenburgh gewonnen. Willem van Drueten. 8. Arnold neemt geld op van die van Nymegen. Brand tot Thiel. De Keyser draecht Gelderland op aen Adolf Hertogh van den Berge. 9. Iacobe slaet met haer Engelse tegens Hertogh Philips. De Abt van Egmond aengehouden. 10. De Gelderse verrassen Amersfoord voor Bisschop Zweer van Kulenburg, 't welck Diephold hen weder ontveldicht. 11. 12. Knibbeling over de tollén. Arnolds oneenighedy ende daer na verbintenis met Ian van Loen. 13. 14. Rupert van den Berge neemt de weduwe van Reynald. Oorlogh tusschen Philips den Goeden ende Iacobe. 15. Amersfoord keert de Gelderse en Borgoense van haer vesten. 16. 17. Bisschop Diephold ende Arnald krijgen ende stroopen op malkanderen. Een vergeesse aenslagh op Thiel. 18. Arnold verdraecht met die van Kolen, ende Philips met Iacobe. Diephold beloert Kulenburg. De Heer van Arkel sterft. 19. Thiel wederom gedreyghd. Bestand met Diephold. 20. Mis-verstand tusschen de Vorsten van Gelder en Brabant aen rechters gesteld. Diephold met sijn aenhangh van den Paus bekeeven. 21. 22. Vredes-besteck tusschen Arnald en Diephold. 23. Tusschen Arnald ende Adolf Vorst van den Berge. 24. De verschillen met die van Kolen geuytard. Orleans door een maeghd ontzet. 25. Dood van Rupert van den Berge. Stam-boom der Vorsten van Gulich en den Berge. 26. De Bergenaer beoorloght Arnold, die Bueren vermeestert. Brieven aen die van Nymegen. 27. Arnold verdedicht zich tegen den Keyser, ende belegert Bruggen in Gulicher-land. 28. Spijtig schrijven van Wesmael aen den Vorst. Noch yet anders. 29. Keyserlyke acht tegens Arnold ende de Gelderse. Besluit der Staeten. De Gulichse adel ontzeyd Arnold. 30. Die zich tegen den Keyser en Adolf met de penne verantwoord. 31. Brieven van Mechelen. Vyandschap van die van Deventer. Verbond met Philips van Burgondien. 32. Dood van Ian van Kempen. Iacobe trouwt met den Heer van Borssel. 33. Arnald bestrijdt Adolf en de Gulichers. 34. Syne bond-genootschap met Adolf

van Kleve. 35. De Grave een leen van Brabant. Diephold vord vvetlijke Bif-
 fchop. 36. Arnolds befteck met zommige Heeren. 37. Die van Bueren ingetoomd.
 Twift met Frederick van Meurs vereffend. Bier op Duwtland verzonden. 38. 39.
 40. 41. Verfoek van de landfchap op den Vorft. ende sijne antwoord. 42. Arnold
 viffelt met den Heer van Loen fcherpe brieven. Onlusten met de Brabanders.
 Beftand met Adolf van den Berge. 43. Schriftelijke eysch tegens Adolf, aen-
 gaende 't land van Gulich. 44. Versheyde vonnissen van Hertogh Philips. Adolf
 sterft. Arnold by den Raed van Arnhem te gast. 45. Mengel-moes. 46. Ar-
 nolds maegh-gesheyd met sijn broeder Willem. 47. 48. Van alles. 49. De
 zaak van Driel, Mechelen en Lyenden. 50. 51. Beloften van den Vorst aen de
 landfchap. 52. Onlusten tusschen en over de Pausen Eugenius en Amadis, ende
 Arnolds vonnis. Beftand met Geeraerd Grave van der Mark. 53. Pond-schat-
 tinge. Munten afgeschast. De voor-rechten van Nymegen by den Keyser bevestigd.
 Klaghten over den Grave van Nassouw. 54. Over Vincent van Meurs. Vry-
 gelejde voor Arnald om naer Brabant te koemen. 55. Wisselingh van brieven
 tusschen Paus Amadis ende Arnold. Afslag van vis tot Harder Wijk. Het Koetemer
 veer by Zwol. 56. Arnold vverft. Noch vvat meer. 57. De Vorst ver-
 draecht met die van Ruermond, ende Geeraert van Kulenburgh. 58. Verfoek van
 den Klevenaer. Bespreck met den Biffchop van Luyk. 59. Wefemael maent den
 Vorst. De zaak van Driel. 't Beleg van Beesd. Zweer van den Sande. De Vorst
 neemt geld op schade. 60. Slagh tusschen Arnold ende den Vorst van den Berge: als
 ook tusschen de Fransse en Switzers Trotsheyd van Willem van Bueren. 61. Voor-
 slag van houwelyk tusschen Adolf van Gelder ende Margriet van Savoyen.
 62. Land-brief van de Over-Betouw. Nederlag van Lawick. Schade van den
 donder te Zutveen. De zaak van Vincent van Meurs ende de Brabanders. 63. Be-
 zwaernissen van den Heer van Wefemael ende die van den Bos tegens de Geldersse.
 64. Rechts-pleeginge voor de banken van Velouwen. Oorsprongh der droeviger rafe-
 ryen van Dryel. 65. 66. 67. Vonnis tegens die van Driel, ende de vutvoeringe van
 'zelve: vvaer over die van Nymegen zeer gestoord zijn, zonder te luyfteren na de
 verdraghs-middelen by den Vorst voorgeslaegen. 68. De Vorst van Kleve grimmigh.
 Arnold verzet sijn huys-raed aen Ian ten Holte. 69. 't Verschil van Dryel noch
 ongemiddeld. Ian vword Vorst van Kleve. 70. 71. Soen ende gunstigh verdragh
 van Arnald met sijne onderzaeten, zoo over de zaak van Dryel als anders. Sijne
 dochter Marie houwlykt aen den Koning van Schotland. 72. De Vorst doet een reys
 naer Italien ter eeren van H. Iooft. Smet-siekte te Kolen. 73. Na Walr. van Meurs
 vword Ian van Beyeren Biffchop van Munster. Ian van Heukelom. De Sebuis kerk tot
 Arnhem. 74. Margriet van Gelder treed in echt met Fred. Palts-grave. Het Slot
 van Wijkraede. Plackaet tegen de Hollanders en Zeeuwen. 75. Na Diephold vword
 Bredero, ende, na sijn afstand, David van Burgondien Biffchop van Vtrecht. Onlusten
 met Ian van Kleve. De vryheyd van Harder Wijk. 76. 77. De Hertogh van Bur-
 gondien dwinght die van Over-Tffel en Deventer Biffchop David in te hulden. Ar-
 nold te onvreedem. 78. Beftand met Kolen. Vyandfchap tusschen Arnold en Vincene
 van Meurs. 79. Wapen-rust tusschen beyde. Een Slot te Nykerk geleghd. 80.
 81. 82. Aenklaghten van die van Nymegen tegens den Vorst, ende sijne vrontschul-
 diging. 83. Schier alle de Steden tegens Arnold op staende vworden van den Bur-
 gondier bekeeven. 84. Arnold belegert sijn Zoon binnen Venloe ende neemt hem vve-
 derom in genade. 85. Een nieuwe by-een-koemste. Vee merkt tot Arnhem. Nymegen
 valt in den Keyferlyken acht. De Fransse Koning handelt met Arnold. 86. Schielijke
 dood des Koninx van Schotland, schoon Zoon van Arnold. 87. Op-spraek van de
 Geldersse op die van Vtrecht. De Heer van Gaesbeek geeft Wijk en Abkoude over aen
 den Biffchop. Diderick Smullingh. 88. De Vorstin Catharine bekoemt den lijf tocht
 van Lobeth. Arnold draecht rouw over den Koningh van Frankrijk. Of-roer te

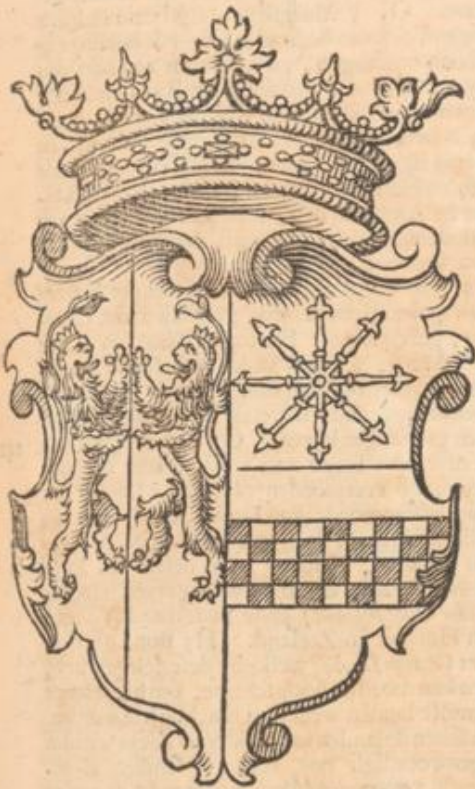
E

LF

erden
 t Ca-
 Key-
 van
 h met
 over
 Ar-
 t Gel-
 gellse
 ver-
 vven-
 ende
 mt de
 A.
 Diep-
 gh op
 Diep-
 s ge-
 van
 Paus
 fchen
 Kolen
 Berge.
 loght
 ronald
 Spij-
 e acht
 nold.
 ieven
 s Bur-
 orffel.
 Adolf
 van

Venloe gestild. 89. Tweedracht in Schotland over de momberschap van den iongen Koningh. Ende noch yet anders. 90. Leelyk bedrijf van Adolf tegens de broeders van Prangen, waer over sijn vader is klaegende. 91. Adolf treckt naer Jerusalem, ende trouwt daer na met Catharine vā Borbon. 92. Dood van Marie Koningin van Schotland. Versoek der Steden. laer-merkt tot Kulenburg. Broeder Brugman. 93. Vermetelheyd van de Geestlyke tot Vtrecht. 94. 95. 96. t' Saemen-zweeringe van die van Nymegen, Adolf en sijne moeder, die den Vorst uyt sijn bedde haelen, half naekt over t'ys leyden, ende met Fred. van Egmond gevangen vveghsleepen. 97. Adolf dvinghe sijn vader t' bewind der landen af te staen, ende vword van den Klevenaer door-gestreeken. Klaghten van die van Vtrecht en Kolcn. 98. Over-moed van Adolf tegens sijn oom Willem van Egmond, die met den Klevenaer hem ontzeght. Strooperjen tusschen de Klevenaers en Geldersse. 99. Die van de Kulenburgers schade lijden, ende Tjsselsteyn plonderen, dan te Gorichem vworden afterhaeld ende aenden hals gestraft. 100. Adolf in des Paus ban. Tol-vryheyd van Wageningen. Latynsse leerlingen te Doesburg. Land vveer te Malburgen. Kranenburg belegerd ende verlaeten. 101. Bestand met den Klevenaer ende Adolfs toezegginge. Philips van Burgondien sterft. 102. Adolf leght Block-huysen om Arnhem en Wachtendonk. Geboorte van Karel van Egmond. 103. Adolfs verbond met Robert Bisschop van Kolen. 104. Doesburg aen de Kleeffse verraeden en deerlijken mis-handeld. 105. Voorverp van vrede. De Klevenaer slaet de Geldersse; Adolf verwoest het Kleefs-land. 106. Brief des Koninx van Schotland vvegen de gevangenis van Arnold. Adolf verstroyt de Kleeffse. Sijn gebed voor den slag. 107. Vrede met den Klevenaer ende af-spraak met den Heer van Borkeloe. Adolfs bitterheyd tegen sijne oomen van Egmond en Kleve. Sijne gemael sterft. 108. Adolf tracht sijn vader te ontbinden, dan vword van de landschap ver-binderd, ende naer Hefdin ontbooden. 109. Laet na veel tegen-streeven sijn vader uyt de boeyen, die binnen den Bos ende van Karel van Burgondien vword gewillekoemd. 110. 111. De Geldersse Staeten versoeken op den Burgondier, dat hy Adolf los maek. Haere verantwoordinge over het verzeekeren van Arnold. 112. Beyde Vorsten bepleyten hare zaak voor den Burgondier. Adolfs vvreed bescheyd, die in de vlucht vword afterhaeld ende vast gezet. 113. Arnold vword binnen de Grave ingelaeten, ende van die van Ruermond en Gelder erkend. Vincent van Meurs vword hoofd-man van Adolf. 114. Verbond van de Staeten. Arnold schenkt aen sijn broeder Willem Baer en Lathem. 115. Maent Arnhem en Zutveen tot gehoorsamheyd. Thomas van Kempen sterft. Arnold schenkt Bueren aen sijns broeders zoon, ende maekt een stille-zaet met Vincent van Meurs. 116. 117. Verpand Gelderlanden Zutveen aen Karel van Burgondien. Sijn vorder besteck met den zelven. 118. Arnold sterft. Sijn aert en afkeer van alle pracht. 119. Karel maekt gereedschap om Gelderland aen te grijpen. waer in hy van sijne Raeden ende den Klevenaer vword gestijfd. 120. Over weldicht eenige Geldersse plaetsen. 121. Belegert ende vermeetstert Nymegen, ende verzend Adolfs kinderen Karel en Philippe naer Gent. 122. Word allenthalven ingehuld, zet schastingen op, ende doet sijn leen-ceed aen den Keyser. 123. Belegert ende verlaet ten laetsten Nuys, ontbied volk vwt Gelderland. Klaghten van die van Doesburg. 124. Sijn oorlozh tegens Lotringen en Switserland. 125. Word tweemael geroft, ende blijft eyndlijken met veel volx voor Nancy. 126. De Geldersse hellen naer Adolf. De Koningh van Frankrijk stuert Olivier naer Gent. 127. Voor-slagh van houwelyk tusschen Marie van Burgondien en den Dolsijn. Oproer te Gent, en eenige Groote een hoofd korter gemaekt. Doornick van de Fransse ingenoomen. 128. Adolf van Gelder Veld-heer der Vlamingen ende vryer van Marie vword by Doornick verlaegen, ende sijn lichaem daer na op-gegraven. 129. Sijn aert ende hoogh-herigheyd.

ARNALD de eerste, wt de Stam van Egmond,
Seste Hertogh van Gelder en Gulich, en Grave van Zutveen.

NA de met betamelijke pracht gehouden lijk-plight van Reynald, is ARNALD van Egmond, after-neve van de Vorsten Willem en Reynald wt hun zuster Iohanne, by de Staeten des lands voor Hertogh van Gelder en Grave van Zutphen binnen de Stad Nymegen in-gewillighd. Op den selten van de Hoy-maend zwooren hem met op-gesteeken vingeren Willem Heer van Bueren en Yseltfeyn, neffens de Proosten van Aken, ende van onse L. Vrouw in 't Sticht van Utrecht. Korts daerna is 'er tusschen den iongen Vorst ende Adolff Hertogh van Kleve en Grave van der Mark, by wijze van houwlijcx-voorwaarden, mede bedongen een heymelijke gunstige vriendschap voor haer en haere nakoemelingen en onderzaeten, ende te gelijk aen Arnald tot een bruyd gezeekerd Iuffrouw Catharine dochter van Adolff, met verhael van meer andere daer neffens gaende hoofdstucken, streckende tot onderhoud van de onderlinge verbintenis en beyder landen eenigheyd. ARNALD was doen veertien iaeren oud, ende noch in levenden lyve sijn vader Ian van Egmond, een kloek en vernuftigh Heer, die zich niet en schroomde het oude krackeel met de Abdy van Egmond weder op te haelen, hoewel hy de vonnisen van Willem van Beyeren, en laetlyken van Philips van Burgondien Graven van Holland niet

had weder-gesproken, maer door stille-zwijgen laeten veriaeren. Dees is met eendraghtige stemmen schiet van alle de leeden des Vorstendoms (wt-genoomen dat die van Gulicherland en 't Roermondse vierdeel het hoofd meet scheen te hangen naer Adolff van den Berge) over sijn minder-iaerigen zoon en 't gantse Hertoghdom en Graeffschap Vooghd verklaerd, op zeekeere voor-waerden, waer van d'eerste was; dat hy, als een voor-stander der wetten ende gemeene land-vreede, aen alle plaetsen en Steden, daer des gebruykelyk, den eed zoude hebben te doen, ende met zegel, hand en mond belooven, van de landschappen van Gelder en Zutphen, op de wijze van sijne voorzaeten, nahaere keuren en oude gewoonten te zullen beheerssen. Ende nademael 't Land gezeelde brieven had, dat de Vorst geene Steden, Vestingen, Sloten, Amptmanschappen, ofie onderzaeten, vermoght te verkoopen, vervreemden, bezwaeren, ofie te verwisselen, dan in den wtersten nood, vonden de Staeten goed, dat de Heer van Egmond openingh dede, hoe 't met Hattem moghte geleegeen zyn, ende dat de tegenwoordige bewaerder van Hattem voor de land-Overigheyd zwoor, die Vestinge aen niemant dan aen haer welyken erfgenaem ende aen 't Hertoghdom te zullen over-lacten.

2. Sy verlangden mede te weeten, wat 'er tusschen de Vorsten van Gelder ende den Berge, als ook tusschen den Heer van Hensbergh en de landschap van Gulich was verhandeld, buyten kennis van de vier Hoofd-steeden; ende dat, in stede van de 16. * gemaghtighde die doch geen dingen ten eynde braghten, piteerly by den toekomenden Ruwaerd vier inzaeten gekoozen wierden, om de gemaghtighste land-zacken te helpen verrichten en by-woonen. Ende nademael de Hertogen van Gelder en Kleve door verdragh en houwelyk nu vereenighd waren, versochten gemelte Land-standen, dat dit alles sijn voor-gangh hebben, ende de weder-zydse, zoo van de Ridderchap als van de groote en kleyne Steden bezegelde, brieven wel moghten verwaerd blyven: van gelijken de Land-Leen-ende Stad-rechten alle weegen bediend en gehandbaefd, alle geweld af-geweerd ende na 't voorschrift der wetten wegh-genoomen worden: dat daer behalven de Hertogh ofie Vooghd de Geestlyke luyden wilde ongemoejd laeten, ende hun goederen niet aenstaen, ten eynde de landen in geene bannen ofie ongemack moghten vervallen. Soo de mompelingh waer was, dat den Hertogh van den Berge van den Roomssen Koningh een nieuwe toll was toe-gestaen, te weeten van ieder voeder wijns drie Rbynse goudguldens, ende de Keur-Vorst van Kolen met Heer Geeraert van Kleve de tolln mede van zelfs hadden verhooght, ende voor de vrye door-vaert geld begeerden, docht het die van de landschap weder rechtmaghtigh, dat sijne Vorstelyke Genade met sijne Steden, de stroomen ende veeren gestooten hield, ter tyd toe de voorzeyde kommeren en tolln waren verminderd ofie af-geschafft. Vermits mede de Stad Grave aen den Heer van Bueren was verpand, ende te beducbren stonde, dat die plaets, de schuld te diep inworclende, metter tyd van 't vordere lichaem moght worden af-gescheurd, zoude het den Vorst believen, de gedaghte

* Siet op 't
1414

Plakips van Burgondien Graven van Holland niet

ngen
van
ende
bot-
rme-
van
r'ys
nght
r-ge-
egens
suf-
ende
traft.
en te
101.
erft.
Kavel
sburg
de. De
oninx
Sijn
r van
emael
o ver-
vader
oemd.
naeke.
en be-
vlught
aeten,
hoofd-
roeder
obeyd.
ende
landen
Ar-
chap om
vvoord
ermee-
122.
Keyser.
aghten
125.
6. De
r Gent.
Dolfsjn.
Fransse
er van
raeven.

ALD

Stad als een tuyn en sleutel van Gelderland, met den eersten vry te maeken; als mede de Heerlijkheid van Born van den Grave van Moers weder in te lossen; daer behalven den onweertigen tol van Ravesteyn af te maeken, die nergens anders om was op-gezet, dan dat ses wagens met wynen toe-behoorende den Heer van Nassouw door des Hertoghs onderdaenen binnen Erkelen waren gebraght, ende dat de schippers verstooringe van huijn schaade moghten hebben. Eyndlijken was de wens, dat de Vorst zich in sijne regeeringe wel moght aenstellen, sijn Raed en 's lands Ampten aen zoodanige ingezeetenen vertrouwen, die Gods vrees en 's Vaderlands nut voor oogen hadden, &c. Aldus zochten de Staeten met Reynalds † dood ende Arnalds iongheyd hun voordeel te doen, zyne vleugels in 't begin te korten, ende de beetten hem voor te snijden: 't welk de Vorst al voor lief moelte op-neemen; te meer, zoo hy noch geen vasten voet in de landen had gezet, ende wegen zyne vaderlijke af-komst niet alleen min ontzagghelijk was dan zyne voor-zaeten, maer ook aen d'andere zijd beschroomd voor de kuypen en 't geweld van sijn tegen-kant. *Adolf van den Bergh.*

† *Oportu-
ni magni
conatus
transitus
verum.*

3. Op den achtsten van de Hoy-maend liet Arnald een Plackaet af-gaen, op sijn en sijn nakoemelingen naemen, daer in betuygende, dat hy aen de Stad van Nymegen gestand deed alle haere voor-rechten, zoo van de Keyseren als Geldersche Hertogen verworven, ende bondigh hield het verdragh, ten over-staen van de Ridder-schapen Steden, onder een op-gericht; dat hy, met believen der Staeten, sijn vader tot sijn Ruwaerd stelde, voor den tijd van 13. van nu af afster een volgende iaeren; ende niet en zoude doen ofte besluyten, dan met wille en voor-kennis van de seftiene (by de vier Vierendeelen hem toe te voegen) ofte de meeste van hun, op straffe van onwaerde; daer neffens geen houwelijk aen-gaen, Raeds-vrienden aenneemen, noch Steden, Burgten, renten, tollen ofte andere tegenwoor-dige ofte aenkomende goederen verzetten, ver-koopen, wegh schenken ofte anders weerloos worden; dan met toe-stemminge der Ridder-schap en vier Hoofd-steeden, ende 't geen alreeds door sijn oom Hertogh Reynald verpand was, weder in-lossen; insgelijx geene Ampten ofte Stad-houderschapen vergeeven dan aen inboor-elingen, ofte andere inwoonders in Gelderland ofte in 't Graeffschap gegoed ende ge-erfd, die dan ook, zoo 't nood dede, zouden zweeren en hunne handen over-geeven, zoodaene Schantsen, Ste-den, Ampten en goederen (indien de Hertogh zonderechte geboorte quam te over-leeven) aen niemant te zullen over-leveren; dan aen de Rid-derschap en Hoofd-steeden; ook geene reekeninge op-neemen ofte sluyten, dan in 't bywefen van zyne vrienden met een wt de Ridder-schap ende noch een ander van wegen een der zelver Hoofd-steeden. Indien 'er eenigh land-zaet door af-spoelinge ofte anders schaade leed aen sijn grond, daer by zoude de Vorst niet verbeterd zijn, maer een yeder het zijn weder na hem moe-gen neemen, zonder deshalven tegen de Vorste-lijke hoogheyd te breuken: hy beloofde, geene zoenen van dood-slaegers met de vrienden van den over-leeden voor wettigh aen te neemen, dan na omgang van een iaer en ses weeken, als mede met de Staeten van een munt-winkel te spreken, ende met hun goed-dunken goud en zilver geld te slaen, noch buyten hun voor-weeten daer yets

wt te lichten. Met wt-sluytinge van alle wt-vlughten en vonden der Pauselijker en Keyzer-lijker rechten. Gegeeven tot Nymegen by den Hertogh, in tegenwoordigheyd van den edelen Raed *Walraem van Meurs* Heer van Baer, *Ian* Heer van Kulenburgh, der Lecke, Weerde en Achoye, *Diderick* Heer te Wisch, ende *Gijsbert van Mekerem* Opper-rentmeester der landen van Gelre. Op † *Margrieten* dagh bevind ick den iongen Vorst van de Stad *Doesburg* de huldinge te hebben ontfangen, en wederom aen haer den gewoonlijken eed gedaen. De Raed onthaelde hem met anderhalf aem Rhijnssen wijn, doenmaels betaeld met 27. Arnhemse guldens, en overdadige spijse: deed ook aen hem als mede aen den Heer van Egmond, ende aen zyne Raeden en Ampt-luyden, voor het verleenen van zekere nieuwe vrydommen, een vereeringe van 100. kroonen.

4. Op desen tijd is *Arnald*, met der Staeten ende zynen vrienden raed, getrouwd met *Catharine*, gebooren wt Hertogh *Adolf* van Kleve ende *Marie*, welkers vader was *Ian de Onver-saeghde*, Hertogh van Burgondien. *Arnald* was doen niet over sijn viertiende iaer, ende de bruyd noch geen negen iaeren. Op den wt-gang van dit ofte op 't begin van 't andere iaer is (door vergif, zoo 't vermoeden was, van *Margriet van Burgondien*, moeder van *Iacobe*) schielijken wegh gehaald *Reynalds* vertrouwdste kamer-raed *Ian van Beyerem*, Bisschop voor desen van Luyk (alwaer sy hem den toe-naem gaeven van *Ian zonder Godzaligheyd*) ende naderhand Vooghd van Holland en Zeeland. Hy stond als oom over *Gravin Iacobe*, welke by dese gelegentheyd nieuwen moed en hoop sचेpte, om haere langh vermiste landen wederom machtigh te worden. Tusschen de landen van Gelder en Kleve wierden tegenwoordigh ook veele verschillen af-gehaspeld, voornaemlijken aengaende de vorige verbonden, welke ten aensien van andere bondgenoodtschappen eenighsins verbrooken ofte versuymd scheenen, als mede dat de Klevenaer de Vesting *Gennep* als sijn eygen in-hield, ende de Geldersche niethadden aengehouden, ofte aen den Vorst van Kleve over-gestuert zyne gevangens die hem dienst-plichtigh waren. Over welke zwaerigheeden daer na vonnis is wt-ge-sprooken by *Arnalds* gemaghtighe, *Henrick* Heer van Wische, *Roleman van Arendale* Ridder, Heer te Welle, Hof-meester; *Arent van Boekop* land-Rentmeester, *Reymervan Zeller* huys-Maetschalk, ende *Ian van Zeller* krijghs-man. Gelijk mede de Heeren *Ian Schelars van Obbendorp* en *Diderick van Bronkhorst*, zoon van den Heer van Batenburgh en Anholt, als last hebbende van *Arnald* ende de Hoofd-steeden, ende aen d'andere zijd de Kolense af-gezanten, na veel knibbelen en raed van Rechts-geleerden, op desen tijd oordeel weesen over de onderlinge strijdigheden. Waer na *Diderick van Moers* Bisschop van Kolen, liet af-kondigen, dat, vermits 'er nu een vast bestand ende besteck met de landen van Gelder was beslooten, syne onder-zaten hierom vry ende vrant in de Hertogdommen van Gulich en den Berge als mede in 't Stift Kolen en de Heerlijkheid van *Hensbergh* moghten verkeeren ende als voor heen haer handel drijven.

† *Fidem huius rei faciunt quae apud Doeburgenſes ſervantur literae.*

5. Op

• Boda
populati-
on d. 17. a.

144

† Sicut op
ver 1415

† Sicut op
ver 1421

5. Op Marien Hemelvaerds-dagh gaf Keyfer *Sigismund*, die doen te * *Ofen* in Hongaryen was, verscheyde brieven wtraekende onse landschap, ende des zelfs Hertogh en Ruwaerd. In den eersten verklaerde hy *Ian van Egmond*, met alle zyne echte zoonen, dochteren, ende hun nakomelingen voor waere Graven en Gravinnen van Egmond. In een anderen brief een week laeter vervaerdighd deed hy kond: *Nademaal de Hertogdommen van Gelder en Gulich met het Graeffschap Zutveen nu na dood van Reynald aen hem en 't H. Rijk waren vervallen, dat by over zulx sijne neven Arnalden sijnbroeder Willem, maer in 't bysonder Arnald als den oudsten op straat, voornaesten erfgenaem en rechten Heer der voorschreeven landen was houdende, ende hem als Leen-man van 't Rijk toe-kende gemelde Landen, Graeffschappen, Heerlijkheden, Ridders, Knechten, Sloten, Steden, ende Vestingen, met de onder-boorige rollen, schattingen, ingezetenen, velden, wateren en water-loopen. Maer by zoo verre Arnald zonder wettige lijf-erven aflyvigh wierd, dan zouden de meer-genoemde landen aen sijn broeder Willem, als der zelve ende sijns broeders naesten en rechten erfgenaem, over-gaen; verzoekende eyndlijken, dat Hertogh Arnald, ofte, desen niet in leven zijnde, Willem, zoo haest by in Duytsland weder quam, gedachte landschappen van hem, ende door over-langen van 't vaendel na oud gebruik mede van den Roomssen Koningh zoude gaen ontfangen; voor-behouden hem ende den Roomssen Koning sijne gerechtighd. De driede brief deed gestand alle voor-baeten ende gewoonten, waer mede de Keyfers de landen van Gelder en Zutveen hadden begenadicht: de laetste brief braght mede, dat de rechten en gericht-banken op den ouden voet zouden voort gaen. Dese brieven koemen qualijken over een met de brieven, welke de Keyzer op 't naefte iaer aen *Adolf* Hertogh van den Berge verleende; zoo dat dese brieven doen mischien alleen zijn ontworpen maer niet ten vollen bevestighd, aengezien de Keyfer, na allen schijn, door veele duym-schuyvers (want hy seer geid-gierigh ende geel-zuchtigh was) bekoord ende om-gekeerd zijnde, *Adolf vanden Berge* zedert al tijt meer gedraegen heeft, dan *Arnald van Egmond*. Op desen tijd speur ick de geschillen tusschen die van Deventer en Zutphen endlyken te zijn gevonden en by-geleghd.*

6. Na dat de hoofden van den Kabeliauwssen aenhangh *Ian van Brabant* † als vorigen man en momber van *Iacobe*, na dood van *Ian van Beyer*, als hun Heer na houwlijx rechten over Holland Zeeland ende Vriesland hadden in-gehuld, was *Iacobe* vergezeld met haer tweeden man *Hunfrid van Glocester* ter rechter tijd wt Engeland met een steuwigh leger op de grensen van Henegouw aengekoemen, om haer vaderlijke nalatenschap met het rappier weder te haelen. Terwijl sy daer in de weer is, koemt haer een andere ongelegentheyd voor, dat te weeten haer oom *Ian van Beyer*, tot een erfgenaem allet syner landen en goederen had geschreeven *Philips den Goeden* Hertogh van Burgondien, sijns zusters zoon, over de hand slaende de naefte eygenaerfse *Iacobe*, dochter van den wijlen Grave *Willem* sijn broeder. *Philips* dese zaek wat naerder herkauwende, schreef wt Burgondien aen de Staeten van Vlaenderen en *Artoys*, dat sy den Hertogh van Brabant tegen de Engelsse de hand zouden reyken, die ook met groote vaerdighd sijn bevel after-volgden. *Ian* Grave van Egmond

vader en vooghd van Hertogh *Arnald*, een heet voor-vechter eertijds van *Ian van Beyer*, viel den Burgondier mede toe met een tamelijk getal van Geldersse. Hier over is op het naefte iaer Brabant in een fellen oorlogh verwerred met de Engelsse, zoo dat de Hertogh van *Glocester* in 't byzonder tegen den Burgondier wt-vaerende, hem wt-daeghde om lijf tegen lijf te vechten. Maer terwijl *Glocester* weder te rugge trock op Engeland om zich tot een veld-slagh vaerdigh te maeken, was de Brabander sijne gehuchten in-gewallen, ende had heel Henegouw door 't beleggh van *Bergen* in vrees en roeren gebracht. Welshalven *Margriet*, moeder van *Iacobe*, genoodfaekt was Henegouw door verdragh aen den Brabander over te geeven, ende *Iacobe* (ter tijd toe de Paus over haer houwlijx had gevonnist) in handen van *Philips den Goeden*, die ook middeler wijl zoude behouden de Stadhouderschap van Holland, Henegouw, Zeeland en Vriesland. Ende aldus wierd *Iacobe*, na dat sy te vergeefs haer man en 't Engelsse bystand had te gemoet gesien, tegen dank naer Gent vervoerd, nauw bewaerd, ende op kosten van de Hollanders onderhouden; tot dat zy haere wachters eyndlyk verkloekende, naer Holland is gaen vluchten, daer sy die van 't Sticht ende Over-Yssel met haere *Hoexe* by de hand kreegh, ende tot nadeel van den Burgondier en Kabeliauwse een nieuwen oorlogh rockende. De eerste storm van de tegen een gekantede Steden was by *Alfen* tusschen *Leyden* en *Woerden*, daer die van *der Goude*, die *Iacobe* mede stonden, prijs bevochten tegens de *Haerlemmers*, *Amsterdamers* en *Leydenaers*.

7. Op den zelve tijd is, door 't bestel van den Heer van *Wesemaal* ende *Willem van Gent* een Gelders Ridder, wt zyne † tien-iaerige hechtenis verloft *Heer Ian van Arkel*, moederlijke grootvader van Hertogh *Arnald*. Hy leefde daer na noch schier drie iaeren, wordende van zyne onderzaeten te *Leerdam*, ende in zyne Heerlijckheyd van *Schoonerwoerd* onthaeld en hartelyken gewelkomd; wt-gezondert dat die van *Gorickem* en *Arkel* land hem weygerden in en aen te neemen. Na de wtvaerd van † *Blankenbeym*, had het Godshuys te *Utrecht* gezeeten over den keur van een versen Bisschop. Dan alzo op de beede van *Adolf* van *Kleve*, de stemmen eensdeels vielen op *Rudolf* van *Diephold* Bisschop van *Osenbrugge*, anderdeels op *Ian van Bueren* Prooft van *Aken*, ende de Deken van de Kerk ten tijde van de keur niet by de hand en was, gaf de Paus (door aenpriesen van den Bisschop van *Spier*, die, vermits de dagelijxe aldaer voorvallende knibbelingen en werreyen, tot dit Ampt niet graegh en was) brieven van bevestinge aen *Zweer van Kulenburg*, Prooft van de Hoofd-kerk tot *Utrecht*, die op dit iaer in de Stad koemende een op-loop onder de burgery heeft veroorsaekt, waer in de burgemeester *Berne Preus* met zommige burgers om hals is geraekt. *Zweer* alzo met de knodze wt-gedreeven zijnde, wierd *Diephold*, door aendrijven meest van *Ian van Renesse*, met baer geweld op de stoel gedrongen. 't Welk daer na menige onheylen verweckte, zoo wel over 't Sticht als in Gelderland. Vorst *Arnald* verdrietigh over de moedwil, welke den burgeren zoo van *Arnhem* als *Nymegen* ende syne landen daeghlijx beiegende wt *Swanenburg*, heeft dit Slot, 't welk aen de voet van den ouden *Yssel* geleegeen, ende zoo van plaets als van werken heel sterk was, met zyne troppen beslooten,

1425.

† Siet op het iaer 1415.

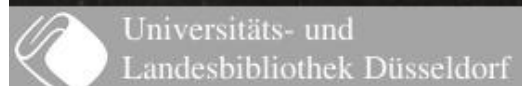
† Siet op 't end van 't vorige boek.

wt-
zyer-
y den
delen
Ian
de en
ijsbert
n van
k den
ge te
r den
naelde
doens
s, en
mede
Rac-
n van
ge van

taeten
Catha-
Kleve
Inver-
ld was
bruyd
g van
144
(door
er van
wegh
d Ian
Luyk
in Ian
poghd
s oom
theyd
langh
orden.
ierden
af-ge-
vorige
bond-
ofte
venaer
ende
te aen
evan-
Over
vt-ge-
tenrick
idder,
Boekop
Maer-
Gelijck
op en
er van
d'an-
nibbe-
sen tijd
ighee-
op van
nuen
en van
hierom
n Gu-
n de
keeren

ngenfer

5. Op

ende binnen een week tijds tot gehoorzaamheid gedwongen. Verneemende daer na dat aen *Willem van Drueten*, een Gelders edel-man en Amptman van Maefenwael, menigerhande zware ftücken te laft wierden geleghd, als te weeten het verraed van *Gorichem*, daer des Hertoghs oom Heer *Willem van Arkel* was dood gebleeven, ende noch een man-flagh te Maes-bommel begaen, nam voor hier over recht te doen. De Schepenen van Maes-bommel oordeelden hem straf-baer aen den hals; doch de Vorft genaede pleegende, zoude hem fijn leeven langh blootelyken wt Gelderland hebben verbannen.

8. Hertogh *Arnald* beleed op dit iaer, van die van Nymegen op-genoomen te hebben 2000. oude Keyzerffe ofte Franffe fchilden, beloovende daer van eene iaerlijxe rente van 200. fchilden van gelyken geflachte ofte waerdy op Martens dagh ofte 14. dagen laeter wt zyne tolln aldaer te betaelen, tot dat de hoofd-fchuld met de verloopene renten van hem ofte zyne erven zoude zyn af-geloft. Was mede bedongen, dat hy de zelve zyne tolln niet hooger en zoude bezwaeren, dan die nu bekommerd waren; ende nade-mael hy had doen af-leefen, van niet te zullen aenvangen met onweeten van fijn vader, de feftiene, ende de Hoofd-fteeden; hadden daerom hun zegels aen defen brief gehangen *Ian Heer van Egmond* en *Yffelsteyn*, *Ruwaerd* der landen van Gelder, *Walraven van Moers* Heer van Baer, *Willem Heer van Bronkhorft*, *Ian Heer van Kulenburgh*, der *Lêcke*, *Weerde* en *Achoyen*, *Gijsbert van Bronkhorft* Heer van *Batenburgh* en *Anholt*, *Henrick van Homoet*, *Roelman van Arendeel* Heer van *Welle*, *Hof-meeftter*, *Henrick van Middachten*, *Diderick van Arnhem* Ridder; *Diderick* en *Henrick* Heeren van *Wifch*, *Ian Heer van Broekhuysen*, *Weerdenburgh* en *Ameroyen*, *Ian Heer van Wykrade*, erf-kamerlingh, *Rutger van Flodorp*, *Reyner van Zeller* huys-Maerschalk, *Peter van Steenberg* en *Arend van Boekop* opperfte Ontfanger, knaepen; behalven de Raeden van *Ruermond*, *Zutveen* ende *Arnhem*, ende *Nielaes Vijgh* tol-meeftter tot Nymegen. In die daegen heeft *Willem Heer van Wevelichoven*, die aen Ridder *Henrick Schenk* van *Nideggen* over de 6000. Rhijnffe goud-guldens verfhuld was, het Slot *de Grebbe* ofte een deel daer van verpand aen *Alard van Broekhuysen*. Op dien tijd zyn binnen *Thiel* over de 30. huysen in brand geraekt met eenige fchuyren vol korens. Maer gelijk deze fchaede de burgers wee deed en hard drukte, zoo diende fy daeren tegen de Stad tot meerder cieraed, alzo de neder-geftorte huysen, gelijk men gemeenlyken fiet gebeuren, vaster en fraeyer dan te voeren wierden op-gemaakt, ende de froye daeken in pannen en tichels veranderd. Op 't zelve iaer heeft Keyfer *Sigismund*, op-geroeckend van zyne gierigheyd ende van die geene die het oogh inder hadden op *Adolf van den Berge* dan op *Arnald van Egmond*, de Hertoghdommen van Gelder en Gulich met het Graeffchap *Zutveen*, *Adolf* toe-gefchreeven; zonder eens gewagh

† Siet op 't te maeken van zyne vorige † inleydings-brie-
iaer 1424
yeder eender Burgemeesteren, Schepenen, Raeden,
neffens de burgerye en gantffe gemeente der Steeden
Ruermond, *Goch*, *Venloe*, *Erkelens*, *Stralen*, *Nymegen*,
de Grave, *Bommel*, *Tiel*, * *Wagendonk*, *Harderwyck*,

* *Lia corrupte in dipl. pro Wagen. vel Wachtendonca.*

der *Elburg*, *Zutveen*, *Doetechem*, *Doetsburg*, *Groen-loe*, *Gofvelt*, ende andere plaetsen van 't Vorftendom en Graeffchap, hoc dat hy, na 't onvruchbaer af-fterven van fijn oom Vorft *Reynald*, des zelfs landfchappen alsdoen hem en 't Roomffe Rijk ledigh en open geworden zijnde, had vergunt en over-gezet aen fijn oom *Adolf*, ende derhalven fijn ernstigh bevel was, dat fy gemelden *Adolf* als hun wettigen Heer, zonder vertoef ofte weder-zeggen, zouden aenneemen, hulden en bezwaeren, zonder yet te paffen op den edelen man *Arnald van Egmond*, die met fijne mede-plegers de voorzejde landen tegen des Rijx gebruik had aengevaerd, noch hem voor Hertogh ofte Grave te kennen ofte zoo te noemen, op fijne Keyferlyke ongenade, ende haer tot dien eynde ontfloegh van den eed waer door fy haer tot fijne gehoorfaemheyd moghten hebben verbonden. Gedaen te *Ofen* 's weeks na *Pinxteren*. Doch de Gelderffe floorden zich niet zeer aen dese dreyyeryen, dan lieten alles in 't hayr rijfen, als niet onweetend zijnde, dat *Adolf* deze brieven door bedelaery en veele steek-penningen den Keyfer had af-getoekt, ende dat het ook in des Keyfers maght niet en stond de naefte en rechte erfgenaemen after-bax ongeroepen ende onverhoord van hun degelyk recht te verfteeken, den aert van 't leen te veranderen, ende door fijn blooten wenk vreemde in te fchuyven: hoewel hy zich door dese onbedachtheyd heeft fchuldigh gemaakt aen het onnoozel bloed van etlyke honderd zielen, ende aen zoo veele daer wt gevolgde verwoeftingen en werreryen.

9. Na de iongste over-winnige van *Iacobe*, zond haer op-genoomen man de Hertogh van *Glocefter* van ftonden aen den Heer van *Filmater* met een vloote van 3000. Engelfse naer Holland, die te gaeder in 't land van * *Schouwen* in Zee-land anker wierpen. *Philips van Burgondien* ziende dat het mes op hem gefteepen was, ende zijnde, als gefeyd, nu verhooghd tot een Vooghd van Holland en Zeeland, gingh te *Rotterdam* en elders met een ongelooflijke gauwigheyd een deel volx op-lichten, waer by als *Ian van Egmond* zich met eenige Gelderffe hulp-troppen had ver-voeghd, is hy de Engelfse by *Brouwers-baven* vrymoedigh tegen getrocken. Terwijl hy aldaer fijne maght aenland zet, vallen de Engelfse met alle geweld aen, ende froyen zoo een dicken hagel van bouten, dat de Hollanders bereeds begonnen teruggelen; vermits de voorfte op de knyen gingen leggen, op dat de afterfte in het fchieten te gelijk ruyme plaets moghten hebben. *Philips* by deze ongelegentheyd van fijn fchip zelf aen land springende, liep midden onder den drang, roepende fijn best en vermaenende, dat alle die hem en haere behoudenis lief hadden zyne stappen zouden navolgen. Ende alsoo hem op den zelve oogenblick onder *Henrick van der Veer* en *Frank van Borffel* die van *Zierick-zee* te hulp quaemen, zyn eyndlijken de Engelfse en Hoexe afterwaerts gedreeven, ende zoo op de vlucht, als in 't gevecht ende 't water meerendeels om-gekoemen. De Burgondier, wien dit geluck mede duer genoeg stond, heeft *de Veer*, *Borffel*, *Praet*, *Halewijn*, ende mede *Ian van Egmond* den Voogd van Gelderland op de plaets alle tot *Ridders* gefchaepen. De zelve Heer van *Egmond* rechtevoort in gezagh en deftigheyd hoogh gefteygerd zijnde, ftelde zich meer ende meer gemelyk en weder-barftigh aen tegen den Abt en Geestlijkheyd van *Egmond*. Want na dat de Abt *Opuenbergh* t' *Utrecht* was geflorven, quam *Willem van Marhenesse*

1426. *Matbenesse* in zijn stede, die in dese daegen op Utrecht zullende reysen, met de brieven van 't Klooster zoo veele er by de hand waren, ende zijn vorder geselschap is onder-schept geworden, ende over de drie maenden op 't Huys te *Rosendaal* niet ver van *Arnhem* met zijn gevolgh wel strengelyken bewaerd, dan ten laetsten op de voor-beede van *Philips van Burgondien*, wederom ontslooten ende in zijn vorigh Ampt hersteld. Na dat Hertogh *Arnald* sijn Raed en Hop-man *Diderick van Horst* met vertrouwbrieven aen *Karel* den sevenden Koningh van Vrankrijk had af-geschickt, ende hem sijn dienst aengebouden, gaf de Koning een lieflijk bescheyd, noemende *Arnold* sijn waerden bloed-erwant, ende hem van zyne wedet-gunst en vriendschap wederom door brieven verzeekerende.

† Siet op't vorige ver. 10. Na dat † *Zweer van Kulenburg* Bisschop van Utrecht met de burgery in twee-spalt en moeyten was geraekt, rieden hem zommige, zich binnen *Amersfoort*, te *Rhenen*, ofte op het Huys te *Horst* zoo langh op te houden, tot dat hy nieuwe vrienden aen 't snoet had gekreegen, ofte van zyne oude vyanden vrienden gemaekt. Maer *Zweer* was ende bleef voortaan wt-geslooten, ende bevond zyne vorige Christoffels met het geluck om-gekeerd. Als hy weder sijn wegh nam op *Amersfoort*, wierd hy ter nauwer nood ingelaeten. Doch wanneer hy door zyne booden eenige benden ruyters en voet-knechten van Heer *Ian van Egmond Arnalds* vader ter beede had verworven, weygerden de *Amersfoorters* de poorten voor dese gasten te openen. Waerover de Bisschop list gebruykde, gebaer maekte als of hy van sins ware zich vroegh in den morgenstond buyten de Stad wat te willen vertreden: maer terwijl hy in de deur van de poorte stille blijft staen, siet zoo koemt de Geldersse ruytery en het voet-volk met haeflige schreeden aanzetten, ende buyten vermoeden de Stad verrassen. De Bisschop zoo gemaklyken tot sijn voornemen koemende, deed al voort syn beste, om de Stad met gewapende en nieuwe bolwerken tegens den vyand van buyten te verzeekeren; ten welken eynde hy twee Block-huysen liet opwerpen, het eene by de Marien poort, ende het andere binnen de Stads vesten. Hertogh *Arnald* maekte alsdoen met den Bisschop zoo een besteck, dat te weeten by die van 't Sticht en *Over-Yffel* voor vyanden zoude verklaeren, zoo verre sy hun Bisschop *Kulenburg* tegen ende ongehoorsaem waeren, ofte hem ende sijn land en op des Bisschops naem beleedighden; om al het welke te verboeden hy noch geld noch moeyten en wilde spaeren. Terwijl *Zweer* de *Amersfoorters* alzo in den teugel ende de nabuerige Geldersse op zyne hand hadde, gebeurden 'er over en weder veele strooperyen en baldaedigheeden. Dan *Diebold* eer langh door hand-leeninge van etlyke burgers met sterke troppen te *Amersfoort* binnen dringende, kreegh beyde Sloten ofte met geweld ofte met verdragh wederom in syn geweld, ende daer binnen gevangen des Bisschops broeder *Peter van Kulenburg*, *Goossen van Wanderijk*, *Diderick Roy* ende meer andere. Dit in-neemen zoude op de volgende wijze hebben in 't werk gegaen. Na dat men de † burgers te vooren hier van een kleynen wenken stille loofse had gegeven, zyn die van *Emenes* 's nachts de Stad aen eene zijd genaderd.

† *Ex veteribus membranis.*

Op desen loofen bohey liepen de burgers als in ernst naer de vesten, desgelyken die aen de poorten op de wal de wacht hadden, ende doen zyn die van 't Sticht en Utrecht aen een anderen hoek over de wallen en muiren geklommen. Weshalven de Geldersse naer den wal toerennende binnen de Stad als in een pis-pot waren beslooten ende gedwongen zich op te geeven, en die van *Amersfoort* op dese wijze van het moeyelijk gezelschap van de Geldersse ontslaegen. Van daer schreef *Diebold* aen den Hertogh van Gelder, smadelyken op-haelende, hoe hy te vooren menighmaelen verstooringe had versocht van de sijne onderzaeten in *Over-Yffel* aengedaene schaede; zonder de minste weder-antwoord te hebben bekoemen; ende dat noch onlanx de Geldersse de Stad van *Amersfoort* over-slende, aldaer met plonderen, branden, buytbraek, ende bouwinge van nieuwe Stercken, de burgery en Geestlyke grootelyx gequeld en over-laden hadden; waer van hy nu vergoedinge was eyssende ende schriftelyk bescheyd wederom, ofte zoude anders genoodzaeke zyn sijn recht ter bester wijze en gelegenthyd te vervolgen.

11. De Bisschop van Kolen deed onsen Hertogh op desen stond aendienen, hoe hy met *Geeraert van Kleve* Grave van der Mark was versprooken, dat van nu af op-houden en van geenet waerden zoude zyn, 'tgeen te *Keysers-weerd* den koop-luyden boven den gewoonlyken tol was af-genoomen, ende de handel-dryvers, zoo 'er in desen eenige veranderinge op-quam, daer van by tijds te willen waerschouwen. Weshalven Vorst *Arnold* gebeden wierd, dat hy de koop-luyden den *Rhijn*-stroom bevaerende middelery niet meer yet over-tollighs en wilde af-cyssen, ende op een gezette tijd en plaats verschynen, om deze weder-zijdsse twist aldaer, zoo 't doemlyk ware, te bemiddelen. *Ian van Loen* (noemende zich Heer van *Gulich*, *Hembsbergh*, ende *Leeuwenbergh*) schreef mede wt *Wassenbergh* aen *Ian van Egmond* Vooghd van Gelderland, wegen de af-doeninge van den tol te *Monbraym*, ende zulx alreede gevegh't te hebben op den Hertogh van den Berge en Bisschop van Kolen, by de welke hy zoo veel vermeynde wt te werken, dat de verschillen op een by-een-koemste met gemeene stemmen en genoegen moghten worden beslicht. Wanneer omtrent dien tijd *Arnald* wijs wierd, dat de *Gulicher-landers* ende *Robert*, *Adolfs* zoon van den Berge, bezigh waren om 't gedachte Hertogdom na zich tettecken, heeft hy *Ian van Hensberg* Bisschop van Luyk ende de *Luykenaers* dese iesse gegeeven, dat, niet tegenstaende hy met sijn vader, broeders, ende cruen aen den Hertogh en 't Huys van Gelder met eeneed waren verplicht, van 't zelve Vorstendom met raed ofte daed, onder de hand ofte in 't openbaer, nemmer te zullen beschaedigen, hy eventwel sijn vader oudsten zoon en broeder tot vrede-brack had op-geroekent, ende zelfs de Vestingen van den Heer van *Hensbergh* in-hield, waer toe het Geldersse Vorstendom zich eensdeels tegen sijn vyanden had te verdedigen, ende daer behalven Gelderland met den streek van *Montfoord* als mede de Graeffschappen van *Hensbergh* en *Wassenberg* met rooven en blaeken had geschonden. Waer over hy *Arnald* de drie Standen van Luyk wilde gebeden hebben, dat sy hun Bisschop wilden vermaenen om trouw en woord te houden, ende hem sijn schade weder op te richten.

12. Korts daer na te weeten op Woensdagh na Marien boodschap zyn Hertogh *Arnald* van Golder, ende aen d'andere zijd *Ian van Hensbergh* Bisschop

Groen-
vorsten-
schelbaer
si land-
digh en
ezet aen
oel was,
zonder
u, hul-
edelen
plegers
nad aen-
kennen
de, ende
r door sy
en ver-
xteren.
er aen
er rijken,
brieven
en den
k in des
rechte
e onver-
n, den
in bloo-
ewel hy
huldigh
ke hon-
volghde

1426. *Jacobe*,
ogh van
Filwate
Holland,
in Zee-
rgondien
, ende
Vooghd
rdam en
eyd een
Egmond
aad ver-
venvry-
r aldaer

1426. *Scald*
lisse met
reedsbo-
e op de
te in het
hebben.
jn schip
nder den
, dat alle
len zyne
hem op
s der Veer
te hulp
n Hoexe
ucht, als
om-ge-
ck mede
el, Praet,
i Voogd
ders ge-
recht-
steygerd
neltik en
geestlyk-
t. Oguen-
illem van
atbenesse

1426. Bisschop van Luik ende Grave van Loon, gevoegd met *Ian Heer van Loon, Gulich, Hensbergh en Leeuwenbergh, Ian van Loon* zijn oudsten zoon, ende *Willem Grave van Blankenhem*, wegen de vorige zwaerigheeden over en weder verdragen, beloovende, dat sy ende hun erven getrouwelyken by een zouden blyven, d'een tegen d'ander in geenerley wijze op-staen, dan des anders nut na vermoegen helpen vervorderen, zonder argelift, wt-genoomen dat des Hertoghs verbond met den Kleevenaer standvastigh zoude blyven. Hier behalven handelde de Vorst afzonderlijken met gemelten *Ian van Loon Heer van Gulich, &c.* op dese wijze: Voor eerst was de Hertogh van Gelder en Gulich gehouden aen zijn neve den Heer van Loon en zyne erven wt te reyken 80000. guldens, en 16000. hier van binnen twee iaeren, ende zulx wt de Geldersse schar-kisten zoo hem dit wierd toe-gelaeten; zoo niet, in plaets van dien aen hem te verpanden zoodaenige Sloten in Gulicher-land, als hem *Ian van Gulich* ende van *Hambach*; ende in stede van de overige 64000. guldens, de Stad en vryheyd van *Gulichen Hambach*, t'zynen keure, zoo haest sy eene van beyden quaemen te veroveren, om ze te pande te houden, zoo langh de oorlogh moght dueren ofte op nieuws aengaen met den Vorst van den Berge ofte zijn zoon. Doch in geval de zaak op geen krijgh wt en liep, ofte de krijgh door verdragh ofte anders wierd op-geheeven, zoude evenwel het gebied en recht der Stad *Gulich* voor de helft verblijven aen den Hertogh, onaengeffen het vorige pand-recht, voor-behouden hem *Ian* de hooge gerechtigheyd en in-komsten der Stad in 't geheel; die daer tegens beloofde, *Arnald* op zyne begeerte in te hulden, ende hem de helfte van de noch te over-winnene landen ofte Steden over te laeren; in dier voegen, dat *Loon* het vierde deel daer van met zyne na-koemelingen als zijn erf-goed, ende op de voordere deelen recht van pandschap zoude behouden voor 100000. guldens: met welke penningen (te *Hensbergh* ofte te *Wassenbergh* te tellen) de Hertogh dan t'allen tijden weder moght vry koopen *Ians* overige vierdeel. De andere weder-helfte van de weder-vermeesterde Steeden, Schantfen ofte Landen, zoude ten eenemaal en ervelyken koemen aen den Hertogh, doch de opperste vooghdy daer van behooren aen den *Heer van Loon* voor zijn leeven, ende langer ofte anders niet. De Hertogh zoude de voor-keur hebben, mids dat die de beste pluck had: zijn vennoot daer voor weder moefte te wille zijn; behalven dat de Vorst de Stad *Suchtelen* alleen na hem zoude neemen. Wanneer 't hem goed docht, zouden sy 1000. mannen min ofte meer werven; dan de *Heer van Hensbergh* was ongehouden meer dan 50. lans-knechten te onder-houden, ofte hy en wilde. De Hertogh (hoewel hoofd van dit verbond) zoude oorlogh noch wapen-bestand aengaen met den Bergh-lander, anders dan met voor-weeten en toe-staen van *Loon*, ende van zyne Steden in Gelderland. De Ridderen, knechten, in-zaeten, Steden en Sloten van Gulicher-land, welke den *Heer van Hensbergh* onderdaenigh ende echter niet eed-plichtigh en waren aen *Adolf* van den Berge, en zoude niet quaeds weder-vaeren, ende de *Hensberger* de zelve trachten met den Hertogh te vereenigen. Daer na hebben beyde Heeren de vingers op dit schrift ge-

legt ende het alzo bezwooren ende daer na bezegeld. Gedaen ten over-staen van *Ian Heer van Kulenburg, &c. Roleman van Arendale Heer van Welle Ridder en Hof-meeester, Ian Heer van Wijkade*, erf-kamerling en Vooghd van *Erkeleut*, van des Hertoghs wegen; mitsgaders *Henrick van Velkenbusen, Godschalk van Foerde* ende *Steven van Leek* aen d'andere zijde. Hier aetvolghde noch een verzecker-brief van den *Heer van Hensbergh*, waer by hy alle zyne tegenwoordige ofte toekomende Schantfen, Vestingen, en Steden aen den Hertogh te leen op-droegh, ende de zelve van niemand anders dan alleen ende voor altoos met zyne erven van zijn Heer den Hertogh ofte Hertogen van Gelder beloofde te verheffen: gelijk hy ook nu van hem was verheffende 't geen hy rechtevoort bezat, ende van niemand te leen had ontfangen.

13. Dit alles draeyde hier op, ten eynde *Arnald* in tijds steenen moght raepen en palm in 't vuur leggen; byzonder zoo *Adolf* van den Berge, na *Reynalds* af-sterven, het land van Gulich had over-weldight, om *Arnald* daer na des te beter van 't lijf te weeren, ofte op 't lijf te vallen; ende zijn zoon *Robert*, om te gelijk een voet in Gelderland te krijgen, aen *Marie van Harcourt* aet-gelaetene weduwe van *Reynald* geweeften Hertogh van Gelder en Gulich, ging wt-hylikken, door kuypery en aenraeden meest van *Diderick van Moers* Bisschop te Kolen, die doen ter tijd groot was met *Adolf*. Dit paer wierd opentlyken bin-nen Kolen van den Bisschop te hoop gegeeven, alwaer mede op de bruyloft verscheen de zoon van *Ian* Koning van Portegael, die zoo een verte reys had aengenoomen om de begravenissen van de drie vermeeynde Koningen te besichtigen. Hertogh *Arnald* gevoeghd met syn broeder *Willem van Egmond*, ende willende in alles den sleur volgen van de gemeene wetten, droegh in die daegen met toe-staen van zyne Raeden, aen *Udo de Boese* ervelyken op veele polders en erven op de Velouw, onder andere het huys te *Kernhem* by het dorp Ede, met twee margen lands en zijn vorder toe-behooren, in het by-zijn van *Gerlaek vander Capellen* Richter van de Velouw en zyne bysitters, neffens de gerichtsluyden *Willem van Rijswijk, Otho van Schonoutwen, Otho van Scherpenzeel, Jacob Bierwijnsh, &c.* Wanneer na de neder-laege der \dagger Engelffen by Brouwers-haven *Philips van Burgondien* het hoofd weder naer Vlaenderen had gekeert om een versse maght te werven ende syne dingen aldaer te verrichten, had *Iacobe* de handen weder ruym, ende met de *Hoexe* een nieuwen moed geschept om *Haerlem* te gewinnen. Als die van Leyden ende Delft zich begonden te reppen om de Stad te ontzetten, liet sy, om zulx te verhinderen, den Dam van de Maes door-steeken. Binnen *Haerlem* lagh *Diderick van Wikerken* met 600. mannen te voet. Zijn zoon *Ian van Wikerken* met 800. knechten in aentocht zijnde, zond wt Alfen een boode voor wt aen zijn vader om hem van zyne aenkomste te verwittigen. *Iacobe* den brief-draeger op-gevangen hebbende ende in de nacht-stilte op-breekende, is den iongen *Wikerken* in 't dorp van Alfen daedlijken op 't lijf gevallen, zoo dat hy ter nauwer nood zich met 200. mannen konde bergen. Maer *Iacobe* haer effenwel noch te onsterk bevoelende om *Haerlem* te vermeesteren, braght het overigh leger van

\dagger Siet hier voerens op 't begin van dit iaer.

126. daer wederom na *der Goude*. Die van *Hoorn* die zich tot nu toe onzijdigh hadden gedraegen, zijn kortz daer na *Jacobe* heel en alle tegen gevallen. Als zeker burgers zoon van *Hoorn Jan Lambertsen Cruyf* by geval ter *Goude* zijnde *Vrouw Jacobe* bezagh, ende wt deernis quanzuys van haere menighvuldige tegenspoeden dese kallinge zich wt den mond liet vallen, dat men met zoo eene doorluchtige *Vrouw* niet en behoorde om te gaen, als met een andere slechte *vrouw*, zijn deze woorden, hoewel zonder argh gesproken, door de after-klappers averchts over-gedraegen, ende zoo ergh geduyd, dat hier over die ionghman gegijzeld ende daer na ter dood wierde verweesen. De vader *Lambert Cruyf* zich naer *Goude* spoedende, bad ende deed zoo veel hy moght voor sijns zoons leeven. Maer hoewel men hem diets maecte, dat sijn zoon alleen op het schavot zoude staen, ende *Jacobe* den slagh van den scherprichter met haer knicken op-houden, is hy evenwel zonder genade af-gehouden. De vader zulx met traenende oogen aensende, riep over-luyd, dat *Jacobe* van dien tijd af noyt haere landen maghtigh zoude worden; ende wel wetende dat sijn tijd daer niet langer, ende sijn hoofd, zoo men zeght, al te groot was, is van daer naer *Hoorn* gevluicht, alwaer hy zyne mede-burgers tegens de *Gravin* door syne klaghten en aenspraek zoo zeer ontfack, dat sy haere *Stad*, welcke voren niet dan een opene vicke was geweest, tegen het toekomende geweld van *Jacobe*, met een aerden wal gingen besluyten; waer toe *Lambert* gaerne alle die penningen verstreckte, die hy de *Gravin* voor sijns zoons verlossinge had aengebouden. Dat zich de *Grooten* hier aen spiegelen, ende de mindere niet te zeer en vertreedden ofte verachten; want men zoemtijds niet en weet, waer ende wanneer de vlieg het paerl wederom kan steeken.

14. Maer *Jacobe* op 't zelve iaer noch eens by *Alf-n* met voordeel vechtende, veroorsaecte daer door een nieuwen schrick en slaenwe by haere vyanden; gelijk mede de *Kennemaers* onder *Willem Nagel* een bedreeven krijghs-man, in *Waterland* in-boorende, *Purmerend*, *Monickedam*, en *Edam* omtrent *Hoorn* over-weldighden, ende vervolgens in *Noord-Holland*, de *Steden Medenblich* en *Enkhuysen*. Die van *Hoorn* hoewel op den *Ouden Dijk* verlagen zijnde, en bezweeken echter niet, dan gingen met het over-schot van hunne burgery buyten de *Ooster-poort* op een steylen dijk zich wederom vertoonen, mans ende vrouwluyden onder een. De *Kennemaers* hier wt neemende dat de *Stad* met vers volk moeste bezet zyn, te meer zoo der vrouwen wit behanxel op de wyze van krijghs-wapenen van verre af-scheen, hielden zich dien dagh gerufft. Maer daeghs daer aen in 't gezicht der *Stad* treckende eyschten de poorten op, onder dreygementen dat men anders hun gevangens zoude neder-hacken. Wanneer ze *Nagel* weygerigh vindende zich daerom tot een storm schickte, was ter goeder tijd de *Heer van Leliendam* wt laet van den *Burgondier* met eenige benden in de *Stad* gekoemen, behalven zommige *Waelen*, *Haerlemmers*, en *Amsterdamers*. Daer na wierd 'er met de *Kennemaers* wederom een hand-gevecht buyten de poorten gehouden, daer de *Kennemaers* onder laegen ende *Nagel* zelf betleeven verloor. De *Burgondier* etlyke daegen daer na binnen *Hoorn* koemende, roemde en bedankte de burgers over hunne vroomigheyd.

Wanneer naderhand een vloot schepen van de *Gravin* wt *Wieringen* schielyken op den middagh naer *Enkhuysen* zeylende, over de honderd menschen van tafel hadde gehaald, onthoofd, ende na zoo een moedwilligh bedrijf weder was vertrocken, is 'er op dese onbarmhertigheyd een haestige roede gevolghd. Want wanneer zy 'siaers daer na onder *Willem van Brederode* met noch een maghtiger vloot dien gantzen streck meynden af te loopen, zijn haer die van *Haerlem*, *Amsterdam*, en *Hoorn* met etlyke groote schepen tot aen 't eyland van *Wieringen* tegen getrocken, ende aldaer aen anker leggende gebleeven. *Brederode* de water-beurte verwachtende, beval syne matroosen den vyand met koggen aen boord te vallen, verhoopende dat die groote schepen by 'tebben van de zee aen den grond zouden blyven sitten. Dan de zaak viel heel anders wt: alzo de *Steden* de over-hand en 't meeste scheeps-volk gevangen bekoemen, ende 80. daer van tot wederwraek binnen *Enkhuysen* een hoofd korter hebben gemaakt, wt-genoomen *Brederode*, die, om de achtbaerheyd van syn geslacht, wierd over het hoofd gesien.

15. Hier na troffen *Philips van Burgondien*, Hertogh *Arnald* ende *Zweer Bisschop* van *Utrecht* een onderlingh verdragh, ende loofden d' een zonder kennis van d' ander geen vrede-handelingh in te gaen. De waerom was, dat die van *Utrecht*, tegen laet van *Paus Eugenius* en 't besluyt van de *Kerkelyke* vergaderingh van *Basel*, *Roelof van Diebold* (verstootende, die hen van den *Paus* was toe-geleghd, *Zweer van Kullenburg*) tot hun *Bisschop* hadden aengenoomen, ende *Jacobe van Beyeren* tegen *Philips* onder-stand gedaen. Want het den Hertogh van *Gelder* weedeed ende aen 't hertgingh, dat de goede *Bisschop* allenthalven door ongelijk wt syn *Sticht* wierd gekeerd, ende met den neck aengesien: ia zoo zeer, dat hy om de wille van een vreemdeling zyne eygene zaeken in 't ried liet loopen en de gelegenheyd voor by strijken; om syn *Vorstendom* van *Gulich* *Adolf* van den *Bergh* weder wt de handen te breeken. De eerste storm-buy quam die van *Amersfoort* over-vallen, daer die van *Utrecht* 's nachts te voren 300. schutters hadden binnen gezonden. Evenwel gingh de bevelingh voort onder den *Maerschalk* den *Heer van Leliendam*, die *Bunschoten* te voren had over-heert, om de *Stichtenaers* alzo eenfdeels van de *Zuyder-zee* af te sluyten. Dese *Stad* wierd een wyl tijds door de *Fransse Picarden*, die den meesten hoop mackten van 't *Borgoensse* leger, vreesfelyken aengetaft, zoo dat *Philips*, in syner soldaeten ampt tredende, zelf in de grafen sprongh, ende aende heetste oorden voor aen stapte. 't Had doen met de *Stad* gedaen geweest, zoo niet de vrouwen de mans de handen geliecht, ende met water en heete kalk van boven neder te gieten, de hardneckigheyd van de stormers hadden gebrooken. *Philips* verloor alhier *Ian van Bos*, met een koegel wt het grof geschut neder geschooten, behalven noch eenige van adel, die zich heel dapper queeten. Tot een teyken en heughnis van zoo een ongewoone zegen, hangen al noch in de *Ioriskerk* de oorloghs-vaenen, welke den vyand doen zyn ontweldighd; gelijk mede hier over die van *Amersfoort* haere dankbaerheyd op *Aller-heyiligen* menige iaeren vervolgens met een iaerlijxen om-gangh plaghten te betuygen. Ick vind elders een oude * aen-teykening, inhoudende, dat op dit iaer 1427. Lappij. (doch,

1427.

* Ita Buchel. ex msto Gish.

1427. (doch, zoo men gissen kan, een wijl voor dit be-
legh) Vorst *Arnald* 1000. ruyters binnen *Amers-
foord*, tot versterkinge van de Stad, geschickt
hadde, welke voort daer na, na dat de Geldersse
en Bisschop *Zweer* aen d' eene ende die van Utrecht
aen de over-zijde een onderlinge stille-zaet be-
flooten hadden, weder waren wt-getrocken, ende
dat by dese gelegenheyd de Amersfoorders, in
weder-wille ende na 't verriagen van *Zweer*, *Diep-
hold* met die van Utrecht hadden in-gelaeten.
Hertogh *Arnald* teykende in die daegen brieven,
waerby by den Raed en burgery van Nymegen vryinge
toe-geyde van alle schaeden, verloop en gevangenit,
welke haer, ten op-sicht vande oorlogen met *Vrouw
Iacobe*, *Diephold*, en de Over-Yffelsse Steden, moghten
over-koemen. Gedaeen by den Hertogh, in 't by-
wesen van zyne Raden *Roleman van Arendael* &c.
Goosewijn van Rossen, ende *Evert van Balveren*
Land-rentmeester.

16. Bisschop *Zweer* zelf te maghteloos zijnde
om het Huyster *Horst* te verweeren, gaf het aen
onsen Hertogh te bezitten, mids dat hy 't voor
zeeker geld van *Hubert Wolf* zoude vry koopen;
hy wierd mede Pand-heer gemaekt van alle
zulke in-koemsten, als *Wolf*, van *Zweers* wegen,
wt het Sticht van Utrecht en Over-Yffel had in
te beuren. Na 't vruchteloos beleg van *Amers-
foord*, liet *Philips van Burgundien* een yffelijk groot
schip, de *Kat* geheeten, op de wijze van een bol-
werk binnen *Amsterdam* toe-ruften, om op de
Eem-stroom die door *Amersfoord* loopt wacht
te houden, ende de inwoonders in 't Sticht van de
Zuyder-zee af te keeren. Hy was mede over-
befigh om den aenhang van *Iacobe*, en naemkun-
delijken die van *Delft* en *Rotterdam*, met wapenen
te bezoeken; tot wtvoeringe van 'twelke hem de
Vorsten van Gelder en Kleve zoo met volk als
geld vaerdige onder-stand te doen niet en ver-
gaeten. Tot dien eynde heeft zich *Arnald* zeer
ontbloot, ende, onder andere, aldoen van *Geerloff
van der Capellen* 6000. Rhijnsse goud-guldens
op schaedé genoomen, ende, daer voor ende voor
zyne dienften en trouwigheyd, aen hem met be-
lieven van zyne Raeden, verpand het gebied en
de vruchten van sijn Richter-ampt van de *Ve-
louw*. Maer *Diephold* groot mis-noegen schep-
pende wt de maetschap tusschen *Philips* van
Burgundien, den Hertogh van Gelder ende *Zweer*
van Kulenburg geflooten, is met die van Utrecht,
Over-Yffel, en *Amersfoord*, waer onder zich de
Grave van *Hoey* ook had vermenghd, daeghs na
Geertruden dagh met groote vinnigheyd de *Ve-
louw* over getrocken, alles vernielende, ende
Kloosters noch kerken veel min wereldsse ge-
fichten heel laetende. *Arnald*, om hier over
wraek te neemen, heeft op den vierden vande
Gras-maend, de vleecken *Amerongen*, * *Wou-
denbergh*, en *Spalkenburgh* wederom geplondert,
ende aen kolengeleght, ende den roof na huys
voerende, is met geen minder maght in Drent
gevallen, alwaer hy 't niet veel beter en maakte.
Diephold, om den Hertogh niet schuldigh te
blijven, quam 't eyndens de Soemer-maend
met eenige duysenden wt de muyten, waer by
neffens de Drentenaers en Over-Yffelsse, ook
etlyke Hollanders waeren, van die geene die
de Vorstin *Iacobe* het hoofd bovenhielden. Na

* De Heer Pontanus noemt deze plaets 'onrecht
Windenbergh.

dat dese by † *Rhenen* over *Rhijn* zettende, de
omleggende dorpen en boerschappen, als *Heusden*,
Kesteren, *Linden*, *Ommeren*, *Ingen*, *Eck* en *Maurick*
tot aen *Ravensteyn* hadden wt-gerooft, ende
door den brand geschonden, zijn die van *Ny-
megen*, *Thiel*, en *Bommel*, met de huys-luyden
van dien ban hier over op de been gekoemen, die
den vyand op de hacken vervolghden, ende met
hem ook tusschen *Rijswijk* en *Maurick* een kamp
dorsten waegen. Dan al zoo sy graeger als voor-
sichtiger aenliepen, wierden sy gedwongen de
wijk te neemen, met after-laetinge van ongeveer-
lijken 500. gevangens en weynige dooden, waer
onder de kroon spande *Peter Lauwert* van *Ny-
megen*, een Ridder met den draegh-band, die
alhier groote eer behaalde door zyne ongemeyne
stout-moedigheyd.

17. Als nu Gelderland dus in den vloed van
ellenden lagh gedompeld, zochten de Staeten
van 't Hertoghdome vrede-middelen tusschen
beyden te beraemen; ende porden die van *Ruer-
mond* op den tweeden vande *Hoy-maend* de
Overigheyd van Nymegen door brieven aen,
om met den Hertogh over dese zaek mond-
spraeck te houden. Bisschop *Zweer* van Utrecht
had op desen tijd een Stec-houder ofte volmach-
tiger met naemen *Henrick*, die de becommernis
van geestlijke zaeken op hem had genoomen,
ende de kerken en Gods-huysen te *Thiel* voor
den Bisschop waer-nam. Op den vierden van
de *Herfft-maend* had *Diephold* in 't kriecken van
den dagh een aenflagh op *Thiel*. Behalven die
van *Utrecht* en *Amersfoord*, booden hem hulp
Diderick van Merven, ende eenige *Hoex-gefinde*
wt *Holland*: gelijk mede desen tocht by-woon-
den de Heeren van *Bueren Willem*, ende *Ian*
Proost van Aken. Dese gewapender hand ende
met sterke troppen doch stille trommen wt de
Vestinge *Bueren* treckende hadden dit oog-
merk, dat in geval sy de Stad met list niet en kon-
den verrassen, alsdan met stormen en geweld
zouden te werk gaen. Maer dit hun voorneemen
by tijds ontdeckt zijnde is des te eerder om-ge-
stooten. *Diephold* op de Stad zelve geen vat heb-
bende, koelde met knvelen en blaeken onder-
tusschen sijn moed aen de by-gelegene dorpen,
als *Zandwijk*, *Droempe*, *Soelen*, *Malsen*, en *Wade-
noyen*. 's Anderen daeghs wierd het heerlijke ende
met veele kostelijckheden begaefde Klooster
van *Marien-weerd*, 't welk in den vorigen tocht
eenigh letzel van den brand had geleeden (hoe-
wel eenige dit een iaer laeter stellen) wt-geplon-
derd, ende dit geestelijk gebouw door de geest-
lijke trouwanten in d'as geleghd. Derhalven is
Vorst *Arnald*, onverduldhich van spijt en hertzeer
daeghs daer na voort met etlijke krijghs-benden
zoo te voet als te paerd binnen *Thiel* gekoemen,
ende, zonder langh te panne-koeken, met alle
maght het Graefschap van *Bueren* in-gevallen,
verdelgende te zwaerd en te vuur wat hem
ontmoetede, ende door een mis-bruyk van den
oorlogh noch het koren-gewas op 't veld,

† Een oud hand-schrift gevonden in het Klooster van
Thiel, maekt gewagh van 7000. voet-knechten en
200. paerden die tot *Rhenen* zouden zijn over-
gescheept. Verbaelt daer behalven, dat op dit iaer
1427. 's daeghs na *H. Ian ante portam Latinam*
de Geldersse onder haere hoofden *Reiner* en *Ian*
van *Zeller* by *Barneveld* zijn geslaegen.

noch de † boomen zoo binnen als buyten de tuynen eenighins verschoonende.

18. Op desen tijd stonden de Geldersse in geengoed blaedien met die van Kolen, vermits Hertogh *Arnald* niet en moght lijden, dat de koopmanschappen der burgeren van Kolen over Rhijn ende zyne vyanden wierden toe-gevoerd. Sommige van dese geschillen wierden by de vier Geldersse Hoofd-steden verhandeld, ende de overige tot uytteringh gesteld van den Hertogh de Ridderchap ende den Bisschop van Kolen. Hier over zijn verscheyde sittingsen gehouden, ende middelert-wijl een stille-zaet ten weder-zijden beslooten. De Kolenisse Iaer-boeken melden, dat alsdoen de Geldersse goederen en schepen wierden bezet en aengehouden; overmits men vermoedede, dat *Arnald* de vyanden van 't Siist Kolen hand-haefde, ende met naemen *Walraven van Moers*, broeder van hun Bisschop *Diderick*, die met den Bisschop sijn broeder eens zoude gezoent hebben, dan daer na sijn woord weder te buyten gegaen. In dese daegen storf *Ian* Hertogh van Brabant op sijn 24^e. iaer, vortige man van *Iacobe van Beyer*, na dat hy op het aenraeden van sijn wel-lieven *Engelbert* Grave van Nassouw's iaers te voren de Academie tot Loeven had gesticht. Sijn na-zaet was sijn broeder *Philips* Grave van *S. Paul*, ende Stal-meester van Vrankrijk. Op het volgende iaer is *Philips* van Burgondien wt de haven van Sluys met een steuwigh leger Holland in-getrocken, alwaer hem eenige Geldersse en Kleeffse hulp-troppen by quamen. Vooreerst en voor al gingh hy de Stad *der Goude* in Zuyd-Holland nauw beleegen, ende daer binnen zyne nichte *Iacobe*, welke, siende dat hetrecht voor 't geweld moefte wijken, wt aftencken van meerder quaed en wan-hoop van ontzet, met haer neve zoo een eyndelijc verdragh in-gingh, dat sy hem voor haer esgnaem zoude kennen, ende 't bejvind van alle baere landen verstond over-laeten, ook in weder-wille van hem aen niemand hervouwen. Na 't af-kondigen van dese vrede, is sy met *Philips* op Henegouw, Holland, Zeeland en Vriesland gereysd, ende zagh hem met goede ooggen (simmers zoo sy haer geliet) door alle Steden als Vooghd en naefften esgnaem inhulden. De Stad-houderschap over de Hollanders, Zeeuwen en Vriesen, schonk *Philips* aen *Frank van Borssel*, Heer van *Borssel*, *Zuylen*, en *Martensdyk*. Op den 25. van de Lauw-maend was *Ian* Heer van *Bueren* en Prooft tot Aken doende, om de Vestinge *Kulenburgh* ende Bisschop *Zweer* daer binnen tot dienst van *Diephold* te ver-kloeken, ende alzo een korteynd van den oorlogh te maeken. Koemende dan met een sterke trop in de midder-nacht voor *Kulenburgh*, zocht na 't bekruppen van de vesten sich meester te maeken van de Stad, en den Bisschop gevangelijc met hem wegh te voeren. Dan de burgeren on-raed hoorende, stelden alle moegelijke tegenweer te werk, sloegen den Prooft met 15. van zyne rot-gezellen dood, ende braghten het overschot ofte op de vlucht, ofte in verzeekingh. In die daegen is in 't Stedeken *Leerdam* over-leeden, na dat hy voor een wijl tijds wt zyne tien-

† *Il y a vn certain respect qui nous attache, & vn general devoir d'humanité, non aux bestes seulement qui ont vie & sentiment; mais aux arbres mesmes & aux plantes. Montaigne livr. 2. ch. 11. Vid. Grot. lib. 3. de Iur. belli.*

iaerige † banden was ontslaogen, *Ian van Arkel*, groot-vader van 'smoeders wegen van Voist *Arnald*. Na zyne wtvaerd, beurde *Arnald* tot erf alle des zelfs Heerlijkheden, als *Leerdam* en *Schoonerwoerd*, met de daer toe-behoorende Sloten en landen, welke hem ook alle zwooren. Hertogh *Arnald* en Bisschop *Diderick* van Kolen maekten op desen tijd een nieuw geschrift, by de vier Hoofd-steden van 't Hertoghdom be-kragtighd, waer in de vorige wapen-rust tot aen toekomstige *Marten* wierd op-geschort, ende de geheele zaak verbonden aen de wt-spraek van *Ian van Nivensteyn* Rechts-geleerden ende Deken van *Servaest* tot *Maestricht*, die last kreeg van de zwaerigheeden aen weder-zijden aente ykening te doen. Korts daer aen is wt bevel vanden Hertogh hier over op Kolen verueysd *Henrick Ieger van Hattem* een openbaer Schrijver; dan alzo hy daer niet seer wellekom ofte tot desen handel bequaem genoegh was, is hy even wijs te rugge getrocken, hebbende eerst een langh schriftelijc * verhael gemaekt van sijn vruchteloos weder-vaeren.

19. *Rupert* † zoon van *Adolf van den Berge* † Siet op schickte op den 19. van de Hoy-maend aen *Ar- bet iaer* *Arnald* (zoo hy hem noemde) van *Egmond* een 1426. laet-dunkenden brief van dezen zin, dat hy wegen de op-spraek zoo hy op hem hadde, aengaende de Hertoghdommen van *Gelder* en *Gulich* ende 't Graeffschap *Zurveen*, 't welk alles hy biield voor sijn vaderlijc erve, een vand van hem wilde zyn ende van alle sijn mede-standers. In 't begin van de Oogft-maend was *Willem* Heer van *Bueren* (broeder van den onlanx verlaegen *Ian*) met Bisschop *Diephold* ende *Ian van Langerack* wederom daer op wt, om die van *Thiel* het net over 't hoofd te haelen; ontbiedende derhalven de Overigheyd der Stad, als of sy zaken van groot belangh haer hadden mede te deylen; doch het eenige wit was, dat men ze onder dezen mom wilde vast houden, op dat het Bisschoplijc leger, 't welk tot dien eynde by de hand was, de Stad, nu van zyne voor-gangers en over-hoofden ontbloot, onvoor-siens moght over-rompelen. Dan die van *Thiel* van dese boevery verwittighd, hadden een oogh in 't zeyl ende dreeven den vyand wederom moedelijken ruggewaerts. Daer tegens was Hertogh *Arnald* op sijn leen-man den Vry-heer van *Bueren* (die over de Stichtse troppen Veld-heer, ende naest aen, ofte, om zoot te zeggen, in *Gelderland* gezeeten was) als ook op *Diephold* zoo bits, dat hy van verstoordheyd en wt een blinden yver na sijn eygen voordeel niet eens om eu zagh, maer met *Philips* van *Burgondien* 't zaemen spannende, sijn recht op het Hertoghdom van *Gulich* ondertusschen liet vaeren, grijpende alsoo na de schim ende het lijf verliessende. Waer over ook Keyser *Sigismund*, de maght van Hertogh *Philips*, die hem te zeer in de ooggen begon te schemeren, ende zyne verbintenis met onzen *Arnald* voor verdacht houdende, *Adolf van den Berge*, tot nadeel van *Arnald*, met het Vorstendom van *Gulich* gingh beleenen. Daer na is 'er tusschen *Arnald* en *Diephold* op den 22. van de Slacht-maend een wapen-stille beraemd voor een maend, loopende welken tijd geen van beyden den ander te water ofte te land moest beleedigen, ende een yeder zich binnen sijn schelpen houden: over en weder stond het niet te min vry de *Zuyder-zee* te ge-

* *Vide, si tamen est, apud aut. pag. 436. & seq. bryngen,*

de, de
teusden,
Maurick
, ende
in Ny-
luyden
ten, die
nde met
n kamp
lsvoor-
ngen de
geveern,
waer
an Ny-
nd, die
emeyne

oed van
Staeten
tusschen
n Ruer-
tend de
en aen,
mond-
Utrecht
lmach-
mernis
oomen,
iel voor
den van
ken van
ven die
m hulp-
gefinde
-woon-
de *Ian*
nd ende
wt de
t ooge-
en kon-
geweld
neemen
om-ge-
vat heb-
i onder-
dorpen,
n *Wade-
jke* ende
Slooster
en tocht
n (hoe-
geplon-
geeste-
alven is
hertzeer
-benden
coemen,
met alle
evallen,
at hem
van den
't veld,

oster van
ebten en
jn over-
p dit iaer
Larsman
t en *Ian*
noch

1428. *bruyken, ende, om sijne dingen te beschicken, tot op de wterste grenzen te koemen, te weeten van Maerffen tot aen Rhenen, als mede naer Hoevelaeken en Scherpenzeel. De booden mochten vry wegh ende weder gaen, wgezondert zoo sy na wbecmisse Heeren toe wilden, ofte brieven aen de zelve bestellen, streckende tot verkortinge van d'een of d'ander. Aen die op het huys te Horst in bezettinge leggende volken was toegelaeten, de aengrenzende Velouw te bezoeken; gelijk mede Hertogh Arnald, duerende de by-een-koemste welke op het Slot te Horst was aenbestemd, zoo langh by daer verbleef, door het Sticht van Utrecht ende over de Grebbe allen noodzaakelyken toe-voer zoude moegen bekomen.*

* Siet op
het iaer
1333.

20. Op desen tijd toonden zich die van 's Hertogen-bos mis-noeghd over menigerley schaeden en ongemacken hen van den Geldersfen in ofte buyten den oorlogh aengedaen; van gelijken over 't verbreeken van 't verdragh tusschen de burgery en den Heer van Arkel voortijds opgericht. Gelijk mede tusschen de Hertogen Philips van Brabant ende Arnald van Gelder mis-verstonden begonnen op te koemen. Want al zoo Marie * dochter van Ian den drien, Hertogh van Brabant, met Reynald den drien trouwende in den houw-lijx-brief had bedongen, dat, zoo sy zonder kinderen quam te over-leeven, haer goed weder aen de Vorsten van Brabant ende in sijn ouden boezem zoude vervallen, ende dit indien in haer nu vervuld was, docht sich Philips van Brabant, als haer wetlijke erfgenaem, gerechtigd den mede-gegeeven houwlijx-penningh Arnald weder af te eysen. Arnald zeyde hier tegen, dat vermits Vrouw Marie nu voor lange iaeren was ontslaepen, het geensins gelooflijk en scheen, dat haere erven in al dien tijd voor dese schuld niet en zouden hebben gemaent. Als hier over aen weder-zijden menige vergaderingen vielen, ende de Brabander daer mede niet en zagh te recht te koemen, leyde hy de zaek in kennis van de Staeten, ende was gefind met geweld te haelen 't geen hy in der goede geen hoop had om te bekoemen. Dit vuur wierd van Diephold vermeeynden Bisschop van Utrecht meer en meer aengeftoekt, die, om sijn erf-vyand den Hertogh van Geldermeerder bangigheyd aen te iaegen, den Brabander aanbod, Nymegen met de zyne te willen belegeren, zoo maer Philips aen zyne zijd het Slot van Oeyen aen de Maes op de grenzen van Brabant bereyd was aen te taffen. Arnald merkende wat daer gaende was, verwoegde zich in der yl naer Philips van Burgondien (met wiens zusters dochter te weeten de Vorstin van Kleve hy in echt leefde) die geensins goed vindende dat dese twee verwante en over-buyrige Heeren aen den oorlogh vast raecten, door brieven en mackelaers zoo veel te wege braght, dat hier over voor eerft een bestand wierd getroffen, ende ondertusschen te Mechelen een dagh bestemd om de rijzende zwacrigheeden te middelen. Bisschop Zweer had op desen tijd brieven verworven van Paus Marten, waer by alle de aenhangers van Diephold zwaerlyken met den ban wierden gedreyghd. Wefhalven niet alleen in 't Sticht van Utrecht, maer ook in Over-Yffel, ende onder andere de Kloosterlingen van Bethlem binnen Zwol, gelijk mede de Broeders op den Agnieten-berg buyten Zwol, ende die van Windeshem by Kampen liever hadden te verhuysen, dan Diephold in weder-wille van den Paus gehoor te geeven. Eenige begaven sich naer Northorn, zommige naer Vriesland; de op-

fiender van Windeshem op Bredevoort, een wel beforghd Stedeken in 't land van Zutveen, daer hem om niet een erf wierd vergund om een Klooster te bouwen, 't welk hy daer na Nazareth noemde. Soo zijn ook de Bethlemers in het volgende iaer na 't gebied van Hertogh Arnald over-gekoemen. Indese dagen is het groote schip de * Katte, dat van de Hollanders op den Eem-stroom ende die van Amersfoord als een bril op de neus was geleghd, door den ys-gangh 'teenemaal in stukken geltooren. Die van 't Sticht hadden een bol-werk aen de kant van de Eem daer tegens op-geworpen, ende noch een anderen dam deun by. Doch de ys-schollen krachtiger zijnde dan de menschelijke handen, beweesen dat het geval te mets kan doen, 't geen de arrebeyd en 't verstand niet en weeten te boven te koemen. Op den zelven tijd is de Stede van Bunschoten neder-geworpen, om dat sy de Hollanders in-genoomen, ende hun mede-leeeden die van Utrecht hadden begeeven.

21. Hertogh Arnald op 't laetste after-waerts denkende, ende den vreemden oorlogh 'noede zijnde, vond op het aenhouden van zyne Raeds-vrienden noodigh en getaedsaem, het maendelijk bestand in eene gestadige vreedte te verkeerem. Men zeght, dat Philips van Burgundien insgelyken Zweer van Kulemburgh in sijn wesen en geheel laetende, met Diephold was gaen verdraegen. Het vreesdes-besteck tusschen Arnald en Diephold was schier van desen in-houd: In den eersten zoude de Hertogh van Gelder aen sijn neewe Diephold en het Sticht van Utrecht weder leveren de Schants te Horst, ende besorgen dat aen 't Hubert Wolf van Horst sijn after-wesen (na 't w-wyfsen van sijn schoon-vader den Vorst van Kleve, Did. van Bronkhorst zoon van Batenburgh en Anbolt, ende Did. van Heimer, gevoeghd met Diephold ende het Gods-huys en de Stad van Utrecht) wierde voldaan; zonder zich namaels de zaek van Bisschop Zweer eenighsins te bekoeden. In dese vrede zouden, zoo sy milden, begreepen zijn de Vorstelyke ballingen burgers en onderzaeten, die in 't Sticht niet zouden moegen koemen, ofte hun gronden aldaer aenvaerden, dan met believen van Diephold, ende onder goede zeeckerings; mids datboon overbooden was zoo weynigh als d'andere landzaeten, den Hertogh te helpen, indien Gelderland met het Sticht wederom in gackeel en oorlogh verviel; blyvende effenwel de brieven van die van Zwol raekende hunne ballingen, van waerden. Alle kerken en luyden, ende niet min geestlyke als andere goederen, zoo in Gelderland gelegen, ofte Diephold en de kerk waeren onderdaenigh geweest, zouden by haer bezit en vorige Heeren rustelyken verblyven: doch zoo Bisschop Zweer, ofte yemant anders den Hertogh ofte sijn onderzaeten hier over in den ban deed, in zulk een val zoude de Hertogh, volgende den raed van Diephold, met haer en 't Sticht den wegh van rechten in-gaen, stellende daer toe volmaghtigers en bescheydene luyden, op kosten van 't Sticht; welke onkosten, by weygeringe, by vermoght te vinden op zulke erven en landerijen, als die van 't Sticht in sijn gebucht hadden leggende. De bandel en wandel zoude aen weder-zijden vry en ongemoejd zijn, onder betaeling van gewoonlyke tollens ter gewoonlyker plaetsen: des zoude ieder in sijn gebied den voorzeyden hoop-luyden over schade en schuld goed en kort recht laeten weder-vaeren. Diephold en vermoght Bisschop Zweer ten geenigen tijden tegens Arnald ofte sijn lande eenigen bystand te doen: ende of 't gebeurde, dat Zweer een stuck van 't Bisdombemaghtighde, daer tegens zoude, op des Hertoghs

1429. Hertoghs goed-dunken, Diephold neffens de Staden
 't Sticht van Utrecht, dadelyken tot haeren kosten en
 gevaer alle tegenweer aenwenden; gelyk de Hertogh
 mede op sijne kosten beloofde te doen, om hem weder
 wt te slooten. Soo eenigh Heer ofte wie 't ook moghte
 wesen, ter zaeke van desen zoen, yetwes tot after-deel
 van den Hertogh voor-nam, aen dien zoude by Diep-
 hold noch het Sticht in eenigerley wyze de hand bie-
 den. De gevangens zouden over en weder vry gesteld
 worden, behalven * Peter van Kullenburgh ende
 erlyke meer, die in de ionghst op-geworpene Stercke
 binnen Amersfoord waren gekreegen. De goederen
 van de Geldersse in 't Sticht, ende van de Stichtenaers
 in Gelderland, zouden gegeven als van te voren, ende
 als de Geldersse en Stichtse goederen; gelyk mede
 niemands goederen, zonder voorgaende vermaeninge
 van de Overigheyd der plaetse, moghten aengebouden,
 nocht de goederen der Stichtenaers in Gelderland ge-
 leegen, met eenige lasten van paerden ofte andersins
 besommerd worden. De bossen aen de zyde van de Ve-
 louw, ende de hout-leur daer in zouden staen aen den
 Hertogh, die tegen alle over-last zoude bevryden, zoo
 veel 'er wt het Sticht daer binnen woonden. De
 besten en hoeyen der burgeren van Zavel, welke door
 des Hertoghs onderzaeten, boven sijn vry-geleyde, naer
 Gelderland waren verdreeven, geloofde de Hertogh te
 vergoeden wt het geld, 't welk hy aen die van 't Sticht
 te goed hadde. Alle after-stallige ende by dozen oor-
 logh voor Peters-dagh niet betaelde ier-renten, zou-
 den onbetaeld ende van nu af op den zelven voet blij-
 ven als voor keen. De Hertogh zoude aen Diephold
 weder behandigen alle zulke brieven, waer by die van
 Rhenen sich in den voorgaenden kriegh hadden beloofd
 anrijdigh te draegen, ofte die van Rhenen hier van
 schriftelyken ontslaen: gelyk ook onduchtigh zouden
 zyn die brieven, welke den Amersfoorderen na 't in-
 neemen van haere Stad waren af-geparst. Soo yemant
 eenigh pand-recht aequam, 't welk dnyrende den oor-
 logh niet en was aengenoomen, daer toe zoude een
 zegelyk sijn volkoemen recht al noch behouden. De
 dyk by Elburg zoude op-ende een Sluys daer by gemacke
 worden, volgens den raed en 't goed-dunken van de
 weder-zydsse ge-erfden, ende die by de zelve wate-
 ringh gebreck hadden.

22. De Hertogh zoude geen sijn gebengen, Diep-
 hold ofte yemant van de Stichtse ingezetenen binnen
 sijne land-eyen van de ballingen ofte yemant anders
 eenigh binder ofte moeyten aengedien te worden. De
 Vorst verzat en vergaf mede aen de Steden van Ut-
 recht, Amersfoord ende 't ganse Sticht, al wat te
 Worichem was gepleeghd, ende begeerde den Heer van
 Kullenburgh in dese vrede begroepen te hebben, ende
 dat men d' eene neder-slagh, roovery en brand-stich-
 tinghe tegen d' andere zoude reekenen ende vergelijken.
 Maer zoo sich yemant steegh en weder-spanigh tegen
 den Hertogh wilde aenstellen, ende dit verdragh niet
 aenmeemen, ende die van 't Sticht hier over in schade
 raekten, dan zouden de Geldersse den Stichtenaers,
 ende de Stichtenaers den Gelderssen na vermoegen by-
 staen, yeder op sijne kosten. De Hertogh met de Rid-
 derschap beloofden, tot meerdere vastigheyd van de
 gemeyne vrede, alle strooperyen blaekingen, hechte-
 nissen, af-zettingen, engeveld in Gelderland en het
 Sticht na haer beste maght te weerden, ofte aen Diep-
 hold daer voor in twaelf weeken vergoedinge te gee-
 ven, mids dat men daer van verkondinge zoude doen
 omtrent de plaets van de mislaed; te weten omtrent
 Rhenen, indien de over-last waer voor-gevallen in 't
 Sticht van Utrecht; dan zoo zulx in 't Over-Sticht
 wat gebeurd, omtrent Kampen ofte Deventer. Soo de
 Hertogh de schade weygerde op te richten, moght ze

Diephold op des zelfs onderzaeten verbaelen; wel-
 verstaende, dat al hoewel de zegels van alle de vier
 Hoofd-steden aen desen brief vast waeren, by echter sijn
 wraak moest zoeken op en omtrent de gewesten, waer
 van daer het leed ofte de schuld was gesprooten. Ende
 nademael de Hertogh, wt den naem van alle ende een
 yeder die dit aengingh ende die hem in desen kriegh had-
 den geholpen, dese vrede, wt eygen drift en raed sijner
 vrienden, had in-gegaen ende de zelve vast en onver-
 breekelijc begeerde na te koemen; gaf by tot dien eynde
 over sijn Verstelijc woord en trouw, leggende daer-be-
 halven sijne hand op het schrift ende sijn zegel daer aen
 hechtende. Tot bezegeling van desen waeren
 mede van des Hertoghs wegen gebedden zyne
 verwanten en Raeden Willem Vry-heer van Bue-
 ren en Buefichem, Gijsbert van Bronckhorst Heer
 van Batenburg en Anholt, Willem van Leeke Heer
 van den Berghen Byland, Ian Heer van Hoeklem
 en Millingen, Ian Schelart van Obbendorp Ridder
 en Hof-meester, Ian van Buere Heer van Wijke,
 Ian Heer van Asperen Voorst en Keppel, Diderick
 van Bronckhorst, Diderick van Lynden Heer van
 Hemmen, Diderick van Bylande Ridder, Ian van
 Groesbeek Heer te Hoemen Malden en Beek, Ian
 Heer van Broekhuysen Weerdenburgh en Amer-
 soyen, Ian van Ost, Ian van Apeltern, Heer Robert
 Maerschalk, Willem van Vladorp erf-wacht-mee-
 ster van Ruermond, Reynald Heer van Oyen, Ian
 van Apeltern Heer van Pefingen, Ian van Rossum
 Heer van Leenberghe, Herbert van Oy Heer van
 Balgoy, Arent Heer van Bliterfwijk, Ian van Bue-
 ren Heer van Amse, Ian van Oy Heer van Ub-
 bergen, Gijsbert van Tuyl, Diderick van Vladorp,
 Remolden Ian Zeller, Gijsbert van Mekerren, Peter
 Steenberghe van Nyenbeek, Evert van Wils, ende
 Willem van Rijswijk Kamerlingh; behalven de
 Burgemeesters, Schepens, en Raeden van Nyme-
 gen, Ruermond, Zurveen ende Arnhem. Gedacn op
 den 28. vande Hoy-maend. Voor de bezegeling
 vond de alinge landschap min ofte meer
 zwaerigheys over den doem, zoo Bisschop Zweer
 tegens de Geldersse ofte Stichtenaers moght in 't
 werk stellen, ende of sy van rechts wegen daer
 in gehouden zouden zyn ofte niet. Sy verston-
 den mede, dat het recht van beroepinghe te ver-
 staen was, niet van de Godlijke ofte Geestlijke,
 maer van menschelijke en plaetselijke wetten, als
 in der landen vier-scharen in zwangh gingen.
 Eyndlijken wierd ook naerder besteck gemackt
 aengaende de pael-steeden, ende hoe ver yemant
 sijn recht ofte wraek moght gaen haelen.

23. Op den 13. der zelve maend gaf Frede-
 rick Grave van Moers brieven wt, inhoudende,
 hoe hy de Hertogen Arnald van Gelder ende Ro-
 bert van den Berge (die 't Hertoghdom van Gu-
 lich met sijn vader Adolf voor 't meestendeel had
 in-genoomen) had geraeden, om aen beyde
 zijden goede mannen te neemen, ende by tijds,
 eer het toteen oorlogh quam, een wapen-bestand
 te beraemen: betuyghde daer over met Rupert,
 te zyn versprooken, dat hy ende Arnald hunne
 raeds-vrienden na Meurs ofte Kreyen-veld zou-
 den af-schicken, ende haer bewijs-stucken aldaer
 over-leggen: ten welken eynde met bewilling
 van beyde Vorsten, ook een vier-iaerige vrede
 was gemackt van nu af aen te vangen; met be-
 dingh dat middeler-tijd geen van beyde Vorsten
 noch Adolf, des anders onderzaeten ofte landen
 zouden deeren ofte verongelijken, zelf ofte door
 andere, dan alle hunner onderdanen geweld, zoo
 veel mogelijk, in-toomen, ende den overtreederen
 geen

rel be-
 er hem
 looster
 emde.
 de iaer 1429.
 eemen.
 re, dat
 nde die
 ras ge-
 stucken
 l-werk
 gewor-
 Doch
 en sche-
 ets kan
 niet tij-
 en, om
 de hun
 begee-

waerts
 moede
 Raeds-
 endelijc
 keeren.
 gelyken
 veel lae-
 en. Het
 hold was
 zoude de
 id en het
 te Horst.
 in Horst
 Schoon-
 vst zoon
 temer,
 de Stad
 namels
 d'woeden.
 open zyn
 en, die
 ofte hun
 ven van
 i dathun
 d'zaeten,
 lmet het
 el; blij-
 raeckende
 n lipden,
 zoo in
 k waeren
 en vorige
 Bisschop
 sijne on-
 k een val
 Diephold,
 in-gaen,
 dene lux-
 by weyge-
 en lande-
 liden leg-
 er-zyden
 gawoon-
 ude yeder
 er schade
 waeren-
 geenigen
 n bystand
 een stuck
 ide, op des
 Hertoght

geen plaets ofte vry-geleyde in Steden ofte Slo-
ten vergunnen, maer haer dwingen tot beteringh
van de schaede. d'Een inwoonder zoude in
des anderslanden vrylijken moegen koopman-
schappen, vertucken, over en weder reysen, als
wel eer ten tijden van Vorst Reynald; zonder dat
men ze moghte bezetten, ofte moeyten en hoon-
aendoen, ten waere sy daer toe oorzaak hadden
gegeeven met woorden ofte met werken. Yemant
itaende desen oorlogh wt zyne goederen ge-
stooten zijnde, moght ze weder aenvaerden in
desen tijd van bestand, ende ook daer na, na dat
hy met den Heer van den lande konde verdrae-
gen. Son yemant der voorzeyder onderdaenen
zich eenigh recht ofte op-spraak vermat te heb-
ben op den Vorst zelve ofte zyne onderzaeten,
zulx zoude door de weder-zijdse zeghs-man-
nen gescheyden worden. Waer't zaek, dat ye-
mant der ingezeetenen aen dese ofte geene zijd
dese vrede verwierp, die zoude door beyde Vor-
sten op gelijke kosten tot bedwangh en gehoor-
saemheyd gebraght worden. Middeler-wijl
zouden *Adolf* ofte *Rupert* geene goederen ofte
Sterkten in Gelderland ofte 't Graeffschap Zut-
veen geleegeen, sich aenmaetigen, ende *Arnald* van
gelijken geene plaetsen binnen de paelen van Gu-
lich ofte Berghs-land. Geen der gemelter Vor-
sten verinoght dit bestand te verbreeken, ten
waere *Arnald* zulx moest doen, ten op-sichte van
't verbond, waer door hy aen sijn schoon-vader
den Hertogh van Kleve was gehouden. De Vor-
sten van den Berge bedongen mede, Keyser *Si-
gismund* onverminderd deze vrede te moegen
volgen, indien hy, loopende dit bestand, te gelijk
ofte in 't bysonder, de landen van Gelder ofte
Zutveen quam bespringen. En om dat dese
vredes-middelen met toc-stemminge van *Adolf*
en *Rupert* door den Grave van *Moers* waren voor-
gelaegen, zijn de selve ook van hun Raeds-heeren
ende mede van de Steden *Gulich*, *Dueren*, en *Euf-
kirchen* bezeugeld.

24. Wanneer op desen tijd † *Ian van Nive-
steyn*, gekoosen scheidts-man tusschen *Arnald*
ende het Sticht van Kolen, redenen by braght,
waerom hy de zaek niet en konde toteen gewenst
eynde brengen, is insgelijks het gantse verschil
gesteld aen des Bisschops broeder, *Frederick* Grave
van *Moers* en *Sarwerden*, die alle de schriften naer
hem nam ende met oordeel over-woogh. Hier
over stuerde hem *Arnald* een eysch en lijste van
alle schaeden en ongelegentheeden, welke zyne
onderzaeten van de inwoonderen van 't Bisd-
dom hadden geleeden; geevende echter te kennen, dat
hy geen scherp recht dan alleen billijkheyd ver-
zocht. De Overigheyd van Nymegen schickte
van wegen den Hertogh en d'andere Steeden, als
volmaghtiger na *Frederick* van *Moers* toe *Willem*
van *Doenen*. De naemen der Schepenen zyne
last-geevers waren *Diderick* Baers van *Velar*, *Sander*
van *Redinchaven*, *Diderick* van *Machgen*, *Henrick*
van *Weelden*, *Koenraed* van *Herven*, *Henrick* van
Abnen, *Peter* *Vyge*, ende *Ian* *Krofsman*; behalven
de Burgemeesteren *Diderick* en *Roelof* van *Hau-
tert*, *Peter* *Lauwert*, *Ian* *Puls*, *Adam* van *Heze*,
Klaes *Kollert*, *Herman* van *Sandwijk*, *Roelof* *Oppes-
stal*, *Willem* *Winnick* ende *Willem* van *Lienen*;
in 't bywesen van *Ian* van *Boningen*, *Herman* *Neve*,
Walter van *der Huut*, en *Geeraert* de *Vriese*, in-
zaeten van 't Stift *Kolen*, ende als getuygen tot
desen handel geroepen. Op den 25. van de
Hoy-maend heeft *Frederick*, als een recht Vrede-

macker, met de breede bijl tusschen beyden
houwende, binnen *Meurs* het vonnis geveit, ende
die van Kolen eenigh geld toe-gekent, tot bete-
ringh van de schade en 't ongerief welke de Gel-
dersche en inwoonders van *Erkelens* hen hadden
aengedaen. De Hertogh met de Steden betuygh-
den schriftelijken, aen dese wt-spraak haer ge-
noegen te hebben. Op desen tijd zat *Vrankrijk*
als tusschen twee stoelen in de as, ende hadden de
Engelsche de vernaemste gewesten daer van in
hun geweld: zoo dat * *Karel* Frans Koningh
sich niet alleen moest vermederen voor *Philips*
Hertogh van *Burgondien* (wiens vader hy had
doen om-brengen) ende hem om hulp vleyen,
maer ook deemoedige quijt-scheldingh verfoe-
ken van sijn voorleeden mis-bedrijf. Daer nevens
was † *Orleans* zwaerlijken van de Engelsche be-
nauwd, ende de Koning van beraed, zoo de Stad
had over-gegaen, met vrouw en kinderen naer
† *Castilien* te vluchten, ende van hem by-stand te
vergen. Maer ziet, terwijl de *Burgondier*, ver-
mits sijn Engels verbond, vertraecht en de han-
den toe-sluyt, is 'er in dit iaer een slechte maeghd
op-gestaen, op het land ende tot land-werk op-
gevoed, welke zich wt-gaf van God geroepen te
zijn om den Koning en het ziel-toogend rijk we-
derom op te helpen. Als de Koningh met zyne
Raeden haer toe-liet binnen te staen, wist sy haere
redening zoo wel te beleggen ende met zulke eene
vrymoedigheyd de waerom van haere komste wt
te leggen, dat sy, na een kort beraed en schier met
eenhellige stemmen, over eenige ruyter-vleugels
wierde gesteld, ende daer mede, dat niemand tot
nu toe had kunnen doen, in spijt van de Engelsche
binnen *Orleans* in-drongh, en de bykants wt-ge-
hongerde burgery met de tuymte van voor-raed
verzorghde. Daer na is sy als een man-karel ge-
wapend op-gezeeten, heeft drie Engelsche Block-
huysen over-rompeld, alle bezettingen den
beck gebrooken, ende voor't laetst den vyand
benoedighd wt het beleggh te scheyden. † Door
welke over-winningen zy geloof ende ontzaggh
by den Koning heeft gewonnen, ende hem doen
naer *Rheims* vergezelschap, om, op de wijze
zyner voor-zaeten, met den geheylighden oly
gezalfd ende van nieuws in-gewyde te worden.

† *Ex illo ruere ac retro sublapfa referri Res Bri-
tonum. De Heer Pontanus* houd het daer voor,
dat sy niet anders zy bekend geweest dan met den
voor-naem van *Ianne*: 't welk een louter mis-
verstand is, nademael veole *Geleuk-boeken* haer
den naem geeven van *Ianne Darc*, ende *Lostrin-
gen* tot een vaderland. Dese *Hellin* en *Amazon*
(in de wandelingh geheeten la pucelle d'*Orleans*
ende al noch binnen die Stad in haere beelden
opentlijken te pronk staende) is naderhand in 't iaer
1431. van de Engelsche in een slag gegreepen, die
wt schaemte en bitteren spijt dat sy van een vrouw
zoo menighmael en iammerlijken waren af-geroest,
haer een laek van tovery hebben op-gelegh, ende
binnen *Rouaen* aen een slag verbrand. *Lipius*
gibt half, dat sy door schalkheyd eerst zy op-gemackte
om den Koningh en sijnre bedeeside gemynte op
nieuws aente moedigen. De *Fransse*, om dat sy
hen zoo veel goeds gedaen heeft, houden zansette
min voor een tweede *Debra* en *Ludib*, ende die
niet en heeft aengevangen dan door in-blaesingh
van den H. Geest. Siet hier eens, was een kragtigh
in-druzel de inbaedinge en waen van een vermyn-
de ofte waere heyligheyd kan geeven in de ziel zoo
wel

* Simeon
bet 82.
boezel-
stukken
't voo-
gande
boek

† *Arnald*

† *Castilien*

† Siet op 's
voorgaen-
de iaer.

mel van groote als gemeyne luyden : welke zich eertijds noch vreemde en levendiger heeft geopenbaert in de eerste stichting van het tegenwoordigh Keyferdom van Tartaryen : waer mede het (zoo de zaak my ten deel niet en is ontvallen, wans ick hier mijne boeken niet by de handen hebbe) zoo is toe-gezaen. Seecker inwoonder, met namen Cham, een yfer-smid van sijn ambacht, haddes nachts besberdentlijken gedroomt, dat hem God de Heer had gegeven de opper-hoofdy van heel Tartaryen : waer over by, troeteiende sijne onrustige gedachten, zich gaet wervoegen in de raed-kamer van de seven Land-voogden, die doen Tartaryen, als Staeten, beheersten ; verbaelt sijn droom en vermaend ze tot onderdanigheyd : doch word bertelijken begeekt en wt-gejouwd, als een die met het hoofd niet wel bewaerd was. Maer hoe gingh : al vorder ? De Land-standen krygen alle op de volgende nacht dergelyk een droom : koemen in den morgen-stand by een, vertellen met verwonderingh was den hoofd voor hoofd in den slaep was voor-gekoemen : kiesden daer op vrywilligh desen Cham tot hun Keyfer, ende leggen niet alleen hun staffen neder, maer slachten ook dadelijken hun eygen zoons op sijn bevel en in sijn by-wesen. Op hoedaenige wijze ook wel eer Darius zoon van Hystaspes door het binneken

van sijn paerd, met wille van alle de Vorsten en het volck, Koningh is geworden van Persien, gelijk zulck wydloopiger word verbaeld by Iustinus t'eyndens sijn eerste boek.

25. Onder dit is wt de wereld verhuysd Robert van den Berge, eenige zoon van den dwarsdrijver Adolf, die zwanger ging van hoogh-draevende gedachten, ende door sijn houwlijc met Marie van Harcourt, weduwe van wijlen Reynald, Hertogh van Gelder en Gulich, beyde landschappen schier ofte morgen aen een ende onder sijn gebied dacht te brengen. Welke hoop door sijn ende sijns vrouws schielijk en onvruchtbaer af-sterven t'eenemael in rook is verdweenen ; weshalven ook, na sijns vaders Adolfs dood welke op t'iaer 1437. voor-viel, de Hertoghdommen van Gulich en den Berge door een zijd-val zijn bestorven op Geeraert, broeders zoon van Adolf. By welkers nakoemelingen beyde Vorstendommen zijn verbleeven, tot de tijden van Willem Hertogh van Gulich ende naderhand mede van Gelder. Om nu te weeten, wat recht ofte veel eer schijn van recht, by de Vorsten van Berghsland is voor-gewend geworden op het land van Gelder, zullen wy hier stux-wijze in voegen

DE STAM-BOOM DER VORSTEN VAN GULICH ende den BERGE.

GEERAERT de tweede, Grave van Gulich en den Berge.

A. Willem de driede, Grave van Gulich.

Wabraven. Willem. Geeraert de driede, Grave van Gulich.

Geeraert de vierde, Grave van Gulich, stichtter van Nydecken.

Willem de vierde, Grave van Gulich, wierd in t'iaer 1329. door Keyfer Lodewijk van Beyeren geschaepen tot Mark-grave, ende door Karel den vierden in t'iaer 1356. tot Hertogh van Gulich. Was getrouwd met Marie, dochter van Reynald den tweeden, Hertogh van Gelder, ende zuster van Reynald den drieden. Wt haer zijn gebooren

Willem Hertogh van Gelderen Gulich, die kinderloos stierf.

Reynald de vierde, Hertogh van Gelder en Gulich. Stierf mede kinderloos in den iaere 1423.

Iohanne, ge-paerd met Lan van Arkel, braght voort

A.

B. Adolf Grave vanden Berge, is door Bisschop Sifrid van Kolen gevangen, in een yzere kouw gezet met honigh besmeerd, ende alzo van de vliegen dood gesteecken. Siet op t'iaer 1296.

Willem Grave van den Berge, was in t'iaer 1337. op een Ridder-gevecht te Ingelheym. Had tot een vrouw Iohanne, tweede dochter van Willem Grave van Henegouw en Holland.

Geeraert * Grave van den Berge. Eenige kennen desen Geeraert niet, maer wel een Willem (zoon buyten twijffel van Adolf) geevende hem een broeder met naemen Geeraert, ende een zuster Philippe, vrouwe van den Heer van Hensbergh.

* Hier zijn veele Graven over-geslaegen, ende veele mis-slaegen begaen. Want anders stellen naest Willem, Adolf den 7. 12. Grave, wiens dochter Margriet trouwde met Otho Grave van Ravensbergh, die tot een dochter hadden een tweede Margriet, welke vrouw wierd van Geeraert van Gulich (waer van wy op t'iaer 1360. hebben gesproken) een zoon van Willem den eersten, die met haer de Graeffschappen van den Bergh ende Ravensbergh bebylickte. Ende wt desen Geeraert zijn eerst gebooren Willem, Adolf en Margriet, van de welke onse Pontanus hier gedenkt.

T 3 Willem

eyden
ende
bete-
Gel-
adden
uygh-
er ge-
nkrijk
den de
van in
ningh
Philips
y had
deyen,
erfoe-
nevens
ste be-
le Stad
naer
and te
verle-
han-
iaeghd
erk op-
epente
ijk we-
t zyne
y haere
lk een-
nste wt
ier met
leugels
and tot
ingelste
wt-ge-
or-raed
arel ge-
Block-
en den
vyand
Door
ntzagh
m doen
wijze
len oly-
rden.
es Bri-
er voor,
met den
er mis-
en haer
Lorin-
amazon
Orleans
eeldenis
n't iaer
n, die
vrouwe
geroest,
ende
Liphus
emacke
vute op
n dat sy
eniet te
ende die
laefinge
aghtigh
vrm-
ziel zoo
mel

A.

Willem Tonk- N. getrouwd aen *Marie egade*
heer van *Arkel* de Heer vā *Horn*, van *Ian* van
te *Gorichem* ende stierf sonder *Egmond*,
verlaegen. lijfs-erven. moeder van

ARNALD Hertogh van Gelder
en Gulich, ende Grave van
Zutveen, huys-heer van *Catharine*,
wiens ouders waren *Willem Heer*
Adolf Hertogh van Kleve en *van Yssel-*
Marie dochter van *Ianden On-* *steyn*, *Buc-*
vertsaegden, Hertogh van *ren*, *Leer-*
Burgondien, waerby hy teel- *dam*, ende
de *Mechelen*.

Eduard **ADOLF 7.** Hertog
(andere van Gelder in sijns
noemen in vaders plaets, die mā
him was van *Catharine de*
Willem *Borbon* (welkers zu-
die in sij- ster in echt zat met
ne ionge *Karel van Burgon-*
iaeren is *dien*) die moeder
gestorvē. wierd van

Karel van Egmond, *Philippe* getrouwd met
achtsten Hertog *René* Hertogh van
van Gelder. Lotringen.

* Sy was genoemd *Elizabeth van Nassouw* ende
dochter van *Ian van Nassouw* en *Sarbruggen*.
Sy stierf in de kwam zonder de vrucht te konnen
lossen.

Ian de drijde, Hertogh
van Kleve, man van
Marie.

Willem van Gulich en Kleve, is by 't leeven van *Karel van Egmond*, meer by vrywillige
keur dan door 't recht van ervenis, voor Hertogh van Gelder aengenoomen;
wiens manlyke nalatenschap by ons heugen op-gehouden heeft in syn kinder-loo-
sen zoon *Ian*, Hertogh van Gulich Bergh en Kleve.

B.

Willem is op 't ier
1389. door *Keyser* *Adolf* *Margriet*, ge-
Vencestas eerste *Hertogh* trouwd met
Hertogh van den *van den* *Adolf* Grave
Berge gemaeckt. *Berge* vā der *Mark*,
Syne vrouw was *kind-* ende daer na
Anne, zuster van *loos.* met *Oubo*
Keyf. Rupere Palts- *Hertogh*
grave. *van Brun-*
wijk.

Adolf Hert. van de Berge
heeft na dood vā *Reynald*
in den iaere 1423. het *Rob-* *Willem* Her-
Vorstendom Gulich na *bert* togh van den
sich getrockē, trachten *Bisc.* Berge, eerst
de tegens *Arnold van Eg-* *van* *Bisc.* Bisc. van
mond desgelijx te plegen *Pader* *van* *Paderborn*
met Gelderland, doch te *born*, ende daer na
vergeefs. 't Was een on- *is o-* *van Kolen*;
rustigh mensch, en God- *verle-* *welk ampt hy*
loostegen sijn vader, diē *den* *cyndlyken*
hy gevangen zettede en *op 't* *opseyde, trou-*
syne landen dwongh te *iaer* *wede met An-*
verdeylen. Hy stierf in 't *1344.* *na* nichte van
iaer 1434. ofte (zoo an- *Diderick* Gra-
dere stellen) 1437. Syne *ve* van *Moers*,
vrouw was *Marie*, doch- *ende daer by*
ter van *Robert*, Hertogh *verwekkende*
van Bar.

Rupert *Geeraert* Hertogh van den Berge en
Hertogh Gulich, als zijnde vollē erfgenaem vā
van Gu- sijn oom *Adolf*. Dees heeft in het iaer
lich ende 1475. sijn vermynd recht op Gelder-
den Ber- land voor geld over-gedraegen aen
ge, storf *Karel* Hertogh van *Burgondien*. Welke
zonder opdraght den *Burgondier* daer na, on-
lijfs- derschijn van gelijk, den wegh baen-
vruchten de naer Gelderland; ende waer mede
als ge- sich ook socht te behelpen *Keyzer*
zeghd, *Karel* de vijfde, na 'twi- sterven van 'e
en voor *Huys* van *Egmond*. Had toteen bed-
sijn va- genoot *Sophie* dochter van Hertogh
der. *Bernard* van *Saxen*.

Willem Hertogh van Gulich ende den Berge,
Grave van *Ravenspergh*, stierf op den iaer
1511. Syne eerste vrouw N. * erf-uyterse
van *Heinsbergh* en kinderde niet: de tweede
was *Sibille*, dochter van *Albert* Mark-grave van
Brandenburgh, ende wierd moeder van een
enige dochter

Marie Vorstin van Gulich en den Bergh, Gravin
van *Ravensburgh*, alzo wt haer stam geen
mans meer overigh en waren, braght alle haere
erf-landen tot houwlijx-goed aen haer huys-
waerd *Ian* den drijden, Hertogh van Kleve.

Wt desen

† Siet
hier van
breder
op 't iaer
1437.

1430.

Wt defen boom van maegh-tal is wel te be-
 fuyten, dat de Vorften van Berghs-land, fchoon
 † gerechtighd tot het land van Gulich, aen het
 Hertoghdom van Gelder echter niet te paffe kon-
 den koemen; aengefien hunne voor-gangers de
 Hertogen van Gulich *Willem* en *Reynald*, na dood
 van hun oomen *Reynald* den drie den ende *Eduard*
 den eerften, Gelderland be-erfden, niet als Hertog-
 gen van Gulich, maer als kinderen van *Marie* van
 Gelder: daer nu *Arnald* wt de voorzeyde maegh-
 fchap van moeders wegen recht af-daelende, tot
 eene groote moeder had *Iohanne* (gebooren wt
 meer-gemelte *Marie* van Gelder Hertogin van
 Gulich, welke volle zufter was van *Willem* en
Reynald den vierden) ende tot eene moeder *Marie*
 (dochter van *Iohanne*) getrouwd met Heer *Ian*
 van *Egmond* fijn vader. In voegen, dat indien aen
 Gulicher-land erven hadden ontbrooken die van
 mans gekoemen waren, *Arnald* van 's moeders
 wegen in zulk een geval daer toe de naefte zoude
 geweest hebben.

430. 24. Na dood van de nieuwljx-getrouwde
 fijn zoon *Rupert* en *Marie* van *Harcourt*, maekte
Adolf, half wtzinnigh van rouw zijnde, ende daer
 nevens van aert onbefchaemd en onftuymigh,
 niet veel werx van 't vier-iaerigh beftand door
Frederick van *Moers* zoo onlanx ende op fijn ey-
 gen begeeren gekoppeld; want hy zoo door
 brieven als boodfchappers dan by den Keyfer,
 dan by andere Vorften, endemer naemen *Philips*
den Goeden Hertogh van *Burgondien*, steeds
 doende was om hen in 't hoofd te praeten, dat
 Gulicher-land niet alleen fijn eygendom was,
 maer ook het Vorftendom van Gelder door *Arend*
 van *Egmond* hem wierde onthouden. Syne he-
 vighheyd was zoo groot, dat hy *Arnald* den oor-
 logh aenzeyde, ende *Willem* Vry-heer van *Bueren*
 en *Bouffchem* hier over tot zich ontbood, ende
 hem de Veld-heerfchap van zyne heyr-kraght
 over-gaf, dien hy zeer wel wift met een bitzen
 haet tegen *Arnald* ontfteeken te zijn. *Arnald*
 fiende dat het *Adolf* ernst was, noch dat hem zyne
 aengeboorene foet-aerdigheyd en het langh
 wachten haet konden doen (alzooy hy bereeds
 door Heerouren en brieven was ontzeyd, ende de
 Heer van *Bueren* aen drie verfcheyde hoeken
 Gelderland 't effens quam aenafteen en over-
 ftelpen) veranderde zyne langmoedigheyd in
 een cruftige gramfchap, ende beftond *Willems*
Graeffchap wederom aen te fpreeken, ende het
 Stedeken met den *Burgh* van *Bueren* met fijn
 leger te omringen. Dewyl de belegeringh wat
 aenhiel ende eyndlijken die van binnen met
 kommer en allerley ongemacken gequeld wier-
 den, zonder hoop te fien van ontzet, gaven fy fich
 op den 17. van de Lente-maend, vry bedingende
 hun lijfen goed, aen Hertogh *Arnald* over, die
 dit heele *Graeffchap* daer na t zaemen met *Leor-*
lan, *Schoonerwoert* en *Haeftrecht*, met goed vinden
 der Staeten van Gelderland, aen fijn broeder den
 Heer van *Yfelfteyn* gunde te befiten. Als kortz
 daer na *Willem* van *Bueren*, (bezuyrende nu de
 rechtvaerdige ftraffe van zyne onrechtvaerdi-
 ge wapenen welke hy meermaels tegen fijn leen-
 heeren meerder hadde op-genoomen) ofte van
 hart-zeer ofte anders wt-landigh in *Berghs-land*
 was geftorven, is de Heerlijkhed van *Bueren*,
 alseen verbeurd en gewonnen goed, zedert aen
 't Huys van *Egmond* gebleeven; tot dat by ons
 gedenken de eenige dochter van *Maximiliaen*

van *Egmond* † in echt treedende met Prins *Willem*
 van *Orangien*, 't zelve landeken ten laefften aen
 den Stam van *Naffouw* heeft vast gemackt. Maer
Adolf fiende dat hem fyne aenflaegen mis-luckt
 waeren, focht de *Gelderiffe* op een andere wijze
 aen hem te trecken, ende door dreygementen te
 verfnorken, fchrijvende in de Oogft-maend aen
 die van *Nymegen*, dat niet tegenftaende *Gelderland*
 en *Zurvoen*, als leenen van 't Rijk, door Keyfer *Si-*
gismund aen hem, als naefien bloed-verwant en
 mans-oir, al voor langh wetlijken waren toe-gekend en
 gefchonken, fy echter de Keyferlijke beveelen hadden
 verdonkert, ende tot noch toe niet gehoorsaemt; waer
 over by haer de eygentlyke en betekende brieven des
 Keyfers was over-zendende, en verfoekende, dat fy hem
 zonder langer vertreck zouden in-hulden, ende met
 den brief-draeger weder-andwoord doen hebben, op
 dat hy zich daer na mogh verichten. *Philips* van *Bur-*
gondien heeft hy de ooren mede warm gemackt,
 ende met fijn verkeerd waer-zeggen en after-
 klap zoo vetre verblind, dat die fich niet en ont-
 zaggh in een brief aen fyne zufters man Hertogh
Adolf van *Kleve* fchoon-vader van *Arnald*, het
 geflacht der Heeren van *Egmond* by vergelijkinge
 der Hertogen van *Gulich* zeer te verkleynen;
 ende in een anderen zend-brief *Adolf* de Steden
 ende *Ridderschap* van *Gelderland* aen te prijzen,
 alshaer naefien en rechten Over-heer. Doch de
 Hertogh van *Kleve* heeft defe en meer andere
 fchriften, als de eer van fijn fchoon-zoon *Arnald*
 aenftootelijc, wijsfelyken after-gehouden ende
 * naerder bericht gedaen aen den *Burgondier*,
 ende beftandige redenen gegeeven van dit fijn
 doen, ende ook van het houwljck tuffchen zyne
 dochter ende *Arnald*, als wefende foo wel voor
 fyne ftaet eerlijc, als, wegen de nabuyrigheyd
 van beyde landen, ten hooghften voordeelligh en
 wensfelijc: aenwijzende mede, dat de eerst-ge-
 booren zoon van *Egmond* niet alleen tot de erve-
 nis van *Gelderland*, maer ook tot die van *Gulich*
 was gevoeghd: ende dat anders hy Hertogh
 van *Kleve* de voor-baet zoude moeten hebben,
 nadamael zyne moeder *Margriet* Gravin van
Kleve en der *Mark* ende dochter van *Geeraert* van
Gulich Grave van den *Bergh*, een heelen trap in 't
 bloed naerder was dan *Adolf* van den *Berge*; die
 ook daer behalven door een byzonder verdragh
 en fcherpen eed wel eer en al noch hem tegen een
 yegelijc gehouden was te befchutten; hoewel
 de *Bergenaer* nu defen plicht door een vuyle haet-
 zucht had vergeeten, ende met fijn zoon *Robert*
 hem ende fyn broeder *Geeraert* van *Kleve* niet
 dan vyandschapen ontrouw beweefen: aen hoe-
 daenige ondankbaerheyd de Grave van *Warne-*
burgh mede fchuldigh was.

27. *Adolf* vanden *Berge* liet het hier niet by
 blijven, maer teemde en talmde zoo langh dat
Arnald door Keyferlijke beveelen wierde ver-
 daghvaerd, om zyn wetlijke aenkomfte op het
 Vorftendom van *Gelder* te betoonen. *Arnald*
 met Rechts-geleerden te raed gaende, zeyde hier
 tegens, dat hy beyde landen, na dood van fijn oom
Reynald, deughdelyken had aenge-erfd, endenu
 over de feveniaeren, als een Rjix-Vorft, vrede-
 lyken beheerft; dat hy ten tweeden aen het *Ko-*
 ninghlijke Hof-gericht, na behooren en oude
 wijze, doortwee Vorften niet en was geroepen;

† Siet de Stam-boom der Heeren van *Bueren* boven
 op het zevende boek.

* Vid.
 auct. pag.
 449.

„ alzooy hy in zulk een geval zich had moeten in-
 „ stellen ende te recht staen, tot dat hem zyne lan-
 „ den door wettelyke wegen waren af-gewonnen;
 „ ende welke gewoonte on-nagekoemen zijnde den
 „ heelen handel bedorf en ondughtigh maekte.
 „ Daer behalven had *Arnald*, na dat hy, hoewel
 „ buyten schuld ende niet betaemelyken verdaegd,
 „ in den Keyserlijken acht was gedaen, binnens
 „ iaers door zyne gemaghtighde aengebooden,
 „ voor den Roomschen Koning zyne zaak te verde-
 „ digen; mids dat men den vorigen ban weder-riep,
 „ 't welk hem rondelyken was af-gellaegen. Dat al
 „ het voorzeyde mede was geschied binnen den
 „ tijd van syns *Arnalds* minder-iaerigheyd, gelijk
 „ hy ook noch minder-iaerigh was, ende over zulk
 „ na rechten krachteloos, ten minsten by 't middel
 „ van herstellinge; welke hem de Keyser geen fins
 „ vermoght te weygeren. Maer ten was met geen
 „ woorden te doen; alsoo *Arnald* meer dan met
 „ woorden was verongelijkt: die daerom in de
 „ zelve daegen de Vestinge * *Burgen* op de grensen
 „ van Gulicher-land, daer *Adolf* den baes speelde,
 „ aenvingh te beslyuten. Als dese belegeringh
 „ wegen de aenstaende winter wat bekommerlijk
 „ viel, docht het den Staeten van 't Vorstendom
 „ dienstigh, den krijghs-luyden haere leeninge
 „ zonder vertoef te betaelen, op dat sy niet en
 „ moghten door-loopen, ofte cyndelyken slapen
 „ weder-willigh worden in hun diensten. Waer toe
 „ het Vierdeel van *Ruermund* maendelyken zoude
 „ wt-macken 2000. goud-guldens, ende 50. grae-
 „ vers met spaeden en hout-gereetschap wel voor-
 „ sien; die van *Nymegen* zouden insgelijk doen, ten
 „ minsten voor twee maenden, dan de spitters be-
 „ hoefden maer eene maend in den dienst en 't werk
 „ te blyven. Daer toe zouden de Ampt-mannen
 „ van beyde Vierdeelen twee lasten bus-kruyd ver-
 „ schaffen, ende de onkosten hier van vinden op de
 „ penningen, die omtrent Lamberts-dagh te betae-
 „ len stonden. Al 't voorzeyde moest zonder man-
 „ gel ofte verwyderingh alle weeken in 't leger by
 „ de hand zyn, indien men van 't geen met wacker-
 „ heyd was begonnen, een degelyke wt-komfte
 „ wilde verhoopen. Dit wierd op den 9. van den
 „ Winter-maend aldus vast gesteld, om dat de land-
 „ schap liever had volk voor geld te onder-houden,
 „ dan den onbedreeven en ongewapenden land-
 „ man van syn boeren-werk op het kloeken-geklep
 „ t'elkens in de dorpen op te booden. Na de dood
 „ van *Philips* Hertogh van Brabant, is op desen tijd
 „ *Philips van Burgondien*, tegens *Margriet* moeder
 „ van *Jacobe* en moeye van den over-leeden, door
 „ de Staeten voor Erf-heer van Brabant verklaerd
 „ en aengenoomen, die korts daer na bruyloft hou-
 „ dende met *Isabelle*, dochter van *Ian* Koningh van
 „ Portugael, de Ridderfchap van 't gulde Vlies aller
 „ eerst heeft in-gefteld.

28. Wanneer Hertogh *Arnald* op dit pas *Ian*
 „ Vry-heer van Wefemael en erf-Maerschalk van
 „ Brabant een schriftelyke weet had gedaen, dat
 „ hy zyne ongehuerde handen van de vrye Heer-
 „ lijckheyd van Mechelen (als zynde sijns *Arnalds*
 „ erf-goed, ende eerst door het houwelijck van *Sophie*
 „ van *Berthout* met *Reynald* den tweeden, den Vor-
 „ stfen van Gelder aengekoemen) zoude af-houden,

† *Adduxerant, ad probationem praedictorum, l. i. Cod. de testam. l. Barbarius Philippus ff. de offic. Praet. cum ibid. notat. per Dd. l. ea quae C. quom. Et quand. judex. Item l. et a §. contra. cum ibid. allegat. ff. de ro judic. Et ibi Columbin. glossat.*

„ endemet een vergoedinge doen der vruchten by
 „ hem tot nu toe daer van genooren, schreef *Ian*
 „ (gelijk een haen moedigh is op syn eygen meft-
 „ vaegh, ende de geyt van *Aesopus*, boven op het
 „ dack van een huys staende, de stoutigheyd wel
 „ had van den voorby-gaenden leeuw te schelden
 „ ende te trotzen) met den boode weder te rugge,
 „ dat het gebied van Mechelen op den Brabandissen
 „ bodem geleege en sijn eygen grond was, ende
 „ hem gerechtelijken toe-gekend, ende dat 'er in
 „ Brabant vier-schaeren waren, voor de welke hy
 „ bereyd was het vonnis hier van af te wachten;
 „ ende den bal wederom kaetzende voeghde daer
 „ by, dat zyne vaderlijke na-laetenschap zelfs by
 „ hem *Arnald* wierde in-gehouden, gelijk hy des
 „ zelfs vader, sijn bloed-vriend, Heer *Ian van Eg-*
 „ *mond* te voren had laeten waerschouwen, ende
 „ waer van hy ook reekeningh en betaelingh was
 „ vorderende, alsmede van de schuld die hy noch
 „ te goed had aen sijn beste-vader den Heer van
 „ *Arkel*: zeggende van alles binnen 14. daegen
 „ weder-bescheyd te willen verwachten. Het op-
 „ schrift was wat verachtelijck: *Aen Aert eerst-ge-*
 „ *booren zoon van Egmond, Hertogh van Gelder, &c.*
 „ *mijnen vedder.* Na de * vrede-handelinghe welke
 „ *Arnald* met Bisschop *Diephold* had in-gegaen,
 „ wierd *Diephold* nu, na dood van Paus *Eugenius*,
 „ by des zelfs navolger *Martin* in 't geheel ontslae-
 „ gen van den vloek van *Zweervan Kullenburg*, ende
 „ *Zweer* te gelijk wt sijn Bisschoplyk ampt gezet,
 „ die hier over t'eyndens 'tiaer tot de gemeene
 „ Kerken-vergaederinge te Bazel zich beriep,
 „ alwaer hy ook, meer van verstoornis en moeye-
 „ lijckheyd dan van ouderdom, is over-leeden. Maer
 „ alzooy voor desen de Hollanders t'elkens hadden
 „ gepocht ende ten toon gestelt den buyt en schat-
 „ ten den Stichtenaers in den vorigen oorlogh af-
 „ handigh gemaekt; hebben die van Utrecht in
 „ dese daegen, openbaere schouw-spelen toe-richt-
 „ tende, alle buyten-luyden door vergunninge van
 „ vrye markt en geleyde in de Stad gelockt, en drie
 „ daegen after een voor al de wereld te pronk ge-
 „ hangen het over-schor van hun kleynoodien en
 „ koffelsten huys-raed, ende zulk op drie raduyfen
 „ tusschen de Backer-brugh en Rooden Toorn;
 „ daer men zoo eene maght van goud en zilver
 „ zagh blinken, als of alle de schatten van Holland
 „ en Gelderland binnen Utrecht by een hadden
 „ gestaepeld geweesd. *Arnald* handelde op dit pas
 „ met *Ian* Heervan *Wijkraede*, sijn erf-kaemerlingh
 „ en Raed, Ampt-man daer neffens te *Erkelens* en
 „ *Kiekenbeek*, dat hy van wegen den Hertogh tien, ofte
 „ meer na vereys van zaeken, gewapende knechten bin-
 „ nen *Erkelens* zoude onderhouden, om daer mede dien
 „ streek by nood tegens alle knevelerye te beschutten, be-
 „ loovende tot wt-voeringe van dit voor-neemen iaer-
 „ lijck aen hem te doen tellen 500. ofte meer *Arnhemse*
 „ goud-guldens, wt de in-komsten der Stad Gelder en
 „ 't Ampt van *Kessel*. Hy bedongh mede van *Wil-*
 „ *lem* Vry-heer van *Wachtendonck*, dat het ge-
 „ dachte Stedeken op sijn verfoek hem zoude open
 „ staen, ende ten dienst om volk van oorlogh in te
 „ neemen.

29. Op het geduerigh bekuypen en aenhou-
 „ den van den onrustigen *Adolf* van den Berge liet
 „ Keyser *Sigismund* op nieuws zeer strenge brieven
 „ af-gaenaen den Raed van Aken, waer by *Arnald*
 „ (zoo hy hem noemde) van *Egmond* met alle zyne
 „ Steden (wt-gefondert *Nymegen*) Vry-heeren,
 „ Ridders, krijghs-luyden, ende inzaeten van Gel-
 „ derland en Zutveen inden acht wierden gedaen,
 „ ende

* *Andere*
noemen
dese plaets
Bruggen.

* *Siet op*
het iac
 1429.

1431.

* *Siet op*
het iac
 1430.

ende als vyanden van 't Rijk prijs- en vogel-vry verklaerd, belastende, dat men ze niet huysen ofte hooven, ende eeten drinken ofte eenigen nooddurftgeeven zoude, noch de minste gemeenschap met haer ofte haer mede-standers in 't openbaer ofte heymelijk houden, niet van aen ofte met hen koopen verkoopen ofte handelen, maer de zelve wt den naem van *Adolf* en 't Rijk alle wegens aenhouden, hechten, ende beledigen: tot dat sy met den Keyser ende *Adolf* zoudn zijn vereenighd, ende gemelden *Adolf* als hun wetlijken Heer hadden aengenoomen en in-gehuld. *Arnald* en de Gelderise Staeten speurende, dat na den Keyserlijken ban de tolln en ongelden op den Rhiin-stroom buyten hun gebied van de nabuerige Heeren en zonderlingh van *Adolf* van den Berge hun vyand wierden op-gezet, treurden echter niet, dan hielden sich effen hertigh, ende bevoolen insgelijx den Rhiin met hunne stroomen en wegen te water en te land te sluyten, ter tijdt toe die lasten aen den boven-Rhiin zoudn zijn af-geschaft, schoon genoomen de Keyserlijke acht noch niet was wegh genoomen ofte verfoet. 't Selve Plackaet bepaelt te gelijk, hoe verre sy in desen deele die van Nymegen zoudn hebben te bewilligen ofte niet, ten aensien van de iaerlijxe rente, welke de Vorst haer schuldigh was; ende belaft voor 't laetste, dat de landzaeten niet te min met den anderen zoudn handelen en verkeeren. Tegens de Keyserlijke brandbrieven en veest-donders wierd gezeghd als te voren. In die daegenschonk *Arnald*, na dood van *Diderick van Vladorp* ende *Iohanne van Gruybeek* echte luyden, aen zyne gemaelin *Catharine van Kleve* voor haer leeven, zekere zulke scharcingen, als die van Goch iaerlijx aen den Hertogh hadden op te brengen: te weten 150. mark, welke de Stad ontfingh van de *Gruyt* en meulens, behalven 200. mudden roggen, 50. mudden weyts, ende 100. mudden van haver en garst door een. Dese gifte deden die van Goch gestand. De † *Gruyte-tol* wierd betaeld, om het ende-gruys ofte de gruyte op het water drijvende wegh te doen, op dat de brouwers des te klaerder water in haer bier-ketels moghten scheppen. Veele van den Gulichsen adel (waer voor wt aller naem gezegeld hadden *Ulrick van Mentzingen* ende *Ian van Pleitenbergh*) lieten op desen tijdt Vorst *Arnald*, *Ian van Broekhuysen* Heer te Loe en Geiften, ende *Ian van Bodebergen* Hopman te Erkelens schriftelijken aensleggen, dat sy hunne vyanden wilden zyn, ende ben ter goeder tijdt vergeiden en te passe brenghen zulke brand-stichtingen en sprooperven, als de Gelderise onlanx zoo in Gelderland als door 't gebied van Gulich hadden gepleeghd. Die van Nymegen kreunden ook, dat sy te † *Burick* tegen over Wezel hun goederen niet anders als wt-heemisse moesten aengeeven en vertollen, als mede de waeren, welke sy tusschen *Loeden* en *Burick* in-scheepten. Die van Zurveen en Arnhem waren mede te onvreeden ende verfochten den Hertogh met de Landschap, om in desen een insicht te neemen, ende den Vorst van Kleve tot bescheydenheyd te vermaenen. Op dit iaer is wederom een nieuwe tooren op de Martens kerk tot Thiel gezet, ende het Kruyswerk tot aen den top van de kerk op-getrocken.

† Wy hebben te voren noch een andere betykenis van het woord *Gruyt* aengeneesert.

† *Burginatum Romanorum*.

30. Hertogh *Arnald* hield op desen † tijdt † *Sier* met de penne sijn recht staende tegens sijn be-nijder *Adolf* van den Berge, om al de wereld de oogen te openen; missaekende voor eerst, dat het Vorstendom van Geldernaden wt-gangh van *Reynald* den vierden, op de wijze van *Saxen-land* en *Brunswijk*, aen 't Roomse Rijk was vervallen; alzoo het in Neder-land gebruykelyk was, dat de aen 't Rijk voerige landen, op den naesten mans-oir, schoon van eene vrouw gekoemen, verstorven. Dit vingh mede zoo toe zels in *Bergs-land*, waer van *Erf-beer* was geworden *Willem*, vader van desen *Adolf*, ende zulk om de wille van sijne moeder, gelijk de Keyserlijke brieven ook mede braghten. 't Selve was gebeurd in 't land van *Kleve*, 't welk de Keyser had op-gedraegen aen den vader van den tegenwoordigen Vorst, ten opsichte alleen van sijne moeder *Margriet*. Op gelijken voet was ook *Willem* door den Keyser in de Vorstendommen van *Gelder* en *Zurveen* in-gezet, als gesprooten zijnde wt eene dochter van den Hertogh van *Gelder*. Geen anderrecht was 'er in *Holland*, *Zee-land*, *Henegouw*, noch ook in *Brabant*, en *Vlaenderen*. Over zulk was de ban tegen *Arnald* en de Keyserlijke geweld-brieven op *Adolf*, aengaende de ervenis van *Gelderland*, daer by in 't minste geen aental toe en laad, na rechten eenemael ondughigh; te meer, zoo *Adolf* sijne eigene handen bindende beloofte hadde, loopende den tijdt van 't † bestand, tegen *Gelderland* niet te zullen voor-neemen. De Keyserlijke acht en wtsprack en konde van gelijken niet bestaen, wt zaeke by *Arnald* door twee Vorsten niet en was gelaeden en voor gebod; zonder dat hier tegens deed, dat de Keyser *Arnald* voor geen Vorst en erkende, aengesien hy voort na *Reynalds* over-lyden (wanneer men hem had behoord te verdaghuerden) de landen van *Gelder* en *Zurveen* rustelijken had bezeten, ende ook voor den Hertogh van den Berge van den Keyser was ingebeerd, die 't zynen verfoek ook naerdere brieven gehouden was te verleenen. 't Voor-werspel van *Adolf* (als of de broeders *Willem* en *Reynald* geen werlijke erfgenamen van *Gelderland* zoudn hebben geweest, om dat *quanzus* haere moeder een ionghste dochter was van *Gelder*) en klemde mede niet; nademael de ionghste dochter alleen manlijke geboorte afier-liet, ende haer oudere zuster, welke kinderloos was, ook over-leefde. Daer behalven waren 'er meer dan 30. iaeren verstrecken, na dat de Hertogen *Willem* en *Reynald* gemelte landen ongemoyd hadden in-gehad. Dat *Adolf* het land van *Gelder* sich van den Keyser zeyde op-gedraegen te zyn, niet als een ervenis maer als een onbeheerd ende aen 't Rijk vervallen land, was onwaer en buyten alle bewijs: behalven dat *Arnald* in zulk een val eventwel de naeste tot het leen zoude wesen, ende in dit stuck alle zoo leen- als andere rechten te baet hadde.

31. In 't volgende iaer handelden de Hertogh van *Gelder* en *Philips* van *Burgondien* over de landschap van *Mechelen*; alzoo Ridder *Roeland Wikerke* Heer van *Hoeftert* en *Heemstede*, in zeekeer hand-veft belijd, hem door den Geheym-schrijver van Hertogh *Arnald Henrick de Roede*, ten behoeve des Hertoghs van *Burgondien*, weder te zyn gereykt vier brieven zoo groote als kleyn, raekende het gebied van *Mechelen*, ende door de Schepenen van *Bruyffel* bezegeld. Hy voeght 'er by, deze brieven ontfangen te hebben op zulke voor-waerden, als Ridder *Diderick van Morweir* van wegen den *Burgondier* tegens den Hertogh van *Gelder* had geopend; beloovende de zelve brieven, zoo 'er een van beyden yet menschelijx over-koemen, ofte die den *Burgondier* niet ter handen

† *Sier* mede op 't iaer 1430 en 1437.

† *Siet* op het iaer 1429.

1432.

ten by „
f Ian „
meft „
op het „
rd wel „
ielden „
rugge „
ndifen „
ende „
er in „
ke hy „
hten; „
le daer „
lfs by „
y des „
an Eg „
ende „
h was „
y noch „
er van „
laegen „
et op „
erft-ge „
er, &c. „
welke „
egaen „
genius „
ntflae „
ende „
gezet „
meene „
beriep „
noeyen „
Maer „
hadden „
n schat „
ogh af „
recht in „
de-rich „
nge van „
en drie „
onk ge „
dien en „
duyfen „
Toorn; „
n zilver „
Holland „
hadden „
p dit pas „
eringh „
elens en „
ien, of „
ten bin „
ede dien „
ten, be „
ien ier „
rbomse „
elder en „
van Wil „
het ge „
ade open „
gh in te „
aenhou „
erge liet „
brieven „
y Arnald „
alle zyne „
-heeren „
van Gel „
gedaen „
ende „

handen moghten koemen, gaef en ongeſchend te bewaeren. In de Oogſt-maend klaeghden die van Zutveen, dat die van Deventer een kruys op-rechtende (t welk noyt van te voren daer geſien en was) de ſchepen van hunne burgers en andere kooplyden vaſt hielden, ende den ſtroom verboden op te vaeren. De Vorſt liet die van Zutveen wederom toe, om die van Deventer te water en te land over eenen kam te ſcheeren, ende laſtede zyne Ampt-luyden in 't Graeffſchap, den Zutvenaers in dezen de hulpelyke hand te bieden. *Henrick* Heer te Wiſche en Land-Droſt van Zutveen, liet wt den naem van den Vorſt mede opentlyken aenſlaen ende verbieden, dat eenige Richters van de Kerſpelen van *Warnſfeld*, *Wichmond*, *Vorden*, *Almen*, en *Gorſſel*, ergens anders dan voor den Schout binnen de Stad Zutveen na oude gewoonte, rechts-vorderingh zouden pleegen ofte banken ſpannen. *Philips de Goede*, Hertogh van Burgondien; *Loiringen*, *Artoys*, *Burgundien*; *Palts-grave* van *Namen*, *Mark-grave* van 't *H. Rijk*; *Heer* van *Salins* en *Mechelen*; *Vooghd* *Ruwaerd* en erfgenaem van *Henegouw*, *Holland*, *Zeeland*, en *Vrieſland*, die in 't eerſt een ſlecht gevoelen had van onſen *Arnald*, was door de onder-richtingh van *Adolf* van *Kleve* † ofte inſicht van ſijn eygen voordeel, zoo wijd in-geuoomen, dat hy rechtevoort met gemelten *Arnald*, dien hy ſijn vedder en bloedvriend noemde, een verbond beraemde voor hun beyder leeven, beloovende daer by, d' een den ander trouw te houden, ende des anders eer recht en hoogheyd na vermoegen te bevorderen. Indien een van hunne onderzaeten ofte leen-mannen des anders gebuchten, het ware te water het ware te land, beſtond aen te taſten, ofte de koop-luyden, geeſtlyke ofte andere ſtands-luyden te beleedigen, zoo dat daer over de vrygeleyden, tolln, en wegen onveyl wierden, zulx zoude de ander des vermaend trachten voor te koemen, en af te weeren, op koſten van den geenen die het begeerde. Sy zouden ook ſtrengelyken door alle haere gewefſten laeten af-kondigen, dat geene Ampt-luyden, onderzaeten ofte andere inwoonders elckander eenige ſchaede aen doen, ofte door de zelve landſchappen, onderdaemen, Steden ofte Slooten zouden aendoen; noch geene vyanden in des anders bedrijf moegen berbergen ofte ſchuylen, op verbeurte van luyf en goed; in welk een geval de Ampt-mannen ofte verſocht ofte van zelfs, zoo verre en haest ſy daer van kennis hadden, zoo daenige na lands-wyſe zouden aengrijpen, ende na de maet der miſdaed tuchtigen. De handel en wandel zoude onder betaelinge van gewoonlyke tolln wederzijds vry weſen; ende yeder der onderdaenen om ſchuld ofte anders aengeſprooken ofte bezet zijnde ſpoedigh en goed recht genieten. Yemant willens en weetens hier tegens zondigende, zoude met geweld in teugel worden gebouden. Gedaen t' Antwerpen den 17. van de Winter-maend.

32. Op dit iaer is over-leeden de yverige en eerwaerdige *Ian van Kempen* (broeder van *Thomas*) oud 67. iaeren, ende in 't *Begijne Klooster* te *Bethanien* by *Arnhem* op de *Velouw* (waer van hy opſichter was) begraven; nadathy te voren inſgeelyken by *Arnhem Mariendael*, den *Agneten Bergh* by *Zwol*, *Marien-buys* te *Haerlem*, ende de *Klooster-luffrouwen* te *Brunnop* by *Kampen* had beſtuert, ende neffenseenige andere ook by *Bommel* een geeſteeljk geſticht laeten bouwen. 't Was op dit iaer zoo een ſtrengen langwijlige winter, dat de vorſt voor *Martens dagh* aen-

gaende tot in den *Sprockel-maend* hardende bleef: waer over de ſtroomen *Rhijn*, *Wael*, *Yffel* en *Maes* zoo gezwollen waren, dat de *Wael-dijk* by *Loenen* door-barſtende, in de *Over-Betouw* en elders oneyndelijke ſchaede te wege braght. Als *Vrouw Iacobe*, zonder weeten † van *Philips* den *Burgondier* en boven 't beſteck met hem gemaakt, op deſen tijd haer door trouw-beloften ten halven had verſlingert met *Frank van Borſſel*, Stad-houder over *Holland* van wegen *Philips*, bekoord door zyne onverhoopte beleeftheyd en mild verſchot van penningen, quam de *Burgondier*, die wt deſen houwlijx-band meerder onheylen tegenzaght, maekende een andere boodſchap, op 't volgende iaer ſchielyken wt *Vrankrijk* naer *Holland*; daer hy onder een vriendlyken ſchijn *Borſſel* by ſich te gaſt ontbood, ende geboeyd na 't Slot van *Rupelmonde* in *Vlaenderen* liet wegh brengen, wt-ſtroyende dat het hem ſijn hals zoude koſten, dat hy buyten ſijns Heers toe-ſtemminge ſich had verſtout zoo een ongelijk houwlijx aen tegaen. Eyndlijken wierde gededinghd, dat *Iacobe* de *Graeffſchappen* van *Holland*, *Zeeland*, *Henegouw* en *Vrieſland* wt haere handen ſtellen en in 't geheel aen *Philips* zoude geeven te houden, ende voorts haere trouw met *Borſſel* voltrecken, zullende de echte luyden ſich vergenoegen met de naemen van *Graven* van *Ooſtervaent* in *Henegouw*, t'ſaemen met de landen van *Voorn* (welck *Hoofdſtad* is den *Briſel*) in *Holland*, *Zuyd-beverland* en *ter Tolen* in *Zeeland*, ende daer neffens (doch alleen voor haer leeven) opbeuren ſommige *Hollandſſe* en *Zeenuwſſe* tolln.

33. Daer na ſchreef *Arnald* aen de *Gemeenschap*, *Ridderen*, *Steden* en t'zaemtylke onderzaeten van ſijn *Hertoghdom Gulich*, ſy zouden aen hem, als hun wetlijken en eenigen erf-Heer, binnen acht daegen eed en plicht van manſchap koemen doen, ende hem binnen dien tijd weder-bericht toeſchicken, ofte hy was van ſins de weder-willige daer toe te dwingen. Hy voer mede dapper wt tegens de *Vry-heeren* van *Hensbergh*, die haer † eed en beoſten nu weder op nieuws ſchandelyken hadden verbrooken. Boven andere *Ian van Hensbergh* *Biffſchop* van *Luyk*, die de *Steden* van *Hensbergh* en *Waffenbergh*, waer wt de *Hertogh* van *Gelder* ſich volgens beſteck moght verweeren, had aſtergehouden, ende dit ongelijk door ſchimpwoorden noch grooter gemaakt, wanneer de *Borgoensſe Raeden* van wegen *Arnald* hem ſijn vorig verbond hadden voor-gedraegen. Hier over zijn de *Gelderſſe* krijghs-knechten van ſtonden aen op *Gulicher-land* aengevallen; t welk hen des telichter viel, al zoo 't vermoeden was dat de meeste *Gulichers*, ende daer onder de *Heer* van *Hensbergh*, onſen *Hertogh* een goed hert en heymelijke gunſt toe droegen. De *Gelderſſe* hadden doen het oog en een aenſlagh op het Slot van *Keysers-weerd*, maer wierden vermits het onderſcheyd van haere wapenen ontdeckt ende in hun hoop bedroogen. *Hertogh Arnald* zelf daeghde *Adolf* wt in 't open veld, weniſſende niet meer dan de onderlinge geſchillen door een hoofd-treffen t'eenemael af te ſnijden, en deſen wer-knoop met het zwaerd van *Alexander* in ſtucken te houwen. Maer *Adolf* beducht voor verraed, ende op de *Gulichers* zoo vaſt ſtaande als op een glad ys en verrot vonder, kroop nu in zyne ſchelpen ende dorſt het op geen ſlagh laeten aenkoemen, dan verſocht den *Raed* van *Kolen* in deſe zyne bangigheyd tot hulp en onderſtand.

Dien

† Siet op 't iaer 1430

† Siet op 't iaer 1421

1431

* Op het iaer 1427

† Siet op het iaer 1426

Dien volgende is'er in de Soemer-maend een groote maght van ruytery en voet-volk, tot zynen dienste, naer Gulicher-land over-gekoemen. De Geldersse gevaerlijken achtende haer kleyn geweld tegens zoo eene menigte te waegen, begonnen alreeds te verslappen en allenxkens te aerfelen, ende leeden nu de straffe van hun verzuymenis, dat sy te vooren de kosten hadden geschuwt van een genoeghaem en maghtiger leger 'effens in 't veld te brengen. De Kolensse willen het sich alleen dank geweten hebben, dat de Geldersse op dat pas Gulicher-land niet vooreen ontbijten wegh en namen; alzo schier de geheele Ridderfchap het hoofd neyghde naer Gelderland, ende *Adolf* anders den Gelderssen Vorst niet en was gewoogen. Dese af-keer en nijdigheyt tusschen de Kolenaers en Geldersse waren meest toe-gekoemen, om het wijlen vast houden van goederen en schepen, ende andere bysondere haperingen * boven aengeroord, waer van de lid-teykenen tot noch toe waren over-gebleeven.

34. In de houwlijx-voorwaarden van den iaere 1423. tusschen *Arnald* en de Vorstin *Caibarine van Kleve*, was te gelijk een eeuwigh verbond in bedongen, 't welk beyder Vorsten leeven wiharden, ende met den navolger van den overleeden zoude worden hervat. Dit verbond is op desen tijd vernieuwd, ende alle Steden, Burgemeesteren, Ruwaerden en Ampt-luyden van dit ende geen Hertoghdome gelast, om yeder een zulx aen te dienen, ende den in-houd daer van te voldoen, waer toe beyde Heeren de onwillige ook zouden drijven. De Vorst van Kleve beloofde binnen 13. daegen van nu af met sijn iongsten zoon *Adolf* het Vorstendom van Gulich en *Adolf van den Berge* vyandschap aen te zeggen, ende sijn zoon den Hertogh van Gelder wt op-rechter herten en op de beste wijze by te staen: insgelijx beloofde *Arnald* sijn vader *Adolf van Kleve* met mannen kraght te helpen tegens *Adolf van den Berge*, ende alle die tegen hem moghten aenstoeten en op-staen. Geen der Vorsten zoude, buyten des anders weeten en toe-stemmingh, vrede met den vyand sluyten. Dit verdragh en dese wapenen zouden tegens yeder een gelden, waer mede de Vorsten schier oft morgen in oorlogh raecten; wt-bescheyden aen beyder zijden het Roomse Rijk, ende *Ian* Hertogh van Brabant en Limburg: aen de zijd van *Arnald*, *Ian* Hertogh van Beyeren; aen de zijd van den Klevenaer *Diderick* Bisschop te Kolen. Dit verbond zoude het vorige in geenerley wijze te niet doen, dan meer ende meer versterken. Dese over-eenkominge wierd van beyde Vorsten bezwooren: met hen teykenden, *Willem* zoon van *Egmond* en *Ysselsteyn* broeder van *Arnald*, *Roleman van Arendale* Heer te Well, *Ian van Bylande*, Ridder, *Ian* Heer te *Hemert* en *Wisch*, *Ian van Broickbusen* Heer van *Loë* en *Geisteren* Erf-hofmeester, *Ian* Heer te *Wickrade*, Erf-kamerlingh, *Ian van Boitbergen* Erf-Maerschalk, *Willem van Vladorp*, Erfvooghd van *Ruermund*, *Udo Talholten*, Opper-Rentmeester, ende *Henrick van Blitterswijk*. Met *Adolf* van Kleve zegelden *Wessel* Prooft van *Wischel*, *Burchard Streck* Heer te *Molenbroick*, Heer *Willem van Rees* Ridder, *Pet. van Kullenburg*, *Gerlof van Voshem*, *Elbert van Alpen* Heer te *Honopel*, *Ian van Bylande*, *Walter van Kivskorf*, *Henrick Nyenbuis* Rentmeester, en *Diderick Heynrich*. Gedien op den 28. van de Wijn-maend.

35. Wanneer op 't vergangen iaer *Arnald* met *Philips van Burgondien* Hertogh van Brabant tot *Antwerpen* een verbond trefte, deed hy met een te *Brussel* den gewoonlijken leen-eed aengaende de Stad † *Grave*. Dan alzo hy doen ter tijd mede sijn woord over-gaf van binnen korten tijd vanden Hertogh verly te begeeren belangende zyne andere aen Brabant leen-roerige landen en erven, ende *Arnald* hier in, zoo 't scheen, na-laetigh bleef, schreef de Burgondier rechtevoort wat scherpies aen onsen Hertogh, schickende hem toe een Naem-wijfer en taefel van de leen-plichtige plaetsen, ende zeggende met den brief-draeger sijn weder-antwoord hier op te verwachten. Na 't over-lijden van *Zweer van Kullenburg* kreegen de Geestlijkheyt en sommige van zyne vorige Christoffels half een wederzin in *Roelof van Diebold*, ende begeerden in sijn stede tot een Bisschop *Walraven van Moers*, die de stem van den Paus al te voren wegh hadde, ende in maght en vrienden *Diebold* niet en behoefde te wijken, als die den *Grave Frederick van Meurs* ende de Bisschoppen *Diderick* van Kolen en *Henrick* van Munster tot broeders en op zyne hand hadde. Maer *Walraven* vernemende dat noch eenige *Diebold* met kraght de hand boven hielden, heeft den wegh van rechten met hem ingegaen, ende dan sijn stoel te *Dordrecht*, dan te *Arnhem* in Gelderland neder-gezet. Middelerwijl wierd de zaak alzo gefcheydeld, dat *Walraven* sijn recht op het Bisschopschap van *Utrecht* aen *Diebold* zoude over-zetten, ende daer en tegens *Diebold* hem *Walraven* behulpigh zyn in 't bekoemen van den stoel van Munster, welke na dood van sijn broeder *Henrick* nu ledigh stond. Ende alzo is *Diebold* eerst op desen tijd wettelyken gekoofen, ende in sijn Bisschops-ampt bevestigd. De winter van dit iaer was noch feller als die van 't vergangen iaer, duetende naemlyken van *Lijsbets* dagh tot schier aen 't midden van de Sprockel-maend: waer na 'er door 't gantse Betouw-eyland zoo een op-loop van wateren is op-gekoemen, dat niet alleen de dijk by *Hueffen* † wegen den ys-gangh in stukken brack, maer ook veele luyden, die om 't gevaer te ontvlieden boven in de daeken der huysen waren geklauterd, aldaer van koude en armoede deerlyken vergingen.

36. Op 't volgende iaer zyn *Arnald* toegevallen zyne neeven *Reynald* Vry-heer van *Westerburgh* en *Schouwenburgh*, *Ian van Wede* Heer van *Yfenburgh*, ende *Geerlof van Yfenburgh*, en 't zaemen versprooken, dat de Hertogh met *Adolf van den Berge* geene vrede zoude maeken, daer sy niet in begreepen waren. Of het gebeurde, dat de *Berge* naer ofte sijn Stadhouder van de genoemde Heeren wierd by 't hoofd gekreegen, zoo zouden sy hem vasthouden, tot dat hem *Arnald* had gelooft voor 20000. Rhijnse goud-guldens; een ander Vorst zoude hy hen af-koopen moegen voor half zoo veel gelds, maer een *Grave* ofte Vry-heer voor 5000. goud-guldens. Quamen gemelte Heeren gevangen ofte vermand te worden, de Vorst, als het opperste hoofd van dit verdragh, zoude voor haer zorgen en in-staen, ende zyne neeven wt den tol van *Salt-bommel* weder wt-reyken zoodanige vereeringe, al sy tornoch toe van *Adolf van den Berge* hadden genooten, ter tijd toe sy wederom in hun ampt en Heerlijkheden zouden zyn gesteld. *Arnald* trof mede een erf-verbond met de broeders van *Heynsbergh*, Heeren

† Siet op de iaeren 1387. en 1407.

† Ex Chron. Tilensi m/20.

1434.

rdende
el, Yssel
tel-dijk
Betouw
braght.

Philips † Siet op
1423
ien ge-
elofen
Borffel,
Philips,
teyd en
le Bur-
neerder
e bood-
Vrank-
1433.
idlyken
nde ge-
nderen
iet hem
en sijn
zoo een
en wier-
pen van
Iw bare
geeven
ffel vol-
gen met
Hene-
(welker
d-bever-
ns (doch
ollandse

emeen-
e onder-
zouden
er, bin-
koemen
icht toe-
daer toe-
gens de
eed en
ten had-
1426.
Fensberg
ensbergh
Gelder
id afster-
p-woor-
de Bor-
sijn vo-
lier over
stonden
velk hen
as dat de
Heer van
ten heyr-
rffe had-
het Slot
s heron-
t ende in
ald zelf
ende niet
loor een
en desen
ander in
icht voor
t staende
oop nu in
gh laeten
an Kolen
derstand.

† Siet op
het iaer
1426.

Dien

Heeren van Gulich en Loen, bedingende voor zijn aendeel de helfte van al't geen de Hensbergers in Gulicher-land zouden koemen te veroveren, ende dat hy ze de andere helfte voor een gezetten prijs zoude moegen af-baelen. In die daegen is de Stad en 't Slot Wachtendonk aen Arnald en Godart van Wachtendonk als een Gelders leen wt-gegeeven, mids dat sy trouwen manschap zouden doen, soo dick-maals da' beboorde, ende den Hertogh als erf-Leen-Vorst des Stads in-koemen half volgen laeten. Gedaelen ten over-staen van des Hertoghs vrienden, wt den naem van Goossen Spede en Zander van Egere aen d'eene, ende Arnald en Godaert van Wachtendonk met Sibert Spede aen d'andere zijde; die ook als Graven met de naemen van Genaden hier worden verheerlijkt. Die van Utrecht, Amersfoord en Rhenen braghten tegenwoordigh veel schaede en ongelijken in reekeningh, daer sy de schuld van gaeven aen de Geldersse krijgshuyden ofte inwoonders. De ionge Grave van Meurs Vincent beurde in die daegen van Vorst Arnald 4000. Rhijnse goud-guldens, die hy tegen Victor ofte Bamisse des aenstaenden iaers op het Slot van Gelder weder te geeven beloofde, ofte, in stede van die, 400. goud-guldens tot een rente, onder verband van alle zyne goederen geleegeen te Vrijdensteyn en Ochten. Dese winter was immers zoo langhduerigh als die van 't verleeden iaer: het ys stont in den Rhijn en Maes over een elle in de hooghte. Op dit iaer is Philips van Burgondien, † na dat hy heele 16. iaeren met de Engelsse Vrankrijk onbarmhertelyken had geplacght, binnen Atrecht (alwaer sich Hertogh Arnald met een hoop van den treffelijxten adel wt het Christendom liet vinden) over den moord van zijn vader Ian den Omversaeghden met Karel Frans Koningh ten vollen verzoend.

37. Henrick Koning van Engeland de meeste ongeneught scheppende wt dit verbond, deed onder andere Hertogh Arnald van Gelder zeer eerbiedelyken groeten, ende als goude bergen beloooven, om met hem tegens de Fransse en meyneedige (zoo hy ze noemde) Burgondiers de wapenen aen te neemen. Doch alzoo die brieven van de Burgoensse volken wierden onderschept, liet Philips, hoewel meest met ondank van zyne Raeden, den Engellander in een ooploop van sinnen eerst ontzeggen, ende schickte sich vast om Calis te belegeren. Terwijl de Geldersse op dientijd, maer zonderlingh het Vierdeel van Ruermond, dagelijx in de weer en hand-gemeen waren met de landen van Kolen en den Berge, hadden ondertusschen die van Buerven de huyk om-gekeerd. Maer Arnald een vaerdige maght wt de Steden van Nymegen, Zutveen en Arnhem op-lichtende, braght daer mede de afvallige burgery eer-langh tot gehoorsaemheyd. Die van Harderwijk deden alhier mede het beste; want haer de Hertogh docht ter tijd door geheel Gelderland vryheyd van tollen schonk, tot dat sy vergoedinge hadden van duysend drie honderd Rhijnse goud-guldens, wegen de dienften en kosten by haer gedaen ende noch te doen in de belegeringe van Buerven. Vermits Arnald als doen eenigh verschil had met Frederick Grave van Meurs, ende zelf tegens syn leen-man ende in zyne eygne zaak geen vonnis en moght spreken, beriepen sich beyde tegen-dingers op Philips van Burgondien. Doch door tusschen-koemen van weder-zijdse Raeden wierd'er een vaste vrede beslooten, ende Frederick met syn zoon

Vincent daer by in 't bezit gesteld van alle Heerlijkheden enleenen, die sy tevoren wt den Gelderssen boefem hadden ontfangen. De Hertogh beloofde mede, het gebied van Kriekenboek van de op-staende lasten te zullen bevryden, ende te maeken dat de Grave van Meurs de in-komsten daer van vrylyken konde in-beuren. In de Bloey-maend en mede in 't begin van de Lente was de wijn-stock van de koude en rijp zulx verzenghd en geschonden, dat de druyven schier nergens aen den Rhijn-kant ten vollen rijp wierden. Waer over de Geldersse ende die aen den onder-Rhijn gezeetene volken niet alleen gelegtheyd namen, om naer Kolen en hooger aen bier te verzenden, maer ook zelve de Duyffers, van de nood een deughd maekende, aen dien drank begonnen te gewinnen, welke by weynige te voren in die gewelsten geweld ofte gebryk was. Hier opvolgde zoo eene dierte, endena de dierte zoo een smet-vuyr, dat in Gelderland ende aen den Over-Rhijn 't eene huys by 't andere wierd ontfteeken, ende de menschen als met heele zwermen t'effens verdweenen.

38. Op 't volgende iaer is'er te Nymegen, zoo 't schijnt, Land-dagh gehouden, alwaer Henrick van Middachten Ridder, Reynald van Hoemoet Heer van Doorenweerde, Evert van Wylp, Peter van Steenberg van Nienbeke, Geeraert van Garner gezeghd van Erme, Arend en Gijbert van Thuyt, Reynald en Heynrich van Vosch van Steenwijk, Herman van Mekeren, Ian Henrick en Helmich Bentink, Berthold van Salland, Willem van Rijswijk, Henrick van Essen, Geeraert Gruter, Arend te Boekop, Klaes en Henrick van Aller, Klaes van Aller van Stoutenburgh, Geeraert Evert en Steven van Delen, Arend ten Voorde gezeghd Wintman met syn zoon Helmich, Ian en Hugo van Vermoeden, Otho en Ian van Heuklum, Henrick Wolf, Evert van den Gruyebuys, Dirk van Heerde, Willem Toesterenbaeve, Henrick Haverkamp, Lubbert van Heyden, Arend Crede, ende Casijn van Olden-barneveld, knapen van de Velouw; neffens de Overgheeden van Arnhem, Harderwijk, Wageningen, Hattem en Elburgh vertoonden, dat sy met de Ridderfchap, knechten, en Stede-gezanten der andere drie Vier-deelen van Gelderland, hun genaedigen Vorst hadden over-gelevert twee hand-schriften, ende daer by eenige stucken vervat, dienende, zom men ze te recht verstaen wilde, tot voordeel zyner landen, ende schier † aldus luydende: Ten eerften, sullen een yegelijk leen-Land-Stat-ende Diik-rechten weder-vaeren ter stede daer hy gezeeten is ende zulx behoord, na zyne Land-brieven, leen-land-Stat-en Diik-rechten; ende hier en boven van den Heer noch zyne Ampt-luyden geene aentattinge wille noch geweld gedaen werden aen de Geldersse onderzaeten; ende de zelve onderzaeten malkanderen in dese en andere voor-koemende gelegtheden trouwigh en bystandigh zyn, na wt-wysinge des verbonds. De Vorst sal zyne stracten veyligh houden ende doen houden, ende, waer't zaek dat yemand die stracten bestond te schenden ofte te rooven, te water ofte te land, de zelve, ende zulke die ze huylen

† Wy hebben in desen, om zekere redenen, ten natsten by gevolgt de woorden van het oorspronkelyk hand-vest, ende tegelyk de Ridderen wt het Graefschap, by onsen Schryver over-geslaegen, naemkundigh gemaecte, ut Attio idem iuris sit quod Titio.

ofte

1435.

† Vid. lat. auct. pag. 463. & seq.

1436.

* Hier voor op dit boek.

1436.

1436. „ ofte hooven, zonder genade ende tot een spiegel
 „ en schrick van andere doen richten en straffen:
 „ Als mede bestelle, dat 'er geene koop-luyden ofte
 „ yemand die geen vyand zy, wt zyne landen ofte
 „ Sloten beschadighd, af- ofte vast-gezet en wer-
 „ den, ende die zulx geleeden hebben, op staende
 „ voet weder quijt-gescholden. Dat hy, volgens
 „ zyne vorige gelofte, geenerhande Land-slotten,
 „ Steden, renten, noch goederen voor heen ofte
 „ daer na hem aengekoemen, verzetze, verpande,
 „ verkoope, wegh geeve ofte eenighsins af-handigh
 „ maeke, buyten raed en wil van zyne Ridderfchap
 „ en Hoofd-steden: ende, alzo hy mede toe-
 „ zegginge heeft gedaen van eene munt op te stel-
 „ len ende daer in na hun goed-dunken goud en
 „ zilveren geld te doen slaen, dat dat zoo geschiede
 „ ende ook niet daer wt gelicht en werde buyten
 „ haer weeten.

39. Dat men de mis-verftanden tusschen den
 „ Vorft van Kleve ende hun Heer veressene na den
 „ in-houd van het onderlingh * verdragh. Dat der
 „ onderzaeten d'een met d'ander te schaffen heb-
 „ bende, hun gebreken vorderen met de rechten
 „ der Stede daer zich dat behoord, zonder den an-
 „ deren verderf ofte brand ofte eenige andere
 „ recht-vordering buyten 's lands daerom te doen
 „ ofte te laeten geschieden. Dat de Ampt-luyden
 „ die van des Hertoghs wegen gezet worden ofte
 „ gezet zijn, het land in elken hoerink ter gewoon-
 „ lyker stede zweeren zullen maik land-recht te
 „ doen, alzo wel als sy den Heer zweeren, ende
 „ zulx in fleur werde gebragt daer het tot nu toe
 „ niet en is geschied. Dat de Vorft in elk Vierdeel
 „ ten minften des iaers eens klaere ofte zoo dick-
 „ wijls als des noodigh is. Ende want sy over dese
 „ in schrift over-geleverde schortingen, daer vele
 „ dagh-vaerden om gehouden en kosten om ge-
 „ daen waren, tot dien tijd toe geen wdragt had-
 „ den gekreegen, bekenden sy voor hen en haere
 „ nakoemelingen, met den Ridderen knechten en
 „ Steeden van Gelderland en Zutveem teens gewor-
 „ den te zijn, dat, in geval de Vorft dese ofte na-
 „ maels voorvallende gebreken niet en woude af-
 „ doen, ofte met gunst daer over laeten verdraegen,
 „ sy hem zoo langh niet ten dienst ofte te wille zijn
 „ zouden; blyvende effenwel het verbond, by Rid-
 „ deren knechten en Steeden voortjids gemaeckt,
 „ in syne maght, ende sy-luyden neffens alle andere
 „ inzaeten gehouden sich altoos tegen syne Genade
 „ te draegen na behooren, in 't stuck van bodinge en
 „ in andere zaeken der landen rechten niet tegen
 „ gaende. Soo de Vorft, syne Ampt-luyden, ofte ge-
 „ maghtigde van 's Heeren wegen, ofte andere ofte
 „ opeene andere wijze boven recht yemant eenigh
 „ geweld ofte over-last aendoen, zoodaenige zal
 „ men, waer men die ofte hun goed betreden kan,
 „ aentasten en houden ter tijd sy alles gebeeterd
 „ hebben. Tot welk een eynde de Richter knech-
 „ ten en Steeden der andere Vierdeelen die daerom
 „ aengeropen worden, terstond den anderen
 „ horink bystand fullen doen, elk op zyne eygene
 „ kosten; zullende de voorseyde aenroepinge ofte
 „ verkondinge geschieden aen de naeste Hoofd-
 „ stad ende van daer voort aen de Ridderfchap en
 „ andere Steeden, ende dese alle niet af-laeten, maer
 „ malkanderen hulpijn en gevolgich zyn tot het
 „ wt-eynd van de zaeke: ende of 'er in 't weder-
 „ staen yemand dood geslaegen ofte verwond
 „ koemt te worden, daer zal die zulx gedaen had-
 „ onbelast van blyven, ende van alle Heeren breu-
 „ ken. Die geen genoegen hebben aen dese voor-

waarden (het zyn dan Richter knechten ofte an-
 „ der man) zullen de kraght van 'teerste ofte te-
 „ genwoordigh verbond niet genieten, noch van de
 „ Ridderfchap en Steeden verantwoord worden. „
 „ Of 't zaak ware dat der zegelen desen brief toe-
 „ geschreeven eenigh hier aen niet gehangen, van
 „ gelijken een ofte meer gequetst ofte gebrooken
 „ wierd, ofte het schrift nat, gaterigh, wtgeschrabd
 „ ofte vleckigh, dat en zal het niet ergeren ofte
 „ krenken. Dese brief is naderhand mede onder-
 „ teykend van *Gibner van Apeltern, Reyner van
 Herwen, Riquijn van Kampbuisen, Ian Bentink* ge-
 „ zeghd den onbescheyden, *Engelbert de Quade,
 Arend Hugink, Ian en Evert van Domselaer* gebroe-
 „ ders, *Herman Wacker, Frans Haelwerf, Casijn van
 Neckevelde, Ian Schnaffert, Bruno van Meerveld,
 Nonne van Randstout* van raede, *Jacob van Schaf-
 seler, Willem ter Hunden, Huyg ter Dervenborst, Ge-
 vaert Sebele, Geeraert Setter, Willem Noordink, Ian
 Thuyn, Gevaert ten Broekbuisen, Herman ten Schay,
 Albert van Sandersaer, Ian de Ruter, Alfrid van Len-
 nip, Roelof Ruerink, Goossen van Sonnenbergh, ende
 Ian van Nenen, &c.* krijghs-luyden en in-zaeten
 van de Velouw. De bond-genooten wt het
 Graeffschap van Zutveem waren, *Otho Heer tot
 Bronkhorst en Borkeloe, Willem Heer tot Berge* ende
 van Byland, *Henrick Heer tot Wische, Ian Heer tot
 Ghemen, Frederick van Rechteren Heer tot Voorst
 Keppel en Asperen, Diderick Pennerhem Heer tot
 Haenen en Brecht, Ridder, Willem van Rees Ridder
 met syn zoon Willem, Seyn van Dort, Geeraert ende
 Jacob van Hack-forden* gebroeders, *Ian van Mid-
 dachten, Dirk van Keppel van Verwolde, Jacob van
 Hekeren, Dirk en Geeraert Momme van Kel, Willem
 en Fred. van Baek, Gijsbert van Broekbuisen, Paliyk
 van Enbuisen, Herman van Keppel, Godert Klouk,
 Geeraert van Reken, Frederick van Steenre, Dirk van
 Baer, Geeraert van den Dorst, Willem van Roederloe,
 Henrick van Huevelwijk, Steven van Karrenhem,
 Willem Bantsink, ende Mathéus van Woudenburgh*
 knaepen; neffens de Burgemeesters, *Schepenen*
 en Raeden van *Zutveem, Doesburgh, Doetsinchem,
 Lochem en Grol.*

40. Tevooren was t'Arnhem het kleyne (zoo
 sy 't noemden) hand-schrieff over-gelanghd, waer
 by sy den Vorft voor-hielden, dat hy de alinge
 „ Landschap by zegel en brieven zoude verzeeken-
 „ ren, hun verzoek in alle zyne leeden na te koemen,
 „ ende de aengeweesene ongeregeldheeden na syn
 „ wterste vermoegen te heelen; ofte dat sy zoo
 „ langh van zyne onderdaenigheyd wouden ont-
 „ slaegen zijn; verfochten de Ridderfchap, knech-
 „ ten, grooten en kleynen Steden haer in desen be-
 „ hulpsaem te zijn; ende begeerden, dat de Vor-
 „ stelyke, nu in der tijd zijnde ofte namaels koe-
 „ mende, Hof-meeftre, Maerschalk en Rentmee-
 „ fteren, zoo menighmaelen sy aen hem den eed
 „ deden, dese stucken te gelijk zouden bezweeren,
 „ ende belooven den Hertogh daer mede toe te
 „ raeden. Dit verbond was op 't vergangen iaer
 „ van de Ridderfchap en Steden onder-geschreven,
 „ en naderhand van *Huyg en Jacob van Miermueden,
 Claes van Dyrom,* ende andere meer. Die van
 Nymegen drongen, boven al het voorgaende,
 „ hier op, dat men het Dijk-recht, behalven de leen-
 „ land-burger-ende Schouten-Gerechten, zoude hou-
 „ den ter plaetsen daer de twistige goedere en luyden
 „ waven geleezen en gezeten. Dese brief was beze-
 „ geld van *Ian Vry-heer van Kulenburgh* en der
 „ Leck, *Diderick van Bronkhorst Heer van Baten-
 burgh* en Anholt, *Ian van Arkel Heer van Hoe-
 kelom,*

1436.

kelom, *Ian Heer van Broekbuſen*, *Weerdenburghen Amelbraede*, *Diderick van Byland Ridder*, *Rejner Heer van Oey*, *Ian van Groesbeek Heer te Hoernen Malden en Beck*, *Willem van Drueten*, *Ian van Benben Heer van Spaldorp*, *Ian van Roſſum*, *Barthold van Gent Heer van Loenen*, *Baltazar van Bueren*, *Otho van Aſperen en Vueren*, *Gijsbert van Randwyk*, *Willem van Iſendorn*, *Rutger Willem en Gijsbert van Galen*, *Arend en Ian van Apelteren*, *Sejer van de Pol*, *Herbern van Oey Heer van Balle-göey*, *Warner van Piſſſelick*, *Gooffen van Varick*, *Gerbrand van Beeft*, *Gijsbert de Rock*, *Ian en Evert van der Borg*, *Iacob van Ambe*, *Willem Henke*, *Geeraert van Merwijk en Ian Tegnagel van Merwijk broeders*, *Dirk en Ian van Lent*, *Ian Roelof en Henrick de Ruyter*, *Willem Mellink*, *Baets van Delft*, *Geeraert van Lauwick*, *Bernt Hackfort*, *Ian van Exp*, *Floris van Mekeren*, *Ian en Sander van Wely*, *Ian en Dirk van Weſe*, *Willem en Ian van Hees*, *Dirk van Driel*, *Wouter van Baex*, *Henrick Bol*, *Brant Spaen*, *Henrick van Brienem*, *Ian van Sand-wijk*, *Henrick van Huſſen*, *Iorden van Wyk*, *Ian en Steven van Dornick*, *Sander van Dojenweert*, *Geeraert Trant*, *Ian van Eyk*, *Ian ende Albert van Bemmel*, *Otho en Geerlof van Boeningen*, *Roelof van Erwick*, *Arend en Henrick Ganseneb*, *Arend van den Weyden*, *Ian van Macharen*, *Henrick de Beyer*, *Sweer van Hongen*, *Ielis Stenken*, *Geeraert van Bu-rick*, ende *Ian Kivist*, *Ridderen en knaepen wt het Vier-deel van Nymegen*, behalven de *Burgemeesters*, *Schepenen en Raeden van Nymegen*, *Sal-boemel*, *Thiel*, *de Graeve*, *Leerdam*, *Macs-boemel*, en *Gent*.

41. De Vorſt alles beandwoordende, zeyde, dat haer verſoek noch voor hem noch voor haer eerlijk genoegh was, ende geenſins betaemelijk, dat een Heer alzoo aen ſyne onderzaeten gehouden zoude zyn, die ook wegen haer nauwen eed en verbintenis hem zulx eer behoorden te ontraeden. Daer behalven zoo men de Steden hier in haer wille deed, zouden de ſelve wt lichtveerdige en opgefochte oorzaeken ende wanneer haer zulx maer in 't hoofd ſchoot, ſich wt de gehoorſaemheyd van hun Vorſten konnen wt-wickelen, ende moedigh op haere maght en voor-rechten, de hoofden tegens hem op-ſteeken; waer wt niet dan enkel ergernis en eeuwige mis-verſtanden ontſtaen konden tuffchen de Ridderſchap en Steden. 't En paſte mede niet, dat men hem in ſyne ionge iaeren af-verghde, 't geen men altoos in ſyne voor-zaeten als billijk had geduld, ofte dat hy ſyne na-zaeten yet ongewoons en onverdraegelijx alſeen erf-ſchande zoude na-laeten en op-leggen. Het en leed ook geen nood, alſoo hy ſich altoos over-boodigh betoonde in 't wt-voeren ende betraghten van ſijn ampt, zoo ſy wederom haer plicht niet en vergaeten, wt-wijzens het onderlingh verbond. Indien de Steeden hier mede niet te vreden waren (als hy nochtans niet en verhoopte) moght hy lijden, dat de heele twiſſelingh geſteid wierd tot kennis van den Hertogh van Burgondien ende de Biſſchoppen van Kolen ofte Munſter, ofte twee wt haer, mids dat de Burgundier daer een van waere. In 't byſonder gaf hy die van Nymegen een ſchrobbe, dat ſy vande *pont-schattinge* ende ſyne andere tollan hadden af-genoomen. Die van *Ruermund* moeſten hooren, dat ſy, duerende defen krijggh, ſynervanden gevangens, ende het Hof-gericht van Prummen aen haer hadden getrocken. Den Zwtveenaers verweethy, dat ſy, hoewel vry van

eenige ſyne laſten en tollan, ſich neffens die van Arnhem niet te wel hadden gequeeten in 't leger en beleggh voor Bueren: van alle het welke hy genoeghdoeninge was vorderende. Dit over-geſlaegen; alſdoen wierd in 't gemeen beraemd ('t welk naderhand ook meermaels en ſcherpe-lijk is verboden) dat geene *Geſtelijke* ofte *Klooster-voogden* eenige *vaſte in-komſten* ofte *erf-gronden* moghten aenkoopē ofte ſich eygen maeken, om dat het land daer door in ſijne gemeene middelen te zeer wierde verkovt, wt zaekē de ſelve zoo in tijden van oorlogh als anders, in alles ſchoot-vry en onbelast waren.

42. Wanneer in die dagen Hertogh Arnald Willem Vry-heer van Loon vermaent had, om op ſijn woord en beloften te denken, ende hem een dagh geleght om daer op binnen 's Hertogen-bos te verſchijnen, ende over al haer ſchoort t'zaemenspraek te houden, weygerde Willem aldaer te koemen ende dien dagh niet waer te neemen, zeggende, het verſchil op eenander tijd ende binnen Valkenburgh te willen af-gedaen hebben, alleen door den Hertogh van Burgondien; daer by doende, dat hy Arnald van Emond (die ſich voor Hertogh van Gelder wt-gaf) zelf meyn-eedigh en tegens den Roomſſen Keyſer weder-ſpannigh was, ende by Willem van ſijns vaders wegen (die den naem droegh van Heer van Gulichen Hensbergh) voor een gedeelte meer eigendoms had aen Gulichen-land dan hy Arnald. De Hertogh over dit vermetel ſchrijven met recht ontſteeken en vergald, gingh Willem wederom in een openbaer geſchrift ('t welk hy te Weſſem in de volle vergaderinge der Luykſſe liet op-leeſen) voor al de wereld heekelen en brand-merken, geevende alle Vorſten, Biſſchoppen en eerlyke luyden te kennen, hoe zwaerlijken Willem van Loen Grave van Blankenheim ſich had vergreepen, ende tegens 't ampt van een leen-man ook ſijne eygene handen en duere eeden, hoewel ongeterghd, hem noch met vyandſchap en hooghmood quam dreyen; waerſchouwende derhalven een yeder, om ſich voor Loon te wachten, als de welke onder een eerlijken ſchijn een eerloos hert verborgh, ende over deſe valſheyd en wiſpeltuyghbeyd waerd was ernſtelijken beſtraft ende geſtraft te worden, tot een ſpiegel van andere. Tuffchen de Brabanders en Gelderſe waren noch eenige haperingen over-gebleeven, om dewelke wegh te neemen beyde Vorſten malkander toſchreeven, waer men beft zoude vergadere bin-nen 's Hertogen-bos ofte te Heuſden. Middelert-wijl beſtonden de Brabanders, en etlijke door den Heer van Weſemael op-gemaekt, op Gelderland aen te vallen, ende de beſteen omtrent het Slot van Oey wt de weyden naer den Bos te drijven. Arnald zyner onderdaenen leed voor ſijn eygen duydende, gaf de Brabanders ende hun Hertogh te verſtaen, dat dit geſchied was in vreedſaeme tijden, ende dat men daerom zyne onderzaeten 't haere moght wederom geven, ofte dat hy ze anders woude verontſchuldigh hebben, zoo ſy ſchier ofte morgen het een ongelijk met het ander vergolden. In de eerſte Lente-maend wierd 'er tuffchen Hertogh Arnald en Adolf van den Berge een wapen-vreede gekuypt voor vier iaeren, welke tijd daer na in de Slaght-maend is verlenghd, met dit verſprek, dat beyder Heeren ende de Bur-goensſe gezauten te Dalem in Brabant zouden by een koemen, ende al hun beſcheyd t'effens over-leggen, om by den Burgundier na een eynd-oordeel geſtreken te worden, met raed van Rechts-geleeden. Over deſen handel waren tegenwoordigh

1437.

*Eerste
boek
1431.

Elgh *Frederick Grave van Moers en Sarwerden*, *Peter van Renes* wetgeleerde, ende *Diderick van Mengershuys*; van wegen *Arnald*, Heer *Ian van Ghemen*, *Godart van Wylscke*, *Udo Talholt*, ende *Ian van Doottechem* Dom-heer en Stad-schrijver van Zutveen; wt den naem van *Adolf*, *Ian de Quaed*, *Willem van Nesselroide*, *Godart van Harve*, *Ian Piek*, *Henrick Ruter* Rent-meester van Gulicher-land, en *Roerick van Beldekrusen* Geheym-schrijver. Korts te voren op Denijs-dagh was *Jacobe van Beyer*en getrouwd met *Frank van Borffel* haer vierden man, zonder eenige lijfs-geboorte afier te laeten, op het Huys te *Teylingen* aen eene teeringe wt-gegeaen, na dat sy 19. volle iaeren na haers vaders *Willens* dood, dan met *Ian van Beyer*en, dan met *Philips van Burgondien*, over haere erf-landen *Henegouw*, *Holland*, *Zeeland* en *Vrieland* had gehayrpluckt, ende eyndelijken de zelve door haer af-iterven aen *Philips van Burgondien* als naesten erfgenaem ten eenemaal over-lic.

437. Op dit iaer bracht Hertogh *Arnald* tegen *Adolf* van den Berge sijn bewijs in, aengaende het Vorstendom van Gulich, betoonende, dat Gulicher-land na dood van Vorst *Reynald*, vollen broeder van zyne groot-moeder *Iohanne*, op hem als nagel-naesten erfgenaem was verstorven; gelijk de over-gelangde ende in drie spraken vertaelde Stam-boom duydelijken ende als met vingeren aenwees: zonder dat de by *Adolf* voorgewendede manlijke maeghschap in desen moest ingefien worden, maer alleen (na de al-gemeene gewoonten * van Nederland ende zelfs van de landen van Kleve en den Berge, die de beschreevene en alle andere rechten in dit stuck dood deden) het naeste bloed van de laetste mans-oiren recht af-daelende. Hier nevens hadden die van Gulich, hoewel buyten reeden, den Heer van *Henbergh* voor Heer van haer land erkend, gemerkt hy noch van 't naeste bloed, noch wt de rechte af-komste was van de Vorsten *Willem* en *Reynald*, ofte *Iohanne van Arkel*. Boven dit had *Willem* van den Berge vader van *Adolf* in een hand-schift, by hem en veele van zyne raeds-vrienden beteykend, al over langh voot hem en zyne erven ten eeuwigen daegen af-stand gedaen van 't land van Gulich; aen welke sijns voor-zacts verklaeringe *Adolf* ook was gehoudende. Hy sprack *Adolf* mede aen, dat hy na 't ontslaepen van *Marie* laetste Vorstin van Gulich en Gelderland, welke de Sloten Steden en Gerichten van *Rangeraid* en *Linnich* tot een moegen-gaewe had bezeten, hem rechtevoort de zelve was onthoudende; daer nochtans Hertogh *Willem*, eer hy Vorst van Gulich wierd, die plaetsen voor sijn geld en 't geld der Staeten van Gelderland aen 't land van Gulich had aengekocht. Van al dat voorz. is, begeerde hy vergoedinge, als mede ten minsten 200. duyzend schilden voor de vruchten middelertijd by *Adolf* op-gebeurd, ende noch drie honderd duyzend schilden voor zyne onkosten, om 't land van Gulich neffens *Randeraid* en *Linnich* weder te krijgen: ende eyndelijken 400. duyzend schilden voor de schaede by hem geleden ter zaeke van den Keyferlijken acht, welkers weder-roeping hy van *Adolf* al mede vorderde. Voorts hield zich *Arnald* aen de wt-spraak van *Philips den Goeden* (onlanx te Bruyffel gegaen over de schaede en 't bedrijf, zoo 't schijnd, van eenige onderzaeten aen weder-zijden) na welkers inhoud hy ook verzocht voldaen te wesen.

44. De Burgondier sprack insgelijx doen ter tijd wt de bloedige ende met groote hals-sterkheyd over en weder gedreevene gedingen tusschen den Bisschop van Munster met *Arnald* van Gelder ter eene ende *Adolf* van Kleve ter andere zijden; ende voor eerst het dingh-rael tusschen het Klooster van Essen en gemelte Vorsten, neffens *Ian* Heer van Ghemen ende *Geeraert* eerst-gebooren van Kulenburgh; als mede een ander verschil tusschen den Bisschop van Munster en des Burgondiers zwager den Hertogh van Kleve, over de hooge gerechticheyd der dorpen *Brunen* en *Dingeden*, behalven van *Ringelbergh* met vijf Hofsteden ende van 't *Huyste Weert*. Tusschen de Vorsten van Gelder en Kleve wierd mede, belangende de Vestinge *Gennep*, gevonnist, dat ingeval men moghte bewyfen het Stedeken *Gennep* leen-boorigh te zyn onder Gelderland, de *Klevenaer* het alsdan berwaerts niet dan ten leen-rechten zoude bezitten. De *Klevenaer* voegde daer by, dat sijn zoon *Arnald* sich daer aen niet en behoorde te stooren, dat *Gennep* een tijd langh met sijn volk was bezet geweest, te min, nademael hy die plaets tegens de aenslaegen en oogh-micken van *Adolf* van den Berge altoos vroomelijken had beschermd. De Burgondier wees mede op den zelve tijd tusschen * *Ian van Egmond*, vader van *Arnald*, ende *Abt Willem van Maubeuffe*, dat de Vry-heeren van *Egmond* voortan den *Abt van Egmond* zouden erkennen en moeten gehengen, ende van hem verzoeken de in-heeringe van hun Heerlijckheyd. *Adolf* van den Berge gingh mede een reekninge van schaede over-leveren tegen de Gelderffe, waer op *Arnald* van bericht diende, tot dat *Philips* het eyndelijken oordeel daer over wt-sprack. Maer dat hy aengaende de hoofd-zack te weeten hoe ver ende wie van beyden tot het Vorstendom Gulich gerechtichid was, vonnis hebbe gegeeven, en is niet wel gelooffijk; vermits de Hertogh van den Berge doen ter tijd was gerust binnen Kolen, na dat hy veel waters had vuyl gemackt, en zyne landen, welke ten hooghsten met schulden bekommerd ende wt-geteerd waren, over-gelaeten aen sijns broeders zoon *Geeraert*, die zonder slagh ofte stoor daer aen quam; mids dat hy, om ondertusschen zyne Vorstendommen te vryden en weder op de been te helpen, na den raed van de Standen vier heele iaeren in 't gebied van *Ravenburgh* sich zoude onthouden. Zelf onse *Arnald* had zich, vermits de geduerige oorlogen en worstelingen met *Adolf* over het houden en hebben, zoo diep in schulden gesteecken, dat hy by kants alle syne Sloten en Heerlijckheeden moeste onderzetten; verpandende onder andere op desen tijden deel aen sijn verwant den Heer van Ghemen, ten deel aen sijn broeder *Willem van Egmond*, de Stad het Schependom en de thienden van *Wachtendonck*, welke hy nochtans binnen twee iaeren wederom af-loste. Na de dood van *Sigismund* Koning van Bohemen en Hongaryen, wierd de man van zyne eenige dochter *Albert van Oostenrijk* tot Keyfer ingewillighd. Doen omtrent was *Arnald* met de Vorstin, endeeen sloop van 166. menschen te gast by den Raed van *Arnhem*, daer over de 57. *Arnhemse* goud-guldens niet en wierden verteerd; een levendigh bewijs, dat de luyden in die eeuw oftemin over-daedigh, ofte het geld veel kosteler waer is geweest, als wel heden ten daege. Laeter vijftien iaeren was hy insgelijken by die van *Arnhem* ter maeltijd genoodighd, en vergezelschap meer dan met twee

* Siet op
het iaer
1426.

honderd drey-*g*alften, alwaer het gelagh niet en krom boven de 47. goud-guldens.

1438. 45. In 't volgende iaer heeft *Arnald* eenige wey-kampen in de Kerfpelen van Putten en Nykerk aen *Reyner Henrick* en *Geeraert Snapper* voor 200. Rhijnse goud-guldens verzet; wt welke landeryen hen de Dijk-grave, van des Hertoghs wegen, een iaerlijxe rente zoude wt-reyken van vier ponden. *Ian van Dasse* een aenzienlijk burger van Nymegen bestond op desen tijd van den Hertogh van Burgondien wederom te eyfschen 140. Engelsse Nobels, welke hem door *Ian Nagge* en *Samson van Lalaine* zyne Zee-Overfte by de haeven van Sluys waren ontnoomen, behalven 80. Rhijnse goud-guldens aen verloopenen onkosten. *Koningh Henrick* de selte van Engeland verfocht door smeekelijke brieven aen *Arnald* vry-geleyde voor syne gezanten, om den Hertogh sijn bloed-vriend in 't voor-by gaen te begroeten, ende door deszelfs landen te reysen na den Kerken-raed te Bazel, alwaer *Paus Eugenius* (die sich te zoeken had gemackt, om dat de vergaderingh gestemd had dat sy boven den *Paus* was) wierd af-gezet, ende in syne stede gezet *Amadis* Hertogh van *Savoeyen*, geheeten naderhand *Felix* de vierde. De Raed van Kolen verghde *Arnald*, dat het hem beliefte te voldoen en na te koemen 't geen de Grave van † *Moers* tusschen syne Vorstelijke Doorluchtigheyt ende haer wel eer had wt-gesprooken. *Ian van Arkel* van *Broekhuysen*, die omtrent de Maes ende in 't Ampt van Kessel eenige ampten bediende, poogde tegen den Vorst staende te houden, dat veele goederen, waer aen de Grave van *Moers* zyne handen woude slaen, hem by wt-spraek waren toe-gekend, ende de Heerlijckheden *Spralan* en *Oesterham* als een erf-leen aen sijn vader *Willem van Broekhuysen* by de Hertogen van Gelder vergund; missaekende wijders, in 't Kuykse bos zonder last eenigh hout gehouwen te hebben. Op dit iaer is *Arnald* vader geworden van sijn zoon, en naderhand vyand, *Adolf*, in 't 29. iaer van sijn ouder, daer de Vorstin *Catarine* niet over haer 22. iaer en was, alzo sy voor omtrent 15. iaeren, zijnde een meysken nauwlijx van acht iaeren, met *Arnald* al was getrouwd, die doen ter tijd na sijn vijftiende iaer toegingh. Sijn ander zoon *Eduard* ofte (zoo hem zommige heeten) *Willem*, voor desen *Adolf* gebooren, quam in zyne kindsheyd af te sterven, ende wt de wiegh voort in 't graf te vallen. Soo op dit als op 't vergangen iaer was de Wael in de Neder-Betouw by *Thiel* en *Isendoorn* op seven hoeken door-gebrooken, staende het water twee voeten boven den dijk; doch de scheur-gaeten met mestinge en dreck in der yl toe-gevuld zijnde, bewaerden de landen en 't gewas van wijder verderf.

46. *Arnald* maekte op desen tijd met sijn broeder *Willem van Egmond*, na een lang-wijlige knibbelingh, zulk een maegh-gescheyd: De Heerlijckheden van *Egmond* en *Ysselsteyn*, ende alle huns ooms en vaderlijke goederen, ook alle goederen van den groot-vader oom en moeder van de *Arkels*, buiten den kringh van Gelderland *Gulich* en *Zutveen* geleegeen, zoude *Willem* naer hem neemen, doch der zelver nalaaetschap in Gelderland en byzonder het Slot van *Oyen* met sijn toe-behoor zoude *Arnald* toe-koemen, als mede de op-spraek op *Kleve* en *Pierepont*;

* *Dux Allobrogum*, & vulgò *Sabaudie*.

maer het versel over *Mechelen* hen beyden in 't gemeen aengaen. Het geld hun vader *Ian van Egmond* wegen de verpandinge van *Hattem* te goed komende, en zoude *Willem* niet in-verderen, dan die zelve Stad na dood van sijn vader en op eene wijse als nu sijn vader, moegen blijven bezitten, tertyd toe hem wt de eerste schattinge, over *Ge'derland* wt te zetten, zouden sijn aengeseld 5000. Rhijnse goud-guldens. De thynsen, schienden, waerden, binnen- en buwendijxe aenwassen, ende de overige zoo in de Over- als Neder-Betouw eertyds Geldersse goederen, zoude *Willem* met sijnne erven van *Arnald* ende sijnne erven, zoo vaak dat behoorde, op *Zutveense* rechten te leen ontfangen, ook de bezmaerde en los-baere thynsen met sijnne erven moegen vry koopen en onbespeerd gebruyken; mids dat de in de Betouw op nieuwt op-koemende en van *Willems* grond af-gezonderde waerden (ten waere die kennelijken anderen toe-behoorden) *Arnald* volgen zouden. *Willem* zoude met sijnne erven de tolln van *Yssel-oord* in-beuven, *Leerdam* behouden, ende, zoo langh sijn vader leefde, *Nergena*, de bouw-vallige huysen aldaer bermack'n, ende daer toe als mede tot sijn brand noodigh hout moezen kappen: des mogte *Arnald* na sijn vaders dood *Nergena* voor 3000. Rhijnse goud-guldens weder naestigen en in-trecken, mids aen *Willem* ofte sijnne erven een half iaer te vooren de weet doende. *Willem* mogt het gebied van de Vooren aen den Grave van *Moers* verpand/chaps weder af-lossen, ende zoo langh in-bouden, tot dat *Arnald* aen *Willem* sijn versel en 3000. goud-guldens aen den Grave van *Moers* voor heen opleggende, de landekens van *Voorn* en *Nergena* weder na sich name. Yeder zoude met sijnne goederen ook sijnne leen-mannen 't sijnne dienst hebben; voor-behoudens dat *Leerdam* alleen leen-roerigh zoude blijven aen Gelderland. Noch *Willem* noch sijnne erven zouden sich eenigh recht aenmaerigen op de landeschappen ofte daer inne geleegeene gronden van Gelderland, *Gulich*, *Zutveen*, *Kleve*, *Pierepont*, *Oyen*, noch op de tolln van *Lobeth* ofte *Salt-boemel*, noch op het geld van *Hattem*, 't welk haer in dese scheidinge niet en was toe-geweesen; gelijk mede *Arnald* ofte sijnne na-koemelingen geenige op-spraek zouden behouden op 't geen *Willem* in desen was toe-geleghd. Indien *Willem* zonder echte geboorte af-stierf, zouden alle sijnne goederen *Arnald* en sijnne na-zeten aen-erven. Dese was van beyde broeders geteykend, ende van hun vader *Ian van Egmond*, hun oom *Willem van Ysselsteyn*, *Frank van Borssel* Grave van *Oostervant*, *Iacob* Heer van *Gaesbeek*, *Abkoude*, *Putten*, en *Stryen*: *Reynald van Brederode* Heet van *Gennep*, *Vianen*, en *Ameyden*, *Henrick* en *Ian van Wassenaeer*.

47. In 't naeste iaer deden die van *Hattem*, *Elburgh* en *Venloe* klaghten aen den Hertogh over de schaede en 't onreght, 't welk hen die van *Deventer* en *Zwol* in opentlijke merkt-daegen en anders aendeeden. De Geestlijkheyt van *H. Walburgh* tot *Arnhem* gaf te kennen, dat die van het Sticht tegen billijkheyt en oude verdragen hadden toe-geftopt de wateringe van 't *Lunterse Veen*, en den dam alzo geleght, dat al de waterdrift, die over de Stichtse landen sich plaght te lossen, nu tot haer groot ongerief den *Sprakeleracker* haer toe-koemende bedorf en over-deckte. *Ian van Broekhuysen*, die sich voor erf-Droft van 't Hertoghdom Gelder wt-gaf, dreef op nieuwt tegen den Hertogh, dat by brieven van de vorige Vorsten dit ampt ('t welk hem voor al in oorlogstijden, meermaels was te staede gekoemen) aen zyne voor-ouders ervelijken was vergund, ende hy

† Siet op het iaer 1429.

hy na dood van sijn vader en broeder, zelf met believen des Hertoghs, als erf-Droft en Hofmeester van yedereen was gegroet en aengesien. Hy had mede verschil en moeyten over 't recht van huys-raed en wapens, na de inneeminge van *Amerfoyen* en andere plaetsen en Sloten by hem aengenoomen; verzoekende de Ridderschap en Steden hem hier in de hand te houden en getuygenis te moegen beleggen van luyden, die onzijdigh ende aen den Hertogh niet gehouden waren. *Arnald* vertoonde doen ter tijd aen de Standen van Gulich, wat al af-breuk zyne onderdaenen hadden geleeden, byzonder van *Ian van Bon-gars* en *Schonouwen*, ende vermaende haer toe te zien (gelijk hy van synen 't wegen mede woude doen) dat zulx in den tijd van 't bestand niet weder en moght gebeuren. Op dit iaer is iongh geweeft *Catharine*, welke alleene van *Arnalds* dochters vryfter en ongehoudw bleef, hoewel meer als eens door groote Vorsten ten echt aengesocht. Sy verdiende daer na den lof, van het Vorstendom, na dood van haer broeder *Adolf*, wijsfelyken en heussfelyken etyke iaeren langh te hebben waer-genoomen. In dese tijden nam de zmettelijke ziekte in Gelderland, Holland, Zeeland ende omtrent den Rhijn, ontallyke menschen wegh, ende onder andere *Ian van Loen* Heer van *Hensbergh*, een wreveligh man, ende die de Heeren straeten gewoon was te bezetten, ende sich met de schaede ende 'tzweett allen onnosfelen te verrijken; na dat hy, hoewel alleen van een ridder-matigh geslacht en slechte luyden gekoemen, sijn zoon *Ian* tot Bisschop van Luyc, ende *Geeraert* tot een Grave hadde verheeven. Keyser *Albers* haelde mede, in 't leger tegen den Turxen *Amuraetb*, de dood op 't lijf door het onmaetigh nuttigen van koude pompoenen, in heete tijden, bekoemende in het volgende iaer tot een navolger sijn neve *Frederick van Oostenrijk* den drieden.

1440. 48. *Arnald*, die met de landschap van Utrecht in geen onvreede begeerde te leeven, was rechtevoort besigh die van Nymegen door brieven te gebieden, om alle luyden van 't Sticht, ende in 't bysonder de gegyzelde burgers van *Amerisoord* van haere boeyen te ontslaen. Doen ter tijd is 'er over de erven dijk en gerechtighedyd van *Driel* een vinnigh en doodelyk krakeel geboren tusschen *Arnald* en sijn broeder *Willem van Egmond*: alwaer die van Nymegen den Hertogh nieden, de zaak te laeten bepleyten en af-doen by de iaerlijxe bank van *Driel*, daer sich *Willem* niet ongeneegen toe en toonde. *Arnald* had in die dagen het Slot van *Oyen*, bezeeten te voren by *Ian van Rossem*, met de vlecke *Diechden*, neffens de gerechtighedyd en heelen tol voor 6000. goudguldens verpandschap aen *Diderick van Bronkhorst* Heer van *Batenburgh*; met bedingh, dat de Vorst gemelte plaetsen zullende lossen, *Bronkhorst* een iaer te vooren zoude hebben te waerschouwen. Middeler tijd schreef *Gevaert van Kleve* Grave van der Mark aen de Geldersse Ridderschap en Hoofd-steeden, dat het dorp *Diechden* aen zyne zuster *Elizabeth van Kleve* Vorstin van Beyeren tot een morgen-gaewe was geschonken, ende haer van den Hertogh 'ronrecht wierd onthouden, verzoekende dat sy by den Vorst zoo veel wilden wt-werken, dat zyne zuster in haer goederen moght blyven onvernadeeld. Maer wat hier vorder op gevolghdzy, en ben ick niet gewaer geworden. Op dit iaer heeft *Philips*,

gezeghd *de Goede*, Hertogh van Burgundien voor 200. duysend goud-guldens wt zyne Engelsse banden vry-gekocht Hertogh *Karel van Orleans*, die voor 25. iaeren in den slagh van *Azin-court* was gegreepen, ende tot aenlockinge van naerdere vriendschap hem wt-gehouwlijkt aen zyne nichte *Marie van Kleve*, zuster van onse *Catharine* Vorstin van Gelder, ende dochter van *Adolf* wt *Marie van Burgundien*, de vleeffelyke zuster van *Philips*. Op desen tijd is het gebouw van den tooren te Thiel weder af-geworpen, de aerde, om vaster grond te leggen, tot op den derrick toe wt-gedolven, ende gescherpte paelen 15. ofte 16. voeten langh daer in-geheyd, ende met grouwzaeme kosten en arrebejd cyndelyken effen gestampt, daer na met zooden bedeckt, waer op de steene vloer van den tooren, zoo men hedendaeghs siet, staet gevestighd. Op dit iaer is de over-edele kunst van Druckery, het leeven en ciersel van alle kunsten, in de Stad † *Haerlem* (maer niet te *Ments*, zoo de Duytse hen zelve en andere gaerne willen wijsmaeken) door *Laurens Koster* aller eerst gevonden, ende daer na onder de menschen allenxkens gemeen gemackt.

49. Een weynigh laeter liet *Arnald* die van *Driel* straffelyken verbieden, geene ongeden, margen-beeden, maend-gelden, ofte diergelyke wt-gangen, aen de Geestlijkheyd van *Pauwels* 't *Utrecht* zonder synvorder last te laeten volgen. Doch alzoo die van *Driel* niet alleen onder syn maer ook onder syns broeders gebied stonden, hebben sy *Arnald* en den Raed van Nymegen dese vermacningh op het hert gebonden, dat men in desen niet te roekeloos zoude te werk gaen, nochte het hembd over den rock haelen, maer de zaak spaeren en beruften laeten tot de wederkomst van Heer *Willem van Egmond*. Aen d'andere zijd wilden *Ian van Boutsbergen* Erf-Maerschalk, *Govert van Wylak*, *Walraven van Haesten*, ende *Frank Piek* by des Hertoghs broeder verschoond blyven, zoo sy in dit stuck tot sijn nadeel yerwes moesten doen ofte wt-spreken, nade-mael sy wegen hun ampt en geboorte aen het Vorstelyke gebod waren vast gebonden. Op den 21. van de Somer-maend heeft *Philips van Burgundien* in de zaak van *Mechelen* ('t welk de Vorsten van Gelder voor hun erf-goed hielden, ende de Heer van † *Wesmael* Maerschalk van Brabant eenige iaeren herwaerts sich had aengeeygend) zoo een oordeel geveld, dat *Mechelen* (voor-behoudens hem *Philips* sijn opper-recht) Hertogh *Arnald* en sijn broeder *Willem* zoude toe-koemen, ende beyde broeders tegens den 22. des toe-komstigen maends daer over te Tiel ofte te Boimel een minnelijke by-een-komst houden, by-gewoond van beyder-zijdsse vrienden, om, zoo 't doenlijk ware, by verdragh alles af te doen: zoo niet, zoude hy *Philips* gemelte broeders na ses weeken tot hem roepen, ende na 't over-neemen van beyder bewijs, de gantse zaak by middel van vriendelyke kallinge ofte van rechten sien af te maeken; mids dat sy de vermelde goederen met haer aenkleeven (als *Pierpont* en *Mere*) geensins zouden verkoopen ofte

† Vid. auctor. pag. 476. § 477. ubi rei probandae integrum caput ex Hadr. Iunij Bataviâ inserferit. Consule eundem ad annum 1450. Bertij Tabulas, Sariverij § Ampzingij Harlemum, tum Boxbor-nium in Theatr. Holland. aliosque.

1441.

† Siet op het iaer 1430.

1439.

vervreemden. Op het verzoek van Arnald, dat Geeraert van K'ee over alle zyne op Gelderland spreekende pand-brieven tot onderling verspreck en vergelijkinge wilde verstaen, schreef Geeraert te rugge, niet anders te wenssen, begeerende daer by van den Raed tot Nymegen, dat sy met den Vorst tot dien eynde vast een vergaeder-plaets zouden beraemen. In de zaak tusschen Walraven van Meurs Bisschop van Munster en Ian van Rossen, wegen edlyke landeryen en zool-weeren onder het Drost-ampt van Lienden, die Rossen sich van wegen syne vrouw vermat toe te koemen, verstond de Vorst van Gelder, datmen het heele verschil te Kesteren bank-vest zoude maeken, om aldaer geuyterd te worden na de keuren van de plaets daer de goederen lagen. Die van Harderwyck bekuypen in die daegen tot Arnhem by de Ridderfchapen Steden, dat de Vorst haere brieven aengaende den tol te Lobed voortaan zoude gestaeden, ende de schaede die sy hier over geleeden hadden, als mede 't geen Henrick van Essen aen hem ten afteren was, wt de gemeene middelen vergoeden, mids dat Essen dan aen den Vorst den tegenwoordigen quijt-brief te rugge zoude geeven.

50. Hertogh Arnald liever achtende yets toe te geeven, dan door ontydigh weygeren en hardneckigheyt sijn staet in gevaer en roeren te brengen, vergunde aen eenige van de Ridderfchap ende aen de drie Vier-deelen van Nymegen, Zutveen en Arnhem alleen, wt-leggende haer vorige verbond-brief, dat geene van sijn dienaert ofte ampt-luyden tegen yemant eenige bechtighe, overgriep en gemeld ofte yet diergelyx vermoghie te pleegen, ende daer zulx gebeurde, datmen dat brengen en vervolgen zoude eerst aen den Ampt-man vande plaets des misdeds, den sijnen ofte aen sijn woon-stad by twee nabuyren, zoo verre men sijn tegenwoordigheyt niet krijgen en konde; om dat te verrechtvaerdigen en af te doen binnen denaeste 14. daegen; zoo niet, alsdan by den Vorst ofte sijn Stad-bouder de klage vervolgen; indien dese wt-landigh waren, zoudmen het brengen naer het Slot van Gelder in 't Vierdeel van Ruermond, naer Lobed in 't gebied van Nymegen, ofte naer Rosendael in de twee Vier-deelen van Zutveen en Arnhem, om aldaer door den Vorst ofte sijn gemaghtighe ingelijx binnen 14. daegen ge-eyndighd te worden. Soo dit versloft wierd, zoudmen daer op voort-vaeren, ende sich tegen den ongelijk-doender wreken op de versse daed, als mede zoo de onderzaeten ofte byuten-luyden met rooven en branden yemands gerede haeve en goed beschadighden. Indien d'een land-zaet tegen d'ander op-stond ofte misdced, zoudmen zulx een van de Ampt-luyden der drie Vierdeelen hebben aen te dienen, om volgens de keuren van de plaets daer 't geweld was bedreven zonder vertoogh gericht ende gebeeerd te worden. De Ridderfchap en Steden zouden den Vorst geene andere ofte vordere diensten derven te doen, dan men gewoon was te doen aen sijn voor-zaeten. Geene van de voor-beschreevene onderzaeten vermoghien voor schaede, schuld, eenige betichten of diergelyke met het stille Gerichte, ofte, den geestliken ban malk anderen te moeyen, wtgenoomen in zaken welke, na oud gebruyk, aen die Vier-schaer behoorden, als † geestlixe leenen, en wt-giften, houwlyx zaken, ende maekingen ofte merste willen Gods-buysen aengaende. Alle verbonden en toe-zeggingen, zonderlingh met dit verbond en willekeuren der landen strydigh, tusschen den Vorst

† Beneficia ecclesiastica, seu praebende, proevens.

en sijn onderzaeten, ofte van de onderzaeten die zoch tot nutte byuten dit verbond hadden gebouwen, onder een voornaels tegen den Vorst sijn lande ofte den inhouden van desen gemakte, zouden magheloos en onduchtrigh zyn. De maekers zoo wel van de vorige als ingaenders van de tegenwoordige verbinte nisse, en behoeften geen mangel ofte zwaerigheeden meer voort te wonden, maer zouden voortaan allegaeder zonder onderscheyd een zyn, ende het water over een stock draegen. Was wijder versprooken, dat nergens in de drie Vier-deelen eenige verwapeninge van goederen zoude geschieden, ofte eenige Ampt-luyden over zoodaenige handelingen staen, op straffe van onwaardien. Die goeder luyden kinderen ofte dochters ontschatte ofte tegen haer dank onvoorde, zoude zonder genade, gelijk in dood-slagh, sijn lijfen goet gebruyk hebben, ende de dochters tegen haer ouderen wil hier in bewilligende, van de zelve haere ouderen gaer ontfersd zyn.

51. Ende al zoo een tijd langh herwaerts de Geestlixe luyden zoo binnen als byuten 's lands gezeten, veel Hof-steden en tresselijke renten hadden aengekoft, die in der eeuwighheyt onder haer verbleeven, ende zulx niet alleen en strecke tot minderingh van sijn dienst, maer ook tot verloop en verarminge der onderzaeten, wierd zulx voortaan met gemene stemmen verbooden, en des Vorsten Stad-bouder gelast diergelyke over-draghten niet by te wonen ofte te bevestigen. De Ridderfchap of andere die 't voorgaende verbond niet en hadden ondertoykend, zouden niet te min de kraght van dit genieten, ende het voor aenstaende Paessen moeten aenneemen; die byuten woonden binnen de naeste twee maanden, de minder-aerige binnen haer twintighste iaer. Indien yemant dan anderen dreughde, en veroorfaekte dat sijn erve woest en ongebouwd bleeven, die zoude door den Ampt-man ofte den beschadighden over-zelverd worden aen den Vorsteliken Stee-bouder, en tot schrick van anderen gerecht. Behalven 't voor-verhaelde zouden de drie Vier-deelen in haer geheel blijven van 't geen 'er te vooren was beslooten. Dit verbond was beteykend door Diderick van Bronckhorst Heer van Batzenburgh en Anholt, Ian van Apeltorn, Barbold van Gent Heer van Loenen, en Willem van IJndorn af-gezanten van wegen de Ridderfchap wt het Vierdeel van Nymegen: Henrick Heer te Wich, Frederick van Hekeren gezeghd Rechteren, Sejn van Dort, ende Geeraert van Hack fort, wt het gebied van Zutveen: Henrick van Middachten Ridder, Evert van Wilp, Geeraert van Grover gezeghd van Emc, en Claes van Aller van Stoutenburgh Velouwse Ridderen, neffens van de Overigheyt der Steden Nymegen, Zutveen en Arnhem. Want de Landschap verneemende, dat de Hertogh by de hand geleyd ofte geblind-doecht wierd van eenige (die haer eygen meer zoekende dan 't gemeene beste, onder dexel van oorlogh Gelderland niet op en hielden te plucken, ende met het krijghs-volk om roof wt-gaende, de vreemde luyden en vyanden in een gelid stelden) vond hoogh-noodigh den Hertogh in desen van sijn schuldigen plicht te vermaenen. Dit besceck is naderhand onder-geschreeven van Diderick Heer van Groesbeek, Henrick van Blisterfynj Heer van Aefferden, Ian van Byland, Diderick en Arend van Bueren, Henrick van Puyffick, Herman van Mekeren, Otho en Bernt van Galen, Walraven van Acker, Ian de Ruter, Willem van Heteren, Ian van Zvlen, Goossen van Brake!, Floris van Beejde, Christiaen en Ian van Rijfynj, Willem Boffert van Vladorp, Ian van Kuyk, Hartwyck Neegel, Roelof van Mermijk, Otho

* Siet op
het iaer
1436.

1442

1442 Orbo van Steenberg, Geeraert Doy van Avezaet, Winand en Goveri Pannekoek, Diderick van der Aa, Wynrich die Schoyn, Arend Willem en Jan van Hoemen, Jan van Broekhuysen van Weerdenburgh bastaerd, Orbo en Gooffen van Rossen bastaerden, en Hillin de Gier. Wt kragt deser verbintenis heeft de Hertogh op Woensdagh na Pinxteren den Raed van *Doesburgh geoorloft, dat sy, tot zijn weder-zeggen, binnen haere Stad ende daer om lanx van zynent wegen zouden moegen aentaften ofte doen aentaften alle, die eenigen overdaed met vangen, schenden, rooven, branden, ofte anders binnen den lande deden, ofte gedaen hadden, ofte die daer van ter quaeder naem en gerucht stonden, ende die, tot dat men ze hadde gericht, brengen en houden in haere gevangenis.

52. Keyfer Frederick verwittighde op desen tijd dooreenftige brieven den booph-gebooren (zoo hy hem noemde) Arnold Hertogh van Gelder, syn lieven Oom en Vorst, om over eenige weken te Frankfort aen den Meyn op den Rijx-dagh in eygen hoofd, ofte in val van noodzinninge, door zoodaene gemagtighde te verschijnen, aen wien men hoogh-wichtige zaeken betaemlyken moghte vertrouwen; aengefien aldaer zoude verhandeld worden, tgeen tot rust ofte onrust des Roomsse Rijx, ende bevreedinge van de Roomsse kerk was dienende, als mede verscheyde bezwaernissen raekende het geheele lichaem van Duytsland. Onder andere verstond hy hier mede de scheuringe die daer was om de kerke-lyke by-een-komst, welke Paus Eugenius te Florentien hadde doen laeden tegen die van Bazel, welke Amadis Hertogh van Savoyen tot Tegen-Paus had op-geworpen. Maer gelijck Lodewijk Dolijn van Vrankrijk zoon van Karel den sevennden de zaek van Eugenius sich aentrock, zoo naemen de Switzers Amadis weder by de hand, twelck daer na veel bloeds en moeyten gekost heeft. Wat een gevoelen Arnald van dese kettery en verdeylinge heeft gehad, wijft wt zijn vonnis te Grave wt-gesproken, ende aldus luydende; dat aengehen de H. Vader Eugenius nu veele iaeren herwaerts door t'gantse Christendom voor Paus was gehouden en gehoorfaemd, ende de meeste Koningen Proosten en Vorsten alnoch hem hand-haefden, ende hem Arnald ook noch geene dringende redenen waren voor-gekoemen waerom men Eugenius, als voor heen, nieten behoorde te erkennen; zoo beleed hy, na gehouden raed met de Geestlijke en andere sich des verstaende, Paus Eugenius (om niet zonder hoofd te wesen) voor eenigen en rechten Paus te houden, tot dat'er by een algemeene en wettelijken verzamelde kerken-raed anders wierde geoordeeld; belastende derhalven alle zyne onderzaeten, gemelten Paus volkoemene gehoortzaemheyd te bewijfen, op de verbeurte van 4000. Geldersse guldens. Behalven dat, zaghe de Keyfer koemen, dat Arnald ende zijn Vorstendom nieuwe quellingen en inlandse oorlogen over t'hoofd hingen: vermits Geeraert van den Berge na den af-gang van zijn oom Adolf, bereeds, zoo de spraek gingh, inleydings-brieven op Gelderland van hem had verkreegen. Tusschen Arnald van Gelder, ende Heer Geeraert van Kleve broeder van Vorst Adolf, wierd in die daegen by tijds een stille-zaet getroffen voor etlyke maenden, op hoop, dat'er middeler-wijl goede manen aen weder-zijden de duysterheeden en hin-

der-paelen moghten wegh neemen. Hier in en waren niet begreepen de Hertogh van den Berge, noch Adolf van Kleve; in voegen, dat zoo beyde broeders Adolf en Geeraert met den anderen in veede raekten, de Hertogh sich alsdan met zijn schoon-vader Adolf zoude moegen verwoegen, mids aen Geeraert daer van 14. daegen te votende weet doende.

53. Op het aenhouden van den Vorst, dat men te weeten tot bewaer van de Thiel- en Boemeler-weerden ende de dorpen rondom, 100. wt-geruste ruyters en 500. voet-knechten diende te werven, wierd binnen Arnhem den 15. dagh des Soemer-maends op een Land-dagh-vaerd bestemd, tot dien eynde de pond-schattinge door t'gantse Vorstendom in te voeren; met bedingh, van dit geld tot weer alleen van t'land en gemelte noodlijdende plaetsen te kost te leggen. Wijders beraemde de landschap, dat de muntgezellenen munten (om dat de zelve overal vervielen ende menigerley gebreken waren onderworpen) tot naerder last zouden stille staen. Op den elfden van de Oogst-maend bevestighde Keyfer t' Frederick te Frankfort aen den Meyn op een vollen Rijx-dagh alle keuren en voor-rechten, waer mede zyne voor-zaeten die van Nymegen hadden vereert, gevende haer gelijke vryheyden met die van Aken, ende datmen ze noch aen t'Keyferlijke Hof-gericht noch voor andere vier-schaeren moghte verdaghvaerden, ten waere sy yemant recht weygerden; sprack ze eyndelijken ook vry van alle bezaeten en bekommeringen, indien sy in t'Vorstendom van Gelder de koop-luyden met raed ofte daed niet en hadden helpen af-zetten ende haer goederen ontroofd. De Cancelaer en hooge Raeden van Brabant deden wt Loeven aen die van Nymegen, Zutveen, en Arnhem verstaen, hoe de Raeds-heeren van den Bos haer hadden behandighd eenschrift, zoo van hun als van hun Hertogh, waer by sy grootlijx klaeghden over den Grave van Nassouw en zijn wijlen vader, die in tien ofte twaelf iaeren herwaerts de Geldersse koop-luyden met den tol te Ravesteyn boven recht hadden geschooren en bezwaerd, ook hen veele goederen en waeren aengenoomen; ende dat sy alle dese mis-bruyken begeerden af-geschaft ende de geleeden schaede geheeld te hebben: waer op de Raeds-heeren dienden, dat sy dienthalven meermaels waren aengesocht, ende ook met wijlen Engelbert van Nassouw hier over in woorden geweest, die doen geen onbillijk bescheyd en had gegeeven; daer neffens op de versse daed nu aen zijn zoon Landes Hertoghs brieven besteld, die insgelijx over-boodigh zeyde te zijn, op zeekeren stond en plaets zich met den Grave van Wernelburgh in te stellen, ende van dese zaek over en weder mondelingh verspreck te houden.

54. Vorst Arnald beteegh in dese daegen Vincent Grave van Moers over zwaere en verreftende zaeken, dat hy, zijnde een Smal-beer van den Hertogh, nochtans des zelfs koop-luyden en in-zaeten die hem geen quaed hadden gedaen, op vrye Heeresteegen sijner landen had doen aenrandzen en wtschudden, ende wt de kerk te Kessel in Gelderland, terwijl de Priester dienst doende den beker op-bief, een van de Vorstelijke onderdaenen gevangen wegh gehield; waer door de Gemeente tot op desen dagh de kerk en t'kerk-hof met den Guds-dienst hadde geschuud en moeten missen; ende daer behalven Jan van Broekhuysen zijn Erf-Drost en Hof-meester, gavende wt sijnen

† Vid. auctor. pag. 482. § 1.

die ziele, onder ofte den sloos en e vorige wisse, en voer voor r zonder ne stock ns in de noderen ver zoo- naerden. schaeke genade, hebben, hier in daer ont- le Geest- reeften, s aenge- en, ende in sine r onder- zammen t dierge- vestigen, verbond min de ystaende noonden iacrige ant den en woest op-men aen den anderen s de drie n'er te betey- an Ba- laribold sendom wt het Wifch, s, Seyn set ge- n Rid- zeghd aburgh ghheyd Want ogh by rd van n't ge- velder- net het reemde) vond an zijn steck is & Heer eer van end van Meke- s Acker, Zvilen, raen en op, Jan lermijk, Orbo

* Ex libris

1442

naem naer de Vorftin van Brabant, hand-daedelijken aengebouden omtrent de pael-fteden van Brabant. Hy wreef hem wyder in den neus, dat hy in Gelderland ende met de Vorftelijke land-zaeten een after-bax verbond had gemaecte; ookeen bende krijghs-knechten op het fpoor ende befigh zynde om den vyand te ver- volgen, door ftreel-woorden zoo langh op-gehouden, dat de vyand was ontkoemen; ende laetftelyken tot Aken (ten tyde Geeraert van den Berge daer van wegen den Keyfer wierd in-gebuld) fijn paerd 't welk hy vanden Hertogh te fchenk had, met een fluyer ofte lint van Geeraert had behangen. Doen ter tijd waren Arend van Blitterfwijk en Ian van Broek- bursen tegens een recht-ftrijdigh; gelijk mede Ian Schenk van Nideggen, gevoeghd met Maes van Oeft, Engelbert van Brent, ende de dochter van Henrick Schenk, om eenige Landen en Sloten een bitter kooker-gevecht en groote fpartelingh hadden met Ian van Ghemen, waer van wy, alzoo het eer recht- dan land-zaeken zijn, geen langer teemen willen maeken. Omtrent defen tijd gaf Philips Hertogh van Burgondien alle zyne Dro- ften; Ampt-luyden en Richters van Brabant te kennen, dat hy aen fijn l. neve Hertogh Arnald nef- fens aen fijne hovelingen en krijghs-luyden tot vijftigh toe, met zoo veele ofte weyniger paerden (ten waere die fijne vyanden ofte ballingen waren) vry-geleyde had toe-geftaen, ombinnen Brabant tot aen toekom- ftige Paefsen zonder wees en moeyenis te verblijvan. De oorzaak van defe beveelen was, zoo 't fchijnd, de dickmaels hervatte en t'elkens weder-af-ge- brookene handelingh wegen de landfchappen van * Mechelen, ende waer over de Burgondier beyde gebroeders Arnald en Willem van Egmond zocht te vreedten te ftellen.

* Siet op
het iaer
1441.

1443.
† Siet op t
vorige
iaer.

55. Na 'raf-zetten van Eugenius was Amadis van Savoyen met de meeste itemmen tot Paus gekoozen; hoewel hy, verlet door den aenhangh van Eugenius, Peters stoel te Romem noyt en heeft moegen beklimmen. Dees alsoo by de negen iaeren om-zwervende, droegh fich niet te min als Paus, fchrijvende op defentijd aen Her- togh Arnald, ende door Ian Pollart zyne mee- ninge voor hem bloot leggende, verzocht eynd- lijken, dat de Hertogh hem en Gods kerk wt dese golven van benauidheyd wilde helpen verlossen. Defe brief was gegeeven te Lofan onder des viffers-ringh op den 15. van den eerften Lente-maend. Het op-fchrift was (gelijk der Pausen wijze van fchrijvenis) *Lieve zoon edel man Arnald, Hertogh &c.* Arnald hier op fijn antwoord niet willende verbergen, fchreef weder een let- terken te rugge, noemde fich een oomoedigen zoon vanden Paus, ende voeghde after fijn naem dese woorden, *Heer van de Velouwe, van Kuyk, ende van Born, &c.* Maer wat Ian Pollart van Amadis aen Arnald, ende van hem weder aen Amadis mondelingh heeft verricht en over-gebood- fchapt, heeft men stuckfe wijze af te neemen wt zeecker een brief, door Willem van Bofinchem eer- tijds Heer van Bueren en dood-vyand van Vorft Arnald, aen fijn vertrouwden vriend Arend van Amerungen over-gefchickt, daer in ontdeckende, dat Pollart wt den naem van Arend van Egmond by Amadis aenhield, ten eynde Amadis dochter aen Arnalds zoon Adolf moght worden verloofd en gezeekerd; hier by doende, dat hy zulx die van Utrecht mede had aengedient, of die by geval daer wt eenigh voordeel ofte fchaede zou- den weeten te viffen. Dan dit houwlijk (ick en weet niet waerom) en had effenwel geen voort-

gangh; ofte om dat het Vrouwlijn bereeds aen een ander verzeyd, ofte dat de Savoyaerd (die fich wt het oude Huys van Saxen ende van Key- ferlijke voor-zaeten poght af te koemen) te hoogh in de borft is geweeft: van gelijken en geluckte niet de vryagy van Frederick oudften zoon van Frederick Hertogh van Saxen met Charlotte nichte van Amadis, ende dochter van Lodewijk Hertogh van Savoyen, alzoo de zelve Lodewijk den elfden Koningh van Vrankrijk naderhand ten deel viel. Op dien tijd kreegen de Harderwijkers het recht ofte de bevestingh van den af-flagh ende voor- koop van de viffen, die tuffchen Muyden en Kam- pen naer Gelderland wierden vervoerd. Wel- halven Arnald op hooge ftraffe verbood, dat men geene viffen wt de aengeleegen zee nieulix gebaeld zynde, ofte over land ofte over zee ergens anders moght verbrennen marcken ofte veylen, dan aller eerft binnen Harderwijk; ende tot dien eynde alle door de Stad rijdende vis-karren aldaer ftille zouden hebben te houden, ofte ten minften een benne vis ofte ander- half verkoopen laeten. Hy deed daer beneffens dese gunft aen de Stad Zwol ende naemlijken aen Ian van Bokhorst, dat het Kotmer-veer tot dicht onder Hattem wierde verleyd, ende dat men daer over als mede door Hattem alle waeren en packen onder gewoonlijke tollten moght voeren en fteepen, mits dat daer altoos fchuyten ofte ponten (alleen van die van Zwol) by de hand zouden wesen, ende de heele Stad en 't Schependom van Hattem, als van oudt, vry van veer-geld (behalven dat jeder baerd-ftede op Martens-dagh alle iaer eens een moerken ofte duyf hier voor zoude wt-langen) ten waere ft met paerden, vee, waegens ofte diergelyke zwaere vracht wilden over-vaeren. Defen brief beteykende de Vorft ten over-ftaen van Henrick zoon van Meer, Elbert van Alphen, Heer van Hoern en Pol, ende an- dere Raeds-vrienden meer.

56. Wanneer op defen tijd Geeraert van den Berge aen d'eenen zijd de bazuyn blies, ende aen een anderen hoek de Burgondier, met de Hoexe en Kabeliauwffe in Holland te doen hebbende, wegen den geduyrigen door-toght van fijn krijghs-volk Gelderland arm en moedemaecte, willende mede dat de Biffchop van Utrecht in geestlyke zaeken van yeder een zoude worden gehoorfaemd; docht het Arnald hoogh tijd wt de oogen te sien, ende verzocht daerom op de landfchap, dat men, tot af-weeringe van alle dienftbaerheyd en bezwaerniffen, metten eerften volk te paerd en ook een deel voet-knechten zou- de aenneemen. Waer op de Ridderfchap met de drie Hoofd-fteden dadelyken 41000. goud- guldens in-willighden; van welke wt-zettinge het Vierdeel van Nymegen binnen 14. daegen 17000. goud-guldens zoude op-brenghen; Zur- veen 4000, die van Arnhem 8000, ende die van Ruermont eerft-daeghs mede hun aen-deel. 't Geen hier aen te kort fchoot, zoude de Her- togh wt zyne landen en tollten vol maeken. Middeler-wijl heeft Diderick Biffchop van Kolen, met Geeraert van den Berge en den Biffchop van Luyk in-spannende, het vafte Huys ten Broek in 't land van Kleve in-geuoomen, ende aen den Bergh-lander den vyand van Arnald in bewaer gegeeven. Eenige Heeren wt Gulicher-land, onder andere Ian van Bomgert, Ian Schelart van Obendorp, en Ian van Wijgeraede, duchtende dat het ophaer kap moght druypen, maekten, om in de voor-baete wezen, met Vorft Arnald een be- stand, 't welk yemant, zoo hy 't wilde af-gaen, en

een geheele maend voor den wt-gangh van het zelve zoude moeten op-seggen. Een met naemen *Philips van Dreys*, bestond (Godwouts) den Hertogh met dreygh-brieven aen boord te koennen, zeggende, dat hy, om sijn eer te beschutten, sich vyand van *Arnald*, ende vriend van eenen *Aert Moesbam* verklaerde. Doch de Vorst en was zoo week ofte geck niet, dat hem, wegen dese blaes-kaekery, het hert in de schoeyen is gezonken. De Bisschop van Kolen met *Geeraert van Kleve* Grave van der Mark, begeerden op *Arnald*, om in de Stad *Gelder* ende voorts te *Veenbrugge* zich te laeten vinden, en aldaer de zwaerigheden tusschen den Bisschop van Munster ende den *Heer van Moers* te helpen wt-vundigh maeken. Die van *Maestricht* schreeven mede, tot dienst ende wt den naem van *Ian van Merode* als momber van sijn neve *Ian van Pettershem*, hy wilde den zelve beleenen met het Slot te *Weert*, waer voor hy gereed was aen den Hertogh manschapte doen.

57. Wanneer de Vorst in die daegen, om sijn hert watspeelen te leyden, naer *Arnhem* was gekoemen met *Ian van Bylant*, *Evert van Alpen*, ende *Gover van Wylak* zyne Raeden, heeft hem de Stads Overigheyd van *Arnhem* (te weeten *Does van Gruyhusen* Burgemeester, neffens *Winand Ridder*, *Roelof Momme* ende *Gover Bentink*) aengedient, dat die van *Ruermond* by haer t'elke reyse om hulp aensporden tegens zommige van zyne Hof-gefinde, die met vyuft-recht haer eenige goederen hadden ontweldicht. *Arnald* zulk ter herten treckende, vertrock met een verbolgen gemoed terstond wt de Stad, ende liet wt het Slot van *Rosendael* den Raed van *Arnhem* weeten, sy zouden by geschrift vervatten t'geen sy onlanx met den mond hadden voor-gedraegen: hem was nu acht iaeren langh veele weder-waerdigheyd weder-vaeren, dan wilde nu een anderen wegh met haer in-gaen, waer van hen wt sijnen naem naerder vertoogh zouden doen sijn Raeden, welke by aen haer *schickte*, *Alpen*, *Wylak* ende *Arend van Goer*. Dan vermits de andere Hoofd-steden *Nymegen* en *Zutveen*, belangende het beklagh van die van *Ruermond*, wt eenen mond bliessen, ende van de vereeniginge met zyne eygene wille op-gerecht, zeyden noch te konnen noch te moeten af-treden, wierd dit glimmende vuur haest in d'as-kolk gesmoord; nademael op t'volgende iaer, na veel haspelings en onkosten, door maekelaery van de Ridder-schappen Steden, die van *Ruermond* met den Vorst binnen *Arnhem* op desen voet zyn verdraegen. Over die van *Ruermond* zoude den Hertogh sijn voorrecht en hoogheyd blijven ongekent: De *Rechter* en *Schepenen*, die ofte wt eygen drift ofte wt dwangh de Stad hadden geruynt, zouden haer voorige waerdigheyd bekleden, ende de burgers wt hunne ballingschap wy moegen weder-keeren, gelijk mede des Hertoghs gevangen lijf-knecht ontslooten worden; na gedaene vergoedinge by den Hertogh van de schaedoer sijn huys-geuoeten ofte kryghs-knechten aldaer aengericht. De Stad zoude, als voor heen, haere schattinge op-brengen, ende haere oude voordeelen en keuren behouden. Hier over stonden van wegen de Ridder-schapp wt het Vierdeel van *Nymegen*, *Willem zoon te Egmond*, broeder te *Gelre*; van wegen het *Zutveense* Vierdeel, *Henrick Heer te Wilch*, wt het Vierdeel van *Velouwen* *Will. van Rijswijk*;

† *Habes & musica bitem. Audium admissi risum teneatis amici.*

wt den naem van de Steden *Nymegen*, *Zutveen*, en *Arnhem*, *Roelof van Hautart*, *Geeraert Ulrich*, ende *Ian van Zalland*. In die daegen over-quam *Arnald* met *Geeraert* oudsten zoon van *Kulenburgh*, dat hy onderplicht van manschap de beheersinge van t' Slot en gebied van *Bueren* zoude ontfangen, doch daer voor aen den Hertogh tellen 6000. Rhijnse goud-guldens, ende aen *Walraven van Haefien* Stad-houder in der tijd 7500. der zelve guldens, welke hy aen de Heerlijckheyd van *Bueren* ten afteren was. In t' geschrift stont mede wt-gedruckt, hoe ver de Vorst ofte Vorstin aldaer huyzende, de in-komften, visseryen, neffens den gantsen huys-raed van t' Slot, als mede de vordere baeten van t' koor, schaepen, hoorn-beesten, ende van ander gevoegelt en vee zouden genieten.

58. Hertogh *Adolf van Kleve* t' *Huis te Broek* weerloos geworden zijnde, begon terstond volgens verdragh by sijn schoon-zoon *Arnald* om bystand aen te houden, ende die van *Nymegen* daer voor aen te spreken. Die van *Goch* was hy mede door brieven aen, zijnde gewaer geworden, dat eenige van hun burgers onder duym den vyand hand-sterkten en nooddurft toe-zonden, ende bad daerom, dat zulk dogh niet meer en moghte geschieden. Die van *Goch* schreeven hier over aen hun heerschap den Hertogh van *Gelder* om raed; te meer, vermits *Blankensteyn* te vooren wt het land van *Kleve*, zoo sy klaeghden, gewapender hand en plonderende hun gebied en vryheyd was door-getrocken, ende schickten met een op het begeeren des Hertoghs over een tafereel ofte wijd-loopige rolle van alle schaeden, welke sy voor-gaen in dien tocht te hebben geleden. De Steden van de *Grave* en *Doesburgh* braghten mede te berde wat al ongemacken en aenstoeten sy van anderen ende wt andere oorzaken hadden wt-gestaen. De Bisschop van *Munster*, met de Ridder-schapp, Steden en Geestlijckheyd van sijn Stift, maekten den Vorst mede klap over klap moede van wegen *Ian van Rossem*, als of die den Bisschop de goederen van sijn Sticht onthield, dingende daer na hier op, dat men in desen raed wilde schaffen, ofte dat hy anders aen de Keyserlijke Kamer zyne klachten van zins was over te brengen. Betreffende de twijffelingen en mis-verstanden tusschen Vorst *Arnald* en *Ian van Hensbergh* Bisschop van *Luyk*, wierd over en weder goed gevonden, dat van wegen den *Hensberger Lodewijk Boest*, *Fostrad Bare*, ende *Ian Gollardin* wt den Raed van *Luyk*, neffens den *Grave van Hensbergh*; ende wt den naem van den Vorst van *Gelder*, *Ian Schelart van Obbendorp* Ridder en Hof-meester, *Roleman van Avendale* Ridder en Heer te *Well*, ende *Ian van Broekbusen* Heer van *Loe* en *Geisteren* Erf-hof-meester, met by-voevinge, indien de stemmen staeken, van meester *Ian van Nysten* by een eynd-oordeel alles zouden af-doen. Als de voornoemde Bisschop van *Luyk* in die daegen een reys naer *Ierusalem* had aengevangen, was hy genoodzackt, effen wijs ende zonder het land van beloften gesien te hebben, te rugge te keeren, om reden de *Turken* hem vry-geleyde ontzeyden; alzo hy sich onder anderen door een averechte en schadelijke hoogmoedigheyd Hertogh van *Bouillon* had laeten doopen, van welken naem de *Musulmans* al noch schrick en heugenis hadden. Op desen tijd liet *Roelof van Diebold* Bisschop van *Utrecht*, het hoofd in eene kap steekende met den

ds aen
d (die
a Key-
hoogh
luckte
on van
richte
ertogh
elfden
el viel.
recht
voor-
Kam-
Wef-
dat men
gebaeld
s anders
ler eerst
door de
hebben
e ander-
neffens
relijken
veer tot
dat men
spacken
en, mids
van die
de beele
an oudr.
rd-stede
ten ofte
e sy met
e vracht
ende de
n Meer,
nde an-

van den
nde aen
Hoexe
bbende,
van sijn
maekte,
recht in
worden
tijd wt
m op de
van alle
eersten
ten zou-
pmet de
goud-
zettinge
daegen
n; Zut-
le die van
en-deel.
de Her-
maeken.
in Kolen,
hop van
ten Broek
aen den
bewaer
her-land,
belart van
ende dat
en, om in
d een be-
af-gaen
een

1444. den Hertogh van Kleve, den Biſſchop van Kolen opentlijken ontzeggen, wt zaek hy ofte zyne knechten den onderzaeten en koop-luyden van Utrecht dickmaels hoon en ongelijk hadden aengedaen, ende den Vorſt van Kleve met zyne bond-geuooten al noch een onrechtvaerdigen krijgh aendeed; ende eyntlijken meer gehoor gaf aen *Amadis* als aen *Paus Eugenius*.

59. De Heer van *Wefemael* Erf-Maerſchalk en een van de grootſte van Brabant, fiende dat *Philips van Burgondien* † doende was, om de Stad en 't gebied van *Mechelen* (waer van hy ſich mede Heer ſchreef) tuſſchen de broeders *Arnald* en *Willem van Egmond*, als rechte grond-Heeren, te verdeelen, zocht veele kromme ſprongen te maeken, ende verſocht, volgens eenige handſchriften, van den Hertogh van Gelder wedergeevinge vooral van 't Slot en Kerſpel van *Oyen* en *Didem* met de Over-Maefſe landeryen van *Os*, van gelijken de thienden en raey-thienden van *Hervele* en *Andela* in de Over-Betouw; ende alle goederen van zal: *Ian van Arkel*, ende wederreyinge van 't geld aen hem geleend. Over de verſchillen van * *Driel* waren alſo doen te Nymegen bekommerd en vaſt gehouden *Sweer van Weerdenburgh*, *Willem van Haefſen*, *Willem van Wy*, *Stesken van Hemert*, *Ian van Dodenweert*, *Barent van Wees*, *Hillen van Aelſt*, en *Arend de Kock*, die aen den Vorſt doen op den Land-dagh zijnde ontbooden, hoe ſy aldaer onſchuldigh in gijzeling zaeten, ende aen den hals en goederen werden aengeklaeghd, daer ſy doch niet buyten ſijn laſt en hadden bedreeven, biddende over zulx, dat men ze mede wilde begripen en indachtigh zijn in de handeling tuſſchen hem ende de Steden te ſluyten. De Ridderſchap en Stedengezanten ſchreeven van Arnhem aen die van Nymegen, ſy zouden doch in de belegeringh van *Beſſel* volharden, beloovende haer ſpoedigen onderſtand, ende dat 'er ook van Zutveen alle uyren beſcheyd wierd verwacht; vermaenden ze daer neffens middeler-wijl het geſchut en alle legergereedſchap vaerdigh te houden, om den vyand ter rechter ſtand en plaets te beigenen, ende alle aenſtaende rampen van 't vaderland af te keeren. In die daegen maekte de Hertogh *Zweer van den Zande* tot op-fiender en meefter van alle zyne wapen-huysen, laſtende zyne Stad-houders en Slot-waerders al om voor hem open te ſluyten de pack-kamers van 't geweer, op dat hy het geſchut, ſnap-haenen, arm-borſten, bouten, buskruyd, ende voorts alle oorloghs-tuygh daer binnen en buyten op geſchrift ſtellen, daer voor zorge draegen, ende het ter gelegener tijd tot des lands gemeenen oorber mocht gebruyken. *Arnald*, om by tijds penningen tot de oorloghs-koften by een te gaderen, nam op deſen tijd te *Erkelens* van *Willem Keller* te leen 4000. goudguldens, onder beloften van hem wt de ſchatkifte van de Stad *Grave* te betaalen; ende niet veel minder van den Heer van den *Berge*, *Byland* en *Hedel*, geevende hem iaerlijx daer voor zeecker aendeel op den tol te *Lobeth*; waer over echter naderhand moeyte is gereefen. Die van † *Elburgh* verkreegen op dit iaer van *Chriſtoffel Koningh* van Denemarken mildé geweld-brieven, aengaende de viſſeryen omtrent het gedachte Koningrijk.

† Vid. auſtor. in Omiffis.

60. Op *Huberts* dagh, zijnde den drieden van de Slaght-maend, is Hertogh *Arnald* met over de 2000. ruyters op Gulicher-land aengeſtooten, menichte van vleecken wt-roovende, ende 17. door den brand bedervende. Dan alzoo Hertogh *Geeraert van den Berge* de zyne (die met den eerſten naulijx ſtand greepen, ende de Gelderſe maght ter nood af-weerden) voor de tweede mael op den vyand (die weder na huys zocht te trecken) omtrent de paelen van beyde Hertogdommen, met groot gedruys zelve aenvoerde, begaf ſich *Geeraert van Kullenburgh* ſtang-voerder van de eene bende, aller eerſt op de loop. Heer *Willem van Egmond*, die 'elkens voet by ſteck moedighlijken met den vyand had geſchemutzel, fiende geen kans om wegh te raeken, wierd t'zaemen met ſijn *Droſſaet* in verzeekingh genoomen, ende na zyne weder-loſſingh ter eeren met den draegh-band behangen, gelijk mede de overige gevangens *Ian van Broekhuysen*, *Henrick van Mere*, en *Evert van Wilp*. Onder de dooden waren *Geeraert van Weerdenburgh*, *Warner van Zantwijk*, *Ian van Vanderick* ofte *Vorick*; ende aen d'over zijd van de vernaemdſte *Werner van Palant*. Hertogh *Arnald*, na dat hy ſich dapper en wel had gedraegen, wierd door eenige van zyne ruyters wt het gevaer geholpen en geredderd. Over dit ongemeen geluck word op deſen dagh al noch iaerlijx van de Gulichers gevuerd, ende *Hubert* al een Beſcherm-heyligh aengeroepen en ge-eerd, hoewel 'er (na de reekingh van de Kolenſe Iaer-boeken) van de Gelderſe niet over de 64. gegreepen wierden, ende alleen 20. dood-geſlaegen. Doch die het voordeel van den ſlagh heeft, heeft ook de eer daer van. Hy wint genoegh, die niet en verliest en ſijn neſt beſchut: hy verliest genoegh, die met ſijn volk en geld niet en wint en een blauwe ſcheen loopt. Ia men zoude, niet zonder ſchijn van waerheyd, moegen gelooven, dat deſe ſlagh *Arnald* meeft op de knyen heeft geholpen ende ſijn onderganch verhaeft. Want hier wt groote ſchulden, wt de ſchulden nieuwe ſchattingen, ende wt de ſchattingen een af-keeringh ende voor 't laetſte een t'zaemen-zweeringh ſyner onderzaeten tegen hem is veroorzaekt. In Switser-land viel mede een treffen voor; alzoo de *Dolfin* van Frankrijk zoon van *Karel* den ſevenden, ſtaende voor de eer en 't wel-vaeren van *Paus Eugenius*, tegen *Amadis van Savoyen* op-trock. Niet verre van *Bazel* hayrpluckten 4000. Switzers zoo heftigh met den vyand, dat hoewel 1600. daer van op den dickſten hoop der Franſſen in-dringende alle te gader gematſt wierden, de overige evenwel den Franſſen heel Duytſland te bangh maekten, ende der zelver 6000. door de ſcherpte ioegen. Op den 13. van de Slaght-maend des volgenden iaers liet *Willem* geweefde Heer van *Buven*, een gelaegen vyand van 't Huys van Gelder, *Willem van Egmond* Heer des lands van *Mechelen* ſijn gevangen, die doen ter tijd noch niet ontslaegen ofte wegen ſijn los-loon was verdongen, in een laetdunkend briefken weeten, dat hy over acht maenden daeghs na toekoemende *Iacob* ſich naer de Stad van *Berchem* zoude hebben te be-geeven, aldaer in 't huys van ſijn tollenaer *Koenraad van Boelendorp* verblijven, ende buyten ſijn believeen niet van daer ſcheyden, ofte hy wilde hem voor al de wereld als eerloos en meynedigh wt-luyden.

61. *Arnald*

61. Arnald om zyne gevangens vry te koopen moeft sich wederom in nieuwe schulden ftecken, handelende in die daegen met die van *Erkelens*, dat fy aen hem tellende 2000. goud-guldens door geheel Gelderland tol-vry zouden wesen, voor den tijd van sesiaeren, ofte tot af-lossinge toe van de geheele schuld; waer tegens fy beloofden eene bende ruyters ofte anderhalve voor zyne hoogheyd wt te rusten, ende een tijd langh van alle behoeflijkheyd te verzorgen. Op den zelven tijd ende wt de zelvige oorzaeken heeft men den heerlijken en wel-geleegen streck van de *Duyffel* aen *Arnalds* schoon-vader den Hertogh van *Kleve* moeten verpanden ende van 't Geldersse lichaem af-scheuren. De zaek van *Vincens* Grave van *Moers* en *Sarwerden* wierd nu te *Venloe* op nieuws hervat, alwaer *Arnald* en *Vincens* sich in eygen hoofd in-stelden. Doen ter tijd wierd by *Diderick* Bisschop van *Kolen* Hertogh van *Westfaelen* en *Engeren*, zeer gearrebeyd, om een knoop te maeken tusschen *Arnalds* seven-iaerigen en tweeden zoon (doch eer geschaepen om in 't leeven te blijven ende schier ofte morgen tot de heerschappy te raeken dan sijn oudsten broeder) † *Adolf*, ende *Margriet* nichte van *Paus Amadis*, en eerst-geboortene dochter van *Lodewijk* Hertogh van *Savoyen*, *Chablais* en *Augusta*, Vorst van 't *Roomsse Rijk*, Markgrave van *Italien*, Grave van *Piedmont*, *Geneve*, *Valtaline*, *Baugey*, &c. Vry-heer van * *Val de l'Oste*, Heer van *Nicy* en *Vercelles*. De Bisschop liet zich te *Veenbrugge* vinden by Hertogh *Arnald*, die neffensveele Vry-heeren en Raeden hier over te † woorde was met *Ian Christaeco* wet-geleerden ende af-gezant van den *Savoyaerd*. Alhier wierd voor-geslaegen, dat de Hertogh van *Gelderde* bruyd, zoo haest fy in haer twaelfde iaer zoude treden, van * *Straesburgh* zoude doen haelen, ende met iuweelen en andere schenkagien na hun beyder staet en waerdigheyd wel voor-sien, daer en boven *Adolf* en zyne manlijke nalatenschap met duydelijke bewillighingh van de alinge Landfchap alleen en zuuyver erigenaem maeken in zyne Vorstendommen en Heerlijkheden. *Arnald* bedongh mede, dat *Iustrouw Margriet* in zulk een geval vroegh na dese landen moecht over-koemen, om aen de tael ende gewoonte by tijds te gewennen. De volmaghtiger zeyde, dat *Lodewijk* zyne dochter wilde wt-zetten met honderd duysend guldens *Savoyes*, maekende 70000. en 600. *Rhijnse* guldens, in plaets van haer houwlijx-goed, zonder meer. Dit geschrift was beteykend by *Ian van Berchem*, *Eibert van Eyl* Drofflaed van *Gelder*, *Ian van Apeltoeren*, *Ian van Zeelhart* Vorstelijke Raeden, *Ian Pollart*, *Rutger Woyts* Raeds-heer, *Rutger Grave* Stad-schrijver van *Nymegen*, *Willem Sas*, en andere. Maer dese handel is ftecken gebleeven, ende *Adolf* naderhand met *Catarine van Bourbon* in echtschap getreden, ende *Margriet van Savoyen* met *Peter van Luxenburgh*, Grave van *Brie* ende *S. Paul*; hoewel andere haer egemaal maeken van den Mark-grave van *Montferrat*.

62. Op desen tijd gaf *Arnald* wt en bevestighdeden *Land-brief*, aengaende de *Over-Betouw*, belastende, neffens andere stucken, dat de twee Hoofd-steden *Nymegen* en *Arnhem* van nu voort-

aen elk af-sonderlijkē aldaer een *Heymraed* ofte *Dijk-grave* zouden stellen, te weeten een wt den Raed van de *Stad*, ende die daer omtrent ten minsten twintigh mergen lands had leggende. Heer *Ian van Homoer* en syne Ampt-luyden in de *Over-Betouw* hadden doen ter tijd haere handen geleght aen *Iorden van Lamijk*; welken man-slagh en meer andere ondaeden *Arnald*, met hulp van de *Ridderschap* en *Steden* van *Nymegen* en *Arnhem*, aennam op het aller-strengste te wrecken, ende niet te rusten voor dat yeder een hier over waere vernoeghd. Op *Palm-Sondagh* des naefsten iaers is de hoofd-stad *Zutveen* van den blixem en donder zoo aengetroffen, dat de tooren en klokken van de *Marien-kerk* quamen af te branden ende te smelten, 13. menichen van den slagh dood bleeven, ende veele (zoo doen de wijze en der luyden over-geloof mede braght) met den heyligen oly hun lijf tegen dese hemelspijlen zochten te wapenen. Dat meer is, op den zelven dagh zijn 'er zulke wind- en sneeuw-buyen onder wt den *Rhijn* naer *Kolen* op-gefteegen, dat de menschen zich quaelijken op het vlacken onder den blooten hemel konden bergen, ende het kooren met den wijn-stock door de koude heel wierden verzenghd en af-gebeeten. Wegen de zwaerigheyd met † *Vincens van Moers*, schreef niet allen *Frederick van Meurs* de vader van *Vincens*, maer ook de Hertogen van *Burgondien* en *Kleve* aen *Arnald*; die daer op aen den *Burgondier* bescheyd gaf, ende aen den overmoed ende hals-sterkheyd van sijn leen-man *Vincens* de heele schuld van dit langhduerigh en verdrietigh dingh-tal. De *Klevenaer* ontbood, dat het gantsse verschild aen sijn oudsten zoon *Ian* gesteld was, die na allen schijn daer van wel haest korte metten zoude maeken. Daer na is 'er binnen de *Stad Grave* een dagh baracmd, om alle schortingen tusschen de *Brabanders* en *Geldersse* op te neemen, ende zoo moegelijken by te leggen, verklaerende *Arnald*, indien 't hem zelven niet gelegeen en viel dese vergaderingh by te woonen, evenwel voor bondigh te zullen houden 't geen aldaer tot dienst syner landen met den *Brabander* zoude worden verhandeld, ten over-staen van zyne gezanten, te weeten *Willem van Egmond* Heer 'slands van *Mechelen*, *Willem van Heuklem* Abt van *Pouwels* Gods-huys tot *Utrecht*, neffens de Heeren van *Meer*, *Broekhuysen* en *Wylak*, als mede *Ian van Rossen*, *Walraven van Haefstien*, ende *Frank Piek*.

63. De Heer van *Wesemael* begon met sijn ouden † eysch weder op te waeken ende daer neffens over te leggen het daer op gevolghd oordeel vanden Raed van *Loeven* tegens den Hertogh van *Gelder*; die hier op teritond diende, dat de landeryen van *Os* over *Maes* ende de thienden van de *Betouw* in menige iaeren by die van *Wesemael* niet en waren bezeeten; ende na alle vermoeden van des zelfs voor-zaeten aen anderen over-gezet en vervreemd, vermoegens oude hand-vesten hier van zijnde; dat mede die erven, gelijk ook de *Sloten* van *Oyen* ende *Dieden*, *Geldersse* leenen waeren, ende de wtspraak of het gebied van die van *Loeven* in 't minst noch in 't meest onderworpen; ende *Arnald*, hoewel neffens andere mede erfigenaem van Heer *Ian van Arkel*, des zelfs nalatenschap ende dien naem echter wt zeekeere oorzaeken niet en had willen aenneemen, ende zich in des overleedens schoeyen steecken. Op het verwijt, dat die van *Driel* door 't wegh

en van
wer de
ooten,
de 17.
Heret
den
ldersse
tweede
ocht te
rtogh-
voerde,
oerder
Heer
steck
ermur-
wierd
gh ge-
reeren
nede de
Henrick
looden
ner van
nde aen
an Pal-
pperen
an zyne
dderd.
n dagh
, ende
epen en
van de
ffie niet
leen 30.
van den
Hywint
schur:
eld niet
la men
moegen
k op de
ngh ver-
wt de
leschat-
ette een
n tegen
iel mede
rankrijk
or de eer
n *Amadis*
zel hayr-
met den
len dick-
te gader
i *Franssen*
endo der
Op den
len iaers
n *gellao-*
illem van
sijn ge-
egen ofte
een laet-
over acht
acob sich
en te be-
aer *Koen-*
ayten sijn
hy wilde
yneedigh
1. *Arnald*

* Siet me-
de 1443

* alias
Ivan de
Paul.

* Argen-
ins.

1446.

† Siet op 't
vorige
iaer, en
eiders.

† Siet op
den iaere
1444.

† Vid. latē instrument. apud auctor. pag. 489. Es
diab. seqq. quod totum paucis verbis enucleavi-
mus.

wegh haelen van rijs-bossen zyne onderzaeten van 't dorp *Empel* hadden verkort, zeyde *Arnald*, dat men de daeders moeste kenbaer maeken, ende man en paerd noemen, zoo men hier overrecht begeerde. Die van den *Bos* gaven voor, dat hunne Stad (eertijds genaemd *de Stad vanden Bos by Orsen*) van de Heeren van Gelder (als die noch Graven waren) vrydom van tollén had verkreegen over gants Gelderland, volgens verdragh wel eer tusschen *Henrick* Hertogh van Lotringen, ende *Otho* Grave van Gelder voor haer en haere nakomelingen opgericht, ende waer by *Otho* sich had verbonden dese zyne toe-zegginge kragt te doen hebben, op verbeurte van alle leenen en landschappen, by de Vorsten van Gelder van gemelten Hertogh ontfangen; daer by doende wt den mond van alle oude luyden, dat die van den *Bos* dit voorrecht tot allen tijden hadden genooten, tot dat sy zedert eenige iaeren ende vooral nu, van de Geldersse Vorsten met tollén waren belast. Wat hier op geantwoord en gedaen zy, en kan ick niet bevinden, dan dat die van Nymegen alsdoen eene gelijke vryheyd door Brabant sich toe-schreeven, als die van den *Bos* door Gelderland. De Brabanders beklagden daer beneeven den Heer van Geffteren *Ian van Broeckhuysen* over menigerhande quellagien en schaeden haere burgery aengedaen, die hier tegens door een wijd-loopige verschooningh en anders luydende kondschappen zyne tegendingers den mond snoerde. De Bisschoppen *Diderick* van Ments, *Diderick* van Kolen, *Iacob* van Trier, ende *Lodewijk* Palts-grave aen den Rhijn, Keur-Vorsten des Rijx, lieten den Vorst van Gelder door brieven verkondigen haer opzet en verspreck van hen verder alle wegelagery ende nachtegaels-vogels t'eenemael wt hunne landen te weeren, biddende, hy wilde ten dien eynde insgelijx zyne Sloten- Steden- en stroom-bewaerders allenthalvenlast geeven, om op zulke knevelaers acht te neemen, ende die over al te bannen en te verstooren.

64. In die daegen is'er een vaste voet van rechts-pleginge beraemd, om door gants Velouwen en Velouwen-zoom, in 't by-wesen ofte af-wesen van den Hertogh waer-genoomen te worden, dat te weeten de Droft van Velouwen en Richter van Arnhem ses weeken te vooren wt des Hertoghs bevel hier van al om kerken-spraek zouden laeten doen in haere kerspelen, ende de Hertogh de Ridderfchap van Velouwen met de Stad ofte Richter van Arnhem 14. daegen te voren tegens den bestemden dagh verschrijven. De kosten van de Ionkeren zoudde Vorst afdoen, ende daer heen mede nodigen den Heer van *Voorst* gezeghd van *Keppel*, als zijnde een Ridder en schild-knaep van de Velouw, ende van buyten anders niemant, ten ware de Vorst met de Ridderfchap anders verwillekeurden. In 't Gericht zoudde de Droft beneden den Vorst zitten, ende de Vorst eerst sijn vonnis geeven, en 't zelve door den Over-pander doen wtspreken. De vier kleyne Ampten, hebbende haer afzonderlijke gerichtsbanken, te weeten *Hoevelaek*, *Scherpenzeel*, *Nyebroek* en *Oldebroek*, zoudten aen dese vierfchaer hunne zaeken mede overbrengen. 't Gericht van den Droft van Velouwen opgestaen en gescheyden zijnde, zoudde de Richter van Arnhem in Velouwen-zoom insgelijken omzitten. De Vorst wt het land-gericht gaende, zoudde door een ander zyne plaets bewaeren.

Daer na wierd'er in de zaek van *Driel* dapper gewerkt; alzo die van *Driel* zeyden verschimmelde brieven gevonden te hebben, daermede het recht van haere wateringh wierd vast gesteld. Dan vermits *Ian van Rossen* houder van dien brief alleen de kat de belle niet en woude aendoen, ende in 't afwezen van de andere een oordeel scheppen, bestonden die van *Driel* den *Zehedijk* (andere noemen het den *Somer-dijk*) op haer eygen hand by nacht door te steeken. Die van *Broekom* en *Kerkwijk* den gemaekten graft van den dijk daedelijken toe-vullende, klaegden over die van *Driel* aen hun Ampt-man; die de *Driegers* neffens die van *Rossen* en *Herwijnen* tegen die van *Broekom* en *Kerkwijk* voort naer *Bommel* daegende, ende in tegenwoordigheyd van *Ian van Rossen* en des Stads Overigheyd te kennen geevende waer over hy die van *Driel* aensprack, van de *Drieffe* dit bescheyd ontfingh, dat zy dien dijk, alzo 't haer eygen bandijk was, wilden openen zoo dickwijls als 't haer slechts beliefte. Daer na verscheenen de kraekeelende kerspelen voor *Arend van Haefsen* ende *Frank Piek*, alwaer wanneer die van *Broekom* en *Kerkwijk* wt kragt van zeekere bewijs-stucken zich den dijk aenmaetighden, wierden die van *Driel* vermaend de gerechtigheyd van haer dorp af te paelen; 't welk sy nochtans weygerden te doen, steunende (gelijk doch het land-volk door de bank steegh en vast houdende is) op hun bescheyd en brieven. Dan alzo yeder een het door-booren van den dijk als een gevaerlijk dingh ontried, ende die van *Driel* sich niet en wilden binden aen het zeggen van de Ridderfchap en Schepenen van Thiel ofte Boemel, noch van den Hertogh zelve en zyne Raeden, ofte van de t'zaementlyke Ridderfchap, ook niet aen het vonnis van de vijf banken van Thiel- en *Bommelerweerden*, waer toe de andere niet ontraegh en waren, gingh het aen beyde zijden op een scheyden. Terstond daer na quamen die van *Driel* den dijk al wederom met gewapend geweld doorsnijden, zonder dat die van *Broekom* en *Kerkwijk* met hunne Ampt-mans aenloopende zulx konden verhinderen. Hier op rotteerden die van *Driel* te zaemen, ende zwooren malkanderen trouw op het kerk-hof. *Willem van Berchem*, op hoop van de wassende onlusten voor te koemen, diende den Vorst al den handel aen; die *Berchem* voorhield dat hy met recht zoudde spreken ende met geen geweld te gaen. Alsdoen zijn die van *Driel* voor de bank van *Zulichem* verdaght vaerd, waer onder de *Zehedijk* me de behoorde.

65. Alhier vonnisten eyndlyken de Heym-raeden in 't by-zijn van de weder-zijdffe dinghsluyden, dat de voorzeyde dijk den ge-erfden van *Kerkwijk* toe-behoorde, zoo wel als hun andere aenleggende erf-gronden. Waer over de Ampt-man ampts-halven die van *Driel* voor 't volle Gericht van *Driel* een dach van rechten moeffte leggen, 't welk haer verder wees aen een van de Schepens naementlyken *Goossen Sander*, dien sy de oogen zochten wt te steeken ende op haer hand te krijgen; doch al om niet: vermits hy betuygde geen oordeel te willen strijken buyten voorweeten der Schepenen van *Zulichem*; waeronder ook was *Diderick van Brakel*, welken sy mede zonder vrucht aen de ooren liepen, ende hem twee offten beloofden te schenken. Ondertusschen vonniste *Sander* met acht Schepenen van *Zulichem*, dat de door-steekers van den dijk, zoo vermoegens

1447. vermoegens de oude als nieuwe brieve-geſchri-
 ften, den hals en alle hunne goederen verbeurd
 hadden. Doch de Schepenen van *Driel*, wt-ge-
 zondert *Gooffen Sander*, verdoemden alle die
 geene die kennis hadden gehad van het door-
 ſnijden, ofte daer toe de handen geleent, in een
 boete ſlechts van drie ponden. Ende vermits
 deſe oordeelen verſcheyden waren, deed de Ampt-
 man de Schepens zoo van *Zulichem* als *Driel* naer
Bommel verdaegen, op dat de ſtrijdigheid daer
 moghte hervormd en tot effenheid gebraght
 worden. Die van *Zulichem* lieten ſich daer vin-
 den; dan die van *Driel* naer Nymegen verreyſd
 ende van den Raed der Stad opgehouden zijnde,
 wierdente *Bommel* vermiſt; alwaer, in 't by-zijn
 van den Hertogh met de Ridderſchap en den
 adel van die gehuchten, de wt-ſpraak der Sche-
 penen van *Zulichem* als recht-maetigh wierd ge-
 ſtadigh, ende die van *Driel* in 't ongelijk geſteld.
 De naemen der Ionkeren, knechten, en Raeden
 van *Salt-bommel* wt Thicler-weerd waren *Dide-
 rick van Weerdenburgh*, *Willem van Heze*. *Gooffen
 van Vanderick*, *Arend de Kock van Opijnen*, *Alfrid
 en Gijbert de Kock*, *Bartolomeus Herman*, *Arend
 en Walraven Piek*, *Arend Piek van Aſperen*, *Ian
 van Schonouwen*, *Willem Arend Walraven Orbo
 en Gijbert van Haefien* broeders, *Ian en Albert
 van Herwijnen*, *Ian Walraven en Orbo van Vuyren*,
Adam van Hoekelom, *Gooffen de Iode*, *Ian van
 Koyk*, *Hubert van Beeſde*. Wt Boemeler-weerd
 deze: *Gijbert Heer van Hemert*, *Steysken van
 Broekhuysen*, *Marten van Puderoyn*, *Arend Piek
 van Gamend*, *Arend de Kock van Delwijnen*, *Arend
 van Herler*, *Ian van Roſſem*, *Orbo van Roſſem
 baſtaerd*, *Ian en Egbert de Kock*, *Henrick Piek
 baſtaerd*.

66. Hier na was de Ampt-man beſigh om de
 breuk-plichtige wt des Vorſten naem te bedwin-
 gen, ende van de andere af te zonderen. Doch
 die van *Driel* bleeven effen verhard en weder-
 ſpannigh; op-gereyd en aengehouden, zoo 't
 bleek, van die van Nymegen, die hier over ver-
 ſcheyde brieven af-ſchickten, en af-maeningen
 deden zoo aen den Ampt-man en Stad van
Bommel als aen 't kerſpel van *Gamend*. Sy ont-
 booden mede *Frank Piek*, Ampt-man van Thiel-
 en Boemeler-weerden, dat hy die van *Driel* onge-
 moeyd zoude laeten, noch hun goederen ofte licha-
 men aenlaſten, ofte dat ſy zulx als haer geweld en
 engelyk zouden dnyden, ten op-ſichte van de brieven
 die de *Drielleſſe* hadden van de vorige Hertogen. In-
 dien hy evenwel met de zaeken voort-voert ende ſijn
 hoofd en laſt volghde, wilden ſy zoodaenige middelen
 gebruiken, als ſy van 't verdrags wegen ſchuldigh
 waren. Die van *Driel* daarna door hun Ampt-
 man *Piek* etlijke reyſen in-geroepen zijnde, en
 luysterden niet eens na deſe beveelen. De Ampt-
 man evenwel door de vorige dreygeryen af-ge-
 ſchrickt ende by ſijn zelven te zwack om de
 boeten wt te vorderen, riep den Vorſt te baet,
 waerſchouwende hem ondertuſſchen met loode
 voeten in deſen voort te gaen, ende aen die van
Driel tijd te gunnen om haer te bedaeren. In 't
 byzonder liet hy die van *Driel* goedighlijken
 aenzeggen, vermits hy alleen van des Vorſten
 wegende vervallene boete was inmaenende, dat
 ſy hier over met hem op de beſte wijze zouden
 koemen verdingen. Maer alle noodingen wier-
 den in den wind geſlaegen, en dit billijk bod met
 met den voet geſtooten. Derhalven heeft de
 Vorſt ſich met een ſleep van 60. ofte 70. ruyters

zelf naer *Driel* begeeven. De burgemeesters van
 Nymegen wapenden ſich hier tegens, die 't volk
 aen 't hollen brengende ende de kloeken trec-
 kende, hem opſtaende voet zijna-gezet. *Ar-
 nald* dit wijs wordende, ende de zyne vermae-
 nende wel op haer geweer te paſſen, was genood-
 zackt ſijnlijf-wacht te verſterken, ende na voor-
 gaende klock-luydinge, de ſchuld en ſyne boeten
 wegh te haelen, doch ongaerne en zonder arge
 meeninge; alzoohy die van *Driel*, zoo haest ſy
 ſich gezeggelijc en verdragsfaem aenſtelden, na
 vergunninge van vry-geleyde tothem riep, ende
 daer na wt *Driel* verrock. Wt dezen handel
 rees 'er tuſſchen den Vorſt en die van Nymegen
 een vinnige vyandſchap en groote verdeylinge,
 die dit voor kraght bielden, ende de ſchuldige met de
 onnooſele, de tegenwoordige met de afwezige zonder
 onderſcheyd klaeghden geſtraft te zyn; verzoekende
 daerom haer bond-geenoten, om hen, na den letter
 van 't * verdragh, tegens zoodaenige wijze van doen
 de hand te reiken. De Vorſt zeyde tot zyne ver-
 ſchooningh, het recht der landen, ende ſijn eygen eor
 en hoopghed verdedicht, daer behalven zoo wel die by
 huys als van huys waeren pand af-gebaelt te hebben,
 om dat alle de *Driellers* ſchuldigh waeren, a' een door
 hand-leeninge en a' ander door toe-ſtemminge; dat
 by eyndlijken met geweld en omminne hadde moeten
 te werk gaen, alzoohy die van Nymegen de *Drieleniers*
 hadden verhard, ende gepoght, den Hertogh wt de
 plaets te willen drijven.

67. Om deſe waerom liet *Arnald* de Ridder-
 ſchap naer *Arnhem* verſchrijven, neffens een deel
 van zyne bloed-verwanten: alwaer hy die van
 Nymegen aenbood, het gantſſe verſchil wt ſyne
 handen ende tot erkentenis te willen ſtellen van
 de Ridderſchappen Steden, ofte haer af-gezan-
 ten, ook aen 't Sticht van Utrecht ende ſijn vader
 den *Heer van Egmond*, ofte (zoo hen dit niet aen
 en ſtond) aen *Philips van Burgondien*, dien ſy
 zelve hier over hadden aengeweeſd. Dan die
 van Nymegen beriepen ſich alleen op die geene,
 die in 't jongſte verbond ſtonden benoemd. De
 goede Vorſt begeerde in deſen ſlechts 14. daegen
 tot ſijn beraed, 't welc als die van Nymegen
 mede wt korſſel-hoofdigheid onwaerdelyken
 af-floegen, heeft hy *Catarine* ſijn egemael van
 ſtonden aen naer Nymegen af-gevaerdicht, met
 dit beſcheyd, dat hy moght lijdén, zoo de Vorſt in
 ende de Stad van Nymegen, met de in 't onlanx
 gemaekt verdragh aengerorde Ridderſchap
 de zaak onder een kondenvinden. Welc bod
 den Hertogh al te mild, maer aen die van Ny-
 megen noch kreupel en niet genoeghſaem en
 docht, die derhalven 's anderen daeghs wt de
 Stad gaende, ſich zelve gericht, ende van het
 Tol-huys en de in-komſten van *Lobed* meesters
 hebben gemaekt. Dit gedaen, beleeden ſy rond
 wt in openbaere brieven, dat die van *Driel* kraght
 en over-laſt was weder-vaeren, aen wien ſy, als
 onder haer Vierdeel te huys behoorende, heul
 en hulp ſchuldigh waeren; ende om deſe reden
 de Ridderſchap en vernaemde Steden by haer
 hadden t'zaemengeropen: voor welke gehou-
 dene vergaederinge ſy den Vorſt geen eyndelijc
 beſcheyd en zoudengeeven, wegen de zaak van
Driel. In nocheen ander geſchrift vermaenden
 ſy den Vorſt, om te Nymegen op die by-een-
 komſt, onder toe-zegginge van vry-geleyde,
 te verſchijnen met de andere, die 't werk van
Driel hadden beleyd en helpen wt-voeren. *Ar-
 nald* deſe stout-ſprekende brieven niet zonder
 X ſmaed

* Siet op
 het iaer
 1441.

smaed en wretste verftoornis ontfangende, ende al te hoogh-hertigh om sich te laeten muylbanden van zyne eygene onderdaenen, gaf haer een neus, en zeyde, dat het niet henlyden, maer hem ende syne voor-zaeten altoos en alleen had toe-geltaen, zeekeringh te verleenen. Ontbood haer derhalven, sy zouden de wijste en geschickste van hun Raeds-luyden naer hem binnen de Grave af-vaerdigen, om in desen sijn vonnis en genaedige meeninge te verstaen. De Hertogh van *Burgondien* had mede syne gemaghtighde te Nymegen, die tot voordeel van *Arnald*, doch zonder voordeel, haer tongh en yver te werk stelden.

68. In die tijden liet *Adolf van Kleve* de Steden *Ruermond*, *Zutveen*, en *Arnhem*, maermeest die op de vergaderingh tot Nymegen aenzeggen, men zoude hem Kempe-land ongequeld laeten, ende, door sijn schoon-zoon den Hertogh van Gelder, sijn oudsten zoon aldaer niet in 't licht ende in den wegh zijn; *Arnald* mede over dwars betijgende als wankelbaer van trouw, ende die t'elkens het fuzel-boekien en omwegen zocht; vermits het een angel in sijn voet was, dat hy in den oorlogh zijnde in-gewickeld ende de vast belegerde Stad van Soest door sijn zoon *Ian* tegen den Bisschop van Kolen (die wt Bohemen en Saxen sterke hulp-troppen by sich hadde) zullende tegen-houden, van *Arnald* tegen verwachtingh en beloften in dese syne nooden niet met allen en wierd geholpen. Want beyder Vorsten Stiften en landschappen alsdoen zoo bekommerd waeren, dat sy nauw een eenigh Slot en hadden daer in geen schuld en was gevestighd: tot dat op 't naefte iaer, door 't bekkelpelen van Paus *Amadis* (die na dood van *Eugenius* nufchier meester in 't spel was) tusschen beyde Heeren de oorlogh te *Maestricht* wierd neder-geleghd. Op dit iaer hebben die van *Buyren*, de kodze op straet koemende, haeren Drost *Walraven van Haiften* wt de Stad gedreeven en op het Huys belegert: ende zijn daer over die van Nymegen en andere Steden die van *Buyren* te hulp gekoemen. Doch wt welke oorzaeken dese hapery gesprooten zy ofte hoe het vorder daer mede zy af-gelooopen, en vind ick niet aengeteykend. Een poos te voren had *Goeraert van den Berge* Hertogh van Gulich in een opentlijk geschrift kond gedaen, hoe hy genaede en af-laet had vergunt aen alle inwoonders van Gelderland in den voorigen krijgh en in-tocht gevangen. Hertogh *Arnald* was op desen tijd zeer beroyd van geld en sinnen, vermits hy alsdoen geene ofte luttele in-komsten wt syne landen trock, ende, om den daegelijx penningh en onderhoud van sijn leger te *Grave*, sijn huys-raed en verscheydene zoo goude als zilvere vaeten van nooden had aen sijn opper-keuken-meester *Ian van Holte* te verzetten: te weten een Cruys met vier stucken: de groote en kleyne beelden van de moeder *Marie* en *H. Ian*: een groote schildery van *H. Ieroen*: twee viesfen: twee groote lichters: een groote wijd-waters back: een belle: een paix: een outaer schotel: twaelf bekers, weegende t'zaemen by de 630. ponden. Dan aizoo na verloop van eenige weeken de wt-gifte den ontfangh te boven gingh, gaf de Vorst op 't eynd van den Wijn-maend op nieuws sijne hand over, ende maekte hem *Holte* eyndlijken tot Opper-

† *Hausimus haec ex mfecto quodam Chronico Tilenfi.*

Rent-meester van 't gantse Vorstendom, Graefschap, ende van 't land van Kuyk, met lastom als voor heen te bezorgen de keuken en huysgefinde, zoo van hem, als van syne nichte en egemael *Catarine*.

69. Na dat die van Nymegen het land als den bodem dreyghden in te slaen en hetonderste boven te werpen, ende boven de vorige moedwillen *Vincen* Grave van Meurs *Arnald* Smalheer ende tegen-streever aen 't zeel hadden gekreegen, zonder tot eenige redelijckheyd te willen verstaen, deed de Hertogh te *Heusden* in Braband hier over sijn beklagh aen *Philips van Burgondien*, als sijn wretste toe-verlaet en Leenheer daer en boven van den grond daer het Drielsse verschildt eerst over was gesprooten; die zyne en aller Vorsten hoogheyd en verzeekernis in *Arnald* willende bewaeren, kortz daerna syne onderzaeten in Braband belastede de koopmanschappen aen te houden van alle die geene, die wt de landen van Gelder ofte Zutveen om den handel van *Driel* sich dertel en driestigh tegens *Arnald* aenstelden; te meer, nademael veele van de Ridderfchap en weder-willige Steden, hoewel door Heerouten aengezocht, in gebreeke bleeven van hem als Leen-heer in dese zaek tot richter te neemen. Weynige daegen laeter leverde *Walraven van Moers*, van wegen de gezanten dervier Opper-steden, aen den Hertogh brieven, waer by sy begeerden dat hy op nieuws een dagh wilde beraemen, ende de verbondene Ridderfchap en Steden by een doen laeden, om te sien of men het verken niet zoude konnen wasschen, ende de zaek vereffenen bykants op zoo een voet, als de Burgoensse volmagtigers ende de vier Steden onlanx tot Nymegen hadden aengevangen. De Vorst gaf hier op een wijd-loopigh bericht, hoe dat die van Nymegen, terwijl hy ze alle billijckheyd voor-droegh, het Huys te *Lobed* ('t welk als in tijden van vrede van bezettinge ontbloomt was) ende syne tollen aldaer hem hadden ontwelddicht, het land van *Bueren* vyandlijken aengetast, het Slot vermeerftert, ende wreedelijken geleeft met die geene die hem tegens die van *Driel* de hand en schuldige trouw hadden geboden: dat hy echter tevreden was, zoo verre sijn eer ende de Hertogh van *Burgondien* zulx toe-lieten, met de syne in verdragh te treden. Die van Nymegen siende dat de Hertogh ten hooghsten ontroerd was, ende niet alleen den Burgondier maer ook een legerken aen de hand hebbende, om tegen-weer wt-zagh, deden alle vlijt om die van *Tiel* en *Bommel* te verleyden, ende met haer in een schip te brengen (onder een fraeyen glimp van der Steden gerechtighyde te verdedigen) ende van alle hoeken eenige schorfsde aenklaghten en beufelingen tegens den Vorst op te zoeken, die insgelijx in opene brieven sich van alles zuiverde en den bal wederom sloegh. *Arnald* verzocht op desen tijd den Bisschop van Kolen voor het Hoogh-tijd van Kersmisse eens voor hoofd te spreken; waer in de Bisschop bewillighde, ende hem met een vermaende, dat doch de Vorst sijn land van Kempen niet langer door zyne krijgers zoo deerlijken wilde laeten plaegen en om-wroeten.

† *Heldinum oppidum Brabantiae locis duobus appellatur. Malleum Heusdam vel Heusdinum dixisset, ad differentiam Heldini, notum oppidi in Arceffis, cuius in seqq. mentio crebra.*

Middeler-wijl verloor Arnald sijn schoon-vader en naesten na-buyl Hertogh Adolf van Kleve, wiens dochter Catarine beyde Vorstendommen door een nauw verbond aen een had gehecht, 't welk echter met Ian van Kleve Adolfs na-zaet en zoon is hervat; ende wijders versprooken, dat de streek van de Duysfel met de kerspelen Loenen en Tanweck, voor 6000. Rhijnse goud-guldens 't eerst tijds aen Adolf verpand, wederom aen Gelderland zonden koemen, zoo haest Ian van Kleve van de boofd-schuld met de renten zoude zijn vernoeghd. Over dese handelingh stonden als middelaers en getuygen Willem van Egmond, Diderick van Bronckhorst Heer van Batenburgh, met den Raed der Stad van Nymegen, welke nu met den Vorst was ofte scheen vereenighd.

† Siet op
in 1444

1449.

70. Onlanx te voren had Arnald bereeds veele klaghten in 't wit gestelt tegens zommige Raeds-heeren en Grooten van Gelderland, die hem in den aenvangh van sijn bewind ende onmondige daegen waren toe-gevoeghd, naementlijken den Heer van Batenburgh, Nymegen, ende etlijke andere Steden, als of die meer haer eygen, dan het voordeel der landen zouden beaeght hebben. Dan door de op-koemende verzoeningh zijn de lid-teekens van dese zeeren mede bestreken en wegh genoomen. Want onder andere op dien tijd Ridder Ian van Broekhuysen Erf-Hof-meester, Ian van Wykrade Erf-kamerlingh van 't Vorstendom, neffens Willem van Vladorp Erf-vooghd van Ruermund alzo met den Hertogh eens wierden, ten over-staen van zyne Raeden Henrick van Meer Heer van Weerde, Heer Ian van Bokhoeven, Winand van Arnhem Ridder, Ian van Buerbergen Erf-Maerschalk, ende van de geschickte der Ridderschap en Steden die by 't verbond bleeven, dat men over de moeylijke zaak van Driel ende over de wapenen neder te leggen elders een zit-dagh zoude wt-schrijven. Ende wierd te Koyk bestemd, dat de Vorst het gantse verschil zoude verblijven laten aen die van Ruermund, Zutveen ende Arnhem, hier by kocmende Broekhuysen, Wykrade, en Vladorp; met bedingh nochtans, dat die van Nymegen, zoo die hier in bewillighden, eerst ende voor al hem zyne Sloten, landen ende in-komsten zouden weder in-ruymen. Dien volgende gaf de Vorst in 't begin van de Hoy-maend brieven wt, inhoudende, dat hy met sijnne onderzaeten wegen het kaekeel van Driel en 't ontnemen van sijnne Huysen en 't land van Bueren aldus was verdraegen; dat hy de verleedene raseryen niet meer en wilde gedenken: ende vorder begeerde yedere Stad in haer verkreegen recht en vryheyd onverkort te laeten, ende der Hoofd-Steden gebreeken en begeerten, waerdighlyken en binnen twee maenden na den aenbrenghe af te doen, onder verbeurte van de ophomsten van die landschap, zoo zulx by sijn verzynn ofte schuld toequam; midt dat de boeten van de gebreukte hem wederom zouden volgen en te goede koemen: dat hy mede niet dan inborelingen tot 't Lands-ampten wilde op-voeren; zander believen der Ridderschap en vier Steden geen vede aenwangen, ofte geld doen muntten, dan alles wt-wijfens don verbond-brief verrichten en wt-voeren; van gelijken de reekeninge sijnre landen iaerlijx op-neemen en over-sien. De eenmaal verleende ende in 't byzonder voor het in-neemen van Lobed en Bueren geteykende brieven, zoude by van warden houden, gade slaen om sijnne wegen te land en te water te zuyveren; ook niet gedoogen, eenige bond-genoadschap met wt-beemisse Vorsten op sijn

naem in-gegaen te worden, buyten kennis als voren; sijnne naerstigheyd doen, dat de vorige verbintenis met den tegenwoordigen Vorst van Kleve wierd vernieuwd, ende de onderlinge twisten by-geleghd: in arren moede belasten, dat alle die zich al noch buyten 't verbond hielden; hare handen binnen een maend daer onder zouden stellen; ende, in stede van de afgestorvene ofte af-gedankte Ampt-linden, de bequaemste van stonden aen wt het zelve Vierdeel tot die opene waerdighheyd verkiesen. Wt Lobed en den tol aldaer zouden geene andere lasten ofte onvaed gaen, dan de iaerlijxe renten van sijnne gemaelin Catarine, van de Stad Nymegen ende den Heer van Batenburgh, ende de overentfige deelen koemen tot de Vorstelijke taefel en huys-boudinge. Inzgelix zoude het land ende Slot van Bueren niet wyder bezwaerd worden, dan met honderd goud-guldens, iaer op iaer wt te keeren aen de Vrouw van Bueren haer verboudende in 't Klooster te Wyck. De zaak van Driel met al 't geen daer wt gevolghd was zoude gezust worden, ende in desen naemkundelijken beklemd zyn Ian van Vuuren met sijn zoon, neffens Willem van Berchem en hun mede-pleegers; en twee gemaghtighde wt yeder Vierdeel het verschil van Driel emdelijken en eens voor al wt-wijfen. De tol die eertijds te Driel plaght te zyn ende nute Hedel was, zoude na drie maenden wederom te Driel koemen. Was onderteykend van den Hertogh, in 't by-wesen van zyne Raeden Henrick van Meer, meester Adolf van der Mark wet-geleerden, ende Sander Eger wapen-draeger.

71. Boven dit schonk Arnald aen die van Driel een iaerlijxe markt te houden acht daegen voor en na Marien boodschap, als mede een week-markt op alle Woensdaegen: ten waere de Steden van Bommel en Thiel hier binder by leeden, ende de vier Hoofd-steden anders geraeden vonden. Hy stelde ook breuken op het trecken der messen ofte rapieren, die aen hem zouden vervallen; bepaelde de tollen en lasten op de wijnen, bieren, laekens ende andere waeren gezet. Besloot voor 't laetste, dat over de dijken en water-slusen niet de Dijk-grave met de Heymraeden, maer de Richter van Driel, Rossen, ende Hermijnen t'zaemen zouden recht spreken, na 't wt-wijfen der brieven, welke die van Driel daer van hadden. Hy hield in die daegen mede van waerden alle rechten en vryheeden, zoo voor desen sijn broeder Willem, Vincent Grave van Moers (die nu met den Hertogh ten vollen was vergeleeken) Diderick van Bronckhorst Heer van Batenburgh, Talholz van Grousfelt en Ringbergh, met de Overigheyd der vier Steden, aen die van Bueren en Besinchem hadden vergunt. Doch dat het vorige hand-veft meer tot gunst en doer dwangh van die van Nymegen, als tot eer en met wille van den Vorst zy gegeeven, geeft te kennen zeeker hand-veft van de Vorstin Catarine, waer by sy belijdt, hoe sy met Meer, van der Mark ende Eger haer een wijl tijds in 't Klooster te Nymegen had op-gebouden, ende geene moeyten aengesien, om de droevige tweespalten en scheuringen tusschen haer waerden Heer ende de Stad van Nymegen af te snijden, zoo dat het de Vorst beel over sijn kant had laeten gaen, ende om vreedes-halven, alles ten laetsten toe-gestaen; hoewel de oneffenheyd en onbillikheyd aen de zijde van die van Nymegen kennelijken al te groot waren. Wien volgende sy betuyghde, het dubbeld van die brieven aen haer man noyt getoond te zyn, noch ook aen haer ofte gemelde Raeden, dan maer blootelijken voor-geleesen: ende dat de Vorst, om van al het haffschaffen en bayren te water te zuyveren; sijn zegel in 't Klooster klooven een eynd te maeken, sijn zegel in 't Klooster had

Graef-
t laft om
en huys-
lichte en

land als
tonderste
ze moed-
dis Smal-
dden ge-
kheyd te

Heusden
hilips van
en Leen-
daer het
oten; die

zeekernis
erna syne
coopman-
eene, die

n om den
gh tegens
veele van
len, hoe-
gebreeke

zaak tot
en laeter
gen de ge-
Hertogh
opnieuw
rbondene

eden, om
le konnen
ykants op
aghtigers
egen had-
er op een

Nymegen,
oegh, het
an vrede
yne tolln

land van
t vermee-
geene die
schuldige
er te vree-

toogh van
me inver-
fiende dat
vas, ende
den leger-
weer wt-

en Bommel
ijpte bren-
er Steden
n alle hoe-
eufelingen

sgelijx in
en den bal-
desen tijd
toogh-tijd

ken; waer
n met een
land van
ijgers zoo
t-wroeten.

daobus ap-
Heufdi-
ni, noti op-
ebra.

Mid-

had moeten beſchikken, *ter die van Nymegen haere handen wilden over-geeven, ende na de bezegeling aen niemand daer van af-ſchrift en wierd vergund; ende dat haer lieve bed-geenoot hier toe gedwongen was, om wijsere verdelingen en onheylen te verhoeden.* Daer na porde *Arnald* die van Nymegen doorzeynd-brieven aen, dat ſy volgens het beyder-zijdſe verdragh *Ian van Kleve* met raed en daed ende alle nood-durft, wanneer het nood dede, niet en zouden na-laeten te onder-ſtuten. Op dit iaer is *Arnalds* dochter *Marie van Gelder* verloofd aen *Jacob*, den tweeden van dien naem, Koningh van *Schotland*, ende met een deſtigen ſleep van groote Heeren (waer onder, van wegen onſen Hertogh, de Prins van *Veer*, *Bergen*, en *Ra-veſteyn*, neffens den Grave van *Naffouw* en de Biſchoppen van *Kamerijk* en *Luyk*) naer *Schotland* over-gevaeren, ende voort in de Hoy-maend binnen *Edinburgh* in de kerk van 't heylige Cruys ſtaetlijken gekroond geworden. Dit was een achtbaer houwelijck voor de Schotten; aengeſien *Marie* van moeders wegen van *Kavel* den ſevenden, Koningh van *Vrankrijk*, ende wt de zufter van den *Burgondier*, een Koninghlijken ſtam, was geſprooten, door welker beyder aenraeden ende bekuypinge deſe band ook gemaect en de eerste koppels gedraeyd waren: hoewel ick mede blijk vind, dat de *Burgondier* deſe zyne nichte aen *Albert* Hertogh van *Ooſtenrijk* eerſt had toe-gedacht, ende de voor-waerden bereeds ontworpen waren, en daer by tot een houwelijck-penningh geloofd 50000. goud-guldens

1450. 72. Op 't volgende iaer liet de Vorſt de *Rid-derſchap* en *Steden* naer *Lobed* by een verdaegen. Weſhalven over en weder veele brieven zijn gewiſfeld; vermids de *Steden* me ynden haer toe te ſtaen, wt de *Ridderſchap* van yeder *Vierdeel* twee wt te kippen, om met de ſeftien gezanten wt den adel de land-zaeken te beſtueren. Als ſich *Arnald* ten laefften in dit ſtuck gevangen gaf, wierden by die van *Nymegen* gekooſen Heer *Willem Arnalds* broeder met den *Batenburger*: die van *Ruermund* ſtelden tot volmagtigers *Ian van Broekhuysen* en *Ian van Wijckede*: die van *Zutveen*, *Otho van Bronkhorſt* Heer te *Borkeloe* ende *Henrick* Heer te *Wilch*: die van *Arnhem*, *Reynald van Hoemoet*, met *Wynand van Arnhem*. *Arnald* deſe naemen aenneemende, riep hier op de ſeftiene by een; ende land-dagh-vaert houdende, vond goed in ſyne af-wegheyd den toeficht en 't gezagh ſyner landen aen gemelte Heeren te vertrouwen. Behalven dat hen de Vorſtin in 't byſonder is toe-gevoeghd, om ondertuffchen haers mans plaetz te vullen en hoogheyd te bewaeren. Aengeſien de Hertogh voort daer na, volgens den gemeynen ſleur van die tijden, een reys ging aenneemen naer *Romen*, *Ierusalem*, ende naer *Heylige Iooſt*, die een zoon zijnde van den Koningh van *Brittannien*, ende niet te min de wereldſſe grootſheyd en weelden verzaekende en moede zijnde, omtrent den iaere 653. als woud-*Monick* in zeker een dorp in *Italien*, *del Ponte* geheeren, zoude zijn geruff. Want gelijk wel eer de *Joden* op het vijftighſte iaer hun medeburgeren allerley ſchuld quijt-ende de panden om niet weder-gaeven, daer neffens de ſlaeven op vrye voeten ſtelden: zoo trock de *Paus*, als Gods opper-dienaer hier op aerden, ſich aen de vergeevinge van alle miſdaeden; welke gunſt hy op andere tijden ſpaerfaemlijken en met een gierige

hand, maer in deſe daegen zonder maer, en echter niet zonder geld, wt-deelde, ende als de ſchuyren van zyne aflaeten voor een yeder open ſtelde. By deſe gelegentheyd begaf ſich *Arnald* dan naer *Romen*, geevende nochtans voor ſijn vertreck geweld-brieven aen die van *Harderwijk*, om het *Schependom* van haer *Stad* wt te leggen, ende met paelen af te ſteeken. Omtrent *Martens* dagh des naefften iaers ſchreef de Vorſt wt *Venetien* aen zyne vrouw, ende ſy wederom met een verheughd gemoed aen die van *Nymegen*, hoe hy in goede gezondheid, na 't verlaeten van *Napels* en *Romen*, binnen *Venetien* was geland, ende in 't groeten van *H. Nicolaes* (omtrent *Napels*, ende by de 13. daegen reylens van *Romen*) door den Koningh hoffelijken ghenoodighd om aldair wat ſtille te leggen, ende ook te *Romen* niet min beleefdelijken onthaeld van zyne Heyligheyd, welken hy tweemaal te woord geweefd en zyne eerbiedigheyd had beweeſen. In de zelve daegen was 'er een fel ſmet-vuyromtrent den *Rhijn* en byzonder te *Kolen*, 't welk niet alleen van *Pinxteren* tot *Kerſtmiffe* en duyrde, maer ook dickwijls op eenen dagh in die *Stad* 200. menſchen, ende over de 25000. in een half iaer van de ſtraet na het kerk-hof dede verhuysen. Gelijck men mede aengeteykend vind, des Hertoghs vader Heer *Ian van Egmond* in deſe daegen zyne ſterflijckheyd te hebben af-geleghd, zonder ſijns zoons aenspraek en trooſt op ſijn dood-bedde te hebben genooten. Op 't volgende iaer is zyne Vorſtelijcke *Genade* in de *Sproekel*-maend van *Venetien* wederom naer ſijn gebied gekoemen, hebbende van de plaetſen welke hy door-wandelt had veel waen-heylichheids mede naer huys gedraegen, ende de *Carthuſer*-*Monicken* zulk in ſijn handel en wandel na-boorzende, dat de *Gelderſſe*, een volk in den oorlogh en alle wildery op-gequeekt, hem aſter rugge ſomwijlen doopten met den ſchimpelijken toe-naem van een *Monick*.

73. Doen wierd hem voor de vierſchaer een gedenk-ſchrift geleverd vol van verſcheyde feylen en gebreeken, duyrende zyne wlandigheyd ontſtaen in het *Over-vierdeel* ofte de *Vooghdy* van *Ruermund*. Hy was mede vlijtigh in de weer, dat *Walraven van Meurs*, in ſtede van des zelfs broeder *Henrick*, Biſchop van *Munſter* moght worden, waer toe hem ook de hand en een goed woord verleenden Biſchop *Diderick* van *Kolen*, ende de *Pauffelijcke* *Boodſchapper* in *Dnyſland*, door wiens voor-ſchrijven en toe-doen *Walraven* ook van den *Paus* brieven van in-leydinge heeft verworven. Maer na dat *Walravens* vreughde in ſijn nieuw ampt door een ſchielijken dood was af-geſneeden, ſtonden *Erick van Hoey* Prooſt te *Kolen* ende † bedienaer van *Oſenbrugge*, en *Koenraed van Diephold*, broeders zoon van *Rudolf* Biſchop van *Utrecht*, beyde verkoozene, na den ledigen ſtoel. *Erick* met die van *Munſter* verſochten minnelijken op Hertogh *Arnald*, zyne gunſt en voor-ſpraek, ende dat hy met een de Heeren *Otho van Bronkhorſt* en *Borkeloe*, ende *Henrick van Wiſch* met zyne andere onderzaeten wilde verbieden, van het *Stift* *Munſter* en 't *Stedeken* *Vreden* vorder letzel ofte vyandlijckheyd aen te doen. De Vorſt gaf ze weder te verſtaen, dat zoodaenigh beſtaen hem geenſins raekende en ook buyten ſijn kennis was, ende hem immers

† *Administratorem eius et vi legis appellat.*

zoo leed als haer-luyden: dat hy echter het onderfoeken ende sijn ampt in desen niet en zoude versuymen. Ondertusschen liet *Diephold* niet na (op wiens beurs, zoo men giste, ende tot wiens behoef de Geldersse doen dienden) om sijn neve tot het Bisdom te helpen, ende zyne tegen-dingers een onder-steek te doen en met kraght te onder-drucken. Maer Paus *Calixt* de tweede sloegh evenwel beyde gekoozene over de hand, ende vereerde den Hertogh *Ian van Beyer*, doen ter tijd Dom-heer van Kolen, met de vervallene plaetz. Op den 9. van de Bloey-maend was de geweldige Stad van *Constantinopolen*, de stoel en 'thoofd van 't Oostersse Keyser-tijk, door den Turxen Mahometh stormender-hand vermeertert en iammerlijken geplaeghd, ende de Keyser *Constantinus Palaeologus* onder 't gevecht en gedrangh dood-gebleeven. In die daegen heeft *Ian van Heukelom* Heer van *Arkel* de 30. goud-guldens, hem iaerlijx toe-koemende wt den tol van Salt-boemel, over-gezet aen zyne geloovers *Goossen Bloo* en *Arend van den Berge*, tot dat haer de 240. geleende goud-guldens zouden sijn af-betaeld. Dit zal de zelve *Heukelom* sijn, die in den iaere 1465. is ontslaepen, ende by zyne vrouw *Berte van Kulemburgh* een zoon *Otho* heeft verweckt, die 'zaemen met sijn vader door Hertogh *Karel van Burgondien* in den oorlogh gevangen zijnde, het landeken van *Heukelom* moest in den looplaeten. In die daegen zijn de botten en over-blijfselen van *H. Sebis* wt het Klooster van *Prummen* naer *Arnhem* in de groote kerk (waer van op 't verleeden iaer doortoe-latinge van den Pauselijken last-hebber de eerste steen was geleghd) over-gebraght, welke zedert dien tijd den naem van de *Martenskerk* afgelegh, ende die van de *Sebis*-kerk heeft aengenoomen.

1454 74. Op het naefte iaer is 'er op nieuws een gezeegend houwelijck geslooten tusschen Paltsgrave *Frederick* Hertogh van *Beyer* en *Grave* van *Spanheim*, ende *Arnalds* dochter *Margriet* van *Gelder*. Men gaf ofte beloofde haer mede 22000. goud-guldens, 12000. in gereed geld, de vordere 10000. zouden een iaer na *Arnalds* dood, ofte anders na acht iaeren door den Vorst ofie Vorstin binnen Kolen geteld worden. Dese was op de *Heilige dertien daegen* van de Vorsten bezegeld, ende noch van *Heymrijck van Oyen* Heer van *Weerde*, *Willem van Vladorp* Erf-Vooghd van *Ruermond* en *Maerschalk*, *Ian van Arendael* Drost van *Gelder*, *Diderick Dist* Opper-kock, ende *Diderick van Horst* Kamerlingh vanden Hertogh en Ampt-man van *Kessel*. Wt dit bedde zijn veele kinderen gesprooten, ende ook af-gedaeld *Frederick* de vijfde, die in de vorige iaeren tot *Konning* van *Bohemen* wierd verheeven. Daer en tegens schonk *Frederick* op drie *Koningen* des volgende iaers aen *Margriet* haer leeven langh tot een morgen-gaewe de *Steden* van *Lansheim* en *Wacbenheim*, alsmede den tol by *Mittelbuet* met sijn aenkleeven, ende, zoosy hem quam te overleeven, de renten van Laer in-gebrachte houwelijx-penningen: ten waere sy haer tot een tweede echt begaf; in welk een geval die renten op de wetlijcke kinderen van desen bedde ofte haere naefte verwanten zouden ver-erven. Door den af-gangh van *Ian* Heer van *Wickrade* quam *Arnald* op dien tijd te be-erven het Slot van *Wickrade*. Welhalven hy de weduwe in sijn schut neemende een Ampt-man over het Slot stelde, om

meteen de Drost-ampten van *Erkelens* en *Kriekenbeek* te bedienen; mids dat de weduwe in haer geheel blijven, ende de Hertogh op het Huys koemende, zulx buyten haer bezwaer zoude doen. In die daegen braghten de *Steden* en onderzaeten van *Gelderland* heevige klaghten aen den Hertogh, hoe te weeten de *Hollanders* en *Zeeuwen* nu eenige iaeren herwaerts haerten hooghsten hadden verongelijkt, ende haer niet alleen te water en te land tollen en veer-geld, maer ook met ondank haere goederen af-gedrongen, de gevangens daer en boven een tijd langh op-gehouden ende geld af-geschat; alles tegens haer vryheyd en oude bescheyden. Waer over ten laetsten de vier moeder-steden en *Arnald* (hoewel zeer noode, om zyne verwandschap met den *Burgondier*) op het hard aen-drijven der land-zaeten, brieven teykenden, ende daer by alle hooge en laege stands-luyden verwittighden, dat sy ten aensien van dit leed en groot onrecht, insgelyx haere veeren, tollen, stroomen, ende alle Heeren-steegen wt - en in-gangen van haere gewesten voor de *Hollanders* en *Zeeuwen* ende hun goederen toe-geslooten hielden, van toe-koemende aller *Heiligen* af; verzoekende middeler-tijd yeder een om neffens haer te arbeeyden, dat de in-zaeten van *Gelder* in gedachte landen van alle over-last en geleeden schaedden mochten worden en blijven bevryd. Voort daer na is in de *Stad Vjanen*, door onderhandelingh van den *Bisschop* van *Utrecht* *Roclof van Diephold*, de zaek zoo wijd gebraght, dat de *Bisschop* daer over kennis zoude neemen, ende echter geen wterlijck vonnis wijzen, dan in tegenwoordigheyd ende met toe-stemmen van de vier *Steden* van *Gelderland*.

1455 75. Op 't volgende iaer is *Bisschop Diephold* op het Slot te *Horst* over-leeden, ende sijn lichaem binnen *Utrecht* begraven. Het *Stedeken Vreden* had hy te vooren laeten besluyten, waer toe hem eenige *Geldersse* knaepen bedienstigh waeren, welker zorge en af-voeringe, na dood van den *Bisschop*, by Hertogh *Arnald* is over-genoomen. Na de *Paes*-heylig-daegen zaeten de *Geestlijcke* t'*Utrecht* over de keur van een versen *Bisschop*. Onder andere liet sich daer vinden de *Vorst* van *Gelder*, die, zoo wt in-zicht van maeghschap als eygen baet, sterk en zonder op-houden aenhiel voor Hertogh *Steven van Beyer*, *Dom-heer* te *Kolen*, en vollen broeder van *Frederick* *Paltsgrave* sijn dochters man. Om zyne woorden meerder kraght en klem te geeven, beloofde hy aen die van 't *Sticht* voor zoo een weldaet, vrydom van tollen door sijn gantse *Vorstendom*. Dese onangefich viel het geluck van de stemmen op *Gijsbert van Brederode*, die in den aenvangh door zyne ontijdige strengigheyd, zommige vyanden verweckte, welke derhalven den Hertogh van *Burgondien* in 't oor bliesen, om by den Paus te doen bevestigen sijn bastaerd zoon *David van Burgondien*, doen tertijd *Bisschop* van *Teroane*, die haer mede effen te vooren door de mond van sijn gezant den *Grave* van *Nassouw* was aengepreezen: daer by doende, om hem bangh ende tanden waterigh te maeken, dat *Brederode* met sijn broeder in den iaere 1441. *Amsterdam* had in-genoomen, in weder-wil iac in 't aensien van zyne vrouw *Isabelle*, die wt sijn last zelve daer heen was geschickt; ende dat alzoo de glibberige vriendschap tusschen die van 't *Sticht* en de *Hollanders* sijn staet min verdacht en bezorgelijck zoude wesen. De Paus stond dit ver-

er, en
e als de
eropen
Arnald
oor sijn
erwijk,
eggen,
karters
wt Ve-
om met
megeen,
ten van
geland,
Napels,
f) door
aldac
iet min
igheyd,
en zyne
ve dae-
n Rhijn
een van
aer ook
o. men-
r van de
n. Ge-
ertoghs
en zyne
der sijn
vedde te
is zyne
nd van
coemen,
wandelt
huysge-
zulx in
de Gel-
wildery
in doop-
van een

naer een
yde fey-
ligheyd
ooghd
de weer,
des zels
r moght
en goed
n Kolen,
ytland,
Valaven
ge heeft
ighde in
ood was
rooft te
gge, en
n Rudolf
e, na den
ifter ver-
d, zyne
t een de
e, ende
erzaeten
en 't Ste-
lijckheyd
verstaen,
raekende
nimmers

zoek niet ongaerne toe en des te eerder, vermits hy op 't vorige iaer *Constantinopelen* weer-loos geworden zijnde, het *Burgondische* bystand tegens de vervaerlijke en dagelijx hooger steygerende maght der *Turken* wederom van nooden hadde. *Broderode* hier over bedeesd en voor dese gewapende gebeden verschrickt zijnde, daer na ook door Hertogh *Ian van Kleve* om-gezet, is met een gedwongene wille op-gestaen, ende liet by levenden lijve *David van Burgondien* in zyne plaats sitten, bedingende in tegendeel voor sijn af-stand van Hertogh *Philips* merkelyke schatten, ende de waerdighste ampten van *Holland*. De Vorst van *Kleve* had in die daegen de goederen van sijn voor-vlughtigen *Rent-meester Geeraert Grave*, die van *lorren-draeyery* en *land-dieft* beschuldighd, ende boven verscheydene dagementen was wt-gebleeven, als verbeurd aengeslagen. De Hertogh van *Gelder*, die *Geeraerts*, als sijn land-zaet en leen-man in sijn schut had genoomen, beval de waeren en schepen van die van *Emmerick* (welke anders volgens verbond ende oude wijse tusschen beyde Vorstendommen niet en gaeven) by *Lobed* aen te houden, ende met tollen te bekommeren. Over dit leed was *Ian van Kleve* niet weynigh ontfeld en vergald, zeggende over-boodigh te zijn alle richters ofte goede mannen daer over te laeten erkennen. Voor desen * was het Schependom van *Harderwijk* buyten de *Stad* na 't westen af-gepaeld t'eyndens den *Rabben-kamp*, ende aen d'andere zijd boven *Beekhuysen* aen de zee toe, ten eynde dat wie binnen dese paelen werd gebooren, *grasburger wesen* ende gelijke voor-baeten met de andere burgers zouden genieten. Dan de Vorst sich wijs maekende dat die van de *Stad* in plaats van een vinger de heele hand hadden gegreepen ende sijn besleck te buyten gegaen, beval ze met den eersten naer *Arnhem* te koemen, ende hem hier van naerder vertoogh en vernoevinge te doen. De *Burgemeesters* gaeven den Vorst wederom te verstaen, dat haers *Stads* gerechtigheyd wt sijn bevel door *Casijn van Olden-barnevelt* Richter van *Velouwen*, in 't by-zijn van drie ofte vier wt haeren Raede, was af-getuynd; ende misfaekten mede, buyten haere vryheyd yemant eenige ongelden ofte tollien af-genoomen te hebben.

76. Alreeds was *David van Burgondien* de nieuwe *Bisschop* op *Utrecht* gekoemen, ende de vleck van zyne geboorte voor heen door den *Paus* wegh-genoomen, op dat doch niemant zyne verkiefinge moght om-stooten ofte wraeken. By hem was de bloem en eer van alle Vorsten, sijn vader *Philips van Burgondien* met een langen zwier van andere Hertogen, Graven, Vry-heeren, en Ridderen, mede-voerende daer behalven een aenzienlijke maght van ruyteren en voetvolk, om de weder-willige, zoo het nood deede, met kragt van wapenen na zyne hand te zetten. De in-huldinge volbraght zijnde, als *Philips* wijder vernam, dat de *Steden* van *Over-Yssel* (die, op de wijze van onzijdige ofte vreemde volken, als op haer eygen hand leefden, ende sich met de ootlogen en 't vorder bedrijf van 't *Neder-sticht* meesten tijds, gelijk dese wederom met het *Over-sticht*, niet ofte luttel en bemoeijden) waren t'huys gebleeven ende tot *David* niet zeer geneegen, waerschouwde hy ze door brieven en boodschappers, om hun *Bisschop* aen te neemen. Dan dese, door die van *Deventer*

meest op-gerockend, gaven, zoo men zeght, voor antwoord, niet weygerigh te zijn den *Bisschop* te believen, maer met dit bedingh, dat *Adolf* zoon van den Hertogh van *Gelder* twaelf iaeren over en neffens hem als mombet zoude gebieden. Hier over liet haer *Philips* den oorlogh verkondigen, ende verfocht op sijn neve *Arnald* in de *Oogst-maend*, dat sijn voet-volk zoo wel als de ruyterye, voor al in de dorpen van *Amerongen*, *Renkom* ende *Velp*, voor geld alle voor-raed, ende zoo veele schepen en ponten als men behoefde op het veer tusschen *Doesburgh* en *Zutveen* moghten bekoemen en by de hand hebben, ende eyndelyken verzeekeringh voor de kraemers en zoetelaers, om door zyne landen tot gerief van 't leger heen en weder te gaen. Daer na begeerde hy voor sijn Raed en *Kamerlingh Ian van Luxenburgh*, baftaerd van *S. Paul* en Heer van *Haborden*, die om noodwendige boodschappen met een gevolg omtrent van 30. mede-gezellen door zyn gebied moest reysen, brieven van vryen door-tocht, welke hem ook op staende voet wierden beschickt. Op den 16. lagh *Philips* met sijn heyr-kragt in het dorp *Spankeren* aen den *Yssel*, van waer hy onsen Hertogh wederom kond deede, dat hem, buyten verwachtingh en beloften, noch schepen omtrent *Doesburgh*, noch noodige toe-voer en wierden verschafft. Vorst *Arnald* schuyvende de schuld daer van op zyne *Ampt-luyden*, zeyde hem van alles te willen gerieven. Alsdoen gingh *Philips Deventer* schielijken berennen: hy zeive sloegh zyne hutten te *Velp*, het naeste dorp aen de *Stad*: de *Hollanders* en *Zeeuwen* namen zuyd-waerts in den *Veennoort*, een eyland op den stroom: *David van Burgondien* koos met zyne driede trop de west-zijde.

77. Hier omtrent stond een steenen gebouw ofte tooren, 't welk den harderen by nacht tot een schaeps-kot plaght te dienen. Dese plaats hadden die van *Deventer* met grafen en een hoogen aerden-wal rondom verschantst, ende van oorloghs-geschut en andere behoeflijckheyd in overvloed verzoght. Van daer deden de belegerde sterke wt-vallen, ende ontzagen moeyten noch gevaer om hem van hunne vesten af te weeren. Doch te vergeefs; vermits de *Bisschop* door het geduerigh schieten op de wallen en mueren van 't bol-werk zoo vuyr gaf, dat die van binnen de wijk naemen, ende echter, om den vyand geen voordeel te geeven, al den bras te voren door den brand lieten op-springen. Ondertusschen gaven *Philips* en de *Hollanders* aen die van *Deventer* geentijd ofte rust, dan quelden met pijlen en zwaere stukken de *Stad* zonder op-houden. Dan wegen het regenachtigh en weekelijc weder wierden sy gestuyt ende in hun voorneemen grootelijc verafterd. Soo dat eyndelyken, door tusschengaen van *Ian* Vorst van *Kleve*, sijn oom *Philips* de belegeringh staekte, na voorgaend bedingh, dat *Deventer* en de vordere *Over-Ysselse Steden* *David* voor hun *Bisschop* zouden in-hulden. In den omloop van negen weeken, zoo langh het beleggh had aengehouden, wierden op de *Velouwen* omtrent *Arnhem*, *Doesburgh* en *Utrecht* menige moedwilligheyd en rooverye gepleeghd, waer over *Philips* door brieven Hertogh *Arnald*, ende *Arnald Philips* wederom opweecten, om daer oopen waekend oogh te houden, en de snap-haenen te tuchtigen. Eenige Schrijvers melden, dat *Philips* aen die van *Over-Yssel*

* Siet op
het iaer
1450.

* Vid.
ant.
75. 50

† Siet op
het iaer
1458.

1457.

Yffel veel toe-gaf, door dien hy voor de Vriefen beducht was, welke hy onder fijn gebied zocht te brengen, ende die den Hertogh van * Gelder tegens hem zouden hebben verbittert en gaende gemaakt; al het welke de Vorftin *Catarine* met haer zoon *Adolf* zelve naer *Deventer* treckende haer oom *Philips* hadden in 't oor geluyftert, die daerom ook de te eerder, na geflooten verdragh, van daer op-brack. Altoos is 't gewis, dat de Vorftin van Gelder aen die van Nymegen (verzoekende af-fchrift en mede-deelinge van het geen *Philips* aen haer hadde vergoet) wederom ontboud, dat sy etlyke van hun Raeden naer *Lober* zouden fchicken, om alles haerlyuden belangende breeder en gevoeghyker wt haer mond te verftaen. Dat Hertogh *Arnald Philips* zelve niet enis gegaen begroeten, daer van is miffchien de waerom geweest een klaghtige † brief, op het moeyelyk aenhouden van die van Nymegen ende (moegelyk) van de Vorftin zelve, door *Philips* gefchreeven aen de vier Steden van Gelder wegen de nalaetige en argerlyke heerschappy van *Arnald*; ofte om dat *Arnald* noch een inwendige smert gevoelende, dat fijn verwant *Steven* Palts-grave, ftaende na de ftoel van Utrecht, zyne fcheenen had geftooten.

78. Op 't andere iaer gaf *Adolf* van Gelder (miffchien by af-welen ofte toe-ftemminge fijns vaders) brieven wt, waer in de ftill-stand van wapenen wierd bevestigd, ende verzeekeringh gedaen, van de Heeren-ftraeten tuffchen Kolen en Gelderland allenthalven vry en veyligh te maken; waer over de Keur-Vorften te voren met yver hadden aangeweefd de Vorften aen den Rhijn. In die daegen was gefstorven *Ian van Broekhuysen*, Erf-Hof-meeftre van Gelderland, after-laetende twee dochteren, waer van d'een echt aengaende met Ridder *Gover* van *Harve* Erf-kamerlingh van den Hertogh, en d'andere met *Willem van Kessel*, de Heerlykheyd en 't Slot van Geifteren aen haere mans braghten. Over alle welke goederen met haer aenkleeven, gelijk mede over het Ampt van Kessel, by wylen *Broekhuysen* bezeeten, als Geldersse leenen zijnde, fy van den Hertogh verly moefften begeeren. Die ook een wijl te vooren een fcherp dingh-tal, hangende tuffchen *Geeraert van Roemen* ende *Ever* en *Ian van Kelle*, ende daer *Arend van Middachten* fich mede in-ftacken by vermenghde, niet zonder veel-voudige moeyten had bevreedicht. Alzoo de vader van *Vincent* Grave van Meurs de Gulichste Stedekens en vleecken, als *Borne*, *Sittart*, en *Susteren* van de Vorften *Reynald* en *Marie van Gelder* eerst in pandfchap had ontfangen, maekte Hertogh *Arnald* op desen tijd *Vincent* meermaels indachtigh, dat hy gefind was die Vestingen wederom wt te koopen, zettende hem met een plaets en dagh, om hier over malkanderen te woord te ftaen. Dan vermits *Vincent* niet te voorschijn en quam, maer de lange baen en omweegen zocht, klaeghde *Arnald* op nieuws over de fchattingen, waer mede hy zyne onderzaeten te *Sittart* en de landfchap van *Borne* had bezwaert, ende daer neffens wt wrevel-moedighheyd de burgeren van *Erkelens* evangelyk door het gebied van *Waffenburgh* om-gevoert, geflaegen, geboet, ende qualyken gehandelt hadde; zeggende van alle dese euvel-daedden binnen acht daegen vernoeginge te willen hebben, ofte hem te doen ftraffen. *Vincent* de daed ontkennende, ende tot onedele en dorperlyke fcheld-woorden

wt-berftende, fchreef te rugge, dat hy die van *Erkelens* altoos wel had ende al noch wel vermoght, niet om fynen 't halven (meynende daer mede den Hertogh) maer ten op-fichte van fyn groot-moedigen zoon *Adolf*, dien hy het dank moght wijten, dat op fyne trotffe bevel-brieven noch zoo een heufch befcheyd volghde. *Arnald* door dit onverftandigh fchepfel zoo zeer op fyne teeuwen getreeden, waerfchouwde *Vincent*, zonder meer, om wel op fyne hoede te welen, hy woude hem leeren wat een zonde hy deed met het lafteren van fyne Overigheyd, ende het onderfcheyd dat 'er was tuffchen een Leen-heer en Smal-heer, ofte tuffchen een Vorft ende een gemeyn land-zaet en onderdaen, ende dat men met geen leeuwen moet fpeelen. *Vincent* verneemende dat fyne landen daegelijx wierden aengetaft, gepluckt, en fyne onderzaeten mede gepackt, vertoonde klaghtelyken aen die van Nymegen (die hy wel wifte hun Hertogh niet feer getrouw en toegedaen te wefen) dat voor de poorten van het Slot te *Glabach* 'smorgens een briefken gevonden was, waer in *Geeraert Bernsfeld* en *Diderick van Horft* hem met veede dreyghden, ende dat 'er te *Nieuftad*, te *Echt*, ende elders Geldersse ter fchuyllaege, die in fyne gehuchten gingen moes-koppen; verzoekende dat doch deze in-getoomd, ende hem fyne fchaede moght worden opgericht.

79. Korts daer aen wierd 'er een wapen-ruffte gemaekt tuffchen *Arnald* en *Vincent*, zullende van den 26. des Hoy-maends duyren tot aen roekoemende *Victor*, mids dat alle de geene die den anderen vyandlykheyd hadden beewefen (als *Bernsfeld* en van *Horft* met hunne mede-ftanders) niet anders dan onder vry-geleyde ofte op haer ban en boeten, in des anders gebied ofte Sloten zouden koemen, ende daer enboven arbeeyden, om door de tuffchen-konft van den Heer van *Hensbergh* ende den Grave van *Hoorn*, ofte anderen, over en weder eenmaal een vafte vrede te befluyten. Dese was beteykend by den Hertogh, *Vincent*, *Jacob* Grave van *Hoorn*, *Henrick* Heer te *Wifch*, *Henrick* van *Meer*, *Willem* van *Vlodorp*, *Gover* van *Vlodorp* Heer te *Lente*, en by de Overigheyd van *Ruermond*, *Zutveen*, ende *Arnhem*. Effen voordien wigangh van 't beftand lieten *Geeraert van Kleve* Grave van der *Mark*, *Diderick van Meurs* Biffchop te *Kolen*, ende *Lodewijk van Bourbon* Hertogh van *Bouillon* Grave van *Loen* en Biffchop van *Luyk*, om fyn toorn te breeken, den Hertogh van Gelder weeten, dat *Vincent* aen hen-luyden, als mede aen *Ian van Beyer* Biffchop van *Munfter*, tot een onder-pand verhanden hadde beyde landfchappen van *Moers* en *Borne*, verfochten over-zulx, dat hy den wegh van vrede wilde in-gaen, zeggende laft te hebben om daer over met hem te fpreken. Hier op is de vorigetijd ses weeken verwijderd, ende naderhand noch menighmaelen, mids dat dese stillezaet geensins zoude wegh-neemen ofte verhinderen, 't geen 'er tuffchen den Vorft en die van Nymegen was verhandeld ofte noch ftond te verhandelen. Korts hier na vermaende *Ian* Biffchop van *Munfter* den Hertogh van Gelder, ende bad hem om fyne verwandfchap met het Huys van *Beyer*, waer wt *Vincent* mede eene vrouw had, te weeten fijn Biffchops zuster, hy wilde doch van vorder geweld en ftooperyen af-laeten, ende *Vincent* met fyne kinderen niet in den grond bederven, ende op den dijk iaegen. Op dit iaer is *Gercel van Aller* burgemeester tot

* *Neocleſia.*

Arnhem naer * *Nykerk* gereyſd, om wt laſt van de Stad aldaer een Sterkte ofte Slot te doen leggen. In de acht daegen die hy in die Veſtinge toebraught, had hy nochtans niet boven twee goudgulden aen verteerde koſten.

80. Hertogh *Arnald* en die van *Nymegen*, om eens den draed te vinden ende een eynd te hebben van de heete en langhwijlige tweedraghten, gaven beyde hun geheele zaek over aen *Ian van Loen* Heer van *Hensbergen*, *Millen* en *Steyn*; *Iacob Grave* van *Horn* Heer van *Altena*, *Montigny*, en *Korterbem*; ende *Willem van Eymond*; als mede aen de Ridderſchap en drie Hoofd-ſteden, ende ſteden een grootte boete op de geene die namaels der zelve wt-ſpraek zoude willen wraeken. De op-ſpraek van *Adolf* die mede tegens ſijn vader yet dreyghde in te brengen, zoude aldaer met een moeyten over-woogen en afgemaekt worden. Die van *Nymegen* ſmade-lijken op-haelende hun eerſten yver om *Arnald* na af-lijvigheyd van *Reynald* in weder-wil van andere Vorſten tot Hertogh te maeken (hoewel ſy in dat ſtuck niet meer en hadden gedaen dan ſy van Gods wegen ſchuldigh waren te doen) hadden hunne pampieren gevult met de navolgende verwijtingen en bezwaerniſſen: Dat de Vorſt menige Sloten, landeryen, renten en tolleren op menigerley wiſen had bezwaert ofte verpandſchapt: de nabueren ende die van *Munſter* zonder voor-kennis van de Ridderſchap en Steden op hoop van geld en goed by een te ſchraepen aengerandft, ende de Stad *Vreden*, zoo tot haer als der burgeren blijkelijke ſchaede, belegerd gehouden: de iaerlijxe gerichtſ-banken in 't gebied van *Nymegen* verzuymt by te woenen: tot het op-neemen der reekeningen de gewoonlyke gezanten wt den edeldom en Steden niet geroepen: de wegen en ſtroomen, tot after-deel van den onderlingen handel, niet geveylight: niet in-gewillight, dat ſy, tot gerief van de reyzende ofte handel-drijvende luyden, de gemeene wegh tuffchen *Arnhem* en *Nymegen* op haer eygen beurs zouden maeken, noch tuffchen de *Maes* en *Nymegen* een land-weer op-werpen. Sy en vergaeten mede niet, dat hun burgeren een tijd langh herwaerts te *Zons* en *Keyſers-weerd* door de Graven van der Mark over-tollige tolleren waren af-genoomen (niet tegenſtaende de Vorſt, om die te doen af-ſtellen, meerder ſchattingen had genooten) als mede te *Geeroliet* en *Gorichem* in *Holland*, daer eenige van hun koop-luyden waren vaſt gehouden, mis-handeld ende 't elke reys gedwongen geld te ſchieten, meeft om het quaed bedrijf van *Iacob van Iſendoorn*, die de Burgoenſe onderzaeten wt *Gelderland* dickmael had beſprongen en wt-getrocken: dat ſy mede tegens olde gewoonte te *Dort*, ook op de *Maes* ende te *Venlo*, nieuwe tolleren hadden moeten betaalen. Sy laekten den Hertogh, dat hy een wt-beems koop-man, geheeten *Herman van Hallen*, binnen zyne landen en ſtroomen, ende tegens zyne eygene brieven van verzeekeringh, had gegijzelt, ende des zelfs vertolde goederen tot ſijn gebruyk gekeert, 't welk hunne poorteren en haer-luyden over de 500. goud-gulden had gekoſt: dat hy op een vollen Land-dagh, ten tijde de Burgoendier ſich voor *Deventer* had geſlaegen, geſprooken had, dat het hem verdroot langeraen 't roer te zitten, ſiende zyne geweften alzo van vreemde Vorſten vernielen en door-loopen; ende ter zaek van deſe woorden

verſcheydene ſtrooperyen, brand-ſtiften, ende ongeftrafte dood-ſlaegen waren gebeurd. Sy reekenden mede over de 1000. goud-gulden te quaed, zijnde wt ſijn naem verſchooten, wanner hy, door den Keyſer in den Acht gedaen zijnde, het Hertoghdom van *Gelder* als een leen van 't Rijk verzuymde te verheffen, ende ſy gelaſt wierden ſich wederom onder het Rijk te begeeven, waer van ſy door verpandingen waren af-geruckt.

81. Sy onder-ſtonden ook brieven over te leggen, by *Philips van Burgondien* in den iaere 1456. aen de vier Gelderſſe Steden af-gezonden, waer by hy *Arnald* zwart ſocht te maeken wegen zyne vreemde regeeringe en vreemd verſtand in het verkoopen, wegh geeven ofte verpanden van het meeftendeel ſyner tolleren en renten, ende het verwaerloofen van ſyne Sloten, ende haer bad om hier op goede acht te neemen, gelijk hy mede van ſynent wegen wilde doen ende haer de hand reykten, op dat ſyne nicht de Vorſtin van *Gelder* met haer zoon *Adolf* niet in den grond moghten zeylen. Over welke zorghuldighheyd de doct tot *Nymegen* verzamelde Steden hem wederom hooghlijken hadden bedankt, betuygende des Hertoghs wiſje van doen haer leed te zijn, dan met haer tegen-ſtreeven, wt-ſchrijvingh van land-daghvaerden, ende beraemingh van nieuwe wetten, niet dan hoofd-zeer en ſyne ongenaede gewonnen te hebben; beloovende echter, dat ſy voortaan in deſen na haer beſte vermoegen wilden voor-ſien en beter op-paſſen. Die van *Nymegen* noch verder gaende, zeyden, hier over menigen zit-dagh te zijn gehouden, ende eyndelijken beraemd, dat men ſijn zoon *Adolf* het bewind in handen zoude geeven, die ſich ook vaerdigh daer toe betoonde; ende wt deſen oorsprongh tuffchen vader en zoon twiſt en onluſten ware gereezen, 't welk men tot noch toe niet hadde konnen beſlechten: dat hy onlanx mede na haer goederen en leeven had geſtaen; ende eenen *Ian Rijp*, woonachtigh te *Nymegen* op de kant van de *Wael*, op-gemaekt om de Stad te verraeden, die, alzo 't God zoo hebben woude, van haer gevangen was, daer over gepijnighd, ende na voorgaend beken aen den hals geſtraft. Sy laſterden mede den Hertogh, dat ſijn krijghsvolk de Gelderſſe allenthalven wt-mergelden, ende in 't gebied van *Walbeek*, behoorende aen *Ian Schenk* leen-man van *Adolf*, groot verderf had aengericht. Daer na wilden ſy noch andere brieven over-leggen, ende na der zelve inhoud als mede van den Vorſt voldaan wesen. Voor 't laetſte beſchuldighden ſy *Geeraert van Meleren* een hovelingh van den Hertogh, die met noch ſeven andere te *Velp* opeen vrye markt de burgers van *Nymegen* zoude hebben gedreyghd.

82. De Hertogh diende hier op in 't breed, de hem aangewreevene feylen en laſteren ten deel ontkennende, ofte op ſyne aenklaegers ſchuyvende; ten deel, als zaeken die buyten ſyne kennis ofte 't maght waren, verſchoonende; elders ook der Steden eygene zegels voor den dagh haelende, zonderlingh aengaende het *Rijx-wald* by *Nymegen*, 't welk voor 12000. en 136. gulden door hoogen nood aen den Vorſt van *Kleve* was verpand met believen der Steden

† *Vid. auctor. pag. 512. 513. & 514.*‡ *Non est in medico semper relevetur & aeger. Interdum dicitur plus valet arte malum.*

en zelfs

1458. „ en zelfs van *Nymegen*, ende voor dat geld de „ Burgemeesteren ofte Steden-gezanten te Kolen „ vast zittende, geloft. Dat ook de Ridderfchap „ den Munsterfien krijg had toe-geftemt, wanneer „ fy vernamen de aangrenzende volken in 't land „ van *Zurveen* ende die van *Grol* dagelijx van haer „ geplaeghd en over-laeden te worden: Dat hy „ zich op het land-gerecht zoo dickwijls als 't be- „ hoorde ende ook gaerne, ten ware hem hoogh „ belet was voor-gekoemen, had laeten vinden, „ ende al die schade, zoo daer wt enige onftaen „ was, alleen op hem quam ende de fchuld op de „ edelen. Dat de werreryen en verschillen van die „ van *Nymegen* hadden verhindert dat hun Burgh- „ grave een wijl herwaerts over het fluyten der „ reekeningh niet mede en had gezeeten; ende „ belangende de onveyligheyt van de Heeren- „ ftraeten, zelve meermaels oorzaak daer toe had- „ den gegeven, hoewel niemand met recht daer „ over behoefde te klaegen, die maer zyne ooggen „ wilde werpen op de verledene en zyner voor- „ zaeten tijden: Dat de nieuwe wegh tuffchen *Ny- „ megen* en *Arnhem* daerom was after-gebleeven, „ om dat zy ze niet alleen op haere kosten, maer op „ den naem ende echter niet tot voordeel vanden „ Vorft ofte het Vorftendom begeerden volbraght „ te hebben; ende van gelijken het leggen van de „ land-weer, als den landen on-orbaerlijk, ook van „ zyne voor-gangers was geweygerd: Dat hy van „ wegen den Keyfers-weerdfften tol haer niet fchul- „ digh en was, als wefende af-gefteld niet by ge- „ breck van hem maer van haer ende de gantfe Rid- „ derfchap, aen de welke hy zyne meeninge meer- „ maels had te verftaan gegeven, te weeten van „ fich ofte met wapenen daer tegens te kanten ofte „ haere ftoomen en tolln wederom toe te hou- „ den: Betreffende de tolln van *Gorichem* en *Geer- „ vliet*, dat het in 't minfte niet in zyne maght had „ geflaen ofte ftond, om kragt en verzeekingh „ te geeven aen die brieven, die fy by wt-landige „ Vorften ter bede ofte met geld hadden verwor- „ ven; ende haer niet onkundigh en was, wat mer- „ kelijke onkosten hy fich zelven had op den hals „ gehaelt doen hy om defe reeden de *Hollanders* „ dan hier dan daer liet bezetten: Dat *Isendoorn* „ toelaetings brieven had gehad van den Hertogh „ van *Burgondien* waer mede hy fijn doen konde „ beweezen, ende niet te min ballingh was geleyd, „ ende daer door defe oude Gelderfse ftam 't een- „ mael wt-geroyd: Dat hy haer menighmael de „ hand had geleent tegen die van *Dort*, zoo met der „ zelve vaer-tuygh aen te houden, den in-gangh „ zyner ftoomen te fluyten als anders, ende zulx „ niet zonder over-groot ongemack zyner onder- „ zaeten, terwijl die van *Dort* wederom fijne ge- „ werten te land en ter zee allenthalven besprongen; „ waer van hy de schade niet en waerdeerde onder „ de 50000. goud-guldens: Dat hy niet onwee- „ tend en was, wegen de tolln op de *Maes* by „ haer-luyden meenige klaghten voor-gefteld te „ zijn tegen die van *Ruermund* en *Venloe*, maer dat „ fy daer tegens ook een tol hadden op-gezet, ende „ allenthalven veele dagen waren gehouden ten „ over-ftaen vande *Ridderen* en *Steden*, ende dat „ die van *Nymegen*, wanneer men binnen de *Grave* „ daer over zoude verdragen, fich te zoeken ende „ geweldiger-hand de ftoomen hadden onvry „ gemaekt; waer van fy hem ook vergoedinge „ moefften doen: Dat *Herman van Hallen* wt *Kolen* „ verbannen zijnde de wapenen met de *Gulichers* „ tegen hem had op-genoomen, ende nochtans,

om andere koop-luyden niet in den wegh te „ zijn, onder billijke voorwaerden was ontflaegen: „ Dat de aengetoogene woorden niet zoo bloote- „ lijken waren gefprooken ofte gemeynd als fy ze „ wel fochten te verdraeyen, maer door een recht- „ vaerdigh ongeduld hem ontfallen, wanneer hy „ zaght dat de Hertogh van *Burgondien*, zonder „ hem nauwlijx te kennen, zyne landen was door- „ getrocken, en daerna door fyne knechten zoo „ fchandelyken liet vernielen, ende fijn zoon *Adolf* „ van hem naer 't leger was gefchickt om van we- „ gen de Gelderfse zich daer over te beklagen: „ Dat de onkosten tegen des Keyfers acht by haer „ eeds en ampts-halven ende niet wt overtollig- „ heyd waren gedaen: Dat men wel fpeuren „ konde op wat moer leggende ende wt wat koo- „ ker gekoemen was het aenschrijven van den „ *Burgondier*, welken fy niet alleen, maer ook fijn „ eygen bloed en eenigen zoon hem pooghten op „ het lijf te hiffen, onafgezien hy fich altoos bereyd „ had getoont om der landen gebreken, zoo veel „ in hem was, wegh te neemen: Dat door de „ grouwsaemheyt van de fmert de mond van „ *Ian Rip* fijn hert en gedachten hadde beloogen; „ ende eyndelyken, aengaende het wt-heymf „ krijgfs-volk, dat hy dat had moeten gebruyken, „ vermits fy ende de andere hem niet en wilden, „ ofte, ten opfichte van andere, miffchien niet en „ dorften helpen; ende zoo, na gemaekte stille- „ zaet met den *Grave* van *Meurs*, zyne knechten „ fich over het gebied van *Schenk* hadden ver- „ spreyt, dat zulx gefchied was om toe-voer te „ haelen, ende ook niet buyten recht, om dat *Schenk* „ een vyand van hem en vriend van die van *Nyme- „ gen* was geworden. In tegen-deel wierp hy „ die van *Nymegen* voor de fcheenen, dat (on- „ aengefien hy ze by 'taenvaerden fijns bewinds, „ door louter dwangh meer voor-baeten had me- „ de-gedeylet dan fy oyt fijnen voor-zaeten hadden „ konnen af-trocken, ende met haer in veele dingen „ door de vingeren gefien) fy op een Godloofe „ wijze fich met stijf-finnigheyt en meyneed „ zwaerlijken tegen hem vergreepen, iae na fijn „ leeven, bloed en hoogheyt getracht, ende niet „ alleen rechtevoort fyne gemaelin, fijn eenigen „ broeder en zoon, maer ook eertijds fijn groot- „ vader den Heer van *Arkel* te *Nymegen* tegens hem „ hadden op-getrockent, getoornde poorten op- „ richtende, de burgery gewapend, daer nevens de „ Stad nacht en dagh toe-gehouden, zoo dat op „ zeekeren verfehijn-dagh tuffchen hem en fijn „ beftvader, noch hy, noch yemant buyten haer „ believen wt en konde koemen, tot groote kleyn- „ achingh van alle de by-wefende Heeren en Vor- „ ften, en verafteringh van de gewichtige zaeken die „ men onder handen hadde.

83. Op 't volgende iaer fchreef de Heer van *Hensberg* aen den Hertogh, gemelte klaghte en weder-straf te *Ruermund* over-gefen te hebben met de andere mede-richters, die voor al dienftigh vonden, dat *Adolf* met fijn vader zoude in verzoeninge treden, der landen regeringe op een beter voet gefield, ende alle onheylen en ftoot-paelen wegh genoomen worden: waer toe wel drie honderd duyzend goud-guldens van nooden waren, zoo tot de kosten van verfehede by-een-komften hier over noch te houden,

† *Regum Ducumque clementia non in ipsorum modo, sed in illorum qui parent, ingenio sita est.* Curt. lib. 11x.

als,

, ende „ l. Sy „ dens te „ , wan- „ gedaen „ en leen „ nde fy „ Rijk te „ : waren „

over te „ n iaere „ zonden, „ wegen „ tand in „ den van „ nde het „ aer bad „ y mede „ de hand „ Gelder „ oghen „ le doen „ ederom „ nde des „ n, dan „ an land „ we wet- „ aede ge- „ , dat fy „ gen wil- „ van Ny- „ ier over „ eeynde „ het be- „ ok vaer- „ en oor- „ onluften „ toe niet „ x mede „ n; ende „ en op de „ Stad te „ woude „ zjnghd, „ geftraft „ krijghs- „ rgelden, „ ende aen „ derf had „ h andere „ er inhoud „ Voor 't „ *Mekeren* „ net noch „ t de bur- „ ght. „ † breed- „ teren ten „ nklagers „ yten fyne „ oonende; „ voor den „ ende het „ 2000. en „ den Vorft „ ler Steden „

eger. In- „ en zelfs

1459. als, neffens andere, tot het weder-inlossen van de verpande gewesten. Palts-grave Frederick de schoon-zoon van Arnald was mede by de Steden over-befigh om de smoor-pot van dese twiften te ontdekken, ende sijn dienst tot een onderlinge vrede-handelingh aen te bieden. Die van Nymegen smeekten die van Ruermond, dat sy doch haer niet wilden af-zonderen van het vordere lichaem, wt zaake van dese mis-verstanden tusschen hare Vorsten. Maer alzo aen alle kanten de Steden de hoofden by een staeken en tegens den Vorst † op-stonden, ende by zich nergens veylighlijken en derfde verlaeten dan op het Vierdeel van Ruermond ende in de Stad Grave, begon het over al in Gelderland zuyr wt te sien. Ende vermits die van Ruermond met geene middelen tot meyn-eed waren te bekooren, zocht men ze door snoodde streeken te onder-vangen en het net over 't hoofd te haelen. Die van Nymegen blieden die van Venloe in 't oor, de Ruermondse quanzuys aen te strijden, dat sy van hen menigen aenstoot en ongelijk hadden geleeden, ende daer van verstooringe wilden hebben, ofte haer zelve anders met het rappier rechten. Die van Ruermond met verbaesdheyd op-hoorende, ende zoo een vuylen after-klap verfoeyende, dienden den Hertogh alles aen, die den Raed van Venloe vermaende, haere moeder-Stad met geene op-gezochte lasteren te betijgen, dan veel eer den oorber van 't vaderland voor ooggen te hebben. Middeler-wyl word *Adolf*, op-geftoekt door de moeyte-maekers van Nymegen, naer Venloe gezonden; van waer hy als wt een zit-plaets van den oorlogh daeghlijx in de vryheyd van Ruermond bestond te moeskoppen, ende alles te vuyr en te zwaerd te schenden: als of het zonde had geweest zyne wetlijke Over-heeren trouw en gevolgigh te zijn, ende mer de op-roerders niet in te spannen. In dese boofde daegen ontbooden die van Zutveen en * Arnhem, elk om zeerft, volmagtiggers wt de mindere Steden om sich daer mede te bespreken, haer voor-draegende, hoe sy van zyne Genade van Gelder en van die van Ruermond ende de kleyne Steden op-waerts aen de Niers op het verbond wierden aengeropen, om haer by-stand te doen tegen haer genadigen Ionk-heer, ende het nakende geweld en vorder verderf te helpen keeren. De Hertogh van Burgondien (welken alsook *David* Bisschop van Utrecht onse Arnald effen te vooren door een Heerout om raed en hulp had geverght tegen sijn zoon en de drie Hoofd-steden) dit wijs wordende, schreef mede wt *Reiffel* in arren moed aen die van Nymegen, ende bestrafte ze, dat sy, onder den deek-mantel van de weder-zijdsse geschilden, de Vorstelyke Sloten en Steden allenthalven over-

* Ex ar-
chis Vt-
gening.

† Sommige, waer onder Tescemaker in sijne *Kleeffe* Geschied. houden het daer voor, dat die van Nymegen de schoeymeest wrongh, vermits de Hertogh haer het stapel-rechte van de Rijnse wijnen zoude hebben ontnoomen, ende voor een stuck gelds aen die van Durr vercoft (hoewel ick wt de vorige aen-klaght van die van Nymegen noch oude bescheyden enige zekerheyd daer van kan vinden) ende de andere Steden daer over morden, dat by op den ionghsten Land-dagh tot Arnhem een nieuwe schattinge, zoo om sijne schulden af te leggen als om sijn Hof-staet te onderhouden, gezocht had in te voeren.

weldighden, bouwer-schappen en vlecken wt-roofden, ende haer derhalven woude gewaerschoord hebben zulx hen vorder niet meer te pleegen; ten welken eynde by eerst-daeghs een gezant hen zoude toe-zenden, om wt sijn mond te hooren, 't geen hen wyder te doen stond.

84. Dan dese brieven te laet besteld zijnde, ofte dat de oorlogh lichter is te beginnen dan te stutten, hebben geene veranderingh by-gebraght, noch den hollenden kroo-waegen konnen op-houden. Want Arnald zyne hoogheyd en der landen ondergangh ter herten neemende, trock van stonden aen op, ende sich om Venloe neder-slaende, belegerde de Stad zoo nauw, met hulp van den Hertogh van Kleve, dat 'er buyten sijn believen niemant in noch wt en konde koemen. *Adolf*, die noyt buyghsaemer ofte beleefder was dan in tijd van nood, ende sich binnen als in een knip ofte muysse-val beslooten geen raed en zaght om te ontslippen, schickte eydelijken, alzo het mes op hem gewet was, in sijns vaders leger naer sijn oom *Willem van Egmond*, met verzoek om hem een goed woord by sijn vader te leenen, hy woude dese weldaet met eeuwige dankbaerheyd erkennen. *Willem* deed sijn wterfte best dat sijns broeders hevighheyd tegens *Adolf* en die van Venloe moght besinken; zeggende, dat sy beter geleerd beter doen zouden. Den goedertieren Heer, die het slijberigh en boos-aertigh gemoed van dit wild kieken noch niet te dege en kende, hier door om-gezet en verbeeden zijnde, werd de belegeringh gestaekt, ende de Vorst met den Ionk-heer verzoend op zekere voorwaarden, welke te Batenburgh hier over zijn gemaekt door *Willem van Egmond* Heer te Yffeltayn ende 'slands van Mechelen, ende dese Ridderen en Vry-heeren wt het Vierdeel van Nymegen; *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van Batenburgh en Anholt, *Eduard van Kullenburgh* Heer van Weerden en Ewick, *Ediard* Ampt-man van Belle en Heer te Haeps, neffens wt den Raed van Nymegen *Diderick van Bronckhorst*, en *Henrick Kollert van Linden*: Wt het Vierdeel van Ruermond, *Henrick van Meer* Heer te Weerde, *Willem van Vladorp*, ende wt des Stads Overigheyd *Lan van Zuchtelen*, ende *Henrick van Kelnor*: Wt het gebied van Zutveen, *Henrick* Heer te Wilsche, *Jacob van Hackfort*, *Arend van Middachten*, ende wt den Raed *Willem Leerink*, ende *Alfrid Schimmelpennink*. Wt het Vierdeel van Velouwen *Wimand van Arnhem*, mitlgaders *Otho van den Gruytsbuys* en *Steven de Ploich* Raedsheeren van Arnhem, alle gekoozene zeggeren, aen welker vonnis de Hertogh met sijn zoon sich ophet woord van een edel-man hadden verbonden. Dese verstonden, dat vader en zoon van nu voortaan in rustigheyd zouden leeven, ende *Adolf*, om geene oorzaak van oproer tegens sijn vader te zoeken, de Stad het Burgh-graefschap Schependom van Nymegen met de Duyffel wt sijns vaders naem behouden, blijvende alleen het recht van manschap met sijn gevolg by den vader, dien mede op-geleghd werd de landen van Nergena en de Duyffel wt de gemeene landsmiddelen weder in te lossen. Die van Venloe zouden zich, alsvoorheen, onder den Vorst en by 't lichaem van Ruermond begeeven, ende de wt-geweekene burgemeesteren en burgery hunne ampten en goederen onbespeerd op nieuws aenvaerden: ook alle andere, die tegen den Vorst ofte het Vorttendom hadden gezondicht, ver-giffenis

giffenis genieten. *Adolf* zelve beloofde by zyne trouwe en hand-schrift, alle bedenkelijk bedrogh wt-gelooten, noyt by 't leeven van zijn vader in deszelfs goederen, landen, luyden ofte bewind sieh eeniger maeten te zullen in-dringen, maer met dit sijn aengeweeften lot te vreden wesen (ten waere hem sijn Heer goed-willigh meerder toe-liet) ook noyt eenigen in-val in Gelderland te doen, noch daer over te beraedslaegen ofte toe te helpen.

1460. Dit besteck nam eensdeels de wonde wel wegh, maer niet de lid-stede; alzoo *Arnald* in 't begin van de Lente noodigh vond eene nieuwe vergaderingh naer *Kuyk* te beschrijven, om by de Ridderfchap en zyne Raeds-vrienden etlike verschillen, op-gekoemen na 't verdragh van *Batenburgh*, te laeten af-handelen. Die van *Ruermond* lieten sich mede verluyden, dat sy in de vorige handelinge niet te wel waren in-gevoeghd ende bedocht. Om haer de maet vol te meeten, spraken die van *Nymegen* met *Adolf* van een dagh van hy-een-komste, ende gingen hier over alleen met hem te raed. Nadien de Vorst op het vorige iaer aen die van *Arnhem* had verleent een iaerlijxe vee-markt zullende op *Lucas* avond binnen des Stads vryheyd gehouden worden; waren op desentijd de Burgemeesters, Schepenen en Raeden van de gedachte Stad, pochende op dese vryheyd, over-bezigh met booden en brieven af te vaerdigen zoo naer *Groningen* als verscheydene Steden van *Vrieland*, *Over-Yffel*, *Gelderland*, *Utrecht*, *Kleve*, *Westfaelen*, *Brabant* en *Luyk*, ende daer mede te verzoeken, dat men dese haere nieuws-verkeegene rechten aldaer ende aen de nabuyren en om-zaeten wilde verkondigen, op dat eenyegelyk dese markt moght bezoeken ende sich wachten van in breuken te vallen. Omtrent desen tijd zijn die van *Nymegen*, op de aenklaght van *Walter Smie* (die van den Keyser voor een vertrouwd vriend zoo van hem als van 't Rijk word geroumd) in den acht gedaen, ende, aeter-volgende het oordeel des kamer-gerechts van *Spier*, alle *Keur-Vorsten*, *Standen* en *Vorsten* van *Duytsland* door den Keyser gelast de zelve nergents in hunne landen steden ofte markten te dulden ofte te herbergen. *Karel* de achtste, *Koningh* van *Vrankrijk*, insgelijx gequeld zijnde met een eygen-zinnigen en ongehoorsaemen zoon den *Dolfin Lodewijk*, die om sich te bergen wt den *Dolfin* naer 't Hof van den Hertogh van *Burgondien* was gevluht, gaf in den voor-zoemer aen *Antoine Danbasson* Heer van *Montiel* sijn Kamerlingh en *Estiene le Fauve* Prooft van de *Iuniaens* kerk en meester van de verzoeken van sijn Hof, onbepaalde maght, om met de gezanten en volmaghtigers van sijn zeer lieven bloed-vriend den Hertogh van *Gelder*, *Willem van Vloderp*, *knaep*, erf-Vooghd van *Ruermond*, ende sijn *Maerschalk*, neffens *Roedolf Bitter* *Deken* van de kerk te *Zurveen*, te handelen van een tijdelijk ofte eeuwich-duyrend verbond en vriendschap. Tot geen anderen eynde, dan dat hy op sijn voor-vluchtigen zoon ende den *Burgondier* geen goed vertrouwen was hebbende. Doch wat'er over en weder in 't byzonder tuschen beyde Heeren zy af-gesprooken, en vind ick

† Bejde dese brieven met de bygaende voor-waerden zullen wy 't eyndens dese Geschied. in 't geheel in-voegen.

nieuwaerts wt-gedruckt. Door tuschen-loopen van de vorige zeghs-luyden den Heer van *Hem-bergh* en *Grave van Hoom*, is de stille-zaet met *Vincenz van Moers* getroffen, naderhand meermalens, ende in dese dagen tot aen *Paessen* des loopenden iaers verlenghd en op-geschort geworden.

86. Korts daer na quam onsen Vorst een rampzaelige maere verschricken met den schielijken dood van sijn schoon-zoon *Jacob* den tweeden *Koningh* van *Schorland*, die tegens *Henrick* den seften in den *Engelsen* oorlogh verstrickt zijnde, om sijn herten-leed te wreken, de *Stad Roxburgh*, gebouwd, zoo hy zich liet dunken, op den *Schotfen* bodem, bestond in te neemen en te verwoesten. Maer ziet, terwijl hy vast doende is met het wtermaeten sterke *Slot* te bevechten, ende het een en 't ander aldaer voor-valt, neemt hy ten laetsten een ernstelijk op-zet, van de mueren met yzere en kopere stucken te beschieten, die doen al-om gebruykt en gevreesd wierden. Ondertusfchen dat het geschut speelt, ende de *Koningh* om de syne aen te mennen zelf † over al aen en over gaet, koemt eene van de stucken, door de over-groote hitte van binnen berstende, den *Koningh* omtrent syne schaemelheyd te quetsen, ende strax dood ter aerden te werpen. Andere melden, dat hy door den houten stamper ofte proppe wt den mond van 't geschut vliegende by geval zy neder-geslaegen. Hy liet by alle stands-luyden een ongelooflijk verlangen aeter; te meer, zoo hy op sijn negen en twintighste iaer in 't beste van sijn leeven, wanneer daer noch yet zonderlinghs van syne deughden was te verwachten, zoo onvoorfiens wierd wt de wereld geruckt. De *Koningin* dochter van onsen *Hertogh Arnald*, ende voor tien iaeren met *Jacob* getrouwd, was effen op dien dagh in 't leger *ge-land*; welke de *Schotten* met een tros van schoone kinderen verheugende, ende meer als een wijvelijk hert toonende, de *Overigheyd* in haer meeste droeffenis zelve vuyr en moed in-sprack, om mannelijken te volvoeren 't geen alreeds zoo geluckelijken was aengevangen; sy wilde hen in stede van den over-leeden dadelijken een anderen *Koningh* voor den dagh haelen. De mannen schaemden sich, een vrouw-mens in koelte en kleynhertigheyd te over-treffen. Derhalven bestormden sy het *Block-huys* met zulk eene vinnigheyd, dat noch d'eene noch d'andere zijd een *Koningh* scheen te missen. *Middeler-wijl* is des zelfs seven-iaerige zoon *Jacob* de driede in 't leger om-gevoerd, ende voor *Koningh* ge-gröet en wt-geröepen. De belegerde door hongers-nood ende door het onophoudelijk geweld van buyten genoodzaekt gaven onlanx daer na den *Burgh* over, die by de *Schotten*, om toteen nieuwen krijgh geen aenleydingh te geeven, tot den grond toe is geslecht. De *Hertogh* van *Gelder* van herten droevende over de dood van sijn dochters man, bad den *Burgondier* om vry-geleyde voor de gezanten, by hem tot des *Koninx* wt-vaerd naer *Schorland* af te vaerdigen; ende de *Staeten* met zyne vrienden naer *Arnhem* ontbiedende, liet niet na aldaer avond-gebeden te houden, tot eer en heugenis van den over-leeden.

† Ipse inter medios praestans corpore Turnus Vertitur, arma tenens. Et toto vertice supra est.

87. Sommige Steden en edel-luyden van Gelderland hadden op desen tijd een eyken te schellen met die van het Sticht van Utrecht. Neffens andere vertoonde *Hubert van Kullenburgh*, dat hy noch onbetaeld was van de leeninge, by hem verdiend in het leger van wijlen Bisschop *Diephold* tegens die van Munster. Die van Wageningen vorderden verfooringe van dat die van 't Sticht t'elkens hunne koopmanschappen en wagenen met bier en andere voor-raed van *Amersfoord* af-koemende by het dorp *Leerssem* hadden genoomen ende naer Utrecht wegh gelslept. De Hertogh zelf hield Bisschop *David* voor ooggen, hoe zeer syne landen waren beschaadighd en afierwaerts gezet omtrent en in de belegeringh van *Deventer*, wanneer hy ende de Hertogh van Burgondien syne stroomen met volk en schepen hadden over-deckt, ende hun ruytery en knechten de heele Velouw met heele zwermen door-liepen. Dese schaede reekende hy op 50000. schilden, behalven de moorden, struyk-rooveryen, ontvoeringen, vrouwenkraght ende andere moedwillen en euvel-daeden aen die van 't platte land weder-vaeren. Hier by quamen eenige klaghten van den Adel in 't byzonder, die ofte in 't leger van *Diephold* ofte anders die van Utrecht hadden gedient, ofte ten tijde van 't beleg van *Deventer* hinder en aenstoot geleeden. Die van Utrecht wisten opelke naeld een draed ende sochten de eene wtvlught op d'andere; 't welk de Hertogh speurende, ende het met zyne onderzaeten zelf quaed genoegh hebbende, te rugge schreef, dat hy des niet te min de gemeene vrede wilde onderhouden, hoewel hy merkte, dat eenige quaed-gunstige de ongelegentheyd van die tijden tot hun voordeel naemen, ende niet anders dan het werre-net en wt-wegen sochten. Op het vorige iaer was sonder wettige lijfs-erven over-leeden *Jacob Prins* (zoo noemen hem de Schrijvers door mis-verstand ofte verwaende flick-floyery) van *Gaesbeek*, Heer van *Wijk te Duerstede* en *Abkoude*, daer neffens erf-Veld-heer van Henegouw, die voor syne dood de maghtige Sloten van *Wijk* en *Abkoude* met de Stad van *Wijk* (in † voor-tijden een Gelders leen) op zekere voor-waerden en in erf-koop aen Bisschop *David* over-gaf. Den inhoud van welken brief de Schout en Burge-meesters van Leyden op dit iaer betuygen gehandeld en geleesen te hebben. Hertogh *Arnald* had op sijn Huys te *Rosendael* een Slot-be-waerder met naemen *Diderick Smulling*, die te onrecht, zoo hy meynde, by den Vorst aengedraegen en beklad zijnde, in die daegen wierd ontbooden om syne reekeningh te zuiveren. De heele schillinge wierd vast geknoopt aen de wt-spraak van *Willem van Egmond*, *Willem van Vladorp*, *Winand van Arnhem*, ende *Jacob van Hackfort* Kidderen, met by-voeginge van *Diderick van Horst*.

† Siet op
deniaere
1340.

1461.

88. Op het volgende iaer waerschouwde de Vorstin *Catarine* die van *Nymegen*, geen boodschappen aen haer zoon *Adolf* te doen, voor dat de Land-dagh te Goch waere ge-eyndighd. De Vorst vergunde de zelve syne by-slaep het Slot en den tol van *Lobed*, volgens het zeggen van haer moeder *Marie* Hertogin van Kleve, tot een onder-pand van 17000. goud-guldens. Ende om dat dienthalfen tusschen de getrouwde onrust was ontsaen, beloofde haer beyder moeder de zelve na haer wterfte vermoegen te dempen.

De brieven van de Vorstin *Marie* hadden neffens haer onder-geschreeven *Walraven van Haesten* haer Hof-meester, *Ian van Alphen*, *Ian van Loe*, ende *Govert van Wylak* Riddren. Onder de brieven, waer by *Arnald* syne moeders vonnis gestand doet, stonden de naemen van *Ian van Rossem* Heer van Zuylen, en *Dirk van Horst*. Alzoo *Arnalds* deur-waerder *Wichard ten Haeve* onlanx wt Schotland met aengenaem bescheyd, rakende sijn staet en hoogheyd, was weder-gekeerd, ende de Koningh van Frankrijk hier mede aen geleegeen was, gaf hem de Hertogh in de Somer-maend te verstaen, dat hy het gantse geheymenis (ende, mogelijk, is 'er een bedeckte t'zaemen-zweetinge en nauwer verbond tot af-breuk van de Engelsse tusschen de Schotten en Franse, door toedoen van *Arnalds* dochter de Koninginne weduwe te koppelen, voor handen ende op stapel geweest) de Koninglijke dienaers *Willem Monypen* en *Patrick Falcart* had mede-gedeelt, verzoekende, dat hy der zelve mond als sijn eygen in alles wilde gelooven. Doch of dese brief den Koningh by tijds zy behandighd, is onzeker; nademael *Karel* een maend daer na is ontslaepen, laetende sijn op-roerigen zoon *Lodewijk* den elfdien tot sijn stoel-besitter, die dus langh in het Burgoensse Hof was gevoed en wel op-gestapt, hoewel de vader, om hem weder te hebben, Hertogh *Philips* door dese, naderhand vervulde, waerschouwinge had af-geschrickt, *Dat hy een wolf binnen deuren op-bield, die daer na sijn sebaepen zoude dood bijten*. Hier over droegh Frankrijk niet alleen rouw, maer ook de Burgondier, neffens de Vorsten van Gelder en Kleve, die den over-leeden in geen verre maegschap bestonden. In die daegen is de Stads-Overigheyd van *Venloe*, welke in de vorige iaeren ofte af-gezet ofte van zelfs wt-getoogen was, vermoegens de wt-spraak van *Willem van Egmond* en d'andere scheyds-luyden ende wt bevel van den Hertogh, in haer oude waardigheyd hersteld. Hier toe hadden volmaght *Willem van Vladorp*, met *Smeer van Warick* Droft van de Vooghdy van *Gelder*, ende *Evert van Eyl*. Dan alzoo de roep gingh, dat sy waren gelaft en daer gekoemen, om ook de overige Schepenen, die de Stad niet en hadden geruymt, haer kussen t'huys te zenden, trock het grauw wt een onbezuyden yver tegens haer van leer, en krabde, om daer mede te goyen, steenen wt de straeten. Doch zoo haest de gemeente verstond, dat men haer niet dan billigheyd; en 'tgeen te vooren was beslooten vooren op-leyde, is al dese brand, door de voor-zorge en bescheydenheyd der gezanten, by tijds gesmoord. Op dit iaer is *Adolf* van sijn Ientalemse reys weder naer huys gekoemen, daer hy veel eer wt nieuws-gierigheyd, ofte wt spijt en ongeduld dat hem syne vorige aenflaegen waren mis-luckt, ofte om tijd-verdrijf, dan wt eenhey-ligen op-zet, was heen getrocken.

89. Maer alzoo die van *Venloe* daer na op nieuws begonnen te twisten, ofte noch niet en hadden wt-getwift, ontbood *Arnald* sijn Amptman *Henrick van Blitterwijk* eerst by hem binnende *Grave* ende van daer naer *Arnhem*, dien hy vermaende, om de gebreken van die van *Venloe* by geschrift en in een bundel te verratten. Op dezen tijd zijn te *Zurveen*, door de sorghvuldige onder-handelingh van *Gijsbert van Bronckhoff* Heer van *Batenburg*, ende in tegenwoordigheyd van

van des Hertoghs Raeden, in 't geheel beslecht alle verschillen, die tusschen *Arnald* van Gelder ende *Ian Palts-grave*, belangende sijn Stift van Munster, tot noch toe hadden steekende gebleeven. Op het iaer 1371. is by ons gewagh gemaekt, hoe *Ian van Hattem*, een zoon van bastardy van *Remald* den drieden, van sijn vader en moeye *Mechteld* niet alleen was begiftighd met de Stad en 't Slot van *Hattem*, maer ook met veele treffelijke erven en op-komsten in de Neder-Betouw. Dan vermits *Geeraert van Kleve* Grave van der Mark door verdragh aen dese brieven was gekoemen, ende die van *Nymegen*, *Thiel* en *Bommel* voor etlijke iaeren hadden bedongen dat de zelve, voor zoo veel haer aengingh, maghteloos zouden zijn: betuyghden op desen tijt, na *Geeraerts* dood, *Ian Vygh* Rechts-gelcerde en Schoutet van *Nymegen*, ende broeder *Henrick van Baersdonk* meester van het Ians Gast-huys aldaer, die eygene brieven by hen luyden gesien ende de zaak zoo als gezeghd geleegeen te zijn. In Schotland verhiel sich in die daegen eenige twijffelingh ofte oneenigheyd, om dat de Koninginne moeder, de dochter van den Hertogh van Gelder, na aflijvighheid van haer man *Iacob* den tweeden, de momberschap van den jongen Koningh haer verval meynde te zijn. Etlijke Schotse Heeren oordeelden mede, dat men aen haer, als wel eer, de heerschappy over den Koningh en 't Rijk niet alleen niet en behoorde te benyden, maer zelfs opentliken te beveelen; te meer zoo sy op 't vergangen iaer niet geweldelyker wjse, maer met gemeene over-draght het bewind had aengevaert; ende nu, zonder ergernis ofte buyten over-tuyginge van schuld, niet gevoeghlyken konde wt-geslooren en als van de trappen gestooten worden; gemerkt sy des Koningh vleesselyke moeder was, ende hoewel een wt-beemisse, alle andere in maeghschap en sichte tot den ommandighen te boven gingh, ende wt wiens dood ofte ongeval andere eenigen hoop maer de moeder niet dan treurnis en rouw had te verwachten. Niet te min de meeste adel stemde haer tegen, ende voor al was haer in de wegh de redeningh en het ontzagh van *Iacob Kennede* Opper-Bisschop van *S. Andries*, die wijd en breed weydende, gingh wt-leggen, dat volgens de oude keuren en gewoonten, men een ofte meer van de ver-naemste des lands plaegt wt te kieser om het Rijk te bedienen, ter tijt de Koningh van lichaem en vernuft bequaem wierd om den stoel te betreeden. Dien volgens wierd aen de Koningin wel geoorloft over de op-voedinge des Koningh te staen, ende haere andere kinderen (te weeten *Sander*, *Ian* endetwee dochteren) zelve op te voeden, maer niet om sich met het stuck van regeeringh ende land-zaeken te bekommeren.

1463. 90. Omtrent de Paes-heylich-dagen bestond *Adolf van Egmond*, niet tegenstaende de zoo onlanxe vorige † verzoeninge, een onheyligh en onloffeligh werk te pleegen, toonende meeren meer dat hy een man van twee woorden ende niet veel eeren waerdigh was. Hertogh *Arnald* had onder zyne hovelingen twee gebroeders *Warner* en *Arend Prangen*. Dese door sijn beffel van de *Grave* naer *Arnhem* gaende, kooften haer wegh, om *Nymegen* immerste mijden, door het gebied van *Kleve*. Niet te min zijn sy by ongeval van *Adolf* beiegend, ende van des zelfs gezelschap, schoon sy vry-geleyde van den Vorst

† Siet op het iaer 1459.

zeyden te hebben aengepackt. De † broeders schendery en geweld verneemende vlooden na de kerk van het dorp *Zellem*, en grendelden de deuren after haer toe. Maer *Adolf* liet de kerk op-loopen, ende beyde (zoo sy aen den hoorn van 't outaer stonden, ende haere armen om het *H. Cruys* hadden geslaegen) met kraght van daer rucken, ende voort naer *Nymegen* sleepen. Soo haest dit den Vorst ter ooren quam, vermaende hy sijn zoon, hy zoude de onschuldige gevangenen zyne huys-genooten op vrye voeten stellen, noch tegen sijn vader en vaderlijke dienaers yet aenrichten dat een zoon en een Christen mis-stond. *Adolf* liet de brieven zoo langh ongeopend, tot dat beyde broeders ter dood veroordeeld en bereeds met het stael waren gerecht, ende zulx voort sanderen daeghs na haere hechtenis. *Arnald* konde hier wt lichtelijken merken, wat een groot ontzagh sijn zoon en die van *Nymegen* hem toe-droegen. Om derhalven door ontijdigh stil-zwijgen geen nieuwen trots en ongelijk over hem te haelen, maekte hy sijn zoon al wederom sijn ampts en des verbonds indachtigh, ende gaf te gelijk last om een Landdagh wt te schrijven. *Adolf* hier mede verdaghvaerd zijnde, alwaer men ook van andere zwaerwichtige zaeken ende van 't after-stallige † hou-
† Siet op
bet iaer
1453.

91. Dit bescheyd droegen de gezanten weder over, ende vermaenden den Hertogh, dat hy, alle hevighheid en eygen-wraek berijden zettende, sijn aanspraek tot den naesten Landdagh zoude goed houden. *Arnald* het guychel-spel merkende, zeyde, dat het langer te vergeefs was op zegelen en verbonden te steunen; daer by doende, dat zyne booden aen de Vorstin

† Tefsemaker wandelt hier op een verkeerd pad, zeggende dese onlusten verweckt te zijn, om dat *Arnold* de broeders van *Prangen*, die by *Adolf* een witten voet hadden ende een dood-slaght te *Niel* in de *Duyffel* begaen, ter dood had gebraght. Wy zijn verzeekerd dat hy hier meer zegt dan hy kan bewijzen. 't En is niet genoegh de leersers door een blind ofte ontrouw verhael niet alleen te verbijstren, maer ook de schuldige vry te spreken en de onschuldige te verdoemen. Een goed Schrijver moet, zoo veel hem moegelyk is, de waerheid zoeken als wt te baggeren en voor te staen, ende liever dingen daer by den rechten grond niet van weet verzwijgen en toe-decken, dan daer door sijn eer en goede vrouw in twijffel en in de waegh-schael hangen.

Y Catharine

lden nes-
ven van
oben, Ian
lidderen.
nes moe-
e naemen
, en Dirk
rder *Wi-*
met aen-
en hoog-
Koningh
was, gaf
d te ver-
nde, mo-
zweerin-
an de En-
door toe-
ne wedu-
stapel ge-
v *Monpen*
erzoeken-
en in alles
f den Ko-
eker; na-
ntslaepen
arijk den
ng in het
op-gepaff,
e hebben,
vervalde.
Dat hy een
te schuipen
Vrankrijk
dier, nes-
, die den
estonden.
heyd van
e af-gezet
oegens de
d'andere
Hertogh,
Hier toe
met *Saer*
an *Gelder*,
ep gingh,
, om ook
et en had-
den, trock
egens haer
te goyen,
est de ge-
lan billijk-
oten voor-
oor-zorge
y tijds ge-
sijn *Ierula-*
t, daer hy
wt spijten
gen waren
vteenhey-
laer na op
och niet en
sijn *Ampt-*
hem bin-
m, dien hy
e van *Venloe*
tten. Op
ghvuldige
Bronsbosch
oordighheid
van

Catharine af-gevaerdighd noch onlanx waren gestuyt, ende door de zelve die de Prangens om hals hadden geholpen, tot aen de poorten der Stad (hy en maekt de Stad niet naemachtigh, doch meynt moegelijk de Grave ofte Goch) mede gelleept ende daer eerst los gelaeten: maer dat sy, om hem te verbluffen en spijt te doen, door de Stad ende voorby fijn Hof waeren gereeden. Adolff fiende fijns vaders hert tegens hem vergald, is voort naer Bruyffel by fijn oud-oom den Hertogh van Burgondien gereyfd. Aldaer een luttel hebbende gepleyftert, gaf sich met gevolg van eenige edelen voor de tweede reys op fijn Ierufalemfse reys; van waer hy, Ridder geflaegen zijnde, sich dadelijken weder naer fijn oom heeft gehaest. In het weder-keeren, ontmoetede hem te Molini (een Stad in 't gebied van * Morea, wefende een deel van Griekenland) Hertogh Willem van Saxon, ende hield daer mede langen tijd mond-spraak. Korts daer na fchiep hem fijn oom Ridder van 't gulde vlies, door wiens aenraeden en voor-spraak hy daer na binnen Bruyffel houwelijk aengingh met de dochter van Karel van Bourbon † Catharine, welkers zuster aen den zoon van Philips Karel den Stouten te vooren was getrouwd. De bruyloft wierd zonder fijn vader den Hertogh van Gelder, dan in 't bywefen (zoo men giff) van fyne moeder Catharine, aldaer in 't Hof, geheeten den Kouderbergh, gehouden: die hem te goed liet, om daer mede zyne bruyd te beschenken, de * 17000. goud-guldens, waer voor sy Lobed en het Tol-huys bezat, ofte in stede van dien zoodanige brieven, als sy van haers mans wegen by sich had leggende. Adolff naer huys koemende bequam al wederom, op het voor-bidden van fijn oom Willem van Egmond, by fijn goed-hertigen vader vergiffenis, als mede de Vorstin Catharine fyne moeder, welke door groote onduytfheyd en onverftand menighmaelen haer huysheer had vertoornt, met fijn ftam-huys te vernederen, ende haere Koninghlyke voor-ouders op te haelen, hoewel Arnald (ware het de pijn waerd geweest) geene geringer voor-zaeten had konnen op-reekenen, de Nassouwffe aen d'eene zijd, ende aen d'andere zijd de Rad-bodens Koningen wel eer van Vriesland, ende voorteelers van de over-oude Heeren van Egmond, die de Graven van der Mark (want haer vader slechts een gebooren Grave was) inde waegh wel konden op-haelen.

* Peloponnesus.

* Siet op het iaer 1461.

1464.

92. Maer gelijk een ongeluck zelden alleen koemt, wierd Arnald in de Schrickel-maend deses iaers door een droevige tijdingh wt Schotland wederom verbaefd, dat te weeten zyne dochter de Koninginne Marie op het eynd van 't vorige iaer was over-leeden. Sy was op 't laetste half geraect in een quaed gerucht van ontuchtheyd, daer nochtans onse schriften en hier-

† Tefsemaker verdient alhier een plack, alzo hy ze geen Catharine maer Margriet noemt. Sy was dochter van Karel den eersten dies naems Hertogh van Borbon ende Agnes van Burgondien, ende aldus een spruyt van een Koninghlyke en d' alderedelste ftam van 't Christenryk. Ick moest dit met een woord aentrecken, om dat de Heer Pontanus van hare moeder geen vermaen en doet. Sommige willen, dat Adolff haer eerst heeft ter kerken geleyt in het iaer 1465. na de gevangenis van fijn vader.

landfche Schrijvers niet een woord van en reppen, ende eenige * Schotfse haer te vooren voor eene door-luchtige wt-muntende en over-ftemmige Vorstin hadden wt-geroepen. Het lichaem wierd begraven in het Koninginnen Gods-huys, van haer geficht ende verrijkt. Arnald liet daer op van ftonden aen bede- en rouw-daegen afkondigen, ook in de Steden en vlekken de klokken luyden, belastende mede fyne Ampt-luyden, haer wt-vaerd te houden, ende alles te doen na den fleur van die over-geloovige eeuwe. Hy had omtrent den zelve tijd den vier Hoofsteden t' Arnhem een dagh geleght, welken hy om dese reeden liet weder-bieden, op dat sy alle met hem zouden droeven. Maer etlyke Steden-gezanten bereeds t' Arnhem zijnde, zeyden, *fyne dochters over-lyden ben van herten leed te zyn; ende dat vorder de fchattinge ofte de helfte der zilver, die nu als een gewoontlyke last was in-gesloopen, huns oordeels niet alleen en ftreed tegens het * verdragh van Batenburgh, maer ook tegens den oorber en oude keuren der landen, dat daerom fyne Vorstelyke genade dese ongelden geliefde te staeken, ende sy ook daertoe haer beste zouden doen.* In die daegen vermaende de Hertogh den Vry-heer van Kulenburgh, dat de Iaer-merkt van Kulenburgh omtrent midden-soemer, tot naedeel en af-breuk van fyne burgers en onderzaeten van Bofinchem, wierd gehouden, ende hierom ernstlyken verfocht dat die namaels mocht op-houden. Heer Gevaert gaf tot antwoord, *dat 'er geen merkt tot fignent en was welke by fijner voor-ouderen tijden daer niet en ware geweest; wt-gezondert dat de Ians merkt alleen een dagh verschoot en laeter quam; eensdeels om dien Opper-beyligh te beter te vieren, eensdeels ook om de fichtelyke en yverige vermaeningen van broeder Brugman; daer by voegende, dat die van Bofinchem veel meer fchuld hadden, die haere kerk-mis (van ouds de Peters-markt genoemd) rechtvoors drie ofte vier daegen vroeger hielden dan sy plaghen, tot blykelyke schade en ongerijf van die van Kulenburgh; zijnde niet te min te vreedden, indien 't fijne Hooghend zoo goed dochte, fyne Iaer-markten op den ouden voet en tijd te houden.* Wat voortt Ian Brugman belanght (waer van zoo effen vermaend is) dees was een Franciscaner Monick, ofte (zoo andere willen) een van de Minder-broeders, een man van een ftrengh leeven, en driffigh boven maeten in het volk te onderwijfen. Want merkende de verdorvene zeeden in zwangh gaende, ende allerley staeten en geflachten van menschen in der zonden vuylichheyd gewenteld, is meest wtgevaeren tegens de geylheyd overdaed en gierigheyd der Geestelijken, tegens de onrechtvaardigheyd der Overheeden, en ontallyke boofheeden van de gemeente, zonder met yemant door de vingeren te sien: heeft, als van God bezeeten, de over-hangende rampen, de buyten- en binnen-oorlogen, onmijdelyke neder-laegen, ende 't geen in vijftigh iaeren daer na schier is voor-gevallen, zoo duydelijken voor-gefpelt, dat de nakoemelingen hem als voor een Godlijck waer-zegger beroemden en aenningen. Ick bevinde, dat hy te Groningen eerst heeft geleest, ende dat voort twee iaeren het gezelschap van de Minre-broeders binnen Amsterdan was in-gevoerd, door Brugmans † yverigh aenraeden ende betooverende wel-sprekenheyd,

† Al kond ghy kallen, als Brugman. Brugman zoekt zielen, en ick zoek geld.

daer

1464 daer de luyden hier rond-om en over-al den mond van vol hadden.

93. Omtrent dientijd belced *Ian van Lawijk* Vorstelijke Rent-meester des lands van *Bueren*, in de schuld te wesen van het Dom-heeren Gods-huys binnen Utrecht. Voor hem stonden in als borgen *Henrick van Bronkhorst*, *Arend van Steyn*, en *Ian van Thiel*. De schuld sproot wt seekere erven en in-komsten der kerspelen *Malsen* en *Triecht* in het gebied van *Bueren*, waer van *Laurick* bruyker was geweest. 't Gemelde Gods-huys schreef t'elkens met mis-noegen aen den Hertogh, dat zyne onderzaeten haere goederen in pacht hebbende, sich niet alleen en be-riepen aen Hoven welke het Gods-huys niet en kende, maer ook zomtijds met geweld en dood-slaen de banken stelden. De waerom was, dat het Gods-huys wt des Paus naem sich de maght aentrock, van haere land-zaeten te verbannen, te vervloeken, ende de ziele tot in de helle te verdoemen. Onder de welke zoo *Ian van Rossen* Vorstelijke Raed en Ampt-man van Thiel met meer andere hooge luyden waren, verklaerde *Arnald*, dat sijns oordeels haer doem en dreygementen niet hechten en konden op yemant, die te voren met recht niet waere over-wonnen, ende welken de zaak niet aen en ging, ende zoo voort. De Amersfoorders maekten den Hertogh en sijn zoon mede de ooren warm, over al het ongelijk dat *Hubert van Kulenburgh* hunne burgery en onderzaeten daeghlijx aendeed; ende zochten het voor haer deur schoon te maeken, zoo sy hier ofte daer den Gelderssen wederom een neep hadden gegeven. Het liep ten lesten hier met zoo hoogh, dat de Vorst moeft belooven *Hubert* maet te stellen, ende te doen dat recht was.

94. Vermits op desen tijd de twee-draght en over-langh ingekropte haet tusschen *Arnald* ende die van *Nymegen* op het hooghste was gekoemen, die mede *Arnben* en *Zutveen* hadden op-ghe-stookt, ende des Hertoghs geslaegene vyanden, onder andere *Vincens* Grave van Moers soo goed als vooghd over Gelderland gestelt, en in spijt van den Hertogh lief-kooftden, docht het den Hertogh tijd om zyne tanden weder te laeten blinken, ende het schild en goede vrienden by de hand te neemen. Waer over de Vorsten van Gelder en Kleve sich nauwer dan oyt te voren vereenighden, ende *Vincens* om dit sijn boos en ongoddelijk gepoogh te gelijk vyandschap en oorlogh aenzeyden. Maer *Catharine* en *Adolf*, geene tegen haer man, dees tegen sijn Heer en vader, in eer en meer op-staende, stelden rechte-voort het schelm-stuck in 't werk, waer van sy dus langh in 't verborgen zwanger hadden ge-gaen. Want na dat *Catharine* haer man nu me-nighmael onwaerdelijken had toe-gefnauwt ende veel smaeds beroont, had echter *Arnald* (acht slaende op der vrouwen knibbeligen aert ende synes gemaelinnes eer) een ruymen tijd dese prat-kunst en steegheyd met goede oogen aengesien, op hoop van beterschap. Doch alzo sy haere oude kueren niet en konde af-wennen, ende haer nu volwassen zoon *Adolf* in alle ver-keerdheyd, en syne onstuymige driften sterkte, gingh ze *Arnald* eyndelyken van hem wijfen, doch, op het smeeken van syne vrienden, door een onbedachte en schadelijke barmhertigheyd weder aenneemen. Sy hier door meer geatgerd dan verbeterd, om haer man onder den voet en *Adolf* op syne stoel te helpen, zagh wel dat sy

daer toe hulpers van nooden hadde. Onder dese waren in 't byzonder die van *Nymegen*, die zonder veel aenporrens van zelfs quamen aengeloo-pen. De vordere Steden met die van *Venloe* lieten sich verleyden door dese bel-haemels; wt-gezondert die van *Ruermond*, die haer eer en eed beter betrachtende, hun Heer en Hertogh tot het wterfte en in syne meeste iammeren getrou-we bleeven. Om dit zaligh en loffelikh werk ge-voeghlyken ten eynde te brengen, booden ook hun dienst aen de twee gebroeders *Otbo* en *Hen-rick van Byland* knaepen, ende noch een driede geheeten *Cornelis van Merwijk*. Dese rouwe maets gaven raed, dat men in tegenwoordigheyd ende met wille van den zoon den vader lichte-lyken zoude konnen grijpen, ende voor sijn lee-ven langh in het een ofte 't ander Slot op-sluytē. 't Welk als het onder belofte van stille te zwygen was aengediend, heeft d'een d'ander voort met den duym op den mond en op-geheevene ving-eren bystand en trouw gezworeen. Dese aenslagh beviel † *Catharine* en *Adolf* zeer wel; te meer alzo de Kerst-heyliche daegen voor handen wa-ren, welk men gewoon is in korts-wijl en dertel-heyd over te brengen. Doch om dat *Adolf* over de onthalzinge van de * *Prangens* by sijn vader noch in een zwart blaedie stond, vond hy voor al noodigh, door sijn oom *Willem van Egmond* sich al weder den wegh te baenen tot verzoeninge, aen wien hy, als een groot schijn-heylich, ende het hoofd buygende als een bies, sijn innerlijk leedweesen over die daed te kennen gaf, ende vorders van sijn waerden vader genade en geen recht verfocht.

95. Den vader door den oom bepraet zijnde, is *Catharine* omtrent de Kerst-mis eerst naer de *Grave* getrocken; ende, nadien sy laet in den nacht aenquam, heeft *Arnald*, hier van verwit-tighd, sich terstond wt sijn lede-kant op-gelicht, en haer zeer gemeensamlyken omhelst. Ende alzo liep die nacht ten eynde; de vrouw sich verheugende over haers mans goedertierenheyd, ende den man over syns vrouws onverhoopre beleefdheyd. Daer na is *Adolf* op drie Konin-gen syne moeder gevolghd, ende insgelijx, als een liefen eenigh zoon, met wt-gestreckte armen van den goeden Heer ontfangen, die geen quaed altoos en wist noch quaed en dacht. Ende wie zoude sich voor zulke Duyvelsse streeken en slaegen konnen hoeden? ende sijn naeste bloed, vrienden en vermeynde Christenen zoo een schandigh stuck toe-vertrouwen? gelijk eertijds *Socrates* zeyde, wanneer hem zeeker ondeughd op straet een oor-band had gegeven, dat het iammer was dat men zulke ongevallen voor heen niet en konde weeten, om by tijds daer op vervat te zijn en een storm-hoed op het hoofd te zetten. Alldoen hield men eenige daegen Vastel-avond en open Hof. 't Was op dien tijd zoo een strenge kōnde, ende de graften zoo hard met ys toe-ge-vroosen, dat men van buyten een veyligen toe-gangh had tot op het Slot. Weshalven *Arnald* het ys beval te breeken, en bijtten te maeken, om alzo den overgangh te beletten. *Adolf* over-leggende dat met het ys ook sijn verraed zoude gebrooken worden, bad sijn vader een deel

† *Iam non Catharina, sed catharina luesque suo-rum, Medea seculi sui*, ut loquitur in alia te & de alio foeminæ monstro Georg. Bucha-nanus.

* Siet op het iaer 1463.

1465.

reppen, * Grotz
por eene
beimige
Bucha-
naus.
lichaem
ds-huys,
liet daer
gen af-
de kloc-
luyden,
doen na
Hy had
d-fteden
om dese
met hem
gezanten
s dochters
ende dat
, die nu
buns oor-
tragh van
en oude
te genade
k dser toe
ermaen-
lenburgh,
ent mid-
syne bur-
terd ge-
ocht dat
Geraert
sijent en
r niet en
rke alleen
s om dien
ook om de
broeder
efinchem
is (van
drie ofte
tot bli-
enburgh;
Toogherd
in ouden
Brugman
is) dees
andere
den man
maeten
ende de
t, ende
schen in
heeft wt-
en gie-
onrecht-
ke boof-
yemant
God be-
buyten-
laegen,
schier is
gespelt,
Godlijk
n. Ick
zeft ge-
zelfchap
am was
gh aen-
enheyd,
an zocht
daer

1465. van 'rys gaef en ongescheurd te laeten, om aldaer met de Iuffrouwen, zoo hy zeyde, ende 't vrouwen-getimmer sich wat te vermyden. Maer dit spel is haest in treuren veranderd. Want op den vierden dagh daer aen, die tot de wt-werkinge van het opper-schelm-ftuck was voor-besteemd, terwijl *Adolf* met sijn neve *Frederick van Egmond* in 't schaek-bert zat en speelde, quam 'er een boode die hem ter zijden afriep ende in 'toor beet, dat die van *Nymegen* na het avond-mael en den dans by de hand zouden wesen. Want sy schaemden haer noch quanzuys om zoo een vuyle daed te bedrijven in 't gesicht van de sonne en van de wereld. *Adolf*, als van geen ergh weetende, hervatte sijn spel, ende sijn vader ootmoedelyken aen den dijsch leyden- de, nodighde het andere gezelschap na den eeten tot het speelen en dansen; want hy wilde (na sijn zeggen) dien nacht op-blijven ende met haer eens lustigh wesen. Dan de vader een eerlyke verschooninge neemende op sijn vaek en olderdom, vertrock naer sijn kamer om te slaepen.

96. Nauwlijx was hy op syne rust, of de opgemaekte moordenaers quamen wt bestel van zyne vrouw en zoon met geweer in de zael springen, ende, alzooy wat langhsaem wierden ingelaeten, met kraght in-barsten. Daer na de bloote klingen tegens den Hertogh keerende, liepen na sijn bedde en ruckten hem wt de laekens. Hy niet weetende wat'er te doen was, vraeghde vast met beduyzelde sinnen na sijn zoon of hy leefde ende hoe 't met hem was geleege; giffende dat (mogelijk) het Slot van den vyand was over-rompeld. Doch *Adolf* hier op voort in de kamer stappende, sprack: *Mijn Vader, het moet nu zoo wesen, wel aen volghet my.* De vader zeyde met traenende oogen, wat hy misdaen had, om zoo gevangen en aengepact te worden, niet anders dan een moordenaer ofte struyk-roover? Doch alles om niet; men liet hem nauw zoo veel tijds om sijn onder-kleed aen te schieten. Ende aldus wierd de goede Vorst, op een tijd dat men geene honden zoude wt-geiaecht hebben, half naekt en met de slaep-muts op 't hoofd geleyd over dat ys, 't welk hy te voren sijn zoon te gevalle heel had gelaeten. Over het ys naer de Maes, die insgelijx toe lagh, gesleept zijnde, zagh aldaer de andere schenders van *Nymegen* hem in-wachten. Doen had hy goed te begrijpen, dat hem dit bedrogh van sijn zoon en vrouw was gebrouwen; want die sijn slaep-kamer hadden op-gebrooken waren vermomd geweest. Over de Maes wierp men hem opeen paerd om voort naer *Nymegen* gevoerd te worden. Doch op sijn veel-voudigh smeeken braght men hem eerst naer *Lobeth*, ende 's nachts daer aen (misschien wt in-beeldinge dat hem de Vorst van Kleve van daer moght haelen) naer het Slot van *Bueren*. Alhier wierden hem tot wachters besteld zyne bitterste vyanden, die nu lust hadden om met hem den spot te drijven. † Op dat de seltery zyne volle leeden moght hebben, beval *Adolf* met een sijns ooms zoon *Frederick van Egmond*, die te *Grave* by hem was, aen banden te

leggen. * Soo haest dit gerucht den nabuerige landen ende voorts het geheel Christendom door-liep, verfoeyde yeder een zoo een Turxe wreedheyden verradery. Hertogh *Ian van Kleve* ten hooghten beschaemd en getoord, en konde sich niet in-binden van in verwijt en hevighyden tegen syne zufter de Vorstin van Gelder los te barsten, de grouwsaemheyden van dien handel ontleedende, ende haer voor-werpente, dat sy God, de eerbaerheyden, het gemeyn geroep, de eer van haer gellacht en der landen rust voor oogen houden ende haer man syne vryheyden zoude wederom geeven, alzooy hy raed wist de krackeelen tusschen vader en kind te middelen. *Catharine* gaf tot bericht, dat zoo hem de aenleydende redenen hier van bekend waren, hy wel anders zoude gevoelen, ende ook, bloeds halven, anders behoorde te gevoelen. Vorst *Ian* ontbood wederom, dat hy over-begeerigh was de waerom daer van te weeten, ten eynde hy sijn naeste bloed ontschuldigen, ende al de wereld den mond moght stoppen.

97. *Adolf* onder dit sijns vaders ampt en de zorgh van 't gantse Vorstendom sich aen-eygende, heeft *Egbert Kuypen* den tol te *Salt-boemel* en *Harwerden* voor drie iaeren verpact, het verschil tusschen die van *Venlo* en *Thiel* beloofd af te maeken, mede over den tol te *Affelen* aen de Maes gehandelt, welke den Ridder *Willem van Vlodorp*, als een leen der Graven van *Heurn* en *Loon*, van syne ouders was aenge-erfd. Hy tilb-zackte en dreyghde sijn gevangen vader zoo langh, dat hy 't zaemen met de Vorstin de landen van haeren eed ontfloegen, en last gaeven aen den onderzaeten *Adolf* als hun Heer te gehoorsaemen, betuygende, dit haer ongevynsde en wterste wille te wesen. Volgende dit snoer is *Adolf* op den 15. van de Louw-maend by die van *Doetsburgh* in-gelaeten en gehuld. Het hand-vest daer van spreekende was gegeeven ten over-staen van *Ian Heer van Egmond* den iongen, Heer *Oswald van den Berge*, *Mathijs van Eyl* en andere meer. Middeler-wijl spaerden syne oomen de Hertogh van Kleve en Heer *Willem van Egmond* geene moeyten, om *Adolf* tot betere sinnen te beweegen. *Adolf* gaf den Klevenaer de eynden weder in de hand, vraegende wat hem tot alle dese bekomernis en nieuws-gier aenporde, daer doch hy en zyne regeeringe onberispelijc waren; ende hem betijgende, dat hy de ervenis van *Geeraert van Cleve*, welke syne moeder *Catharine* voor de helfte toe-behoorde, in 't geheel naer hem had getrocken en in-gesloct. De Vorst van Kleve met goede redenen sijn doen bekleedende, zeyde onder andere, dat de boedel van *Geeraert* zeer bekommerd was, ende *Catharine* verdaghvaerd zijnde om te sien wat haer te goede moght koe-menniemant had gezonden; dat hy echter al noch dese zaek over-boodigh was te itellen tot het zeggen van de Ridderen *Ian van Gemert* en *Mathijs van Eyl* aen zyne, neffens *Osbo* en *Henrick van Byland* aen d'andere zijde. Hy en verzweegh ook niet, hoe *Adolf* onlanx *Vijgh* van sijn Burgh-graefschap verstootten, *Ian van Heukelom* wt het bedde naer de gevangenis gebraght, neffens

† De tijd van dese gevangenis staet wt-gedruckt in dit latijns rijmken:
Et do Let Arno LdVs tetto Modò CarCero
CLaVsVr.

* Tesselmaker staet hier al weder een mis-slagh, verbaelende dat Ionck-beer *Frederick* als een mede-pleeger sijn neve *Adolf* in het verzeekeren van den ouden Hertogh zoude hebben geholpen.

1465. andere die van *Nymegen* beter bekend dan hem, ende de Kleefse boerschappen by *Schulenburg*, in den tijd van 't bestand, door *Philips van Burzondien* 'telkens tusschen beyde gekoppeld ende door *Adolf* zelve bezegeld, onvoorziens had wtgerooft ende aen koolen geleght: schimpelijken daer mede droelende, dat *Adolf* syne regeeringe loffelijk, ende *Arnald* sijn Heeren lieven vader noemde. De Dekens van *Utrecht* klaegden in die daegen op nieuws over de Geldersse, ende dat hunne thienden in de Betouw, zoo wel als de wereldse goederen, tot het op-maeken en onkosten der dijken 'telkens werden bezwaerd en aengeslaegen; om welke voor-stellingen te overweegen *Adolf* een zit-dagh liet wt-schrijven. De Kolenaers waren mede tegens de Geldersse ofte die van *Nymegen* gekant, de welke, alzo sy ze vermaenden om door een nieuwen zoen sich van des Keyfers † ban te bevrijden, ende niet alleen geen gehoor en kreegen, maer ook hun burgers in vreedige tijden werden af-gezet, wederom met een ofte twee wt-leggers op den Rhiijn tegen over *Duyts* de Geldersse verboden den stroom op ofte neder te vaeren.

98. *Adolf* middeler-wijl vermoedende dat die van *Ruermond* door sijn oom *Willem van Egmond* wierden verhard, liet alle des zelfs in Gelderland geleegene goederen aenslaen, ende mede van hem beteringh verzoeken van de schade, in het bevechten van *Ventoe* by hem geleeden. Daer behalven vertoonde hy in drie onderscheydene brieven * houdende aen de Overigheyd van *Doesburgh*, dat, nademaal Heer *Willem* voor desen vier mannen van leedige leenen wegen zyne Heerlijckheyd van *Baer* had verkoofen en beeedight, met naemen *Oibo Kuser*, *Barend Gruter*, *Ian Veer* en *Herman de Boose*, ende niet te min niet alleen en verzuymde dit sijn leen van 't Vorstendom te verheffen, maer ook sijns *Adolfs* hulde moedwillighlijken had op-geschreeven, sy daerom dese haere Raeds-vrienden wilden onderrichten en daer toe houden om hunne vorige manschap en eed op te zeggen. Welke gewapende beeden zoo veel vermoghten, dat de voorzeyde mannen sich benoodighd zaegen dit voordeel en de vriendschap van Heer *Willem*, ofte anders haere stoelen op het Stad-huys te verlaeten. *Vincens* Grave van *Moers* (wiens zuster *Willem* had tot een bed-genoote) om dit loopend vuyrtien te stutten ende desen slag te breeken, verwierf by *Adolf* voor sijn zwager zoo veel, dat hy onder zeekeeringh moght naer *Arnhem* koemen. Doch wanneer sy beyde aldaer *Adolf* wilden groeten, keerde hy ze onwaerdelijken den neck toe zonder een eenigh woord te spreken. *Vincens* die met *Adolf* een woord in 't vat hadde, ende van hem boven de vorige † wt-stellen noch tien volle iaeren had verworven, vraegde hem in 't byzonder, wat hem deerde. *Wy beboeten hem*, zeyde *Adolf*, in 20000. *Rhijnse gold-guldens*, ofte dat hy in plaats van die de in-komsten van den tol te *Ysseloord* zal betaelen, ofte den tol laeten vaeren. De Heer van *Egmond* wt *Vincens* mond zulx verstaende; *Siet dit is 'er de dank af*, sprack hy, dat ick sijn vader zoo dickmaels heb verbeeden, ende de verschillen tusschen sijne Steden beslecht: die my mijn lieven broeder, sijn eygen vader, ende mijn zoon ontroofst heeft, dreyghet my ook myne middelen te ontroofen. Na dese redeningh is *Willem*, last gelaeten hebbende aen *Vincens* om sich van zyne zaeken naerder met *Adolf* te bespreken, met een grijnigh

hoofd op sijn paerd getreden, ende met een eenigh dienaar naer het Slot te *Baer* gereeden: van waer hy aen Hertogh *Ian van Cleve* (ende eenige Steden met naemen *Wageningen*) dit sijn weder-vaeren, ende voort al den meyn-eedigen handel en trotz van *Adolf* in 't breed en om-standelijken over-schreef, biddende den Vorst, hy wilde de gerechtighyde ende de dickwijls met den nu gevangen Hertogh vernieuwde verbonden hand-haeven, ende sijns zwagers deerlijke banden op zyne weder-spannige Steden en eer-vergetenen zoon verhaelen en wreken. De Klevenaer dese brieven in de opentlijke vergaderingh van zyne Raeden en Standen af-leezende, die hem nochtans den oorlogh ontrieden, schickte hem voort tot de wapenen, te meer zoo *Adolf* de werzocht, ende, in stede (zoo hy voor-gaf) van synes moeders houwlijx-goed, daer noch yet aenschortede, de *Duyffel* met het Stedeken *Wachtendonck* gezind was in te houden. By hem verwoegden sich de Vry-heer van *Egmond* met sijn zoon *Frederick* (die doen ter tijd wt syne boeyen was ontsloopen) als mede de *Kulenburger*, de Heer van *Bockhoven*, en andere meer, die met een bysonderen ofte algemeynen haet tegens *Adolf* waren ontsaeken. Echter sloot de Klevenaer in sijn * ontzeghs-brief buyten alle de geene, die hun eenigen en wetlijken Heer Hertogh *Arnald* al noch bestandigh by-bleeven. Derhalven begonde de Vorst van *Cleve* het vlacke land om *Nymegen* af te loopen, ende met damp en dood-slagh alles te vervullen waer hy heen trock. Daer na † heeft hy sich benaerfticht om *Goch* te belegeren, 't welk hy echter wederom verliet, na dat aldaer door een kogel wt het land der leevende was wegh geruckt sijn spits-broeder *Arnald* Grave van *Beuthem* en Heer van *Steinworden*, dien hy op den 16. van de *Schrickel*-maend binnen *Cleve* liet begraeven. Op den 18. van de daer aen volgende *Lente*-maend hebben de Kleefse wt *Emmerick*, door een loofen streek van wijn-tonnen die sy met water hadden gevult ende naer *Weel* in de *Lyners* gevoert, de poorters van *Dortchem* verbystert en wt-gelockt, ende der zelve 70. eensdeels geslaegen, eensdeels gevangen mede genoomen. Wijders heeft Hertogh *Ian* de vleckte *Wees* by *Goch* in-genoomen, ende die van *Nymegen* in den *Mey*-maend tot een kamp wt-dae-gende, 3000. schaepen wt de weyden gedreeven, ende 400. van de burgers, die daer over wt-valende met een dol hoofd en ongeschickte geleeden hem na-ioegen, binnen *Kleef*-stad gebonden gebraght. *Adolf* niet min rap tot de wrack en wapenen, braght in der yl zoo veel volx als moegelijk in 't geweer, waer mede hy het gebied van *Cleve* weder gingh bezoeken, de voor-steden hier en daer in den brand stack, en 'telkens met veel plunderagie en gevangenen naer huys toe keerde. Hy vermaende mede, neffens andere, den Stad-houder van *Gelder* Ridder *Ian van Arendael* Heer te *Welle* sijn Raed, over en weder, wat hem te doen stond, ende maekte die van *Nymegen* tot de oorloghs-lasten te graeger, onder beloften van haere gevangenis ende toekoemende schade te zullen af-goeden.

99. Dan vermits by dese gelegentheyde de Geldersse kriijghs-luyden de landeryen, koop-luyden en Kloosters van *Brabant* leed en kragt

† Sequimur hic Testmacherum usque ad finem ferè capituli.

* Literæ clarigationis.

1466.

1466. aendeeden, waerschowde Hertogh *Philips van Burgondien* (gelijk de Groote van haer mindere geen ongelijk willen verdraegen) *Adolf* wel scherpe-lijken, hy zoude zich wachten van zulx voort-aen meer te beginnen. Waer over *Adolf* met een deel van sijn voet- en paerde-volk naer beneeden is gezackt, ende onvoorfiens t'eyndens de Betonw in de Heerlijkheyd van Kulenburgh in-gevallen; wt zaek Heer *Geeraert* sich met den *Klevenaer* verklaert hadde. Maer vermits dese troppen te vuyr en te zwaerd alles af-liepen, deden de burgers een moedigen wt-val, ende booden, met haer mede-standers, den Gelderssen moedigen tegenweer, zoo dat veele der zelve in 't gevecht onder de voeten ende de overige op de vlucht wierden gebracht. Onder andere struykelde hier de *Tollenaer van Thiel*, een wel gesien man, ende die by den Ionk-heer van Geldereen schreef voor wt had. *Adolf* zyne gezwackte maght naer Thiel voerende, had een deel van 'theyr onder het beleyd van *Otho van Weeren* naer Holland voor wt gezonden, om aldaer het Slot en Stedecken van *Yffelsteyn*, het erf-goed van sijn oom den Heer van *Egmond*, te schande te maeken; 'twelk als van volk en sterkte quaelijken voorfiens, by *Otho* met kleyne moeyten en weder-stand is over-rompeld; die desen onaengesien de inwoonders niet alleen enplonderde, maer de heele Vestinghe schier over hoop wierp, spaerende zelfs geen Kloosteren ofte Gods-huyfen, ende met den onweerbaeren hoop als kraem-vrouwen en stock-oude-luyden on-riddertlijken leefde. Dan alzoo dese kloeke oorloghs-mannen, rijkelijk met roof behan-gen, naer *Gorichem* in 't land van *Arkel* het hoofd keerden, zijn aldaer de meeste by den kop gevat ende naer de boeyen geleyd. 't Gebeurde dat eenige wt de stock breekende naer 't *Minderbroeders Klooster*, andere naer de kerk van den *H. Geest* toe liepen, op dat hen de heyligheyd van die plaetsen tot beschuttinge moght dienen. Maer geen outaer en moght haer baeten, die de kerk-schendery voor geneught en korts-wijl hadden gehouden. Ende daerom zijn sy te gader wt last van *Philips van Burgondien* door den † *Momber van 't Hof van Holland* naer 's *Graven-hage* gelleept, ende op den 26. van de *Grasmaend* opentlijken daer onthalt; behalven op den 29. des volgenden maends noch 25. Aen vier van dese (vernaemde mannen van *Nymegen*, die by de plonderinge van *Yffelsteyn* niet tegenwoordigh, dan alleen aen de *Leck* waren gelaeten om de schepen waer te neemen, op dat het leger van afteren den wegh en over-vaert moght open houden) wierd' op het voor-bidden en ten aen-sien van hunne maegen, het kerk-hof noch ver-gund: delichaemen der overige schenders wierden tot schrick en toon op een rad geleght, om dat sy in tijden van vrede met kraght van wapenen Holland in zyne rust hadden gestoort, ofte, zoo ick vermoede, een Heer dienden, die om syne goddeloosheyd by al de wereld verfoeyd en ongeacht was, noch by 't leeven ende in on-dank sijns vaders eenigh recht konde hebben om te gebieden ofte oorlogh te voeren. Siet hier bereeds de bittere vruchten van op-roerigheyd ende het wel-verdiend loon van dese herffen-loofe en roekeloofse vennooten.

† *Procureur generael, Advocaet fiscael.*

100. Ick bevind, dat *Adolf* op dien tijd (buyten twijffel om het vast houden van sijn vader) aen den *Pauffelijken doem* vast zijnde, alles deede om daer van ontslaegen te worden, ende ook eyndelijken daer van ontslaegen is door bekruy-pinge en op het verfiert te kennen geeven van de *Doen-heeren van Santen*: doch vermits dat de vry-brief by de tafel-houders van *Bruggen* langh had geleegeen eer sy aen het Gods-huys te *Santen* wierd behandigld, beloofde *Philips Schoon*, een lid van het Gods-huys aldaer, aen *Adolf* dade-lijken af-laet, hy zoude slechts (siet hier den aert van de tongh-schraepers) goeden moed schep-pen, alzoo hy onschuldigh met dien ban was be-zwaerd. Na dat *Adolf* † op het vergangen iaer met op-gerechte vingeren alle oude keuren en gewoonten van *Wageningen* had bezwooren, heeft hy op desen tijd noch wijder zyne genade wt-gestreckt en vergoft, dat alle ingezeene der zelve Stad met haere schepen have en koopmanschap op de tolln sijnre stroomen *Rhijn*, *Wael*, *Yffel* en *Maes* geleegeen, vry waeren keuren en koemen zouden ten eeuwigen daegen; met dese bepatinge, dat sy zeloe ofte hunne dienaers by h'ier goed wesen en du moesten verantwoorden, ende het zelve ook in geene schepen mengen onder tol-baer goed, dan byzonder leggen; ende, of de tollenaer daer voor beducht ware, met een eed verklaeren wat oir eygen goed ware ende dat daer niemand deel aen en had dan sy, op zwaere breuken zoo men anders konde verneemen: doch dat de burgers en schep-luyden effenwel aenwaeren, aen den tol-knechts oorlof vraegen, ende tot een oorkon-dpenningh van elken schip zouden betaelen een oud butken ofte de waerde daer voor. Echter behield *Adolf* voor hem en sijne erven het recht, van dese vryheyd ten allen tijden half af te lossen met 500. *Overlandse Rhijnse guldens*; in welk een geval sy voortaan halve vryheyd gebruyken zouden zonder af-lossinge. Ge-daen by den Hertogh in 't by-zijn van zyne Raeden, *Mathijs van Eyl* knaep en Hof-meefter, *Henrick van Byland* Kamerling, *Govert Fromsojens van Niersdonk* keuken-meefter, ende *Gijbert van Randwijk* Land-rent-meefter. In dit loopende iaer hebben die van *Doesburgh*, denkende op den quaeden dagh, hunne Stad tegen den *Schijvel-weerd* buyten de muiren doen vesten met een wal en byzondere graft, ende tot verval van dese onkosten renten verschreeven. Ende zijn doen mede wt die Stad verhuysd de leer-lingen van de latijnse spraek en vrye konsten, welke tot dien tijd toe aldaer een goed getal plaghten te maeken, ende nu het blinken van de bloote zwaerden en donderen van 't geschut in haer teere ooggen en ooren niet en konden verdraegen. *Adolf* om sijn vorigh verlies niet bezwijkende, gingh op het volgende iaer den oorlogh hervatten, ende het Block-huys te *Malburgh* tegen over den nieuwen *Yffel* met alle voor-raed verzorgen; ten welken eynde hy eenige malderen roggen van *Doesburgh* deed ontbieden, ende op het Slot te *Rosendael* backen, belastende sijn Rent-meefter *Ian van Holbusen* op alles het oogh te houden. Daer na is hy na gehoudeney heyr-schouwinge wt de Stad *Goch* op-getrocken tegen die van *Kleve*, ende het dorp *Moerbergen* neffens eenige plaetsen omtrent *Udenaen* hebbende gesteecken, als mede de voor-steden van *Kranenburgh* en *Kalker* wt-geroofd,

† *Decerpta haec quae sequuntur ex archiis utriusque urbis, partim quoque ex adversariis privatorum.*
loegh

1467. floegh sich eyndelijken voor de tweedemaal neder om *Kranenburgh*: na dat effen te vooren de Kleefse het Block-huys van die van Nymegen, *Put-luy* geheeten, hadden verbrant, daer *Arend Portman*, *Adolfs* kamer-raed, was dood-gebleeven. Maer aengesien die Vestinge van alle nood-durft en volk genoeghsaem was bedaght, is hy naeen kort beleggh met groote plunderagie te rugge gegaen naer *Nymegen*, hebbende voor *Kranenburgh* verlooren etlyke edel-luyden, onder andere *Henrick van Appelteren*, Burgemeester tot *Nymegen*.

101. Daer na is'er over de zaak van † *Kolen* te *Nijs* eendagh aengesteld, alwaer, neffens de Gelderse, vier Keur-vorstelijke gezanten verscheenen. Die van Zutveen anders verlet zijnde schreeven aen *Adolf* en d'andere Steden, dat sy voorgoed wilden houden 't geen aldaer tot dienst van den Hertogh en 't gemeene beste wierde beraemd. Teerstond daer aen in de Sprockelmaend wierd'er slechts voor etlyke maenden een stille-zaet getroffen tusschen *Adolf* ende sijn oom den Vorst van Kleve, op dese voor-waerden; dat *Adolf* sijn vader vry maeken, ende hem *Bueren*, *Lobeth* ofte eenigh ander Slot in 't Vorstendom inruymen zoude, ende niet alleen hem rijkelijk onderhoud verschaffen by sijne moeder, gemaelin ofte elders, maer ook vrydom geeven om te iaegen, vissen, gaen, ende staen waer hy wilde, onder genoeghsaeme wacht hem van *Adolf* by te voegen, op dat hy niet wt den band moght springen ende het land op nieuws ont-roeren. Welk alles *Adolf* aennam op het goed dinken van sijn zwager *Karel* van *Burgondien*. † Hier over zijn brieven gemaekt, waer by *Adolf* alles van waerden hout, ende sijn vader te *Hoewelwijx* tegen over *Lobeth* vry belooft te leveren, om met den Vorst van Kleve mond aen mond te spreken. De Klevenaer liet dien volgende af-kondigen, hoe de veede tusschen hem ende sijn neve *Adolf*, over het vangen van den ouden Hertogh, het verbranden van *Schulenburg* ende de na-lactenschap van *Geeraert* van Kleve, was af-gemaekt, ende dat hy aen *Adolf* en syne mede-standers alle schuld had vergeeven. Ick speure dat aen Hertogh *Arnald* iaerlijx waren toe-geleghd 5000. gold-guidens, om yeder half iaer daer van een driede deel te trecken. Korts daer aen in de Mey-maend had *Philips* van *Burgondien* binnen *Sluyt* een by-een-komste wt-geschreeven, daer, behalven sijn zoon *Karel* en andere Nederlandse Vorsten, de Klevenaer en *Adolf* in eygen lichaem waren, om dese verschillen te bevreedigen. Doch *Adolf* voor onraed vreesende ende diergelijk onthael als hy sijn vader had aengedaen, gaf sich heymelijken aeneen kant; zoo dat de vorige verdragen meer voor-geslaegen als wel in-gewillighd scheenen; vermits *Adolf* 'elkens aerstelde, ende sijn vader als een ledigen kost-ganger en kluyfenaer in eene eeuwige hechtenis zocht te houden; immers ter tijd toe hy met wille van

† *Tessmaker* verbaelt, hoe de vier Keur-Vorsten van den *Palts*, *Ments*, *Trier* en *Kolen*, 's daeghs voor de verheffinghe van 't *Kruys*, door hunne gemaghtighde te 's *Heeren-bergh* waren verzameld geweest, ende, na den om-loop van de vorige wapen-rust, de hier aengetoogene voor-waerden hadden voor-geslaegen, ende op den 16. van de *Wijn*-maend nieuwe en naerdere verdrags-middelen beraemt, welke *Adolf* al mede had af-geslaegen.

hem ende andere Vorsten geheel *Gelderland* onder sijn staf geboogen zagh. Hier op is eer langh gevolghd de dood van *Philips* met recht ofte onrecht gezeyd den *Goeden*, Hertogh van *Burgondien*, *Braband*, *Limburgh*; *Grave* van *Vlaenderen*, *Artoys*, *Burgondien*, *Henegouw*, *Holland*, *Zeeland*, en *Namen*, die by de Vorsten van *Gelder* en *Kleve* in zonderlinge achtinge plaght te zijn. Want in de *Hoy*-maend van *Namen* op *Bruggen* reysende, was aldaer in weynige daegen ziek en dood; een man van 72. iaeren, als hy na den af-gangh van sijn vader *Ian* den *Onverfaegden* (den groot-vader van *Catharine* Vorstin van *Gelder*) 48. iaeren had geheerscht, een Vorst van ongemeene maght en deughden, ende teffens zeedigh en groot-moedigh.

102. In 't wt-gaen van de *Soemer*-maend trock *Adolf* de wapenen weder aen, ende ontbood den vierden burger van *Nymegen* (voorsten, behalven hun wt-rustinghe, met allen noodigen voor-raed en eenige kleyne stucken) naer het dorp van *Elst*, alwaer hy ze met zyne ruytery en benden wilde by-koemen, om alsdan het *Prasster-Blockhuys* tegens over *Arnhem* in de *Betouw*, 't welk de Hertogh van *Kleve* in-had, te beschie-ten, ende met een *Arnhem* aen te tasten, waer van de Heer van *Egmond* door verrassinghe ofte anders meester was geworden, ende het tegen *Adolf* met geweld verweerde. Hy verwittighde mede sijn Stad-houder te *Gelder* den Heer van *Welle* hoe hem was voor-gekoemen, dat de ionge Heer van *Nieuwenae* en *Willem* van *Limburgh* een op-zet zouden hebben, de landen van *Gelre* ende aenpaelende ampten van *Goch* en *Kriekenboek* te over-rompelen. By desen toe-stand van tijden wierd'er tusschen den Vorst van *Kleve* en *Willem* van *Egmond* met zyne zoonen een verbond beraemd tot after-deel van *Adolf*, ende by die van *Arnhem* mede aengenoomen. Want na dat *Adolf* *Arnhem* schier by de 14. daegen zeer vast had beslooten gehouden, moest hy eyndelijken de belegeringhe staeken en sich naer huys begeeven, na dat hy daer omtrent eenige bolwerken op-geworpen ende vol volx had geleght. Insgelijx deed hy rondom *Wachtendonk*, 't welk doen de Klevenaer in zyne vuyften had, ende was vast over-befigh met mannen van oorlogh by een te zaemelen die verstand hadden om zoodaenige werken te verwaeren. Het verlies van *Arnhem* en *Wachtendonk* verflaeuwde *Adolf* zoo zeer, dat hy daerom na eene vrede verlangde, ende aen *Mathijs* van *Kessel* Drost van *Kessel* te verstaen gaf, dat hy, na verscheyde voor-slaegen van besteck tusschen hem ende sijn oom *Ian* van *Kleve*, de *Ridderfchap* van *Nymegen* en *Ruermond* naer de *Grave* had beroepen, ende daer heen *Kessel* mede liet verdaghvaerden. Doch dese vergaedinge is vruchteloos en zonder baet wtgevallen. Dit iaer was vermaerd door de geboorte van dien grooten en ontzaghelijken held *Karel* van *Egmond*, den achtsten Hertogh naderhand van *Gelder*, van wien *Adolfs* gemaelin *Catharine* van *Bourbon* op den 9. van de *Slaght*-maend ten tien uyren voor noens binnen de *Grave* in de kraem beviel.

103. Maer gelijk de *Pand*-heeren van *Kolen* zich doen ter tijd met den Vorst van *Kleve* vereenighden, zoo sloot *Robert* *Palts*-grave *Opper-Bisshop* van *Kolen* (wiens broeder *Frederick* de zuster van *Adolf* had tot eene bed-genootte) wederom een eeuwige bond-genootschap met *Adolf* tegen

1. (buyten
der) aen
les deede
nde ook
r bekruy-
ten van de
its dat de
gen langh
te Santen
boon, een
olf dade-
r den aert
ed schep-
in was be-
vergangen
de keuren
zwooren,
ne genade
geene der
pmschap
, Yffel en
nen zouden
ge, dat sy
fen en dat
ok in gene
n byzonder
ducht w're,
'ware ende
op zwaere
: doch dat
steren, aen
v oorkonden
n een oud
hield *Adolf*
lese oryheid
Overlandse
raen baloe
ge. Ge-
van zyne
f-meester,
Fromfjone
ijsbert van
loopende
ide op den
i Schijvel-
n met een
al van dese
zijn doen
gen van de
e tot dien
n te mac-
zwaerden
tere oogen
Adolf om
ingh op het
, ende het
n nieuwen
ten welken
i *Doesburgh*
: *Rosendael*
er *Ian* van
i. Daer na
wt de Stad
e, ende het
en omtrent
de de voor-
vt-geroofd,
iis utriusque
vatorium.
floegh

tegen den Klevenaer; waer van d'een de Steden *Santen*, *Soest* en *Rees* met het kerfjel van *Aspel*, ende d'ander *Wachtendonck*, *Emmerick*, de *Lijmers* en 't *Rijx-wald* den Klevenaer wederom poogden af-handigh te maeken. Onder dit verdragh stonden dese namen † aen de zijd van den Keur-Vorst: *Grimprecht* Grave van *Nyenaer*, erf-vooghd van *Kolen*; *Ian van Riffercheyt* Grave van *Salm* erf-Maerschalk; *Philips* Grave van *Wynnenbergh* erf-Schenker; *Ian van Hemberge* erf-Kamerlingh van *Kolen*; *Henrick* Heer van *Drachensels*; *Frederick van Hulse*, en *Frederick Rut*, Ridderen; *Scheifart* van *Nieuwode* Heer te *Hemmersbergh* Hofmeester; *Diderick Scherfgen* van *Moerenbooven* Huys-Maerschalk; neffens de Burgemeesters, Schepenen en Raden van *Andermach*, *Bou*, *Nuys*, *Arwileren*, *Lins*, *Berk*, *Kempen* en *Urdingen*: mitsgaeders *Ian Haetsfeld* Ridder, Heer te *Wildenbergh* Maerschalk van *Westfaelen*: *Diderick* Heer te *Blittenbergh* Ridder; *Ian van Haetsfeld* Heer van *Wildenbergh* Land-vooghd van *Isteyn* en *Waldenbergh*; *Godert van Fuytenbergh*, te *Nehem*; *Wichard van Efe* Ampt-man te *Walre*; *Heiderick van Wolf* van *Ludickhusen*; *Bernt de Groene*, *Bernt van Westerbolts*, en *Ian van Beek*; neffens de Steden *Briloon*, *Geisken*, *Ruden*, *Werle*, *Atendern*, *Arnsbergh*, *Meenden*, *Reekelinghusen*, en *Dorsten*. Met Hertogh *Adolf* hadden gezegelt *Winand van Arnhem*, *Mathijs van Eyle* Hofmeester; *Walraven van Haesien* Ridderen; *Ian van Rossem*; *Ian* Heer van *Weerdenburgh* Erf-Hofmeester; *Henrick van Bylant* Burgh-grave van *Nymegen*; *Orho van Bylant* Maerschalk en Droft van *Bueren*; *Willem van Gent* Ampt-man van de *Over-Betouw*; *Henrick van Rossem* Ampt-man van de *Neder-Betouw*; *Frank Piek* Ampt-man van *Bommel* en *Thieler-weerden*; *Arend Piek* Ampt-man van *Beefd* en *Renoyen*; *Jacob van Rhymsdijk* Ampt-man van *Maes* en *Wael*; *Ian van der Drunk* Ampt-man van de *Grave* en *Kuyk*: Wt de vooghd van *Ruermond*, *Willem van Vludorp* Erf-Vooghd van *Ruermond* en Droft te *Montfoord*; *Ian van Arendael* Heer te *Welle* Droft van *Gelder*, Ridderen; *Eduard* Ampt-man van *Belle*, der landen van *Kriekenbeek* en *Eikelens*, ende *Henrick van Blitterswijk* Ampt-man van *Hattendunk*. Wt het Vierdeel van *Zutveen* *Ian Momnie* van *Kelle* Land-Droft van 't *Graeffschap*. Wt het Vierdeel van *Nymegen* de Steden *Thiel*, *Bommel*, de *Grave*: wt het gewest van *Ruermond*, *Gebe*, *Venloe*, *Goch*, en *Eikelens*: wt het bedrijf van *Zutveen*, *Doesburgh*, *Doetschem*, *Lochem* en *Grol*: wt het Vierdeel van *Velouwen*, *Harderwijk*, *Wageningen*, *Hatterm*, en *Elburgh*. De Kleefse

* Tesma-
aberus.

† 104. Op den iongsten nacht des iaers 1467. is † *Doesburgh* over-gegeeven aenden Hertogh

† *Nomina expressimus, quoniam in memoriis Coloniaensium de hoc federe nulla mentio.*

‡ Dit hoofd-stuck en de helft van 't volgende is getrocken wt de Aenteykingen van *Geeraert* van *Nymegen*, ten deel ook wt de hand-vesten op het *Raed-buys* van *Doesburgh* berustende, ende door den Heer *Adam Huygen* zorghouddelijken verzameld ende ont-toe-geschiekt.

van *Kleve* door bedrayinge van *Peter van Boesbergen* ende *Herman* (zommige heeten hem *Ian van Beek*, die wt een vinnigen haet tegen *Adolf* heerschappy, buyten voor-kennis van hun andere keur-nooten ende burgeren, onder de hand met de Kleefse handelden van haer binnen de Stad te laeten, doch hen voor heen een sterken eed af-naemen, dat sy sich met het bloot gebied te vreedden houden noch den burgeren in hunne lichaemen en goederen eenighsins zouden bezeeren. Tot wt-werkinge van welk een aenflagh hen de nacht tusschen *Silvester* ende het *Nieuwe Jaer* van 1468. de aller-bequaemste tijd docht te zijn, als wanneer men gewoen is het oude iaer goeden nacht te zeggen ende het aenkomende met een Duytsen dronk welkekom te heeten, en in te haelen. Als nu de burgers op dien avond passelijken † beschonken, en zonder quaed vermoeden wt bevel van *Boesbergen* en *Beek* naer hunne wooningen verrocken waren, zijn de Kleefse des nachts door de opene poorten binnen gedrongen † beschonken, en zonder quaed vromende van hun eerste beloften, de handen voort tot plonderen en vangen wt-staeken, ende van de verraders daer over bekeeven zijnde, dit bescheyd gaeven, dat de Stad nu in hunne handen * was, ende sy daer mede na haer wel gevallen wilden om-sprynge. † En bleef hier noch niet by: Sy hebben het gereede dat sy bekoemen konden na hunne Steden vervoert; de in-gezeetenen die de maght niet en hadden van sich vry te koopen met groote hoopen t'zaemen gespannen ende door 't *Kleefs-land* in de gevangenissen verdeylt; ook eene menigte van huysen, om brand-hout te hebben, ter aerden geworpen, terwijl sy wt vrees van de Geldersse sich buyten de poorten niet en derfden te waegen. Welke schade van burgeren en huysen de Stad tot desen dach toe niet en heeft verwonnen, of schoon de nakoemelingen sich wel in middelen hebben verhaelt: Ende om dat de gemeynte de gedachtenis deser ellenden niet en zoude verliezen, plaght in voor-tijden dit op-schrift te staen aen de Noord-zijde van de groote kerk boven den in-gangh:

In 't iaer als men sebroef 1467. op † *Silvesters nacht*,

Hebben *Boesbergen* en *Beek* *Doesburgh* om-gebracht.

Dan dese twee, na dat sy haere vader-stad zoo eene groote wonde hadden gegeeven, zijn ofte wt beschaemdheyd ofte wt vermijdinge van straffe dadelijken wt-geweeken, zonder dat men naderhand van haere schuyt-pleact gehoort heeft; gelijk ook hunne goederen aengelaegeen zijende tot de tafel van den Vorst gekeerd.

105. Doch en hebben de Kleefse binnen *Doesburgh* geen drie maenden gebankt: aengesien in den iaere 1468. op *Vrydagh* na onser l. Vrouwen ontfangenis tusschen *Adolf* van *Gelder*, gevoeghd met *Robert* *Opper-Bisschop* te *Kolen*, ende den Hertogh van *Kleve*, door aendrijven en

† *Invadunt urbem somno vinoque sepultam.*

‡ Hier van is doen ter tijd gemacke dit latijnsse iaer-rijmken: *SILVestri CeCidit doestVrCb In prodlCioneM.* Waer wt onder andere is af te neemen. dat men in die tijden de letter *D*, welke, als ten naesten by over-een koemende met het *Romeyns* getal *15* by zommige onweetende naderhand voor *500*. word genoomen, voor geen tal-letter heeft gerekent.

tusschen-

1461.

* Ve
villu.

ruffchen-spreken van *Vincens van Meurs*, eene vrede gedinghd, ende daer by bevoorwaerd is, dat *Adolf Doesburgh* weder naer zich neemen, ook binnen *Arnhem* zoude werden gehuld, ende de gevangens over en weder quijt gelacien, mis dat de *Kleeffe* daer voor aen *Adolf* in twee posten binnen 's jaers zouden hebben te betaalen 5000. *Rhijnse* guldens, en daer en boven doen af-breeken zoodaene bol-werken als sy tegens *Gennep* over de *Maes* tot *Vissel* hadden op-geworpen, ende daer tegens aen d'andere zyd geslecht werden de *Block-huysen* by den *Opper-bisschop* en *Adolf* voor *Wachtendonck* en *Schuylenburgh* op-gericht. Te gelijk zouden ook *Willem van Egmond* ende de *Stad van Arnhem*, die sich tegen *Adolf* hadden vergreepen en hembuyten gekert, met hem zyn verzoend, ende daer mede alle voorgaende onwille, gevangens en onthoudinge van leenen ofte goederen van d'een tegen d'ander zyn op-gebeeven en quijt-gescholden. Doch dese vrede en heeft ofte geen voort-gangh gehad, ofte *Adolf*, na de weder-besittinge van *Doesburgh* en *Arnhem*, op sijn oom den *Klevenaer* en zyne geloften niet meer gepast, nemaer, alse en steegh paerd, den toom al weder van den hals geschooven. Want het zeker is, dat kortz daer na de *Hertogh van Kleve* zyne wimpels heeft laeten om-zwieren in de gewesten van *Kuyk* en *Kessell*, ende daer met toe-tasten en blacken, vangen en spannen van de land-luyden quaed huys gehouden. *Cornelis van Merwijk* over dien streck gebiedende, heeft zich hier tegens met een vaerdige trop in 't veld getoont, welke hem zoo die van *Nymegen* als andere nabuyren hadden by-gezet, ende met den *Klevenaer* een hevigh gevecht gehouden. Dan om dat de vyand sterker van hoofden was ende feller aendrongh, viel *Merwijk* eyndlijken met de neus in 't zand. De overige hun hoofd missende, hebben den moed laeten zacken en haer leeven op de voeten wegh gedraegen. De *Vorst* is met menigte van roof en gevangens hovelijken binnen *Kleve* gekeerd. Hier over is *Adolf*, brandende van spijt en rouwe, met een versch-op-gelichte maght ende geschat op 8000. koppen al plonderende de *Lymers* in-gevallen, van waer hy sich op den vlacken begaf, ende schier alle boerschappen en wooningen omtrent *Uden*, *Wezel* en *Dinslaeken* in rook en as deede verstuyven. Dan alzo die van *Kleve* sterck op de been quamen, was hy noodzaekt sich wegh te maeken. Ick vind by zommige † aengeteykend, dat de *Klevenaer* daer behalven, door hand-leeninge van *Willem van Egmond*, *Wageningen* heeft over-ylt, ende op den seften van de *Wijn-maend* in de *Vooghdy* van *Gelder* over al vuyren laeten op-gaen.

106. Ondertusschen schreef *Jacob* de drie Koningh van *Schorland* heel beweeghlijken wt *Edenburgh* aen die van *Nymegen*, over de vry-lae-tinge van hun erf-Heer ende sijn groot-vader den doortluchtigen *Hertogh van Gelder*, noemende *Adolfs* daed onmenschelijk, ende na de geschree-vene rechten waerdigh en gebruykelijk met een ont-ervinge gestraft te worden, haer ten laetsten biddende, zulk eene god-loosheyd in hun gebied niet langer te gehengen, noch voor te staen. *Middelcr-wijl* zocht de *Vorst* van *Kleve* kans, om de *Stad Wachtendonck*, welke in den wtersten nood en door *Adolf* met noch meer bol-werken ende met de hulp-troppen van den *Opper-Bif-*

† Ita Tefnach. qui ad hunc annum refert, nempe 1468.

schop *Robert* rond-om gebreydeld was, met tij- digen voor-raed te versterken. Sijn voor-nee- men geluckte hem. Doch zoo hy de zyne, be- staende in 2000. mannen te paerd en 9000. te voet, poogde te rugge en in behouden haven te brengen, hadden hem de *Gelderse* den wegh af-geftueeden. De *Klevenaers* door het gedrang wt-worffelende, lieten niet te min veele van de haere in den loop, onder andere *Gimpert Grave* van *Nienaer*, hoewel hem eenige niet onder de dooden maer onder de gevangens stelen, waer onder mede waren de twee *Vry-heeren* ofte *Graven* van *Limburgh* *Everbard* en *Willem*, met meer ridder-maetige luyden. De *Gelderse*, die dit geluck mede duer genoegh hadden gekoft, verlooren hier *Mathijs van Eyl* vaendraeger (die de meeste stooke-brand en aenvoerder was ge- weest om *Hertogh Arnald* te spannen) als mede *Frederick Schiffart* Heer van *Merode*, die beyde op het oude veld leggen begraven. Sommige dit een iaer laeter stellende, verhaelen, hoe *Adolf* met sijn geheel leger binnen *Stralen* huyzende, ende den *Heere-wegh*, waer door de *Klevenaer* wederom naer huys moest, terstond op-grae- vende, in de naefte graften wachten had geleght, ende een deel vuyt-roers in de by-geleegene struyken verborgen, die de *Klevenaers* onvoor- siens op het lijf vielen, sloegen, ende veriaeghden. *Hertogh Ian* van *Kleve* op een wagen rijdende, wierd door die van *Wezel* wt het gevaer gehol- pen, ende naer *Kolen* gevoerd, en aldaer van de burgers wel ontfangen, welke hem, met toedoen van *Sophie* Vorstin van *Gulich* en den *Bergh*, kortz daer na weder in zyne landen hebben geleverd. Men zeght, dat *Adolf* voor het aenvangen van den slag met gevouwen knyen en sijn aensight hemel-waerts gewend, in 't by-zijn van de *Vry- heeren* en *Ridderen*, God almachtigh alzo aen- sprack: Heer Iesu, die met een knick alles bestiert, ghy die een herten-kenner zijt; u en is niet verbor- gen met wat eene meeninge ick mijn vader gevangen heb gezet, ende noch gevangen houde; te weten we geen nyd ofte † eer-zucht; maer ten besten vande schaemele *Gemeente*, die van hem grootlyx wierd beleedighd en verkort: waere het anders, ick en zoude u strenge band niet konnen ontgaen. Strijf dan voor uwen knecht, op dat dit volk niet verlooren en gae. Geeft dat ick mijn oom den *Hertogh van Kleve*

† *Wt wat een grand dese zuchten zyn voort-gekoe- men, heeft sijn na-handel genoegh geopenbaert, ende voor al het heus en eerlyk bescheyd by hem aen de *Borgoense* volmaghtigers gegeeven, waer van men lesen magh op het 112. hoofd-stuck. Het waeren rechte *Crocodils* traenen die de arme luyden beschreyt die hy op-vreet en onder de klau- wen beeft; een gebed op de tongh ende niet in 's bert gebooren, gelijk van den geen die in gevaer van schip-breuk zynde onse *Vrouw* voor sijne behoudens een wassen-kaers beloofde zoo groot als de mast van 't schip, ende daer na voor den dagh quam met een haeriken niet dicker dan een vinger; een gebed van zulke die noyt op God en denken ofte hem aenroepen, dan wanneer ben het mes op de keel staet, ende het gemoed als met duyzend tangen geneepen begint op te wackeren; een gebed van straet-roovers 't welk sy doen om de zwaerigheeden te boven te koemen die haer in de wroerlinge van hun boose aenstaegen moghten ontmoeten. — sancta Laverna, Da mihi fallere, da justum sanctumque videri.*

magh

1469,

an Bort-
tem Ian)
en Adolf
hun an-
de hand
men de
sterken
gebied
in hunne
den be-
aenflagh
Nieuwe
docht te
ude iaer
nemende
eten, en
n avond
taed ver-
teek naer
zijn de
ten bin-
ter heb-
en voort
ende van
dit be-
e banden
in wilden
by: Sy
onden na
en die de
open met
de door
st; ook
hout te
wt vrees
niet en
burgeren
e niet en
nelingen
Ende
ser ellen-
or-tijden
de van de

Sijne stert
b om-ge-
stad zoo
zijn ofte
nge van
dat men
gehoort
geslaegen
rd.
e binne
: aenge-
na onfer
an Gelder,
te Kolen,
rijven en

m.
inisse iaer-
VrCb In
e is af te
D, welk
te het Ro-
naderhand
tal-letter

tuffchen-

† Ex Tef-
machero.

magh over-winnen, die by mijns vaders tijden onse landen zoo veel heeft ontrocken. Soo ick mijns wenschs machtigh word, doe ick aen u, lovendige en waere God, een gelofte, dat ick mijn vader op het spoedigste zal los-laeten, als wel weetende, dat dit mijn bestaan niet anders en kan gerechtvaardighd worden. Dese slaghe † duyrde een heelen daghe ende is geschied daeghs na Aller-heyiligen 1468. tusschen *Wachtendonck* en *Sralen* omtrent het Klooster in 't Sand (in 't iaer 1452. by de echte-luyden *Ian van Broekhuysen* en *Anne van Sralen* gesticht) alwaer ook de wapenen van de gevallene Ridderd zijn op-gehangen. Men doet 'er by, dat *Adolf*, die met een bout in sijn voet was verwond, zyne zuster *Catharine* en zoon *Karel*, neffens *Ian van Eyl* in *Gastendonck*, *Ian van Rossium*, *Evert van Honsbeyn*, *Ian van Arendael*, *Ian van Donk*, *Otho* en *Henrick van Byland*, *Dirk van Horst*, *Geeraert van Vladorp*, *Winand van Arnhem*, *Reimer van Oj*, *Ian Schenk*, *Reyner van Broekhuysen*, *Ian van Hemmerden*, *Evert van Welpe*, *Henrick van Homoet* met sijn wijf, *Ian van Boetbergh*, en *Arend van Middacht*, waer van ook veele desen slaghe hadden helpen winnen, tot heugenis van zoo een treffelijken zeegen, dit Klooster naderhand iaerlijx plaghten te bezoeken ende met rijke geschenken hebben verheertlijkt.

107. Dit verlos deed den Klevenaer na vrede luyfteren; alzoohy daedelijken daer na neffens den Heer van *Egmond* en *Bokhoven* met *Adolf* in verdingh trad, door tusschen-koemen van Hertogh *Karel van Burgondien*, op deeze voor-waerden, dat de Vorst van *Kleve* het *Stedeken* met het Slot van *Wachtendonck* zoude weder-geeven, ende *Adolf* sijne vordere goederen wederom voor zeecker geld laeten in-lossen, die sich sijns ooms van *Egmonds* landeryen binnen *Gelderland* ook niet zoude bemoeijen. Dese beloften zijn over en weder te *Gent* geschied aen de hand van Hertogh *Karel*, op verbeurte van een groote breuke, zoo wie sijn woord weder-quam. Middeler-wijl is 'er, doormake-laery van *Reynald van Broekhuysen* en *Arend van Blitterswijk*, onder de kinderen van Ridder *Mathijs van Eyl* (die voor *Wachtendonck* was gesneuveld) zoo een maegh-gescheyd getroffen, dat *Adriaen van Broekhuysen* neffens zyne broeders *Ian* en *Siber van Eyl* met hunne erven te gelijk zouden besitten de *Huysen* en landen van *Geysteren* en *Spraland*. *Adolf* van *Gent* naer huys koemende, sloot met *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van *Borkeloe* een verbond, dat d'een den ander in allen geval zoude by-staen, ende de op-staende oorlogen gemeener hand wtvoeren, 't welk binnen *Zutveen* van de *Steeden* des *Graeffschaps*, van den *Land-droft* ende een deel wt de *Ridderschap* mede is bezegeld. Onlanx daer aen liet hy zynere voor-zaeten *Plackaet* 't *Arnhem* vernieuwen, dat te weeten geene *Geestelijke* in zyne landen erf-goederen moghten aen-koopen ofte aen-erven: 't welk sijn zoon *Karel* naderhand zoo engh nam, dat hy ze zoodaenige goederen beval af te neemen. Maer *Adolf* weynigh passende op de gedwongene vrede van *Gent*, betoonde sich tegens sijn oom van *Egmond* al wederom driestigh en meyneedigh. Want na dat *Egmond* op een sterck Slot by hem ontbooden ende wt quaed after-denken was te rugge gebleeven, liet hem *Adolf* daer over van hardneckigheyd aen-klaegen, om alzoohy quanzuys met recht zyne goederen aen te talfen, ende den naem en 't *Huys* van *Egmond* allenxkens in *Gelderland* dood te

doen. *Willem* hier voor beducht en loot ruykende gingh de heele zaak aen *Karel van Burgondien* wt-leggen, en hem bidden, dathy de *Burgondische* veld-teykens, tot meerder ontzagh en verzeckerings, voor zyne *Sloten* moghte oprichten. Doch die van *Nymegen* als een deel wotdende honden met *Adolf* wt de *Stad* loopende, hebben sijn Slot *Prenestejn* met de vlucht ingenoomen, neder gesmeeten, ende de vaendels van *Karel* met voeten getrapt, dreyyende zyne boden en heerouten noch met de dood, zoo sy namaels een voet in *Gelderland* onder-stonden te zetten, ofte daer heen brieven te brengen. Met sijn anderen oom den Hertogh van *Kleve* had hy geen minder kraeckel over het *Rijx-wald*. Welhalven de *Klevenaer* een ergh vertrouwen op *Adolf* vattende, de *Stad Goch* (om in de voorbaet te wesen en den eersten slaghe liever te geeven dan te ontfangen) hoewel van nood-durft en tegen een aenloop genoech bewaerd, begon te belegeren. Maer vermits hy behalven meer adels den *Grave* van *Benthem* aldaer verloor, is hy by tijds weder af-getrocken. De *Kleefische* laerschrijvers brengen dit beleghe te passe op het iaer 1466. Op dit iaer den 21. van de *Mey* is *Adolfs* bed-genootte *Catharine van Bourbon* overleeden, ende te *Nymegen* † in de *Stevens-kerk* heerlijken begraven. Onlanx voor haer dood wierd haer een beleefd verzoek in de *Fransse* tael over-gelaghd door broeder * *Brugman*, om by haer man aen te houden, van een geestelijke broederschap van *Dom-heeren* in de *Stevens-kerk* aen te stellen, te meer, zoo daermede al te vooren voorsien waren de *Steden* *Zutveen*, *Arnhem*, *Ruermond*, ende, wt de mindere, *Bommel*, *Batenburgh*, en de *Grave*, ja zelfs eenige opene dorpen en boerschappen, als *Elst*, *Haesien*, en *Rossem*, daer nu *Nymegen* de *Hoofd-stad* der landen was, en over-yverigh voor de eer en welvaert van haer man. Hy verhaelde met een in 't breede de groote zucht niet alleen van haer voorouderen de *Koningen* van *Vrankrijk* in 't stichten van geestelijke gemacken, maer ook van de vorige † *Vooghten*, *Graven*, ende *Vorsten* van *Gelder*. Op 't volgende iaer mackte *Adolf* met *Gijsbert van Bronckhorst* en *Borkeloe* een besteck, aengaende het bosch van *Siauwend* by *Beuringen* en *Vredingen* in 't kerspel van *Ruerloe*, waer by yeder een wierd maet gesteld, die een aendeel in 't bosch hadden.

108. Na dat *Adolf* door *Paus Paul* † den tweeden wel strengelijken was over de bank gehaald wegen zyne ziel-doodende ende zelfs by de wilde en ontrouwe volken verfoeyelijke zonden, ende met een om sijn vader wt de *stank* van zyne gevangenisse te verlossen, ende hem den stoel weder in te ruymen, quam hem mede voor zyne * gelofte tusschen *Sralen* en *Wachtendonck* voortijds gedaen van sijn vader op vrye voeten te stellen, indien hy den *Klevenaer* quam te overwinnen. Over-zulx in sijn gewilschen bezwaard en gebeeten zijnde, riep de *Ridderschap* *Steden* van stonden aen naer *Nymegen*, ende verzocht zeer ernstlijken in de volle vergaederings, dat hy sijn vader van sijne boeyen ende te gelijk sijn gemoed van den dagelijxen pijn-bank en naem van den schandelijken after-klap nu eenmael met haer believen moght ontlasten. Doch die van *Nymegen* in 't

† Siet op 't eerste boek in de beschrijvinge van *Nymegen*.

byzoudert

* Siet op
het iaer
1464.† Val
aen den
pag. 534.

1470.

* Siet op
vorige
iaer.† Te
niet in
Griec.

1470. byzonder ende de broeders van Byland schreuwden hier tegen ende vielen hem in den mond, zeggende, dat sy hun leeven en goederen nu zoo menigmaalen voor hem hadden gewaecht, om sijn vader tegen te staen, die haer na sijne ontsaginge niet anders dan een kudda beesten by gelegentheyd d'een voor en d'ander na zonde zoeken te vernielen, en sijnmoed aen hen allen te hoelen. Maer, zeyde Adolf, wy willen hem niet alleen en na sijn eygen hoofd laeten gebieden, maer met voor-waerden en wetten wel vast inbinden, ook alle waerk-lust en nieuwigheyden te vooren doen verzwieren. Sy dienden hier op (want de vrees en af-keer by haer zwaerder woogen dan 't gevaer) Soo ghy t'eenmael gezind zijt wien vader te lossen, willen wy daer niet tegen-worsten, dan alleen bidden, dat wy onder uwe heerschappy en in uw by-weezen onse halven onder den beul moegen neder-bucken, om met een enigen dood vry te gaen, alzo wy onder u vader honderd pijnlijke dooden zouden hebben te verwachten. Adolf door haer traenen en smeeken heel om-gezet, noch oyt een waer en volstandigh berouw hebbende gevoelt van dese zyne misdaed, stelde de vry-laeringe van sijn vader voor dien tijd noch wt. Voort daer aen wierd hem behandighd het schrijven van Karel van Burgondien, die Adolf ofte een genoegzaemen last-hebber van sijnen t' wegen eyndelijken op *Hesdin* ontbood, ende met een te kennen gaf de klachten van zyne oomen den Hertogh van Kleve ende Heer *Willem van Egmond*, ende dat hy after-volgens het vredes-verdragh van Gent gehouden was den verongelijken de hand te reyken tegens de over-treeders van t' verbond. Adolf het verzoek van zoo een ontzagheleijk Vorst geensins dervende bezijden zette ofte op-schorten, begaf sich met een tamelijken sleep van Vry-heeren en Ridderen op den wegh naer *Hesdin*. Buyten de Stad wierd hem *Lodewijk* Hertogh van Savoyen ende andere Groote in t' gemoet gezonden, die hem met alle wtwendige eerbiedinge onthaelden ende by Karel braghten, van wien hy insgelijx beleefdelijken is gewellekond. Andere t' verschillen een weynigh van dit vertoogh, leerende dat Adolf van Gelder sich op nieuws met den Bisschop van Kolen, de Heeren van *Brederode* en den Fransien Koningh, had verbonden tegen Karel van Burgondien, den Hertogh van Kleve, en *David* Bisschop van Utrecht. Dat de Klevenaer hier van gewaershouwd wt het schrijven van een Kleeffse maeghd te *Nymegen* by een groote vrouw dienende, dese brieven aen den Burgondier had over-geschickt, die daer behalven van de Pausen *Paulus* den tweeden en *Sixtus* den vierden zijnde aengestooten, Adolf door *Ian* van Kleve en *Ian* van den Berge eerst naer Gent, ende, om dat hy voor d'eerste mael daer weygerde te verschijnen, laetstlyken naer *Hesdin* zoude hebben geroepen.

109. In t' zelve Hof verkeerde doen ter tijd *Lucas van Tolado* Bisschop van *Sabinba*, die by den Burgondier hertelyken had aengehouden om de ontbindinge van Hertogh *Arnald*, gelijk mede eens en andermaal door brieven de Paus en Keyfer *Frederick* t' Gebeurde daer na, dat men over t'mael, in t' by-zijn van *Adolf* en veele Heeren, met voor-dacht de banden van *Arnald* op het woord braght Karel hier op voort-vaertende, begon sijn zwager *Adolf* in ernsten moed te bidden om sijn Heer vader doch wt de boeyen te haelen, alzo t' hem geensins cerlijc en was, zoo

een achbaeren Vorst als een gemeen land-zet ofte deuge-niet ende zoo langh beslooten te houden; onder verzeekingh, van hem in alles wederom te believen dat sijn hert eenighsins moghte bezeeren, indien hy hem Karel en dit eerlijc gezelschap sijne bloed-ervanten te gevalle, sijn vader wilde los maeken. *Adolf* zeyde, met een hoogen eed aen zyne Steden en Ridderfchap verbonden te wesen, van zulx zonder haer believen niet te zullen beginnen. Karel vraegende met een half lachenden mond, of hy zulc een slaeve was van zyne eygene onderdaenen, en liet niet af van bidden, ende leverde hem den eenen storm op d'anderen; hy wift raed, zoo het daer alleen aen haperde, dien steen van t' graf te stooten. Wanneer de andere Heeren insgelijx hier op zendingen en hem den mond toe kalden, konde *Adolf* ten laetsten niet langer weygeren, ende gaf daerom op het verzoek van Karel een letterken over, waer by de Slot-waerder van *Bueren* gelast wierd, Hertogh *Arnald* op staende voet wt zyne hechtenis te ontsaen, ende in handen te stellen van *Henrick van Parwis* en *Philips van Wassaer*. Dese voerden den ouden Vorst van *Bueren* terstond op *Tbiel*, ende zoo naer 's *Hertogen-bos*. Aldaer zaght men de heele burgery als met zwermen hem tegen rennen, en geluck bieden: men hoorde niet door de Stad dan een bly gewoel, geschreeuw en hand-geklap. De Geestlijc vertoonden sich met toortzen en was-kaerssen, ende vervulden de lucht met een lieflijken galm van stemmen en snaeren-spel. De Hertogh in de Ians-kerk tredende, deed voor alle dingen sijn gebed tot God, dankende en herdankende hem duyzendmaalen over zyne verlossinge wt de gevangenis, waer in hy nu by de ses iaeren, als in een naere en dompige kouw, veracht en verschooven had moeten zuchten. Van daer op *Hesdin* reyzende, is van Hertogh Karel ende zyne Hof-gefinde met zonderlinge teykens van vriendelijckheyd ontfangen. Alleen sijn zoon zoude sijn aensight van hem hebben af-gekeert, die ook speurende dat hy om dese daed van yeder een geheekeld wierd en over de tanden gehaald, den Burgondier in sijn hert begon te vervloeken, door wiens vleyery hy sijn vader had ontbonden. Dan merkende, dat de wachten aen de Stad-poorten en op de aankomsten wierden verdubbeld, ried den zynen sich van daer heymelijken naer huys te packen, ende een voor een door te druypen.

110. Terwijl sich dese dingen toe-droegen, quam 'er in Gelderland een gericht overwaeyen, dat *Adolf* door Hertogh Karel wierd op-ende vast-gehouden. Weshalven de Ridderfchap en Steden te *Zutveen* land-dagh houdende eenhelliglijken beslooten, de landen van *Gelder* en *Zutveen* te willen waeren tot dienst van *Adolf* en sijne erven, ende in dese deel buyten gemten voor-weten in t' openbaer ofte bedeckelijken niet te beginnen. Sy zonden mede haere klachten aen Hertogh Karel, hoe haer te weten voor-gekoemen was dat hun Heer Vorst *Adolf* van hem ter quaeder trouwen wierd bewaerd. De Burgondier zeyde dit een bloot wt-stroysel te zyn, ende sijn wedder *Adolf* alleen gebeden te hebben om sijn vader wt de banden te doen ontsaen ende aen hem te vertrouwen, onder zeekingh dat zulc noch *Adolf* noch sijne kinderen ofte landen tot eenigh after-deel zoude strecken, ende vermaende ze eyndelijken, om *Adolf* in sijn af-wesen evenwel ende geensins sijn vader aen te hangen. Daer

ant ruy-
de Bur-
zagh en
chte op-
eel woe-
opende,
lucht in-
vaendels
de zyne
, zoo sy
stonden
brengen.
in Kleve
rijx-wald.
trouwen
de voor-
te geeven
durft en
begon te
leer adels
is hy by
lfe laer-
p het iaer
Mey is
bon over-
ens-kerk
aer dood
e Frânffe
Brugman
rechtijc
Stevens-
ede al te
en, Arn-
Bommel,
ge opene
efien, en
stad der
r en wel-
t een in t'
aer voor-
t stichten
an de vo-
rsten van
Adolf met
besteck,
Beirringen
waer by
a aendeel
ul t den t
bank ge-
e zelfs by
lijc zom-
stank van
den stoel
voor zyne
nk voor-
voeten te
te over-
bezwaerd
ap en Ste-
verzocht
ge, dat by
sijn gemoed
den scban-
r believen
egen in t'
e van Ny-
byzonder

* Siet op
bet iaer
1464
† Vid.
a. 8. n.
pag. 534
1470.
* Siet op
corrig.
1470.

1470. Daer na lieten de gedachte Staeten, zonderlingh die *Adolf* in 't hert droegen, een langh-teemige * *Vid.*
 * *Verantwoordinge wt-stroyen*, belangende het
auſtor. vast-zetten van den ouden Hertogh: Hoe hy te
 pag. 537. weeten boven den eed op den tijd van zyne in-
 * *Seeff.* huldige gedaen, van de gewelten van Gelder
 by haere oude keuren en vryheeden te laeten
 verblijven, zulx niet en had na-gekoemen, maer
 in de oorlogen tegen die van 't Sucht, Gulich en
 Kolen zyne onderzaeten grootelijx ten afteren
 gezet: Waer na de oude verbonden door de
 Staeten waren vernieuwd, op hoop dat de rechten
 en landen eenmael tot haer vorige heerlijckheyd
 en glans moghten raeken. Hier op was gevolghd
 de onwetlijke handelinge van *Driel*, zoo dat de
 Vorst door geheel Gelderland, behalven by die
 van de *Grave*, wt-geslooten zijnde, echter door
 tusschen-vallen van eenige goede vrienden voort
 weder in sijn ouden stand was hersteld. Dar 'er
 naderhand nieuwe Plackaeten en Besluyten, tot
 vast-stellinge van de voorgaende, waren gemaect,
 ende van *Arnald* bezegeld, dan daerna al weder
 veronachtfaemd. Ende al zoo de zaeken van tijd
 tot tijd erger en heel in 't wild liepen, was de ionge
 Prins, door aenraeden en met goed vinden van
 zyne moeder en 't gemeene land, wt het Bur-
 goensse Hof te rugge ontbooden, om den bouw-
 valligen staet te onder-schooren; wiens verzoek
 was dat hy, als Ruwaerd van sijn vader, slechts
 eenige gewelten moght in-lossen en beheerssen,
 mits laetende aen sijn vader het opper-gezagh
 en de behoorlijke leen-heerschappy: twelk alsoo
 het die van *Ruermont* heel tegen de borst was,
 had ze *Adolf* daer over met wapenen aengetast;
 tot dat 'er te Batenburgh tusschen de Vorsten een
 zoen wierd getroffen, de wt-heymsse ruytery,
 tot verlichtingh der ingezeetenen, af-gedankt,
 ende een algemeene schattinge aengesfeld tot
 weder-vrijdinge van de verpande Heerlijckheeden
 en eerlijk onderhoud van vader en zoon;
 welke schattinge *Arnald* echter (wt af-gunstigh-
 heyd tegens sijn zoon, dien hy ook in sijn Raed
 niet en woude toe-laeten, en kleynachtige van 't
 Batenburgse verbond) niet en had wtgevordert,
 maer in plaets van de zelve, op de wijze van een
 beede, 300. duyzend goud-guldens, ende onge-
 nadelijken gehandelt zoo wie hem in dit stuck
 tegen-vielen: dan al zoo men hem het in-maenen
 van dese lasten niet toe en stond, had hy opeen
 nieuwe wijze eenige edelen en Steden der Vier-
 deelen in 't vlacke veld ofte in de dorpen by een
 geroepen, ende haer de helfte van die schattinge
 af-ge-eyfcht, ende naderhand noch de eerste
 schattinge; onaengesien ook op den zelve tijd
 gewerkt wierd om de landen van een te splijten,
 ende de vernaemste Sterkten, als *Bueren*, *Mont-
 foord*, en *Hattum* door verkoopingh aen vreemde
 handen te brengen.

111. Hier om ende om noch wydere zwae-
 righeeden voort te koemen, was de Hertogh van
 het bewind af-geweesen, ende te *Bueren* (buyten
 toedoen nochtans en beleyd van de landen en
 Steden, wt-gezondert van de Raeden van *Adolf*)
 zonder kluyters ofte banden gegijzeld binnen
 een kamer, daer hy sijn gerack had gekreegen,
 ende vande Vorstin en sijne dochter 'elkens wierd
 befocht. Waer na *Adolf* brieven vertoonende
 (by de welke de oude Vorsten sich 'eenmael van
 de land-zorgh ontfloegen ende haer zoon in de
 plaets stelden) van de Ridderfchap en Steden in-
 huldige had verzocht, ende sich te gelijk over-

bodigh getoont, voor den Paus van *Romen*, den
 Keyser, Hertogh van Burgondien, en vier Keur-
 Vorsten des Rijx, als mede voor de hooge Schon-
 len van *Parijs*, *Kolen*, en *Loeven*, ofte andere on-
 zijdige Vorsten sijn bedrijf tegen sijn vader te ver-
 weeren. Defen onaengesien, hadden de Hertogh
 van *Kleye*, de Heer van *Egmond* met sijn zoon, de
 Grave van *Bentheim*, ende Heer van *Kulenburgh*,
 sich met buyten-zacken moeyende, *Adolf* ge-
 pooght wt te stoeten, ende met geweld niet op-
 doende, zoo veel als sy wel wenschten, den Her-
 togh van *Burgondien* door veele verferde klagh-
 ten en oor-tuyteryen tegen hem op-gestookt,
 die *Adolf* nu tegen zyne beloften beslooten hield,
 ende zyne tegen-streevers los en vry liet gaen om
 dagelijx in Gelderland knevelaery en dood-slae-
 gen aen te richten. Eyndelijken verzochten sy
 af-doeninge ofte ten minsten verzachtinge van
 de Keyserlijke brieven den Burgondier toe-ge-
 schickt, op dat de in-zaeten van Gelderland,
 gelijk die van *Luyk* (welker Stad voor twee ia-
 ren door *Karel* over hoop gesmeeten en in den
 grond was vernield) den wterfken ondergagh
 moghten ontgaen: Dat mede de Paus den Bur-
 gondier wilde belasten, om *Adolf* vry naet zyne
 landen te laeten gaen, op dat hy sich voor den
 Paus ofte des zelfs gezanten moght zuiveren,
 ende het mis-bruyk van syne vaderlijke heer-
 schappy naerder wt-leggen: Dat voor 't laette
 syne Heyligheyd ook geene vordere bannen ofte
 bevelen tegen Gelderland zoude wt-geeven,
 ende syne vorige dreygementen weder-roepen
 en in-trecken; te meer gemerkt de oude Vorst
 een quaed en verhoolen gebreck over hem had-
 de, 't welk men niet en moght naemachtigh mae-
 ken, waer mede hy en zyne landen byster waren
 geplaeghd geweest, gelijk ook de Vorstin, die
 daer over niet zeer van hem was geliefkoofd en
 ge-eerd.

112. *Karel* was nu van *Hesdin* op *Dorlem*
 gereysd, alwaer sich ook Hertogh *Arnald* en *Adolf*
 bevonden, en beyde haer recht in 't aanhooren
 van de doorluchtige vergaedingh voor *Karel*
 met de mond zochten staende te houden. De
 zoon, als een tweede *Cham*, met sijns vaders aen-
 geboorene gebreken spottende, wierp hem
 onder andere lasteren verwijtelyken voor 't geen
 te voren de Staeten in het slot van haer Bericht,
 'twelk hy schoon waer zijnde (zoo daer maer
 een droppel schaepte en kennis by hem ware
 geweest) nutter had verzwegen en onder de
 as begraven. Dan de vader deed sijn woord met
 een vryborftigen yver en onvertsaeghtheyd, ende
 tegen sijns zoons kenbaere goddeloosheyd en
 wreedheyd wt-vaerende, bewees aen alle de om-
 standers zyne onschuld, eensdeels met dringende
 redenen, eensdeels door den mond van eerlyke
 getuygen, onder andere van *Geeraert van Ritswijk*
 zyn Kamer-dienaer, die van *Adolf* veel smaeds en
 smerten had wt-geftaen, om dat hy had gewey-
 gert yet tot *Adolfs* voordeel en tegens de waer-
 heyd te belijden. Ick heb gesien (zegt zoekt
 * *Frans Schrijver*) dat beyde haere zaak men-
 nighmael, in 't byweesen van een ontallyke men-
 nighthe, voor *Karel* hebben bepleyt. Ick heb
 gezien, dat de vader den zoon trofste, om voor
 de klinge te koemen. *Karel*, hoewel hy ze zocht
 een vrede op te leggen, was *Adolf* nochtans
 meer goed-gunstigh, dien hy de Stad-houder-
 schap van Burgondien en 't bezit van Gelderland
 aenbood, wt-genoomen van de Stad *Grave* aen de
 Maes,

* *Philip-
 pus Com-
 neu.*

Maes, welke hy den vader had toe-befcheyden met noch 6000. goud-guldens iaerlijx, ende dan den by-naem van Hertogh van Gelder. Wanneer *Cominés* neffens eenige andere dese voorwaarden wt last van *Karel Adolf* voor-droegen, gaf *Adolf* dit wt-zinnigh antwoord, † dat hy liever sijn vader van boven neder in een put wilde werpen, ende hem na-springen, dan zulk een voor-slagh aenneemen. Sijn vader had nu heel 44. iaeren aen 'tvoergezeeten: het was hooghtijd en billijk, dat hy mede een beurt hadde. *Hymoght* wel lijdende dat hy iaerlijx 3000. goud-guldens genoot, doch met dit bedingh, om wt Gelderland te verhuysen, noch oyt daer weder in te koemen. Dese en meer onge-wasschene woorden liet *Adolf* sich ontvallen. Dit gebeurde, ten tijde de Koningh den *Burgondier* de Stad *Amiens* ontnam, die doen met den vader en zoon te *Dorlens* was, ende op dese kondschap dit gekijf liet vaeren, ende sich naer *Hesdin* begaf. *Adolf* giffende, dat *Karel* op desen schielijken donder-slagh meer denken zoude dan op zyne verschillen, packte sich by gelegentheyd in een Fransse kleedinge wegh wt *Hesdin*, met gevolgh alleen van twee van sijne *Hovelingen*. Maer zoo hy by *Namen* de *Maes* dacht over te scheepen om onvoortiens weder in *Gelderland* te treden, wierd hy ter quaeder uyre van zeeker *Priester* gekend en vertraeden. Ge-greepen zijnde is door den *Burgh-grave* van *Namen*, wt bestel van *Karel*, aldaer op het Slot verzeekerd, van *Namen* naer *Vilvoorden* ende eyn-delyken naer *Kortrijk* gevoerd, daer hy tot de dood van *Karel*, als een dood-eeter, in een eer-lijke gevangenis wierd wegh geslooten.

113. Terwijl *Adolf* na geene billijkheyd luyterende, dooreen billijke en van den hemel bescheerde straffe nu 't zelve moest lijdende dat hy wel eer sijn vader had aengedaen, heeft Hertogh *Karel* (behalven andere milde schenkagien) den ouden Vorst noodigh geld by-gezet, om daer mede volk te werven, ende zyne bal-hoorige landen sich weder onderdaenigh te maeken. Hy liet mede op *Arnalds* naem ontheet-brieven af-vaerdigen, aenden adel en Steden van *Gelderland*, om hun wetyken Heer opnieuws aen en in te neemen, ende haer voorgaende ongelijken en kregelheeden door een waerdighe gehoor-saemheyd te verbeteren. Wanneer sy schier alle dese beveelen in den wind sloegen, verkreegh *Arnald* na *Paffen* des volgenden iaers sijn af-scheyd van den Hertogh van *Burgonden*, en be-loonde hem voor dien tijd met een dankbaere geneegentheyd. Van daer tegen *Gelderland* op-treckende, wierd opstaende voet van die van de *Grave* hoffelijken binnen gehaald. Dan die op het Slot, Ridder *Ian van Donk* ende *Claes van Haestien* *Burgh-bewaarder*, wilden hem noch kennen noch in-laeten, ende met swaer geschut ongenaedelijken op de Stad speelende, toonden anders van beraed ende over dese daed mis-noeght te wesen. Maer de burgers des Hertoghs kryghs-volk te baet neemende, hebben sich ten laetsten tot het stormen vervaerdicht, ende het vernaemdste bol-werk vanden *Burgh* gewa-pender hand ingenoomen. Doen beval de Vorst aen vier van de belegerde de hoofden voor de

voeten ende hun lichaemen op een rad te leggen, om de andere alzoovervaernis aen te iaegen. Die het binnenste Slot noch in hadden, dit schouw-spel ter herten treckende, leverden, mids het leeven bedingende, zich ende het Slot in handen vanden Hertogh. Onlangs hier na is *Arnald* mede van de Steden *Ruermond* en *Gelder* aengenoomen. De andere door die van *Nymegen* op-gerockend bleeven als voor heen verhard, op-werpemde in plaets en af-wesen van *Adolf*, ende tot de mondige daegen van sijn zoon *Karel*, tot een hoofd-man en Ruwaerd der landen *Vincens Grave* van *Moers* en *Sarwerden*, die dit sijn bewind daedelijken gingh aenvaerden. Zyne † bedieninge was in deser voegen bepaeld, dat hy de landen waeren en bestuyren zoude by raed en toe-doen der af-gezanten van de *Banner-heeren*, *Ridderen* en *Steden*, endetegen allen over-last beschutten, gelijk ook de *Gelderse* op hunne kosten wederom sijns *Vincents* landen, in val van wtheyms geweld, zouden verweeren; blijvende effenwel ongekrenkt de verbintenis tusschen den *Bisschop* van *Kolen* ende *Adolf* voor-tijds gemackt; ende zoo men daer toe ruyter-kofft en vordere gereedschap behoefde, zoude men de ruyteren leggen ende hen voeder bestellen by gemeynen raed, het ware in dese ofte des hoofd-mans gewesten, doch over al op kosten van 't *Vorstendom*. Alle *Ampt-luyden* en onder-zaeten zoo binnen als buyten de *Steden* zouden hem niet anders, dan den *Vorft*, onderdaenigh zijn; ook alle groote en kleyne *Rent-meesters* en *Ampt-luyden* van alle breuken, renten en ver-vallen den Heer aentreffende, voor hem en de gemeyne gezanten reekeningh en wt-reykingh doen, ende de onnutte ofte ongehoorsame van haer werden af-gezet. Men zoude hem openen en gebruyken laeten alle *Steden* en *Sloten*, daer en boven verpleegen met 40. mannen en zoo veele paerden, ende hem daer voor elke iaer geeven 4000. *Rhijnse guldens*, 21. *stuyvers* voor yeder gulden gerekend, te weeten elk vierdeel iaers 1000. gulden, ende 1000. gulden op de hand by het aenneemen van sijn hoofd-manfchap, ende, zoo hy daer mede niet toe en konde, het loon verbeteren. Hy en zoude bin-nen den tijd sijns bewinds buyten de *Staeten*, nochte de *Staeten* buyten hem eenige veede aen-neemen, die ook het opper-gezagh aen sich be-hielden ende hem gehouden waren weder te reyken 'tgeen hy in 'slands dienst naderhand moght verschieten, mits dat het gewin den landen weder te baet zoude koemen, ende hem daer tegens de driede penningh van het toekoe-mend gewin van den vyanden (behalven van *Steden*, *Sloten* en *landschappen* aen het *Vorstendom* behoorende) ende de vierde penningh van alle toekomende *Heeren-breuken*. Voorts zoude hy de onderzaeten laeten en houden by hun oude gewoonten, ende een yegelijk leen-land- stad- en dijk-rechten laeten weder-vaeren, ende ook by de verschrijvinge en verzegelingh, welke de af-gezanten ende de drie *Hoofd-ste-den* van *Nymegen*, *Zutveenen* *Arnhem* in *Adolfs* af-wesen tot des gemeyns lands beste onder een

† Excidat hic animis sermo, nec postera novint Saecula, nos certe taceamus Sobruta longa. Nocte regi propriae patiamur crimina gentis. Lipl. responsum non tam impium quam insanus vocat.

‡ Dese voorwaarden staen inden oorspronkelijken brief berustende op het Raed-buys van *Wagenin-gen*, ende vervaerdighd niet (gelijk de Heer *Pontanus* stelt) in het iaer 1471. maer 's iaers daer na op *Lamberts* avond.

Z. gedaen

nen, den
ier Keur-
e Schoo-
ndere on-
ter te ver-
Hertogh
zoon, de
enburgh,
Adolf ge-
l niet op-
den Her-
le klagh-
gestookt,
ren hield,
gaen om
ood-slae-
ochten sy
inge van
r toe-ge-
elderland,
twee iaer-
n in den
dergangh
den Bur-
naer zyne
voor den
zuyveren,
jke heer-
t laetste
innenofte
t-geeven,
er-roepen
de Vorst
hem had-
tigh mae-
ter waren
rtin, die
kooft en

p *Dorlens*
d en *Adolf*
tenhooren
oor *Karel*
den. De
ders aen-
riep hem
oor 'tgeen
er Bericht,
laer maer
hem ware
onder de
voord met
heyd, ende
ofheyd en
alle de om-
dringende
an eerlyke
van *Rijswijk*
lmaeds en
ad gewey-
is de waer-
gicht zeeker
zaek me-
allyke me-
Ick heb
om voor
hy ze zocht
f nochtans
d-houder
Gelderland
rave aen de
Maes,

„gedaen hadden; ende voor 't laetst mede de
„stroomen en straeten na zyne maght veyligh
„houden.

114. De drie Opper-steden met haere Rid-
derschap troffen mede omtrent middo-soemer te
Nymegen een onderlingh verbond, waer van de
knoop ophet volgende iaer noch vastter is aenge-
haeld, beloovende en waerschouwende mal-
kanderen inden nood de hand te leenen ende by
tijds een oogh in 't zeyl te houden. Dese brief
was bezegeld by *Gijsbert van Bronckhorst* Heer
van *Batenburgh* en *Anholt*, ende Ridder *Hen-
rick van Bylant*, gezant wt het Vierdeel van *Ny-
megen*, neffens de Burgemeesteren van *Nymegen*
voor haer zelve, ende wt naem der Steden *Thial*,
Salt-boemel, *Bueren*, *Gent*, en *Maer-boemel*. Wt
de Ridderfchap van *Zutveen* *Gijsbert van Bronk-
horst* Heer te *Borkeloe*, *Oswald* Heer van den
Berge, mitsgaders de Stads-Overigheyd van
Zutveen voor haer zelve, ende voor de Steden
Doesburgh, *Dotechem*, *Lochem*, en *Grol*. De *Ve-
louwisse* gezanten waren *Gijsbert van Wisch*, en
Ridder *Winand van Arnhem* Heer van *Limbeek*,
als mede de Stad *Arnhem* voor haer en haere
onder-hoorige Steden. Alzoo † *Willem* Heer
tot *Egmond* en *Baer* te kennen had gegeeven,
hoe van oude tijden herwaerts de *Yssel*-stroom
tusschen *Westervoort*, daer des Hertoghs water
van *Kleve* af-gaet, tot by *Dieren* toe daer dat
H. huys plaght te staen, de Heerlijckheyd van
Baer alle wege had toe-behoort, behalven de
vissery tusschen de zelve bepaelingen voor het
meeste deel, met den zalm, worpen en anders,
ende ook de gemelde Heerlijckheyd wt den veer-
stad tot *Westervoort* iaerlijxe renten en thins
geldende had, om te helpen bewaeren dat daer
geen onrechte ofte andere veer-steeden en quac-
men: Soo beloofde Hertogh *Arnald* op Marcus
dagh 1471. voor hem en zyne na-zaeten den
Heeren van *Baer* dese vryheeden zonder hinder
ofte in-draght te laeten gebruyken, ende de
Heerlijckheyd als haer vry goed; behoudende
echter voor hem het geleyde op den stroom met
het lijn-pad: ende want sijn l. broeder en zyne
zoons *Ian Frederick* en *Willem* hun lijf en goed
gewaeght, ende meenige aenstoort en schaedn
van veden en andere vervolgingh geleeden had-
den om hem wt zyne ses-iaerige gevangenisfen
te redderen, vergunde hy ze daer behalven, tot
verbeteringh van 't leen-goed van *Baer*, de
boerschap van *Lathem*, gelijk die geleegeen was
boven van den Berghsfen run-boom aen gaen-
de den *Yssel*-stroom neder tot de *Giesberghsse*
ofte groote sluyse tusschen *Baer* en *Doesburgh* de
zwalge langhs tot aen de *Kleefse* land-weer
toe, ende daer van langhs wederop-waerts tot
aen den Berghsfen land-weer en voor-geschree-
ven run-boom: overal met heyden en weyden,
hoogh en laegh, luyden en alle nutschap, diepten
en drooghten, ende alles daerbinnen leggende
ofte woonende, om die te bezitten ten *Zut-
veensfen* rechten als een vrye Heerlijckheyd, daer
hy noch syne erven eenigh gebod, verbod, be-
wind ofte toe-zeggen aen hebben zouden dan
de bloote beleeninge; met dit voor-recht, dat
men de inwoonders van *Lathem* voortaan ook

† Dit hoofd-stuck is wt veele oude hand-vesten by
een getrocken, ons bebandighd door den Heer
Temmingh Rechts-geleerden en volmaghtiger
der *Graven van Bronckhorst*.

niet meer beroepen en moght van eenigen von-
nissfen aldaer geweest tot *Zutveen* in de kla-
ringe ofte elders; doch dat men de vonnissfen in
de zelve klaringe voor heen geweest vervolgen
en af-doen zoude daer het vanouds gewoonlijk
was; wel-verstaende nochtans, dat de onder-
zaeten eenigh geweld ofte dood-slagh in *Gel-
derland* koemende te bedrijven, ende hier over
aldaer betreden ofte bevonden werdende tot
gelijke boeten zouden staen als de andere in-
gezeetene ofte wt-heymsse luyden. Wijders
bevind ick, dat dese twee Heerlijckheeden iaer-
lijx zijn gewaerdeerd geweest op 160. Rhijnse
guldens, ende verheer-gewaerd met een pond
gelds; ende dat *Frederick* Grave van *Meurs*
aller-eerst in 't iaer 1380. met het *Huys* te
Baer beleend is geworden, t'zaemen met de
groote en kleyne thinden tot *Ochten* in de *Be-
touw*, en den drift in de mael-schap van *Ochten*,
met het goed te *Ellekum* en al sijn toe-behoor,
ende, eyndelijken met de vissery, wind, en acht
mergen wey-lands tot *Rede*.

115. Daer na vermaende *Arnald* die van
Arnhem tot schuldige gehoorfaemheyd, ende
om sijn eer-vergeeten zoon te begeeven, die hem
in syne gevangenis onbehoorlike brieven had
af-geperst, onder dreygementen van de dood,
welke hy nu, op vrye voeten staende ende sijn
eygen zijnde, weder-riep. Aen die van *Zut-
veen* ontbood hy insgelijx, ende beriep sich in
defen op het oordeel van alle geleerden ende
hooge Schoolen, dat daer over de onder-zaten
van sijn eed niet en waren ontbonden: Ende
alzo sy in hunne hals-sterckheyd voort-voeren,
zyne in-komsten en 't recht van gebieden aen
haer trocken, ende hem met alle vlijt geweld
wt sijn eygendom keerden, zulx dat hy tot wt-
heymsse Vorsten sijn toevlught moest neemen,
wilde hy ze de schuld daer van toe-geschreeven
hebben, indien hem de nood en wettige gram-
schap drongh zyne landen in 't geheel ofte
eenige Sloten, Steden en Heerlijckheeden aen
andere Vorsten te verkoopen ervelijken ofte by
wijze van pandfchap, voor sijn leeven ofte ook
na sijn dood. Op dit iaer is in den Heer gerust
Thomas van Kempen, wijlen *Augustijner-Monick*
op den *Agnieten-bergh* buyten *Zwol*; wiens
over-stichtelijk boecken van de *Navolginge* van
Christus in menigerley taelen is over-gezet,
ende om zyne waarde meermaels herdrukt.
Hy zelve had by sijn leeven zulc een naem, dat
wt nieuws-gierigheyd en verwonderingh van
zyne heyligheyd en hooge gaeven van verre
plaetsen veele luyden quaemen om hem slechts
te sien ende te hooren spreken. Op het vol-
gende iaer waerschouwde *Paus Sixt* de vierde
de Stad van *Nymegen* op straffe van den geeste-
lijken ban, dat sy (niet tegenstaende alle ver-
schooningn, noch ook haer vorigen eed ten
tijde van *Arnalds* gevangenis onwettelijken aen
Adolf gedaen, ende waer van hy ze vry-sprack)
Hertogh *Arnald* op nieuws zouden zweeren en
ghehoorzaemen. Daer behalven had haer tot
beterschap en after-docht behooren te brengen
de vuyrige stert-sterre aen den hemel lichtende,
welke, behalven andere quaelen, aen haere Stad
mede een zeltzaeme veranderingh en schier den
ondergangh heeft voor-beduydet. *Arnald* over-
weegende de moeyelijke gevangenis van sijn
broeders zoon *Frederick van Egmond* vry-heer
van *Ysselsteyn*, daer na syne kommerlijke oorloghs
diensten,

1472. diensten, ook de merkelijke onkosten welke hy by de fesiæren om synen t halven had geleeden, vereerde hem voor altoos met het Slot en de Stad van *Bueren*, t'zaemen met zyne tollèn, dorpen, in-koemsten en aenkleevende gerechtigheyd. Sijn broeder *Willem van Egmond* beloonde hy daer behalven om zyne veel-voudige trouwigheyd met de tollèn van *Yffel-oord* en *Arnhem*. Maer terwijl de Grave van *Moers* dat deel van *Gelderland*, t welk den gevangen *Adolf* aenhingh, als *Stee*-houder bediende, was door t gantse land een geduerige krijghs-loop, scheuringen en oneenigheyd; alzoo *Arnald* aen d'een kant den vyand daegelijx terghde, ende *Vincens* tegens die van de *Grave* en *Ruermund* wederom gingh moes-koppen: tot dat men cyndelijken, door toe-doen van *Henrick van Meer* Heer te *Weerde*, Ridder *Willem van Vlodorp* Erf-Droft van *Ruermund*, en *Gadert van Vlodorp* Heer te *Leot*, Burgmeesteren en Raeden van *Ruermund*, over en weder een bestand voor eenige weeken heeft in-gegaen, t welk schier yeder maend ende laetlijken tot aen t'eynd van t'iaer, ende daer na ook wijder is verlength geworden.

116. Hertogh *Arnald* speurende hoe langer hoe meer de groote driestigheyd en onverwinnelyke hardigheyd van syne oproerige onderzaeten, ende nauwlijx hebbende waer van langer te leeven, ofte zyne houwbaere dochter *Catharine* aen een man te helpen, volbraght op desen tijd zyne vorige * dreyementen, ende gingh aen *Karel van Burgondien* (ten over-staen van sijn broeder *Willem van Egmond*, *Ian* Vorst van *Kleve* en andere deftige luyden) te *S.Omer* voor 92000. Rhijnse goud-guldens niet verkoopen (gelijk tot nu toe alle Schrijvers zich zelve en anderen wijs maeken) maer blootelyken bezwaeren en verpandfchappen t het Vorstendom van *Gelder* en *Graeffchap Zutveen*, mids behoudende sijn leeven langh de lijf-tocht, het bewind ende den naem der gedachter landen, ende laetende aen *Karel* wt yeder Vierdeel (indien zulx in zyne maght was) een Sterkte ofte Slot tot keur van *Karel* om by des zelfs Ampt-luyden bewaerd te worden; op gelijke ende geen hooger belooninge dan *Arnalds* voorgaende Ampt-luyden tot nu toe daer hadden genooten, schoon genoomen ook de *Burgondier* goed vond op yedere Sterkte meer dan eenen Vooghd te bestellen; die effenweld den Hertogh van *Gelder*, zoo dickmaels langh als t hem beliefte, aldaer onbespeerd met zyne Hof-houdinge zouden laeten koemen, verkeeren en blijven: wt-gezondert dat *Karel* de Stad en t Slot van de *Grave* buyten de keur zoude laeten, ende beyde aen *Arnald* voor sijn leeven vergunnen; die na t'af-zetten ofte versterven van *Frederick van Egmond* ook een anderen Slot, waerder, doch niet buyten voor-kennis van *Karel*, daer over moght stellen, onder eed nochtans van de gezeyde *Veltlingh*, na dood van *Arnald*, in *Karels* ofte zyner erven handen te leveren. Hy liet *Arnald* mede vry, om zyne overige erven en roerende goederen na syne geliefte wegh te schenken ofte te vermaeken. Vorder wierd t'er bespooken, dat *Karel*, zoo haest hy de landen van *Gelder* en *Zutveen* weder aen sijn neve zoude hebben gebraght (gelijk hy op het spoedighste gehouden was te doen) aldaer een beede van

† Vid. literas apud Pont. à pag. 343. ad 349. Nos nucleum strumus, abjecto putamine.

50000. goud-guldens, ten minsten tien iaeren, after een; zoude wt-zetten, onder beyde Vorsten, gelijkelijken te verdeelen, zoo langh *Arnald* in levenden lijve was; zullende na *Arnalds* overlijden de over-entfige iaeren in t'geheel tot nut koemen van *Karel*, voor-behoudens dat *Arnald*, behalven de voorgaende after-ftallen, syne helfte van de twee iaeren ende niet meer na sijn dood moght gunnen en wegh maeken aen wien hy wilde. Tot dese beede zouden alle ende een yegelijk moeten geeven, ende met naemen *Oswald* Heer ten *Berge*, en *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van *Batenburgh* t'zaemen met hunne onderzaeten na haer aendeel; wt-genoomen *Willem van Egmond* met zyne drie zoonen *Ian* eerst-geboorne van *Egmond*, *Frederick* Heer van *Yffelsteyn*, en *Willem van Egmond*, neffens *Geeraert* Heer van *Kulenburg* zyne bloed-verwanten: *Hewick* Heer van *Ghem*, *Willem van Buckhorst*, *Diderick van der Horst*, *Diderick van Oest*, *Reynér* en *Frederick van Obbendorp*, *Evermijn van Kulenburg*, *Reynér van Holthuyfen*, *Herbert van Oey*, *Geeraert van Rijfwijk*, *Ian* en *Zweer van Brakel*, *Ian van Arkel*, *Seyn van Broekhuysen*, *Geeraert van der Lauwijk*, *Walter* en *Gijsbert van Isendoorn*, *Albert Middeldorp*, *Cornelis van Aller*, *Sander van der Impel*, *Adriaen Haek*, *Willem van Wye*, *Gijsbert ter Hoeven*, *Peter van Seetaing*, *Ian van Meibren*, *Steven* en *Arend van Lijnden*, *Iande Man*, *Ian Weerchem*, *Steven van Poelwijk*, *Henrick* *Ian* en *Peter Bierwijsch*, *Goblin van den Maesen*, *Ian in Geenschiet*, *Claes van Egbe*, *Henrick van Langelen*, *Ian van den Bergh*, *Henrick baltard van Egmond*, meester *Henrick* en *Thomas Lottensoene*, *Marten van Ponderoyen*, *Watraven van Haesten* en *Arend van Middachten* knaepen, *Ian Piek*, *Geeraert van Kessel*, *Ian van der Lebe*, *Willem van Rijfwijk*, *Ian Coster*, Heer *Ian van Boitbergen* en *Egbert van Eyl* krijghs-luyden, *Arend van Wachtendonk*, *Willem Wel van Wevelickboven*, *Ian van Varick*, *Udo van Boekholt*, *Orbo vanden Gruyhuysen*, en *Aernt ter Honne*; alle welke (om hun onvermoeyde diensten aen *Arnald* beweefen) van dese tien-iaerige bede, ende van alle leed, zoo sy in dese oorlogen het Vorstendom moghten hebben aengedaen, en andere breuken wierden vry-gekend, zonder afslag effenwel en minderingh van de bede.

117. *Karel* verbond zich mede, de poorten toorens en vesten der Steden *Nymegen* en *Venloe*, als zijnde de eerste oorzaeken en baker-moeders van dese bloedige oorlogen en zijdigheeden (zoo wanneer hy daer van meester wierd) tot den grond toe te slechten, tot straffe van haer oproerigheyd en tot een spiegel van andere, zonder daer van in gebreeck te blijven om eenige bedenkelyke oorzaeken. Ende alzoo *Arnald* aen sijn neve den *Burgondier* op-draght gedaen hadde van alle verbeuten van goederen, gaende over de onderzaeten in de drie Vier-deelen van *Nymegen*, *Zutveen*, en *Arnhem*, doch acht luyden alleen tot syne straffe voor hem wt bedongen; zoo vergoet hem *Karel* wederom, om noch acht van de vernaemste tegen-streevers en dwars-drijvers daer by te doen, te weeten *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van *Batenburgh*, *Oswald* Heer ten *Berge*, *Evert van Wilp*, *Ian van Hemert*, krijghs-luyden; *Ian van Kel*, *Herman van Wye* v n *Arnhem*, *Wolter van Keppel van Verwolde*, ende *Claes van Aller van Stoutenburgh*, voor zoo veel hun lichaemen en gereede goederen aengingh; blyvende haere erfgronden en alle winsten aen *Karel* verbonden,

die aen de voorfz. feftiene ook geene vry-geleyde ofte zeekerheyd beloofde te houden, ofte toelaeten gegeeven te worden, tot dat fy met *Arnald* waren gezoend. *Karel* ftond mede toe, dat in de landen van Gelder en Zutveen, voor *Arnalds* leeven, een Raed-kamer zoude worden opgericht, onverminderd nochtans in alle andere deelen het verdragh van *S. Omair*. *Karel* insgelijx bericht zijnde, hoe ftuers en onredelijken *Catharine* Vorftin van Gelder fich tegens haer man, zoo in fyne gijzelingh als anders had aengeftelt, ende het geheele land in roeren ergernis geholpen brengen, vergoet aen *Arnald*, om met zynesvrouws goederen zynewille te doen. Gedaden in de Stad Bruggen op den 30. van de Winter-maend. Dat dit voor een fpiegel diene aen alle wer-geefften, die by veranderingh van regeeringh fich altoos beterschap belooven; die met hunner Overheeden gebreeken, die dickwijls kleyn en kort-wijlich zijn, geen geduld willen hebben, ende de *Aesopifche kock-worffen* flachten, welke eertijds een balk tot een Koningh verkreegen hebbende, daer op sprongen en mede geecten, ende een ander in de plaets begeerden die meer gezaghs en leevens hadde; welk gebed *Jupiter* ook verhoorde, ende haer in zynen toorn een Oeyvæer tot een Koningh gaf, die ze, als een openbaer vyand, aller wegen vervolghde en dagh op dagh verflond.

1473. 118. Hertogh *Arnald* wt het Hof van Burgondien huys-waerts reyzzende, ende dit alles zoo befchickt hebbende, terwijl hy 't begin en wt-komfte van dese zeltzaeme dreygementen vast verwacht, word op Mathijsavond, zijnde den 23. van de Schrickel-maend, fchielyken binnen de Stad van de *Grave* wt dese na d'andere wereld geroepen, na dat hy nu een weynigh boven de twee iaeren van zyne banden was ontflaegen, ende 51. iaeren zoo in fijn bewind als in de gevangenis, ende 65. in ouderdom had toegebracht. Zyne wt-vaerd is aldaer zeer ftactelyken gehouden, ende 't lichaem in de Lijsbetskerk neder-geleghd. Dan het hert is op zyne begeerte naer 's *Hertogen-bos* in 't Geertruden Beggijne Kloofter befteld, ende meteen zilveren kofferken in d'aerde gefteeken: wt porzacke

hem voor defen in-fyne hechtenis te *Bueren* een Beggijne wt dit Kloofter t'elkens had koemen verzoeken en troofften, daer nevens op zeekeren tijd aengeboden en geraeden haere kleederen aen te trecken, ende zyne wachters alzo met defen vreemden draght te verbyfteren, om wegh te koemen: 't welk de vroomme Hertogh, vreesfende dat de onnoofele vrouw het gelagh moght betaelen ende daer over in 't lijden koemen, alfo doen weygerde, ende echter in fijn wterfte op dese trouw-hertigheyd aenschouw neemende, fijn hert binnen den *Bos* beval te begraven. Een wonderlijke zaak! dat zoo een groot Heer eens anders leeven liever heeft gehad dan het zijn, ende zwaerigheyd gemaekt van zyne eygene behoudenis te koopen met het waerfchijnelijk gevaer van een arm vrouwken. Sijn afkeer van alle pracht en hoofte weytshyde was niet min gedenkwaardigh; want hy zeer zelden met een zijde-gewaed ten voorschijn quam, ende fijn zijde-fluweele pack, hem van Hertogh *Philips van Burgondien* te fchenk gezonden, niet boven eens ofte ander-mael in 't iaer aen en deed, te vreden zijnde met fyne flichte en gewoonlyke kleedinge. Na hem zijn van zyne kinderen over-gebleeven fijn zoon *Adolf*, *Catharine* die ongehoudt gestorven is, hoewel het eens in de penne was dat fy met *Frederick* Hertogh van Brunfwijk zoude trouwen; ende *Margriet*, bed-genoote van *Frederick* Palts-grave aen den Rhijn, en Grave van Obrink, die na de dood van fijn schoon-vader, fijn after-ftalligen houwlijx-penningh door brieven aen die van Zutveen (doch te vergeefs by dese gelegentheyd) wederom quam vorderen. Dit is het eynd van *Arnald van Egmond*, een zeer befcheyden en goedertieren Vorft, die met fijn Godvruchtigh en zeedigh leeven ('t welk yemant met recht vreemd moght dunken) fich vyanden heeft gemaekt, waer onder (behalven zyne eygene onderzaeten ende voor al die van Nymegen) de felste waren, twee in naem en onftuymigheyd over een koemende, eertijds *Adolf* Hertogh van den Berge, ende naderhand fijn eygen zoon, een tweede *Abjalon*, een adder wt fijn boezem gekoemen, ende een *Phaeton* van fijn vaderland.

A D O L F

ADOLF VAN EGMOND, de eerste en
laetste van dien naem, ende op de ry

Sevende Hertogh van Gelder en Grave van Zutveen.

Nymegen by een vergaderd, onse vrienden zoo langh als 't duert. Karel en verzuymde mede niet de Stad-houders ende Staeten van Gelderland door gezanten ernstlijken te waerschouwen, om sich goedsmoeds onder hem ofte sijn gemaghtighden Stad-houder te bucken, ofte hy wilde sijn recht al daedelyken met de wapenen gaen wt-vorderen. Als de af-gezondene wederom boodschapten, dat de Geldersse liever gezind waren het wterste te verwachten dan syne beveelen te voldoen, trock Karel naer Valenchien, om aldaer het broederschap der Ridderen van 't gulden Vlies vol te maeken; waerheen hy met een Adolf van Gelder liet verdaghvaerden, ende (om sijn doen met een eerlyken schijn van recht te bemantelen) in den vollen Nederlandsen Raed door sijn Mombet aenklaegen, dat hy sijn vader e'zaemen wt sijn eer en goederen had verstooren, ende tegen het aengebooren en aller volken recht ses iaeren gevangen gehouden: tegen welke beschuldigen Adolf door zyn voor-spraak alle moegelyke middelen van verweeringen te werk stelde, om in desen strick niet gevangen te worden. De Richters van de zaak (die alle door voordeel eed en ontzagh aen den aenlegger waren gehouden) weefen na een wijl tijds eendraghtelyken, dat de bandelinge tusschen de Vorsten Karel en Arnald, aengaende het Hertoghdom van Gelder en Graeffschap Zutveen, duchtigh en bestendigh was, ende Karel de gemelte landen niet alleen en moght bestryden, ende het bezit daer van aervoerden, maer ook Adolf, om de † godloosheyd tegen sijn vader gepleeghd, straffen met een eeuwige gevangenis.

1473. 119. **N**A dat Arnald ter aerden was besteld, maekte sich Hertogh Karel van Burgondien schrap, om geheel Gelderland, wt kragt van zyne pand-brieven, onder sijn geweld te brengen. De Staeten van 't land ende boven alle die van Nymegen hier voor schroomende, gingen Voist Ian van Kleve nu met vleyende brieven begroeten en bidden, *hy wilde, als een naum bloed maege van Hertogh Adolf en sijne onmondigen, een woord tot haeren besten spreken, ende sijne Hoogheyd van Burgondien van allen over-last tegen de onschuldige land-zaeten af-maenen.* De Klevenaer en zweegh hier op niet stille, dan begon haer oude stuf-zinnigheyd en vuyt bedrijf tegens hun over-leeden Heer op te baelen; ende dat Karel met sijne beyr-kragt tot geen ander oogh-merk in aentocht was, dan om de landen van Gelder en Zutveen in stilligheyd te besuten, ende niet te vernielen ofte om te keeren: op wiens doughtdelijk recht en goede vriendschap hy acht neemende, tot gunst van hun sijn mond niet eens en begeerde open te doen, dan haer veel eer bereyd was onder den voet en vanden wal in de sloot te helpen, zoo langh sy na-laetigh bleeven den Vorst van Burgondien geboorsaembeyd te bewijzen. Het op-schrift was: Aende Burgemeesters der Stad Nymegen, en Raedi-keeren der Steden Zutveen en Arnhem tot

120. Soo haect en was dit vonnis niet gestreeken, ofte Karel heeft sich naer Mastrichte gehaect, ende van alle kanten sijn volk by een getrocken. Aldaer beiegende hem sijn maege de Hertogh van Kleve, ende Adolfs oom Willem van Egmond met syne drie zoonen, waer van yeder een etlyke hulp-troppen met braght. Van daer bezocht hy Gelderland, kreegh aller eerst die van Ruermond, daer na ook die van Kuyk en Kessel in sijn geweld, ende voort met een deel van 't leger in het nabuerige gebied van Moers vallende, nam het heele landeken voor de voet in: insgelijx * Sit-tart, Susteren en Vuchte, welke Vettingen de Graven van Moers voor heen van Hertogh Reynald in pandschap hadden ontfangen; hoewel hy naderhand het pand-recht hen weder-gaf. Grave Vincent (door de Staeten voor desen tot Vooghd van Gelderland gesteld) was rechtevoort dit sijn ampt moede, ende wt vrees van Karels aenkomst naer Kolen gevluht. Het sterke Slot van Montfoort heeft na een wijl belegerens, te weeten acht

* Ita Tefmacher.

† Vide quae in hanc rem differit incomparabilis Gro-tius lib. 2. de Jure belli cap. de Pœnis. ubi non vulgaria quaedam observasse visi sumus, quae forsitan cum reliquis in augustum illud opus Commentariis nostris, si quae Fata sinant, aliquando lucem videbunt.

eren een
koemen
zeekeren
deederen
zoo met
on wegh
h, vree-
h moght
nen, als-
terste op
eemende,
gracven.
oot Heer
dan het
zyne ey-
vaerschi-
Sijn af-
heyd was
er zelden
in quam,
Hertogh
len, niet
r aen en
hte en ge-
van zyne
lf, Catha-
ewel het
rick Her-
nde Mar-
grave aen
a de dood
en hou-
Zutveen
ryd) we-
ynd van
n en goe-
htigh en
het recht
heeft ge-
gene on-
egen) de
mighed
togh van
oon, een
zem ge-
land.

L F

1473. daegen na Pinxteren , na verdragh geluyftert. Daer na fijn leger voor *Venloe* neder-flaende , na dat fich de burgers eenige daegen hadden gehouden ende den vyand elke reyle van de wallen af-gekeert , wierd eyndlyken op den 24. des Soemer-maends , onder billyke voor-waerden , mee-fter van die plaets : alwaer hy alleen twee van de belegerde liet richten , die fijn bazuyn-blaefer (welke luyden na 't volker-recht niet fchendbaer en zijn) geweldelyken hadden aengeftooten , ende op den Hertogh te stout gefproken : doch aen alle , die wt de landen van Burgondien aldaer in dienft lagen , liet hy in de Maes de voeten spoelen. Onlanx daer na zijn ook die van *Goch* (die te voren , duerende het beleg van *Venloe* , den Vorft van Kleve haer met fijn heyr dreygende buyten hadden gehouden) met *Antonis Karel*s broeder van baftaerdyen in verfpreek en bedingh getreden. Die van *Gelder* , *Stralen* , *Erkelens* , de *Grave* , *Wachtendonck* , *Thiel* , *Bommel* , *Bueren* , en andere Steden zijn al mede den zelven wegh in-gegaen , ende ofte wt nood ofte wt fchrick hem toe-gevallen. *Geeraerd* Hertogh van Gulich , die fich zelven mede eenigh recht ('t welkechter geen * en was) op Gelderland woude in-beelden ofte aenmaetigen , heeft , wt ontzagh van zoo een hard vyand ende om fich en de zyne in geen verderf te brengen , het zeecker voor het onzeker gekoofen , ende op dien tijd aen den Burgondier al fijn op-fpraek voor 80000. goud-guldens over-gezet.

* Siet op
het iaer
1429.

121. Voor 't laetfte zoude het die van *Nymegen* gelden , die den onweertighen hoop , als vrouwen kinderen en oude luyden , wt de Stad weesen , en alles daer na felden om luftigen tegenweer te betoonen , onder het gebied van hun aenleyder en bel-hamel *Reyner van Broekhuysen* , een oud en berucht krijghs-man ; die by zommige 'tonrecht een zoon gezeghd word van *Reynald* Heer van *Brederode*. Dees heeft Ionkheer *Karel* (zoon van den gevangen *Adolf* ende laetften Vorft naderhand wt het Huys van *Egmond* , die noch in fijn zevende iaer niet getreden en was) op een kleyn paerdeken gezet , ende met een boogh en pijl-kooker op zyne fchou- ders hangende , alzo om de wallen geleyder , in 't gezicht van de krijghs-luyden en burgers , ende haer alle door fijn aenspraek en dit voor- beeld vermaent , om voor huntoekomftigen Vorft met een manlijken moed te vechten. De Burgondier die heet gebakerd was en alle wt-ftel voor fchade reekende , beftond de Stad met grof gefchut ende allerhande oorloghs-tuygh en werken te beoorlogen. Ende hoewel de wallen hier en daer neder-geftort zijnde de Burgondiers tot het stormen lockten , zoo zyn fy nochtans altoos met verlos en bloedige hembden weder-gekeerd , ende op zeecker een tijd feshonderd Engelfche fchatters ter neder gehouwen , welker vaendelen die van *Nymegen* van de veften tot een oogen-trotz lieten af-waeyen. Maer *Karel* door defen af-breuk meer vergrimd dan verflauwd , ende dien het aen geen hulp en konde ontbrecken , deed grooter arebeyd dan te voren om de belegerde haest in zyne maght te hebben. *Willem van Egmond* ende de Vorft van Kleve , die aen de over-zijd van de Wael in 't dorp *Lent* fijn leger had geflaegen , en waren mede niet zuymigh. Die van binnen over-flagh maekende , ende wel wectende dat de kloekite onder haer mede waren geftruykeld ofte aen hun quetfuyten

bed-legerigh , ende fy nergens byftand ofte ontzet dan van den hemel te gemoet zagen , fchickten aen *Karel* om met hem te verdraegen. Hy met toorn ontfteecken dat fy hem met op-zet zoo veel te doen hadden gemaekt , wilde het alles na fijn hoofd hebben. Dan de Vorft van Kleve fich te gemoet voerende wat 'er van *Venloe* † en *Nymegen* wel eer tuffchen *Arnald* en *Karel* was beflooten , werkte zoo veel wt , dat de zaek effenwel noch ten beften wt-viel , ende fy na drie weeken belegerens , bedingende haer eygen ende des Stads behoudenis , omtrent den eerften van de Oogft-maend *Karel* binnen-lieten. Doen hy in de Stad reed , baden hem mans en vrouwen onder een met geboogene knyen en over-luyd omgenade , ende om van 't plonderen verfoond te worden. 't Welk hy ten laetften op het smeeken van de Groote alzo toe-ftond , dat fy de 80000. goud-guldens , waer van effen te vooren gemeld , aen den Vorft van Gulich zouden betaelen. Alle wt-landfse krijghs-luyden moesten ook op hunne knyen voor des Hertoghs leger-hut zyne gramschap af-bidden , het geweer dael werpen , ende met een wit ftokken vertrecken. Daer na is hy van de 't zamentlijke Staeten voor Hertogh van Gelder en Grave van Zutveen * in-gehuud ; ende zijn van de overige Steden de sleutels hem tegen-gebraght , welke na de wt-komft van de belegeringe van *Nymegen* zoo langh hadden gewacht en geluyftert. De kinderen van Hertogh *Adolf* , *Karel* en *Philippe* , heeft de Burgondier met dat hy in de Stad quam met een kus ontfangen , ende daer na , door een heylzaeme vond en voor-zorge , wfsjn gefichtnaer Gent gezonden , alwaer zy zeeer eelijken by zyne vrouw *Margriet* en dochter *Marie* eenige iaeren langh zijn op-getrocken ; om daer door de Gelderfse noch meer in teugel te houden ende na zyne pijpen te doen danffen.

122. Van daer vervoegde zich *Karel* op *Lobed* , ende over Rhijn gaende legerde fich omtrent den Elter-bergh , wel eer en al noch berucht door fijn oud en hoogh-verheeven Kloofter. Terwijl hy daer hutten op-zettende fich verhiel , zonden die van *Zutveen* , *Arnhem* , en andere Steden haere laft-hebbers , van de welke hy Hertogh van Gelder is begroet , onverkort den landen haere oude en tegenwoordige voor-rechten en keuren. Ondertuffchen dat hy te Zutveen als Grave word onthaeld , koemen daer by hem de gemaghtighde van de Over-Yffelfe Steden *Deventer* , *Campen* en *Zwol* , ende trecken , na verkreegene vergiffenis van dat fy met de Gelderfse hadden in-geftannen , weder naer huys. Op den zelven tijd deed *Oswald van den Berge* (wiens Heerlijckheyd een ftuck is van 't Graef-fchap Zutveen) aen handen van *Karel* mede den eed. Maer den Vorft van Kleve beloonde hy voor fyne menighvoudige dienften en onkosten met het Droft-ampt van *Elten* , ende met het kerspel en broek van *Angerlo* , zijnde wel het vernaemdste gedeelte des Richter-ampts van *Doesburgh* : 't welk naderhand by Hertogh *Maximiliaen van Oostenrijk* is beveftighd. Op dien tijd is ook de Stad en vryheyd van † *Goch* van Gelderland af-geruckt : daer Hertogh *Ian* , om dat de burgers noch wat bal-hoorigh en fteegh

* PeCCatVM gLadlo CaroLVs CorreXIs Adolpbl.

† Ita Tefinachs. pag. 282.

waren,

waren, naderhand een steuwigen tooren liet bouwen, ende hen, behalven de zelf-kiesinge van hunne Raeden, ook vrye wijn, neffens andere vrydommen vereerde; ende het Huys te Middelaer aen *Ian Sebenk* in pandschap wt-gaf. De morgen-gave van *Catharine* weduwe van *Arnald* deed hy alzoogestand, dat sy in stede van de 4000. goud-guldens, welke sy iaerlijx wt den tol te *Lobed* beurde, alleen 2000. zoude ontfangen, ende de over-entfinge helft wt de Betouw en Velouw in-maenen: vermits hy dien tol onlanx te vooren aen den Klevenaer en zyne erven had geschonken, mits dat daer moesten wt-gaan de gemelte 2000. goud-guldens. Daer na liet hy het geweer der burgeren van Zurveen in een plaets verzaemelen, daer neffens alle stukken, die by de hand waren, aen sijn volk van oorlogh vertrouwen en wt-deylen. Van Zurveen naer Arnhem sich keerende, is aldaer insgelijx bezwooren, in 't by-weezen van die van *Grol*, *Deutechem*, *Doesburgh*, ende de Overigheyd der vier Velouwsse Steden. Alle Vestingen beval hy zorghevuldighlijken te bezetten, en stelde tot sijn Ruwaerd over geheel Gelderland *Willem van Egmond*, broeder van wijlen Vorst *Arnald*. De over-heerde landschap moest tot vry-koopinge van de ingezeeten alle iaeren een maghtigh geld wt-beursen, ende wierden, onder andere, in den aenvangh van de winter *Adam Ingenbult* en *Peter Ponlart*, d'een Burgoens Raeden d'ander Geheym-schrijver, naer Wageningen af-geschickt, met strenge beveelen aen den Raed dezer Stede, om in handen van dese zyne dienaers, zonder wt-stel ofte tegen-spreken, te betaelen hun aendeel in de bedongene schattinge; met by-voeginge van dese Koninklijke en hier te land ongehoorde slot-reeden, dat dit sijne wille was. Hier na met een overdadigen pracht en sloop na den Keyfer treckende, die zich doen te *Trier* op-hield, deed aldaer den eed over het Vorstendom van Gelder ('t welk devorige Hertogen langen tijd hadden versuymt) ende met een over syne andere landen in den Kreys van 't Rijk geleegeen. De Hertogh was over sijn gantse lijf gewapend: sijn rijd-roock glinsterde allenthalven van edele gesteenten, ende wierd ten minsten op 200000. schilden geschat. De Keyfer die met sijn zoon 't immers zoo kostel en weytz was, wilde den Burgondier geen dingh ontzeggen, alzoog hy tusschen des zelfs dochter *Marie* ende sijn zoon *Maximiliaen van Oostenrijk* een koppel zocht te draeyen, 't welk naderhand ook geluckte. Bisschop *David* van Utrecht (die met den Hertogh van Kleve, *Lodewijk* Bisschop van Luyc en veele Grooten *Karel* gezelschap hield) gaf op dit iaer aen zominige Geldersse, ende, onder andere, aen *Gijbert van Randwijk* (eertijds schar-meester van Hertogh *Arnald* ende sijn zoon) brieven van vergiffenis, van dat sy voor heen sijn Sticht met geweld en wapenen hadden befocht.

123. 't Volgende iaer was vernaemd door het belegg van *Nuys*. Tot desen krijgh gaf bot en oorzaak *Robert van Beyer* Bisschop van Kolen, door de gemeente van Kolen om syne gierigheyd wt den stoel gestooten. *Karel*, die over het in-neemen van Gelderland grooten moed droegh, nam syne zaak by de hand, niet zoo zeer

om dat sy hem rechtmaetigh docht, als wel dat hy verhoopte na de over-winninge van *Nuys* door den Rhijn in 't hert van Duytsland in te dringen, ende alzoogeweldelijker wijze een Stad-houderschap ofte onder-rijk in dat rijk op te richten, om welke bedieninge hy by den Keyfer had aengehouden. Terwijl hy hier is en den Keyfer by sich wacht, geeft hy, onder andere, aen sijn Stad-houder van Gelderland *Willem van Egmond* bevel, om in de landen van Gelder noch meerder volk op te lichten, ende zoo ras als 't doenlijck ware over te zenden. Hoewel hem te voren sijn Stee-waerder van Zutveen *Balduin van Alnette* was by-gekoemen, ende *Reyner van Broekhuysen* met 700. ruyteren en 300. knechten; wiens neve *Ian van Broekhuysen* daer mede heen spoedende, dewijl hy met de zyne groot geweld op de Stad doet, sijn dood aldaer heeft gehaelt. Dese belegeringh is eerst na Pinxteren des volgenden iaers getaekt, wt zaekede Koningh van Vrankrijk in *Picardien* alles in roer stelde, zominige Steden door den brand onder den voet wierp, ende het land van *Artoys* ook deerlyken af-liep. Daer behalven was Koningh *Eduard* van Engeland met zyne Oversten zeer qualyken te vreden, dat hy, op het aenhouden en tot dienst van *Karel*, een leger tegen de Geldersse had wt-gelevert, ende oneyndige kosten aangewent, ende dat nu door dit ontijdigh en hard-neckigh draelen de beste tijd om Vrankrijk af-breuk te doen voor by liep. Waer over eyndelyken, door ontzagh en bemiddelingh van den Keyfer en *Pauffelyken* gezant, de vrede alzoogewierd geslooten, dat de gezant *Nuys* als middelaer zoude besiffen, tot naerder last van den Paus en zyne Raeden. Buyten dit verlet zouden zich de burgers, wt hongers en andere nooden, binnen weynige dagen van zelfs hebben over-gegeeven. In het leger voor *Nuys* hadden de 't *Doesburgse* volmaghtigers *Ian op den Oort* en *Ian van Balen* aen hem geklaeght, hoe hy de Overigheyd, beambten, en dienaers van haere Stad, tot in-breuk van de oude vryheeden, hadde verandert: ook effen te vooren hen willen op-dringen eenen *Peter Ingenlaes* voor Stad-schrijver; onaengesien hy in den verleeden oorlogh de zijd van Hertogh *Arnald* had gehouden, ende om wiens ontslaeginge sy een merkelyk getal van penningen hadden moeten opbrengen aen *Karel den Groeten*, die by zyne Hoogheyd als Opper-Raed gesteld was over het land van Zutveen. Doch maekten de meeste zwaerigheyd wegen het vervreemden des kerpsels van *Angerloe*, wiens rechts-bank van onherdenkelyke tijden binnen *Doesburgh* was gehouden, ende wt-wijzens het hand-veft des iaers 1372. by twee Schepenen van *Doesburgh* gewaerd en vertreeden. Doch, zoo veel men vernemen kan, heeft de Hertogh hun verzoek voor dat pas af-geslaegen ofte in beraed genoomen. Op dien tijd beval *Philips van Croy*, Grave van *Chimay* en opperfte Stad-houder van Gelderland wt den naam van den Burgondier, den Amptlyden van de Over- en Neder-Betouw ende elders, volk van oorlogh ende voor al 800. ruyteren in hun gewesten te werven en wt te rusten, ende dat sy de bovenste iacken zouden hebben met witte en Venetiaensse streepen door een gemenghd. Na *Karels* vertreck is 'er in Gelderland niet byzonders voor-gevallen, dan dat aen

ofteont- gen. Hy p-zet zoo het alles van Kleve nloe † en Karel was de zaak 1472. de sy na aer eygen en eersten en-lieten. mans en knyen en plonderen in laetsten toe-ftond, van effen an Gulich rijghs-luy- rdes Her- dden, het it flokken amentlijke Grave van de overige ht, welke in *Nymegen* stert. De n *Philippe*, i de Stad e daer na, ge, wt sijn y zeer oer- nter *Marie*; om daer te houden

Karel op le sich om- ch berucht Klooster. sich ver- n, en an- de welke onverkort lige voor- dat hy te emen daer er-Yfelfse e trecken, y met de naer huys. den *Berge* 't Graet- mede den oonde hy onkosten e met het e wel het umpts van gh *Maxi-* Op dien *Goch* van *Ian*, om en steegh

Corre XI
waren,

† Vid. nr. 1474

1474

* *Ducus ipsius autographum servatum inter chartas Vadensum.*

† *Ex archiis eiusdem oppidi.*
Z A

Bisschop

1475.

Biffchop *Henrick* van *Munfter*, wt kraght van de Keyferlyke brieven, vergund wierd, om het *Block-huys* en de *Stad van Zutveen* in te neemen, ende wt den naem van 't *Rijk* te bewaeren; onverminderd de *burgery* haere oude hand-veften en *vryheeden*.

124. *Karel van Nuys* af-fcheydende, is met een kleyn gevolgh naer den *Koningh van Engeland* getoogen, voerende fijn af-gemarteld volk naer *Lotringen* ende in 't land van *Bar*, om fich daer wat te ververffen, ende den *land-man* te verderven. Daer na een wapen-befland met *Vrankrijk* maekende, fchickte fich daer toe om *Lotharingen* te beoorlogen, ende vermeersterde aldaer en in *Barrois* etlyke Steden. Doch *Nancy* de hoofd-ftad (hoe groote kraght hy ook daer tegen gebruykte) en konde hy voor dien tijd niet bemaghtigen. Ende alzoo die van *Bern* en andere *Switzers* t'zaemen doende met die van *Lotringen*, geduerende het belegh van *Nuys*, in *Burgondien* hadden geftroopt, ende hem 't landeken van *Pfirs* van 't hert gebonden, nam hy voor haer al mede te bekrijgen: hoewel hem de *Koningh van Vrankrijk* wijsfelyken ried fyn vermoeyd en af-gebraekt heyr liever wat te koefteren, dan tuffchen de fchraele bergen van de *Switzers* een onnoofelen buyt te beiaegen. De *Switzers* zelve fiende fyne bezettinge te roer aen hunne grenzen baden hem om vrede, ook onder beloften van al wat 'er genoomen was wederom te geeven. Maer de *Grave van Rogemont*, die aen 't gebied van *Bern* aenpaede en grootlijx over de *Switzers* klaegde, verfocht met alle maght, dat hy hem niet wilde verleegen laeten. Derhalven handelde *Karel* met fyn ouden qulegeeft *Lodewijk* *Koningh van Vrankrijk*, dat fy om den *Lotringfen* oorlogh tegen malkander geen mes en zouden trecken. Na dat hy dan met fyn leger wt *Lotringen* naer *Burgondien* was geruckt, quamen hem andere *Switzerfse* lafthebbers noch daer en boven aenbieden, dat fy ook alle andere maetschap en verbonden bereyd waren op te zeggen, ia zelfs hem tegen den *Koningh* volk by te zetten. Dan geen gehoor altoos krygende, namen een noodzaakelij op-zet van haer te verweeren, ende maekten ten dien eynde een broederfchap met de over-buerige Steden aen den *Rhijn*. *Karel* in dat deel van *Savoyen* valende 't welk fy *Rogemont* hadden ontweldicht, ende etlyke Sloten weder vermeersterende, gingh daer na de *Stad Granzon* belegeren, welke den *Heer Chastillon* door de *Switzers* was af-handigh gemaekt ende met 800. mannen van wt-fchot bezet. Wt *Italien* en *Savoyen* kreegh hy fterken toe-loop: ende was van gefchut, ende (om by de *Italianen* en *Duytffe* te meer gefien en gevreesd te wesen) van allerhande koftel huys-raed meer dan voor de nood-durft voor-fien. Na dat *Granzon* eenige daegen dapper was befchooten, gaven fich die van binnen over, welke hy alle om hals liet brengen. De *Switzers* met een geringe maght (om dat hun bond-vrienden niet zoo ras by de hand konden wesen) fich op den wegh geevende om de *Stad* te ontzetten, verftonden onder wegens van hun mackers deetlyken dood. *Karel*, die met al fijn raed op een kleyn paerdjen reed ende al fijn geluck fijn eygen beleyd en wijsheyd woude dank geweeten hebben, legerde fich, tegen 't oordeel van veele, aen de engte der bergen, fchickte 100. fchutters voor wt om de aenkomsten tegen over dien

bergh te bewaeren, ende volghde met de overige troppen zelf after aen, om den vyand te ftutten en 't hoofd te bieden.

125. De voor-trop gevuld met het meeste volk, noch in de laeghte zijnde, kreegh aldaer den vyand in 't geficht. Maer zoo die van 't eerfte gelid begonnen te ruggelen, ende de gemeyne zoldaeten dit wijken voor vluchten namen, zijn fy alle, wanneer de vyand deun by quam, t'zaemen met den *Burgondier* op de loop geteegen, laetende aen de *Switzers* alle den tros, ftucken, hutten, en *Karel* waerdte cieraeden. Daer na dacht *Karel* * *Murtzen* te bele- * *Men* gere, een *Stedeken* op de grenzen van *Bern*, *thun* behoorende aen den *Grave van Rogemont*. Dan de *Switzers* moedigh op haer vorige zeegen, hebben hem, met toe-doen van *René* *Hertogh van Lotringen*, al wederom verftroyt en klop gegeeven. De *Burgondiers* ftonden eenige uyren after een slagh-reed, om den vyand wt zyne werken telocken, druypende van den geduerigen regen. Maer alzoo hy prattende en in fijn voordeel bleef, heeft *Karel* fijn nat en verkloemd volk in 't leger gebraght, ende hier en daer wachten geffelt tot bewaeringe van de weegen, waer door de vyand zoude moegen aenkoemen. Doch de *Switzers* een goedendagh weders en een bequaemen tijd raemende, vielen in groot getal en wel-gevlide geleeden wt, ende verfloegen de wacht-ridders welke fy onder wegen vonden. Van daer voort-vaerende zijn met een kraghtigh gedruys en gehuyt op de binnenfte troppen, die onbereyd zijnde fich wat te goed dedden, aengestooten, ende gaven geen tijd om haer te verzaemelen. Alfdoengingh het op een neder-hacken en kerven; zoo dat er als in een ooghen-blick by de 16000. menschen op de plaetz quamen te sneuvelen. Na deze nederlaegh week *Karel* naer *Burgondien*, daer hy eenige weeken, onlustigh van lichaem en gemoed, fich in eenfaemheyd verhielde ende een nieuw leger wierf, hoewel met flappen toe-loop, om den roep van zyne vorige ongelucken. Daer na verftaende *Nancy* door *René* belegerd te zijn, pooghde hem wel tegen te gaen, doch al te laet; want *René* op den 6. van de *Wijn-maend* met een groot krioel in fyne *Stad* weder wierd ontfangen. Dan alzoo *Karel* tegen den wt-gangh der zelve maend hem op nieuws aen boord quam, heeft *René* fich wt de *Stad* verpackt naer *Switser-land*, om meerder voor-raed van volk op te doen. Nauwlijx was hy aen kant, of *Karel* bestond de *Stad* voor de tweede reys te befluyten. *René* in den aenvangh des naeften iaers nu een deel van zyne land-zaeten, *Switzers*, ende 2000. gehuerde *Franffen* by een hebbende, trock daer mede den *Burgondier* onder ooghen. Wanneer beyde legers tegen den anderen vaerdigh ftonden, is de *Grave van Campobachio* een *Italiaen* (waer op *Karel*, niet tegenftaende de trouwe waerfchouwingen des *Koninx* van *Vrankrijk*, fich meest verhiet) met zyne lands-luyden aen den *Lotringer* over-gelooopen, die boven zyne aengeborene lichtvaerdigheyd, op *Karel* een ouden wrock had, wt zaeke hy wel eer een kinneback-slagh van hem had ontfangen. Alfdoen zijn de *Burgondiers*, die ten deele niet wel gewapend, dun gezaeyd, en tweemaal tevooren dapper geroft waren, met den eerften aenval voort verflaegen en onder de voeten gelooopen. Die door de vlught fich niet bergen en konden, zijn

1477. zijn alle ofte gevangen * ofte neder-gehouden, ende onder andere Hertogh Karel, zoo een goed Veld-heer als krijghs-man, wiens lichaem onder de sneeuw langh lagh verborgen. Hier heest ghy het laetste bedrijf van Karel, Vorst van Burgondien en Nederland, die op desen tijd by de nabuerige Koningen en volken het hoogste ontzagh had. De eergierigheyd was hem een strick en muysse-val; alzoo hy naer een vors vissende een prick heeft verlooren, na dat hy negen iaeren en seven maanden had geheerscht, ende in alles 43. geleest.

126. Zyne dood veroorzaekte allenthalven groote veranderingh, oordeelen en geruchten. De Geldersse zoo een maghtigh en vermeetel heerschap van den hals quijt zijnde, hebben van stonden aen te Nymegen een dagh gehouden, ende daer beslooten dat sy *Adolf van Gelder*, met buyten-sluyttinge van alle andere, voor haer wettigen Heer kenden, ende, by des zelfs af-sterven ofte ontbrecken, zyne naefte erven. Den Bisschop van Munster en andere aengrenzende Vorsten liet men boodschappen, dat de met hen in-gegaene verbonden, schoon *Karel* nu dood was, bondigh zouden blijven. Maer sy verklaerden voor onduchtig alle brieven en beveelen, welke de Hertogh van *Burgondien* by sijn leeven, ofte syne dochter *Marie* na hem, ofte ook de Hertogh van *Oostenrijk*, aengaende haer leeven, goederen, en Heerlijkheden der landen van Gelder, hadden laeten wt-gaan; als mede voor nietigh en maghteloos, al 't geen Hertogh *Arnald* na syne lofsinge had toe-gelaeten ofte gehandelt. Derhalven heeft *Adolfs* zuster *Luffrouw Catharine* doen binnen de *Grave Hof* houdende aen die van *Doesburgh* toe-geftaen, den Raed by haer zelve, wt kragt van des landschaps voorgaende besluyt, op den ouden voet te verzetten, ende de over-blijfselen van de Burgoensse veranderingh te niet te doen. De Frans-man was mede over de maere van *Karels* neder-laegde en dood van blijdschap als wt-gelaeten, om dat nu sijn meefte benijder en stoot-pael aen een zijd was; ende die te voren half in beraed stond sijn zoon, hoewel noch slap en minder van iaeren, aen des Burgondiers dochter wt te hylijken, ofte te bestellen dat sy met een van de Vorsten van Gelder moght trouwen (om alzo sijn gebied in rustigheyd en by een te houden, ende met kleyn zwaerigheyd weder in zyne vuyften te krijgen 't geen hy sich meynde toe te koemen) had nu heel andere sinnen; voor al wanneer hem voort daer aen *S. Quintin* en *Perone* van zelfs in den schoot vielen, en de *Cordes* Stad-houder van *Artoys* half weyfelde. Hy had mede *Olivier* sijn Hof-scheerder na *Karels* dochter doen te Gent zijnde af-gevaerdicht, met last om haer in 't oor te spreken, ende aen des Koninx zijd te trecken; ofte ten minsten binnen Gent (welke Stad hy tot op-roer en wind-gierigheyd wist geneegen te zijn) tweedraght en scheuringe te zaeyen; alzoo de burgery wel eer door Hertogh *Philips* en naderhand door *Karel*, na 't bedwingen van die van Luyk, een bril was op den neus gezet. Maer hy in de vergaderingh koemende om de waerom van zyne boodschap te uyteren, zeyde last te hebben om de Vorstin alleen en onder de roos te spreken. Wanneer de Staeten en over-wefende

* SVVITa BVrgVndos CaLCans doMas eCCe Nperbos.

Vorsten ditvoor onschickelijk hielden, ende *Olivier* vast by sijn eersten teem bleef, gingh hy niet onbespot weder heen, ende kondschap krijgende dat hy gevaer liep van in den stroom geworpen te worden, begaf sich met de vlucht naer *Doornijk*. Hertogh *Ian* van Kleve, doen mede te *Genten* by syne nicht van *Burgondien* tegenwoordigh zijnde, had gaerne gesien, dat sy haer met sijn zoon in echt had verbonden: waer van hem en ook meer anderen eenige hoop was gegeven.

127. Ondertusschen liet *Marie* in deze bedruckte en dadelyken troost behoevende tijden eenige volmaghtigers afgaen naer den Franssen Koningh, onder andere *Willem Hugonot* Cancellar, een man eertijds groot van vermoegen en aentien by *Karel*, ende *Imbercourt*, beyde driftigh ende van langer hand gelleepen tot het onderwind van land-zacken. Deze drongen voor al op een houwelijk tusschen den Dolfin en *Marie*, ende boogen sich geheelyken onder des Koninx believen. Maer die van Gent verdriest door *Karels* overlijden en synes dochters verflauwdheyd, bestonden 26. van de vernaemdfte Raeds-heeren het hoofd af te slaen, ende daer na *Marie* te vergen, om haere vryheeden op nieuws te stadigen, welke sy van haer vader en groot-vader *Philips* op menigerley wijze zeyden gekrenkt en geschonden te zijn. Zonden daer en boven gemaghtighde naer Vrankrijk om te boodschappen, dat *Marie* beraeden was sich te draegen na den raed van de gemeente. 't Welk alzo 't verschilde van het aenbrengen van den Cancellar en *Imbercourt*, liet hen de Koningh zulx aendienen. Wanneer nu dese dingen in den Raed voorquamen, stoorde de *Marie* hier aen, ende niet weynige van de Raeden. Hier wt sprooten wydere onlusten en oneenigheyd, ende begon de nijdigheyd haer langh-verborgene gal tegens *Hugonot* en *Imbercourt* op te werpen. Die van Genten vermoghten ze niet, anders nergens om dan dat sy by *Karel* het anker en roer van 't schip waren geweest. Derhalven zijn sy beyde noch op den zelve nacht, die op de vergaderinge is gevolghd, in verzeekeringh genoomen, hoewel te voren gewaerschouwd om de aenstaende buye te ontduyken. Ende hoewel sy noch burgers noch onderzaeten waren, hielden dese raesbollen nochtans over haer hals-gericht. De *Luffrouw* van *Burgondien* hier van verwittighd, verwoeghde sich in den Raed, ende haer hert-zeer zoo met haer rouwigh gewaet als gelaet te kennen geevende, bad wat sy moght voor haer leeven, en verzocht op de gemeente dat sy doch beyde Heeren, haer te gevalle, wilden ontslaen. Veele stemden met *Marie*; dan alzo de meefte schaer haer tegen-vielen, zijn sy onthald. Daer na stelden die van Gent nieuwe wetten en een nieuwe Overigheyd, verbannende ofte af-zetende op haer eygen hand de oude Raeds-geenooten, ende scheenen *Marie* als heel in haer geweld en eygen te hebben. Maer *Olivier* sich te *Doornijk* verhoudende, en speurende dat die Stad den Franssen zoo wel als den Vlamingen ter hand lagh, ende zeer wel diende om de Gentenaers te brillen en in teugel te houden, zoo ze maer met eenige ruytery bezet was, werkte zoo veel wt, dat hy eenige Fransse benden van *S. Quintin* binnen de poorten kreegh, ende naderhand noch meer volx, die de hoeven en huysen verbernden, ende schier meerder af-breuk aen de burgery deden, dan aen den vyand.

128. Die

overige
te stutten

et meefte
gh aldaer

1476.

die van 't
de de ge-
chten na-
deun by
er op de
s alle den
te cieraes

te bele-
van Bern,

* Mas,
zum.

ont. Dan
zeegen,

Hertogh
en klop
n eenige
vyand wt

inden ge-
nde en in

at en ver-
le hier en

e van de
moegen

den dagh
le, vielen

in wt, ende
sy onder

ende zijn
yl op de

e sich wat
gaven ze

oen gingh
oo dat er

menschen
Na deze

, daer hy
m en ge-

ende een
toe-loop,

en. Daer
rd te zijn,

al te laet;
aend met

vierd ont-
wt-gangh

en boord
nackt naer

van volk
t, of *Karel*

te besluy-
n iaers nu

1477.

ers, ende
nde, trock

en Wan-
vaerdigh

n Italiaen
le trouwe

Vrankrijk,
uyden aen

oven zyne
Karel een

er een kin-
Alfdoen

et wel ge-
l tevooren

en aenval
geloopen.

n konden,
zijn

1477.

128. Die van Vlaënderen, en sonderlingh de Gentenaers hier door wt den sluymmer geweckt, verloften *Adolf* Hertogh van Gelder, die wt *Karels* beftel tot nu toe binnen *Cortrijk* in de duysternis en 't yzer had gezeeten, met toeftemminge van *Marie* wt syne hechtenis, ende droegen hem op de Veld-heerschap over die troppen, welke sy met hunne vennooten tegen die van *Doornijk* hadden wt-geruft. *Adolf* losende in de open lucht zijnde, liet dese maere door vertrouwde vrienden van stonden aen over-draegen aen de Staeten van Gelder, ende bad ze na 't gebied van syne zuster *Catharine* te luyfteren, tot dat hy ofte zyne kinderen wederom in 't Vaderland moghten belanden. Hy middeler-wijl kans en een open veld hebben-de om syne deughd kenbaer te maeken, was daer op wt, om het hert van *Marie van Burgondien* door minne-koosery en gebuyghsaemheyd te gewinnen; te meer, vermits sy, zoo men voer-geeft, aen *Adolf* vastelyken * beloofte had, de landen van Gelder hem wederom in 't geheel te zullen over-laeten, ofte, indien hy af-lyvigh wierd, aen syne kinderen en erfgenaemen. Terwijl hy dan de Doornikers met kleyne troppen 'telkens terghet en wt-lockt, ende, dichter en dichter de Stad naderende, op zeekeeren nacht de huysen be-last aen te steeken. koemendie van binnen tegens den dagh wt-springen. Dese den ruggelenden vyand na-draevende en op de hacken volgende, dreeven hem op de vlucht, ende drongen met groot geluyt aen op den hinder-tocht. Maer *Adolf* (een man groot van moed en dapperheyd, doch niet genoegh voorspoedigh, ende aen wien, om het mis-bedrijf tegen syn vader, geen langh leeven en was bescheerd) syn paerd om-keerende, om de voorste wt den druck te helpen, wierd zelf wt de zael geworpen, ende van de zyne begeeven zijnde met weynige andere neder-gehouden op den 22. van de Hoy-maend. Men geeft wt, dat hy sich een wijl tijds al staende zoude verdedicht hebben, ende de dood voelende aenkommen twee-maelen over-luyd *Gelder* geroepen. Het lichaem wierd op een paerd van de Franssen naer *Doornijk* gevoerd, ende aldaer (alzo het niemant quam zoeken ofte lossen) inde † *Marien-kerk*, doch zonder Vorstelijken pracht, begraven, in 't negen en dertighste iaer van sijn ouderdom. Sommige voegen hier by dat wanneer, in 't begin van de Nederlandse binnen-oorlogen, de dol-koppige krijghs-luyden met het grauw de outaers en beelden binnen *Doornijk* bestormden, *Adolfs* graf mede wierd op-gebrooken, ende sijn lichaem wt de kist gehaald, 't welk door de sterkte van den balsem zoo menige iaeren gaef was gebleeven. Ende alzo zijn zyne botten (als of hy by sijn leeven niet straffen ofte schanden genoegh had geleeden) noch na syne dood mis-handeld; roepende het volk, dat hy de aerde niet waerd en was, die den geen en geschonden had, door wien hy op de aerde en tot het genot van 't leeven was gekoemen.

129. *Cominés* verhaelt, dat *Karels* dochter *Marie* over dese tijdinge in het hert lachte, alzo de sprack gingh, dat de Gentenaers hadden op-gezet haer aen *Adolf*, waere hy niet gestorven, wt te houwelijken. Want *Adolf* nu weduenaer was na dood * van *Catharine van Bourbon*, waer by hy verweckt had een eenigen zoon *Karel* sijn na-

* Siet op
het iaer
1465.

† *Alij divi Eleutherij adem, alij Capellam d'us Ludovici appellant.*

volger, ende een dochter *Philippe*, bed-genoote naderhand van *René* Hertogh van Lotringen, die aen *Karel van Burgondien* den doodelijken neep had gegeven. Maer luffrouw *Catharine* over-rouwigh over het deerlijk om-koemen van haer lieven en eenigen broeder, verzocht met een traenende penne op die van *Arnhem* en andere *Gelderse Steden*, dat men doorgaens in de Kerken en Kloosters de klokken moghte luyden, ende God den Heer met ziel-missen en hertelijke gebeden tegen gaen, dat hy doch syner wilde erbermen, ende zyne voorgaende zonden genadelijken vergeeven en wt-wissen. Hy had tot een zinnebeeld een *Adelaer* staende op een aerdsen klood, met dit hoovaerdigh op-schrift, *Ich tracht noch naer hooger*. Waer op een geleerd * man alzo * *Typ. Symb.* speelt: *Soo ghy naer den hemel tracht, zoo is 't wel; tuis in zoo ghy naer dingen staet die u te boven gaen, ziet wel toe. Want vele, die te zware packen op de schouder en laeden, blijven daer onder leggen, onbedachtsaemer in desen als de kemel-dieren, die niet meer sich laeten op-leggen, dan sy draegen en kunnen.* Voorts geeft zee-ker † *Schrijver* van de Hertogen *Karel den Strijd-baeren* en *Adolf* zoo een onzijdigh getuyghenis: *Karel*, zeght hy, was niet min straf tegens *Adolf*, wende in 't Hertoghdom van *Gelder* door sijne onder-zaeten ingehuld, sijnes moeyes zoon, *Ridder van 't gulden vlies*, ende man van *Catharine van Bourbon* sijnes vrouws zuster; die wel al te bitter en bitz tegen sijn vader was, doch *Karels* vier-schater niet onderworpen, als zynde een Vorst van 't *H. Ryk*: alzo hy hem onder een lieffelijken sebjn naer sijn Hof ontbooden, en eyndelijken bewoogen hebbende om sijn vader *Arnald* in onwille van sijne moeder en de gantsse gemeente wt het Slot van *Buuren* te verlossen, te *Cortrijk* in zij-lingh liet brengen; verstoord en zwaerboofdigh zynde, dat hy heymelijken naer *Gelderland* was vertrocken. Waer na hy *Adolfs* ervenis en bezit (die van hem en de *Ridders* * van 't gulde *Vlies* in een eeuwige hec-tenis was verdoemd) door het om-koopen van den vader, die tegen sijn stijf-zinnigen zoon met granschap wt ontstecken, in pandschap heeft ontfangen, en gewapender-hand onder-gebragt. *Adolfs* oogh-wit was voor sijn vader in te talten, ende alleen het Heerken te spelen. Maer fiet, hoe dit heck is verhangen geworden, ende, door een godlijke † wraek, zyne boosheyd hem voor de scheenen gespron-gen. Want hy by sijns vaders leeven den naem van Hertogh niet en heeft moegen voeren, hoewel hy voor een kleynen tijd de maght gebruyk-te; ende na des vaders leeven, doen hy den naem moght voeren, noyt de maght konnen gebruyken. Aldus was hy langh een half ende noyt een volkoemen Hertogh: vermits hy eerst zondet naem, en daer na een Hertogh zonder land was, ja ook zonder die vrybeyd die alle luyden is aen-gebooren. Soo hy syne beurt ende sijns vaders

† *Iacobus Marchantius in Comment. ad Flan-driam.*

‡ *Lipsius lib. 2. Monit. Polit. cap. 5. ita de Adolpho: Quid tu nunc pater? talionem aliqua parte à justo iudice vides. Carcere te punivit? ipse sustinuit. mortem machinatus est? ipse subivit. Nec sanguis hic multus fusus, aut violentis caedes: mihi tamen libranti impie impietatis exemplum visum est. & supra omnia infixe obstinatae. Nero, Tullia aut alius aliquis impetu peccaverim? & calore: hic meditatum, hic diuturnum scelus est, nec ad-haest animo sed in sedis.*

kott

kort leeven had af-gewacht, hy had sijn land, zyne eer, zyne vryheyd, ende misschijn ook het leeven (want van de ziel en staet my niet toe te oordeelen) niet verlooren. Effen gelijk het gaet met de dochters die haere schaemte op den tuyn hangen, en door een te vroegen yver eerder moeders willen wesen dan de bruyd, ende eenmael lustigh dan voor ahoos eerlijk. Voor een

onbespraekte en langduyrige pangelen sy een haest voor-by-gaende en roekeloofse vreughd; geevende daer door een eeuwige quetzuyr aen haer gemoed niet alleen, maer ook aen haere achtinge, ende sich zelve in het toekomende ontervende van alle minnaers en hoop van echte gemeenschap.

HET TIENDE BOEK

VAN DE

GELDERSCHE
GESCHIEDENISSEN.

Vervattende de daeden van

CATHARINE VAN GELDER,

zuster van Hertogh A D O L F,

Ende van

MAXMILIAEN Hertogh van

OOSTENRYK.

I N H O U D.

1. Catharine van Gelder, zuster van Adolf, zoekt ende erlanght troost van den Franssen Koningh.
2. Verbind zich met den Bisschop van Luyc ende Willem van Egmond.
3. Yvert om de verlossingh van haers broeders kinderen, ende verlaet Arnhem, vut vrees van Egmond.
4. Die sich tegens haer ende de Landschap op-stelt. Arge list van den Klevenaer.
5. De Bisschop van Munster vword Pand-heer van Zutveen: daer Catharine en die van Doesburgh eerst tegen zijn.
6. Catharine vverfst. Verbond van Maximiliaen met den Klevenaer. Frederick van Brunswijk Veld-heer van de Geldersse.
7. De Brabanders vvinnen de Grave. Klaghten tegen den Klevenaer. De Brunswijker met Catharine verloofd word krank-sinnigh.
8. De Fransse Koningh troost de Geldersse, ende de Deensse berispt Maxmiliaen.
9. Oorlogh met de Amsterdammers. Leerdam gewonnen. Catharine bedinght den lijf-toght der Stad Gelder. De Geldersse kloppen den vyand.

De

genooten die en neep ne over- an haer ten traere Gel- Kerken n, ende lijke ge- e erber- nadelij- tot een ten klood, acht noch in alzo * Typ- is 't mel; iust in ziet wel Symbol- boudere n aemer in aeten op- eeft zee- en Strijd- ghenis: idolf, we- se onder- an 't gul- on, sijnes tegen sijn trworpen, em onder den, en er Arnald recente ne in gijte- gh zijnde, eretrocken. du hem en * Siet op ge bechte- den iust 1473. en gewa- wit was Heerken erhangen t wrack, gestron- den naem en, ho- gebruyk- den naem n gebruy- noyt een ft zonder land was, en is aen- jns vaders . ad Flan- 5. ita de talionem Carcere te machinatus multus fin- ten libranti 7. 8. supra Tullia aut calore: hie 8. nec ad kort